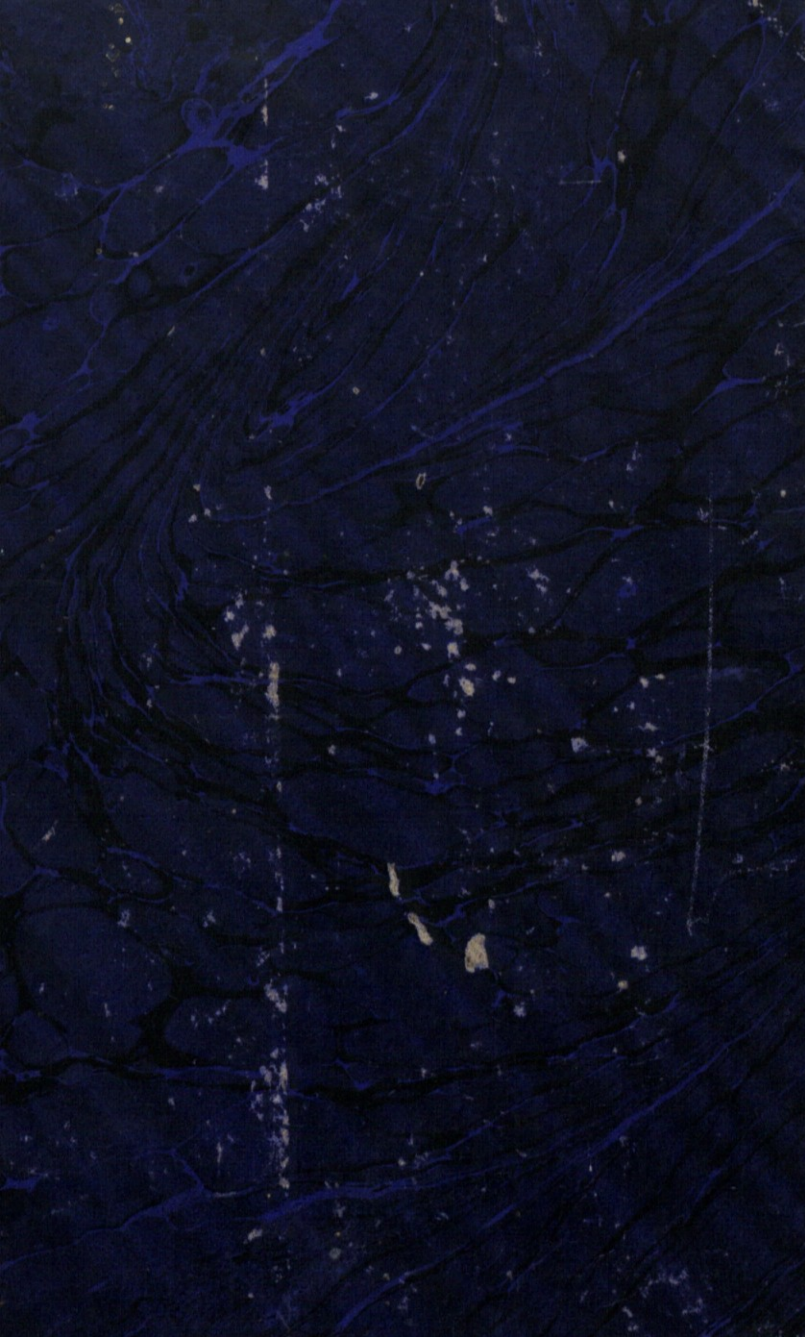

25. Medaolo - vobse Defoi. Kurser

886.2 Vass 1

886.2.09: 92 Vass 5

886.2-1

886.2-4

886.2-6

DĚLA
STANKA VRAZA.

PETI DIO.

PĚSME PABIRCI, PROZA
I PISMA.

IZDAJE MATICA HRVATSKA.

U ZAGREBU.

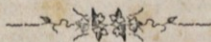
TIPOGRAFIČKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

1877.

PĚSME PABIRCI, PROZA
— I —
PISMA

STANKA VRAZA.

IZDAJE MATICA HRVATSKA.

U ZAGREBU.

TIPOGRAFIČKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

1877.

7005

S 606-28.7.49

STANKO VRAZ

rodio se je u divnom južno-iztočnom kraju Štajerske ¹⁾, koji on nazivlje štajerskim rajem ²⁾, u obćini Ceroveu dana 30. lipnja 1810. Otac mu Josip ³⁾ Fras bio je seljak, a njemu je na krstu nadjenuto ime Jakov, koje je on kašnje zamienio imenom Stanko ⁴⁾, kao što je i porodično ime Fraš prometnuo u Vraz ⁵⁾. Male škole da je polazio svetinske, a kašnje u Lotmergu, gdje mu je ujak Mihovil Jaklin župnikom bio. Gimnaziju da učio u Mariboru, odakle da je u Gradac došao učiti filozofiju g. 1830 ⁶⁾. Bud da je sve ono pripovijedanje istinito, ovo se potonje, po kojem je počeo učiti filozofiju g. 1830., ne slaže s onim, kako se sam u pismih podpisuje. Eno tekar mjeseca listopada g. 1833. piše (str. 133), da mu se adresuje physike učenec, a opet g. 1835. podpisuje se modroznanstva poslušatelj u prvem leti (str. 137) i o trih kraljih iste godine logičan (str. 138), u grudnu pako (našem prosincu) iste godine većje Hörer der Rechte (str. 141) i od tada se podpisuje ili jurist ili akademik; od godine pako 1837. Privatstudirender der Rechte, dok se nije g. 1840. za vazda razkrstio s Themidom (str. 191).

Sve ovo dokazuje, da njegove strukovne nauke nisu redovito tekle, a nije ni čudo. Uz učenje jezika, nastojanje oko literature i plandovanje po evietnjacih pjesništva trebalo je brinuti se o to, kako da preživi, jerbo da se je većinom sam svojom glavom starao vidi se odatle, što ga prijatelj Kočevar pozivajuć ga neka dodje 1834. u Beč učiti, slobodi tim, da će biti correpeticija a i on će mu pomagati koliko uzmogne. Otac mu nije mogao mnogo slati i umro je za rana početkom g. 1835. (str. 137). Za njim je nasliedio nešto zemalja i vinograd, kojim se vriednost označiti ne može ⁷⁾. Ako i nije dovoljno bilo za uzdržavanje, ipak je svoju otčevinu sačuvao do smrti, a upravljala mu je njom ljubljena sestra Anka udata Moharič (ili Mohorič ili Moherič).

Odojen čistim slovenskim mliekom i odgojen med ovejanimi Slovenci uzčuvao je i kašnje uspomene mladosti ⁸⁾ te ostavši vieran porietlu pristao za svoga boravljenja u Gradu (1830.—1838.) uz druge slovenske rodoljube, med kojimi se iztiče Miklošić. Tu se uče svi slavenski pak drugi živi jezici, čitaju se pjesme svih naroda, radi se o izdavanju knjižica za puk (pis. 8.), pišu se i prevadjaju pjesme slovenske (pis. 12.), pače u svojem zanosu zaletе se izdavati metulja, rivala čbelici (pis. 17.), jerbo jim ova ne godi, s toga što je kranjska, a oni bi radi narječje štajersko-slovensko podigli na čast književnoga, na to bi rad nagovoriti i Prešerna, ali on se krupno odzivlje, da toga ne bude ⁹⁾. Ljutito mu odvraća Vraz, da je prestao pisati slovenski i da pristaje

uz Ilirstvo, a kad je g. 1838. pošao u Zagreb, da izdade svoje narodne pjesme, koje je počam od g. 1833. kupio najprije po svojem zavičaju a kašnje i po Kranjskoj i Koruškoj ¹⁰⁾, ostala mu je Hrvatska postojbinom do smrti. Nju je poznavao i polazio već od prije. Eno ga g. 1835. u Bistrici, gdje je kašnje tolike sladke čase proveo, kôd ljubeznoga opata Krizmanića (str. 139.), u Zagrebu su ga tolike prijateljske ruke zadržavale (str. 140.). U Hrvatskoj imao je prijatelja i znanaca universitetskib, med drugimi i sama Gaja, koji mu i piše ¹¹⁾, i to o svojem namišljenom izdavanju novina i Danice, koje mladi Ilirac Vraz s uzhitom pozdravlja, koje preporuča i zagovara kod svojih zemljaka u tolikih pismih, te za koje on, kojega slovensko pismo kapalja krvi stoji (str. 171), već g. 1835. tiska u Danici ilirsku pjesmu „Stana i Marko“, pisanu smjesom narječja štokavskoga i kajkavskoga, kako je tada u običaju bilo. U Samoboru ga je g. 1836. ošinula munja iz crnih očiju, u Hrvatskoj je iste godine valjda s istoga uzroka zapjevao svoje Djulabije, koje su ga kašnje na glas izniele pjesnikom. Tako je zamamila Hrvatska mladoga Slovenca i otela njegovu zavičaju.

Pišuć ilirski povodi se odmah s početka sasma za narodnom pjesmom; zaludu mu njegov valjda ponajstariji i ponajbolji prijatelj Vukotinović hvali Gundulića ¹²⁾, zaludu mu prigovara i koriga radi ultraserbisma ¹³⁾, on se neda odvratiti od pravca, kojim je udario, iz narodnih mu pjesama iztiče živi vrutak čiste poezije, Dubrovčani su mu ukočeni, nenaravni, skolasticizmom zadavljeni.

Tim je tvrdje ostao pri svom, što se je našlo ljudih i kod nas, koji su mu odobravali misli njegove o poeziji ¹⁴). Njega je posve osvojio bio duh moderne poezije. Liepo je bio proživio prvu godinu u Hrvatskoj; izdavao svoje mile slovenske pjesme, s kojih se je i poznanstva Auerspergova domogao (sr. pisma Prešernu), s kojih su pače ime njegovo i samu nadvojvodu Ivanu spominjali, tjerajuć ga da šalje, da više i brzo šalje, jerbo se one tomu svjetlomu gospod. u prevodu veoma ljube ¹⁵). Uz to boravio je u Bistrici, u društvu ženskom, koje ga je vazda kao svjetlo leptira mamilo ¹⁶). Zato mu se nemilije oduži dođuća godina; njega, koji je i onako slaba zdravlja bio, zateče teška bolest, koju je jedva prebolio; već su ga, kako više pisama svjedoči, mislili mrtva. U samoj bolesti nije mu nedostajalo prijateljske prigledbe, sama ga posestrima obilazi (posveta glasom iz dubrave žerovinske); čim se je pridigao, pozivlje ga druga, da se dodje oporavljati, a prijatelji brižno opominju, neka čuva zdravlje. Iste je godine izdao i svoje Djulabije, za koje sam piše, da su u Hrvatskoj postale (str. 204).

Spomenuto je i to, da se tuži, kako ga je munja iz ženskog oka ošinula. Tomu bi se moglo nadovezati, što je na jednom listiću pred Djulabijama od njegove ruke zapisano: Ljubica Kantiliceva r. 26. pros. 1814. udala se za Engleza 1837. † 22. svibnja 1842. Ja bi rekao da se tim čitave partije iz Djulabija sasma liepo podudaraju; dakako, da imade uza to pjesmica, koje su mogle i kojom drugom zgodom postati;

ovamo idu najpače pjesmice, koje pjevaju druge motive, a u IV. dielu imade čak polemičnih.

Prigovoreno mu je, da je u Djulabijah nasliedovao Saphirove Wilde Rosen ¹⁷⁾, s toga se i pravda da nije (sr. Djulabije str. 225), ipak je sam prije pisao (str. 168) tako, da se vidi, da mu je Saphir ipak barem donekle ugledom bio.

Jedva se je pojavilo proljeće g. 1841., zaputi se s prijateljem Sreznjevskim u Slovenske strane, ali u Ljubljani se razboli, te se morade razstati s prijateljem, kojega su drugovi čekali. Kad je prizdravio, uputi se sam kroz Kranjsku i Korušku, te od onuda u Reziju, da izuči jezik i život tamošnjih Slavenah. Na povratku dodje u Korušku k Jarniku, a od njega k prijatelju Kočevaru u Podčetrtek, da se ondje odmori i oporavi, jerbo ga i s desna i s lieva bode i pecka, te valja jagmiti vrijeme, ne bi li što uradio. Tu uredi rukopis Glasa iz Dubrave Žerovinske, koji je sobom ponio bio; gotova odnese u Zagreb i preda u tisak. Sastane se sa Sreznjevskim, koji je polazio preko Slavonije u Srbiju, a odanle preko Pešte kući.

Na tom putovanju umnožio je znamenito svoju sbirku narodnih pjesama i napjeva, nagledao se slovenskih krajeva, nauživao se je ljepote prirodne; k tomu je ugledala treća njegova knjižica sviet; od radosti podvikuje u pismu posestrimi, kojoj je u tolikih listovih potanko izpisao svoje putovanje.

Osim radosti urodio mu je put i neprilikom. Putovanje po slavenskih stranah u narodnom odielu, zapitivanje za narodne pjesme i običaje svratilo je pažnju budne i sumnjive tadašnje državne vlasti.

Doglasuje mu se sa svih stranah, kako bečka policija nanj pazi, te je naloženo i zatvoriti ga, ako bi se opazilo što opasna. Pozivaju se pred oblast klerici, koji su obćili s njim, koji je putovao s Rusom obilazećim slavenske krajeve ne da uči jezik i običaje, nego da podloži Slavene Rusiji. I sam je glavom radi toga putovao u Gradac (str. 275. 279.). Ljuto se tuži, kako je žalosthim načinom izišao na glas.

Uza te poslove puti posestrimu prilikom izdavanja slike Draškovićeve, kako bi trebalo da zasnuje žensko društvo, koje bi imalo nastojati oko izdavanja knjižica za djecu, budjenja i širenja narodnosti, koja bi tim veći mah uzela, jerbo bi se mužkarci postidili.

Jedva se je povratio, nastale su nove brige. Prva mu je, kako bi izdao sakupljene narodne pjesme, ali kud će, kad mu ni troškovi na prvu knjigu podmireni nisu. Preporučao je već prije Draškoviću (pis. 35.), da Zagrebačka čitaonica a uz nju i druge uzmu izdavanje pod svoje zakrilje, kašnje jih misli sam tiskati o svojem trošku; ali da, već od djačkih vremena sveudilj se bori s nedostatkom novčanim, kesa je prazna i mnogo bi puta zlo prošao, da nije bilo prijatelja Kočevara ¹⁸). Tako su ostale netiskane do danas.

Druga mu je briga izdavanje *Kola*. Danica nije zadovoljavala mnogim domaćim prijateljem, a još manje vanjskim; s toga zamisli s Rakovcem i Vukotinovićem izdavanje časopisa, koji je imao poslužiti narodnim potrebam. Premda sama ta namjera nije bila povoljna Gaju, ne uplaše se oni,

nego Vraz uzme u pomoć prizivati i vanjski slaven-ski sviet, traže se dopisnici, Šafarik jim nadje Erbena, nadju Dubrovskoga, Zapa i dr. Ruke su pune posla. Sponosom gleda na prvu knjigu, bolja je od Danice, hvali ju i Šafarik, a čitali su ju Pal-lacky, Jungmann i dr., ali do skora se raztriezni; navali agitacija nalik političnoj, sama se mladež boji progonstva ¹⁹⁾, krive ih da rade o književnom despotizmu o separatizmu. Puna su mu pisma tužbe na te protivštine. Preko toga mlada litera-tura nije podnosila kritike, pisci su bili navikli samo na pohvalu. Tu je bio zametak mnogim ka-šnjim nepovoljnostim. S III. knjigom g. 1843. obu-stavi se izdavanje, ta radi protivničkih napadaja spao je broj od 700 predplatnika na I., na 200 na II. knjigu.

Osjećajuć slaboću i nemoć svoju prikupljaju Ilirci snage sa svih strana, a najradeniji je Vraz. Koliko je Slovenaca predobio za Ilirstvo, koliko li mladića ugrijao za slavenstvo? U Zagrebu na-govara na pisanje. Boroević i Luka Ilić, da se drugi ne napominju, sami priznaju u pismih svojih, da jih je on nagovarao, upućivao, poučavao. Ako već Slovence u kolo ilirsko prizivlje, kako nebi nastojao, da se Srbi s Ilirci ujedine? Ilirstvu je ostao vieran do groba, ni samu Sreznjevskomu nije u tom popustio, koji ga je putio, da ostavi Srbstvo na miru, a uz to da slobodno upotrebljava, hrvatsko ime, dakako dokazujuć, da je to jedno pleme, a dva imena ²⁰⁾. Za ilirsku stvar imala je vojevati Joanovićeva bačka Vila, u nju je i sam pisao i druge nagovarao, da pišu. Popovića zago-

vara i preporuča, a srdi se kad se ovaj neusudi ilirsko ime ni napisati, nego se izgovara, da je stvar glavno, do imena da nije stalo. Uz tu brigu za Kolo zateklo ga i drugo nezadovoljstvo, izgubio je posestrimu, a kako ga to boli, vidi se iz pisma 70.

U to doba nedaće u književnom nastojanju, a nazadku u političnom radu pojavi se nov pjesnik, kojega on drage volje postavlja na pročelje ilirskoga Parnasa, Petar Preradović. Od prvoga početka susreta ga Vraz s najvećom pažnjom, premda mu Preradović, čedan koji je bio, šalje svoje pjesme, da jim sudi i da jih izpravlja, jerbo da on nije tomu dorasao ²¹). Po njem se nada napredku u Dalmaciji. I dalje se to prijateljstvo tvrdo drži, pače g. 1847. izbavio je Vraz Preradovića iz velike neprilike ²²).

Kad se je g. 1845. imao namjestiti učitelj ilirskoga jezika, nalazimo i Vraza među natjecateljima. On nastoji kod pražkih prijatelja, da ne dodje Madjaron na to mjesto (str. 365.), nadje si prijatelja, koji ga preporučuju; Kočevar nekomu Dru. Wachtelu, a Dr. Gottweiss nekomu profesoru vladnomu savjetniku, pače sam ide u Beč i Prag, da se lično pokaže, itom zgodom izpuni mu se davna želja, dodje u Prag, gdje je izdao svoje gusle i tamburu, med kojimi se pjesmami nalaze i njegove najstarije slovenske, preodjenute u ilirsko (Djela II. gusle i tamb. XII.). Tu se je lično upoznao s onimi muževi, koji su mu bili od davna učitelji i pomagači, upoznao se s tamošnjim radnim svijetom, nagledao se Česke i Moravske, koje svojim mirnim radom liepo napreduju.

Želja za profesurom nije mu se izpunila, nadvladao Babukić, tad postanu on i Užarević tajnici, on s tim zadatkom da izdaje Kolo na ime Matice; nego koliko je to muke i natege stalo, vidi se najbolje iz pisma 86. i 87. Bilo mu protivnika, ali najglavniji nekdašnji prijatelj Gaj, koji bivši sam poslije njega u Pragu, oborio na njega tužbu, da ga je ogovarao. Sam Palacky i Šafarik moradoše mu pismeno potvrditi, da on do Gaja ništa govorio nije. Ipak mu je tajničtvom i izdavanjem Kola zadovoljeno želji, da može biti književnikom. U to je doba politika nešto zamrla i on izdade g. 1847. IV. — VI. knjige Kola pravcem, koji je prije uhvatio bio, koji su mu odobrili toliki čuveni ljudi med njimi i Tomasseo, kad mu je poslao svoje pjesme i nastojao da se T. zbirka narodnih pjesama u Zagrebu tiska ²³).

Taj mir i tišinu prekine g. 1848. Kad se je sve zaneslo, nemože ni on hladan ostati. Erben ga zove u Prag na kongres, neka dodje njih što više, da se prisili vlada udarati pravcem slavenskim. Sada ili nigda! I Slovenci mu šalju punovlast ²⁴). Bio je u deputaciji na srbski kongres. Kada je slavenski kongres treći dan raztjeran, bježi i Vraz uprav strmoglavce kući (pis. 92.). Kod kuće se ipak dalje snuje, piše se i dopisuje na sve strane, hvataju se i malene Crne gore i njezina plemeni-toga gospodara ²⁵). On polazi i u mali Štajer rodoljube buditi, tudje se nada još jednu idilu proživiti (pis. 93.), ali nadočekav čekano zlato vraća se u Zagreb stražu stražiti i u oružju se vježbati. Dok je tako po Štajerskoj hodao, ustavili su mu stare-

šine čitaoničke plaću, jerbo da je otišao bez ičijega znanja, Kola pako da neizdaje. Daskora bude i tomu kraj. Već prije boležljivu pojavi se na samu novu godinu 1849. sa svom žestinom ljuta bolest, sušica, koja ga je za nedugo i pod grob metnula (sr. pis. 95. 102.) ²⁶). Jedva se mjeseca ožujka pridigne, te opiše nekoj gospodji, koju mamicom nazivlje, nujnim srcem na što joj je sin došao (pis. 94.). Kad se je vratio, nastavi posao oko Kola, ali već nema onoga živoga dopisivanja, a pisma, koja dolaze, dišu gnjevom radi prevarenih nada, slute ponjemčenje i propast narodnoga života. On sam još upućuje Macuna u izdavanje Chrestomathije. U posljednjem pismu, koje imademo iz njegova pera, opisuje prijatelju borbu za službe, a svim će doteći i preteći — literatura ostaje na Kukuljeviću i na njem. Žalibože te nije dugo o njoj radio, izdao je još VII. knjigu Kola, a VIII. priredio, kako se čita u zapisniku matičinom, za tisak; izdao ju je pod svojim imenom A. T. Brlić, namješten na njegovo mjesto, s kojega je i g. 1850. svrgnut bio, jerbo da nezadovoljava dužnostim; kašnje ipak je pozvan, da se opravda, pa je valjda opet i namješten; 24. ožujka 1851. bio je posljednji put u Matičinoj sjednici, a 7. svibnja izabran je mjesto njega, budući da on sveudilj boluje, u književni odbor A. Mažuranić.

Narodne novine donesu 26. svibnja 1851. ovu viest: Prekjučer poslie podne preminuo je ovdje poslie dužeg bolovanja obće ljubljani spisatelj nar. pjesnik „Djulabijah“ Stanko Vraz. Po njemu izgubila je domovina i književnost naša jednoga

između najrevnijih i najvještijih poslenikah. Tielo pokojnikovo bit će danas na večer u $\frac{1}{2}$ 9 sati na groblju sv. Jurja pokopano. 27. pako svibnja sljedeće: Jučer u $8\frac{1}{2}$ sati u večer pokopali smo nezaboravnog našeg domorodca i spisatelja Stanka Vraza. Već mnogo prije skupila se je neizmier-na svjetina svakog stališa, da mu posljednju ovu uslugu učini. — Kad je mrkli suton crnim svojim zastorom ulice grada obavio, zasvietli pred zgradom narodnog doma, gdje je pokojnik ležao, more od užeženih bakaljah i u mrtvoj tišini krene veličanstveni sprovod k groblju sv. Jurja, gdje gosp. Brlić, poslie kako bi mrtvo tielo u grob položeno, izreče govor, kojega tim radje ovdje priobćujemo, jer u njem je zajedno u kratko opisan vas njegov život.

Mjesto, gdje njegovi ostanci počivaju, pokazuje spomenik podignut mu od prijatelja i štovatelja; ali time mu se nije odužila Hrvatska, koju on posinak nije manje ljubio od ikojega njezina rođenoga sina.

Što je iza njega na hrvatskom jeziku ostalo, to je tiskano u ovih pet knjigâ, što jih je izdala matica. Tim je izcerpljena sva njegova poznata književna ostavština *). Imade osim toga još nešto pjesama, koje su ili samo za prijatelje pisane, te ne-

*) Mariborska „Zora“ br. 17. str. 272. napominje po dopisu „Novicam“ g. 1854. br. 31. nekakve literarno - kritične spise o starijih i novijih plodovih jugoslavenske književnosti, koje da je Vraz naumio bio izdati. Gdje su? Ili jih valjda nigda ni bilo nije.

smiju pred svijet, ili su veoma nedovršeni nacrti, međ ovimi i zametak epske pjesme, koju je mislio na šire osnovati; ali jedva je počeo, valjda ga je smetala subjektivnost, koja mu se je, kako sam veli, silno opirala. Osim toga nisu pretiskani oni prozaični članci iz Kola, koji mogu samo strukovnjaka zanimati, a taj će jih i ondje naći. Od pisama primljeno je sve do posljednjeg slova i sami koncepti, pak i onakovi, kojim je za sada teško naći pravo značenje kano p. 102.; jerbo su prevažna za poznavanje i njega i njegova vremena; a poredana su izim ono jedino na kraju, redom kojim su pisana; koja pako nemaju datuma, ona su posmještena onamo, gdje jim je po bud kojem nutarnjem kriteriju mjesto, što bi predugačko bilo razlagati, te bi ova knjiga još veća narasla; a i onako može svaki, koga to zanima, i sam lako naći, zašto su baš ondje. Pravo-pis je ostao isti, samo se pred *r* izpustio à ili è, koji se je tada pisao.

Ovo u kratko o Vrazu i njegovu radu. Tko bi ga htio obširno po njegovoj korespondenciji sa znamenitijimi ljudmi pisati (imade preko 900 pisama), morao bi napisati knjigu, koja ne bi bila manja od ove. *F. P.*

1) Ove crtice o njegovu životu do god. 1833., kojom počinjaju njegova pisma, povadjene su iz Kolarčeka slovenskog za leto 1855. str. 27. i sl., u kojem je Davorin Terstenjak opisao pokojnikov život.

2) Sr. Vrazova djela I. str. 237.

3) Sr. str. 220., gdje ga Sreznjevski nazivlje Osi-povićem, a i sam je tako pisao.

4) Ne znam kako je Terstenjaku na um palo rieč Stanko izvoditi iz imena Konstantin, gdje se izprvice sam podpisuje sad Stanislav sad Stanko, sr. str. 129. 133. i druge.

5) Prvi se put tako podpisuje u pismu od god. 1835. (str. 137.), a prijatelju Muršecu kanoti diplomatički javlja „zdaj pa Stanku Vrazu Iliru“ sr. str. 141. Terstenjak misli, da je ime Fras bilo izvorno slovensko Žerovnik, pak da su ga u njemačkih kancelarijah preveli Fras. Sr. Koledarček str. 27.

6) U Koledarčeku je pogrješno tiskano 1836., što se vidi ondje iz sliedećega.

7) Deutscher Vrazu 10./5. 1847. Den auf Ihren Weingärten erfechten Wein 1 Stertin hat die Schwester um 80 fl. verkauft. Ihr Weingarten wird gehörig bearbeitet, das Laubgeld und der Pacht für die Aecker gehörig eingehoben und die Steuern gehörig bezahlt. —

— Deutscher Vrazu 3./7. 1848. — In Ihrem Weingarten steht Alles sehr schön und die Schwester lässt Sie fragen, ob wieder der Winzer die Fässer für Sie machen sollte oder soll sie solche kaufen. Hernach ist der Mensch, welcher Ihren beym Weingarten liegenden Acker in Bestand hat schon 2 Jahre den Pacht und auch für das Laub schuldig.

— Deutscher Vrazu 14./12. 1848. — Sie haben in Ihrem Weingarten heuer 1848. 7 Halbstertin gefechtnet, die Schwester Mocheritsch hatte dafür schon 65 fl. Cmz., traute sich aber solchen nicht um diesen Preis hergeben; — Sie haben noch 1 Stertin 1847., für diesen hatte die Schwester 45, nun ersucht Sie die Mocheritsch zu schreiben wie theuer sie Ihren alten und neuen Wein verkaufen dürfte. Der Preis hier vom Bauer bis zu dem Herren Weinen ist zwischen 50—85 Cmz.

8) Sr. Djela II. Gusle i tambura str. 132. pak. 133. 134.

9) Prešern Vrazu 5./7. 1837. — Die Tendenz unserer carmina und sonstigen literarischen Thätigkeit

ist keine andere als unsere Muttersprache zu kultiviren, habt Ihr ein anderes Ziel so werdet Ihr es schwerlich erreichen. Die Vereinigung aller Slaven zu einer Schriftsprache wird wahrscheinlich ein frommer Wunsch bleiben. Es dürfte Euch nicht so leicht gelingen den steirisch-kroatischen Dialekt auf den philologischen Authokraten-Thron zu erheben. Unterdessen auch verkehrtes Streben ist besser als Apathie gegen alles Vaterländische.

10) Sr. Nar. pjesni ilirske. Zagreb 1839. str. XVI.

11) Gaj Vrazu. U Krapini 3. travna 1834. — Kaj se našega Slostva navlastito pako knjižestva dotiče ovo leto dozde obiljnum plodnostjum dičiti se ne more, premdar domorodetvo dosta zažgano, vse bolje i bolje plamnom da sine, pripravlja se. — Vekšim vendar ne tilom domačemu kresu moreju postati Novine političke i slovstvene, kojeh vandavanje meni teda negda od dvora bečkoga (kak čujem) z premilostivnum odlukum dopitano jest.

Brate, moj vezdašnji stališ je tak vuzek, tak tesen, da vsaku i slednju reč, koteru vu naših posleh pišem živo pretrresti primoran sem, ar me vižlji povsud zkoznjivo nasleduju, tražeć, kde bi mi kakvu zanjku prikvačiti, ali lečku podmetnuti mogli (ali ne meni već momemu ljubimeu).

12) Vukotinović Vrazu 17./3. 1838. — Gundulića čitajuć našao sam hiljad krasota u jeziku. Ovaj jezik, mogu kazati, je takav, kakvoga si za klasički i osobito poetički samo misliti možemo. On je mekan, glasan, gibljiv i rječovit; što više trebamo? — Mnogo je razumljiviji Hrvatom — nego srbski.

13) Vukotinović Vrazu 9./5. 1838. — Ti ćeš sa tvojim ultraserbiziranjem sasvima u srbsku nekretivost propasti; ti znadeš kako je drvena njihova proza kako teška njihova poezija. — Prigovara nekojemu u jednoj Vrazovoj pjesmi. On ne veli da se ima dalmatinsko narječje sa svimi lokalismi poprimiti, ali ni narodna pjesma ne dotiče, treba iz obojega miesiti nov jezik.

14) Stanković je bio osebujan čovjek; 20./6. 1839. piše Vrazu, da nije vrijeme slovnice pisati. »Ja mislim jedna jedina vrednog sadržaja knjižica više vrijedi nego li sto knjižurina od slovnica. Ja i dan danas čujem gdje među prostim pukom Relkovićevu bajku od krivog torna i kudljive djetce ko i ukore satirske od rieči do rieči na pamet znadu, al od gramatike baš ni rieči. Kačićev razgovor ugodni više je za narodnost i jezik učinio nego li da je hiljadu slovnica pisao. Svi gramatici srbski kude Vuka a narod srpski ipak radije njegove narodne pjesme štije nego li kudiočke gramatike. Ja sam za volju Vukovim pjesmam ko mali djetčko sa svim sreem čitao dan na dan, srbski štiti učio i naučio, a za volju gramaticima nebi još ni danas. — 27./9. 1840. Nada se da se neće (za kazalište sabrani novci trošiti na Popovića. »Miloš Obilić kako je goropadan čovjek kad štijem u Kačiću, kako malen kad štijem tragediju Popovića.«

15) Schulheim 15./1. 1839. — Um des Himmels Willen schicken Sie mir doch abermals welche von Ihren slovenischen Volksliedern, damit ich selbe deutsch bearbeiten kann. Erz. Johann ging mich bei der letzten Audienz insbesondere darum an und ich nannte ihm bereits Ihren Namen als desjenigen, der selbe in ihren Urtexten sammelt. Sie gefielen ihm sehr und er wünscht wieder welche dergleichen für die Steirische Zeitschrift von mir bearbeitet.

16) Rakovac Vrazu 5./4. 1839. — S Pavićem možeš filosofirati — s Pavlinkom poetisirati. — U drugom pismu bez datuma šaleć se da je zlo vrijeme piše mu: Moguće takodjer da je Bog Pavlinkine molbe i uzdahe uslišio.

17) Iv. Stanković prof. Djakovački 20./6. 1839. — Vaše djulabie sve sladje bivaju. Čini mi se da ste se iz početka odviše zagledali u »Wilde Rosen an Hertha«. Sad već u prostom polju ilirskom rode i naravno ko svaka voćka s godinama to bolji plod daju.

— Stanković 25./7. 1839. — I ja sam vaše djulabije s Wilde Rosen an Hertha Saphirovim prisposodio, al ne u onoj misli, u kojoj vi nastojate tu pri-

ličnost u Vašem listu na mene izgovoriti i oporeći. Vi imate Vašu izvornost medju našim pjesnikom ko Saphir medju njemačkim, ako zato Vaše pjesme koju nalik na Saphirove imaju nisu iz nasliedovanja nego iz srodnosti pjesničkog duha porodjene. Vi ste blagim duhom narodnim u čistom i umilnom jeziku lakim i hitnim vezov svoju ljubaznu momu opjevali, kô što je Saphir svoju Herthu prostim prilikam čudnovatim skoro načinom prispodobio i u istinitoj pjesničkoj zanešenosti vrijedno proslavio. Svakomu svoje!

18) Kočevlar Vrazu 24./12. 1838. Novce koje zahtevaš, očes dobiti po novom letu, jerbo sada, duge plativši nimam križa preko moje potrebnosti.

— Kočevlar Vrazu 17. ož. 1839. Prije nedelo danah dobih tvoje pismo, kojom mi ti navestuješ da ti jest novacah potrebno. Ja ti sada ništa nemorem poslati, jerbo mi obitelj moja toliko izdatakah uzrokovaše, da nimam više nego deset forintih u peneznici. Svitujem tebi da ideš k Demetru ter njega prosiš za 2—3 desetke na moj račun. Znadem da on iz prijateljstva, koju jest uvek meni prikazao, tebi ove novce uzkratio ne bude.

— Na ovo pismo morao je Vraz osjetljivo pisati, jerbo mu Kočevlar prigovara, kakav je prijatelj, kad nevjeruje. Na to što mu se izpričava, da nemože duga platiti nastavlja: Zašto se izpričaš da mi nemožeš duga platiti? Jesam li tebe terjao? Ja nigda nisam mislio na taj dug, kojeg ako ga ne možeš platiti, tebi popustim.

— Babukić Vrazu 9. pros. 1840. — Ti nešto o tvojoj paučinom prepletenoj kasi govoriš, da iz nje Vuku, kurjak ga ne ujeo, za pet knjigah novacah pošaljem, a ja nemam dosta ni da Pretnera izplatim; nu valjda će Bog dati jedanput. Ja sam s kojekakom mukom napiso u Zagrebu do 30 predbrojiteljah, ali pravih u istinu takovih jedva 15 imadem. Što nije danas, bit će sutra.

— Babukić Vrazu 23. pros. 1840. neće ga mali tkalac iliti Tkalčić za novo ljeto da obuje novima postolima.

19) Luka Ilić 28./5. 1842. — Idea koja je vani proti Kolu razprostrta uvukla se je kao kuga sarajevska i medju naše povekšavajuće i umnožavajuće zidine, neprestano se kuje i prikiiva sastavak o Slavonskih pjesmah od Rešetara kao i onaj o narodnom balu itd. — Ne manjoj kritiki su podvržena oba predgovora u „Ruže i trnje“. Mnogi, koji su se upisali na knjigu, uzimlju rječ natrag. — Molim liepo da nebi ova dalje nikom sobćili, da ja ne budem žrtva proganjanja.

20) Sreznjevski Vrazu 24. stud. 1841. (Iz Pešte). Išao Slavonijom, bio u Beogradu, vraća se kući, govori o odnošajih u Srbiji, Bačkoj itd. nastavlja: Ti nisi Hrvat, tebe rad ima svaki kao poeta, ti imaš dušu čistu, ti gledaš na stvar samo u literarnom smislu, ne miešajući se u politiku, ti možeš imati volju i silu raditi bezstrastno, ti imaš i priliku (ja se nadam da tvoj Pregled ide napred). U pregledu moraš — da moraš — a) jasno izraziti, da za svakog pravog illira brat je mio koje vjere bio, i da koliko rimska toliko i grčka vjera je pravoslavna; b) da pismena kirilska mogli bi bili upotrebljavana svima narodam ilirskima; c) da ilirski jezik, ilirska literatura jesu jezik i literatura Slavjana, koji ne imajuć jednog obštjeg imena ili se zovo po rodu Hrvati i Srbli, ili su izgubili svoje ime narodno, ale ipak prinadleže po rodu i krvi ili Hrvatskoj ili Srbskoj, i da rječ illirski — a — o samo se zato upotrebljava što nejma drugog obšteg; d) da ako i upotrebljavaju Srbli i Hrvati u literaturi u jednom literaturnom središću jedne, u drugom druge rieči i izrazi, iz toga ne sljeduje da literatura nije kod njih jedna i da postaće uprav jedna, kad će postati uprav narodna, ne grčka, ne latinska, ne njemačka, ne francezka a Srbska-Hrvatska-illirska; e) da brat Illira pravog nije taj, koji samo se zove Illirom, misli i radi za slogu literaturnu svih Srba i Hrvata, sahranili oni ili ne svoje narodno ime; f) da narodno ime svagda i svakom mora biti sveto i da na primjer Rossijani još nisu postali svi Russama od toga što se zovu Ros-sijani itd. Dale moraš svuda gdje je moguće upotrebljavati imena srbsko i hrvatsko. — Liepo bi bilo ako

bi si napisao nešto, nekoju malu poemu, u kojoj bi predstavio velikih djela Srba i Hrvata, i da oni su svagda bili jedno, samo se dielili imenom (i da ime je jedno samo se različno izgovara).

21) Preradović 5. svib. 1845. Vi ste preveć dobro o mojih pjesnih sudili i da mi niste prijateljem morao bi reći, da se samo šalite. Ja dobro spoznajem što sam i gdje sam na književnom našem polju i tko zna hoću li ikad tamo stignuti, gdje bi može biti sad već bio da su okolnosti odhranjenja moga drugačije bile. Sve što ja pišem, to kao iz sna radim, iz sna prvih ljeta moga života, gdje niesam druge glase nego materine slušao. Preveć su me tudji običaji, tudja čustva, tudje mišljenje nadrasli, za da bi ja mogo izvorni domorodni [spisatelj postati; ja ću uvijek u sumraku basati, medj tudjom noći i domorodnim danom. Po tih razlozih morao bi pero bačiti, prekrstiti ruke i plakati, Ali opet pamet mi veli: s plaćom nećeš ni sebi ni drugima pomoći, čini što možeš, krpaj, ako ne znaš šiti. I tako, moj prijatelju, ja krpam i moja utjeha u tom stoji, da i krpana haljina može biti poštena.

Svakojako ali prije nego ih tiskati dadem, moliti ću Vas, da ih pregledate i popravite, budući ste tako dragovoljno tomu ponudili.

Što se pjesni „Vilin san“ tiče, možete popravljati kako najbolje Vam se vidi; u svemu što mi preko nje pišete podpuno pravo imate. U metru bit će malo pogriješaka budući sam ja znao ono pravilo radi odmora i ako ga niesam svuda obdržao bilo 'e nepozornost moja kriva.

— Preradović Vrazu 5. svib. 1845. — Javlja mu da bi Salghetti rad što iz domorodne historije slikati, moli ga da mu dade predmet n. p. bitku na grobničkom polju, ali da ga uputi u historijsko, u odielo, oružje itd. ili sam ili da mu kaže knjige.

22) Preradović moli Vraza (17. lip. 1847.) da mu nadje 200 f. u Zagrebu. Jamčio je sa drugim oficírom za druga, koji jih je krivom mjenicom prevario, sad mu je platiti ili samu kruh izgubiti. Molio je Gaja i on mu obrekao ali se iznevjerio. Vraz nadje nekoga

siromaha, ali i taj iznevjeri. Napokon (5. kol. 1847.) našla se je domorodka, koja je pomogla, dala 150 fr. a kasnije 50 fr.; zahvaljuje se na tom (14. kol. 1847.) gospođi Rubidici i gospođi mamici, koje su Vrazu u tom mučnom poslu na ruku išle.

23) Nik. Tomasseo 7. velj. 1846. — Dragi gospodine! — Hvala Vam na plemenitom daru. Stio sam s radošću pjesme vaše i prvo poznah njeke od njih, koji meni se čini da se više neg mnoge približavaju pučkome divnom duhu. Želio bi samo da predmeti budu ne toliko osobni, već od obšte narodne vriednosti i da nikakva u Vašim pjesmama ne ostane traga pjesništva inostranog. Od toga moramo se mi Slavjani osobito čuvati, da budući mi došli od najzadnjih tudje stope ne slijedimo, da nam stari narodi s njihovom sjenom svjetlost novog izobraženja ne kriju. Mi smo što se knjižestva tiče, najmladji narod Europe, nije nam ni pristojno ni moguće imati glas i hod predstupnikah naših. I zato kazat ću Vam slobodno, da ni ovaj način stihova jednako svršenih (što Talijani zovu rimati) meni se ne čini doista narodni način; da ja drugog stiha uprav našega ne poznam, nego stih pučkih pjesama. Ono tanano skladanje posljednjih slovkah je kao zveka malog zvončića, a stih Markovih pjesamah jest kao ijeka niz planine, kao vjetar po dubravi, kao grom valjajući se od oblaka do oblaka.

Drago mi je čuti, da ste i Vi gospodine mnoge pjesme naroda jugoslavenskih sakupili. Ja bi Vam drage volje poslao i one koje ja imam, samo da bi ste mi obećali, da će Dalmatinske pjesme baška u jednoj knjigi pečatane biti i da nitko neće u mom predgovoru ni rieči promienuti a još manje u istim pjesmama našeg naroda milog. Što ćete vi suviše od trošaka potegnuti od onih predbrojitelja, koje je g. Babukić s ljubeznivom pomljom za me skupio i od drugih opet, koji će knjigu dalmatinsku kupiti, ono ćete vi meni poslati s ovim ugovorom, da deseti dio dobitka bude za Maticu Hrvatsku.

Molim Vas da ovu knjigu g. Kukuljeviću u ruke dadete i da mu priporučite, da pravednu moju želju

ispuni što brže može. Zapoviedajte slugi Vašem poni-
znome N. Tomasseu. — 7. veljače 46. Mlete.

24) Kočevlar Vrazu 6./5. 1848. Ja sam punovlast
sastavio koju tebi ćemo dati da od naše strane srbski
sabor pozdraviš.

Ono punovlast poslao sam danas u Gradac Mur-
šecu da i on potpiše. Nu do 13. svibnja ti nje ne-
možeš dobiti, jer danas je 6. Ti ćeš prije odlaziti. Zato
mi piši kakvim načinom u tvoje ruke punovlast opri-
viti mogu, ako te u Zagrebu nebi već bilo.

25) P. P. Njegos Vrazu 20./10. 1848. Počitajemig. Vraz,
bratskij te pozdravljam! — Usrdna ti hvala na divnij
dar, koji si mi poslao; ko je udaljen od svjetnih ljudih
i od litoraturnoga svijeta, toga i mala stvar ograsi, pa
jošt kada je dar bratskij.

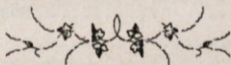
Čudna vremena! — potresa — događaja — preobra-
zovanja — uzdignuća, pa i vremena nestrpjenja —
noći se molim, da što dobroga snim, a danu, da mi
što dobro u Novinama donese — što putah lakše ono-
me ko se bori; no onome, koji čama kod kuće — da
Vam mogu što na muci pomoći, najsvetiju bih dužnost
pod nebom ispunio, i da je iole sporazumjenja bilo,
moglo se s našega kraja veće pomoći, no se i kome
čini, pa pomoći bez muke pjevajući — ide li naša
stvar na te strane pravcem? hoće li se naš narod
svietu pokazati narodom blagorodnim i dostojnim samo-
stalnosti svoje? ili će vječno obožavati tudje verige,
koje im već tolika vieka gotovo prepiliše vrat i satrieše
narodnost. Ja vidim strašne pogrješke! meni se čini da se
od pravog cilja daleko odstupilo; Bože daj da se varam
— ako se sada sagrieši, dugo ćemo taj grieh kajati.
— Onaj silnij i naprednij Vaš napreg i podvig, ako se
na zlo okrene, teško našem narodu — ona blago-
rodna, usrdna i velika Vaša žrtva, ako se prinese vraž-
jem oltaru, iznevjerena je naša narodnost — ja sam i
strepio i pitao se nadom, doklen nije B. lišen glavnoga
načelstva, a sada čini mi se da vidim što je.

Jošt nešto — ja sam se čudio što se to s našim
g. Gajom uradilo, dok mi sada razkažu sve potanko,

kakva je zbilja nesreća sliepoga demona kod Vas doniela, da svoje zlobno i otrovno sjeme i kod Vas posjeje i da porok baci na obštega ugodnika naše narodnosti. — Zar je kod Vas nepoznat M . . . ? ta ljudi, Bog budi s Vama, ono je pakostnij i lažavij nesrećnik, kojega grde svi proroci najgadnijega tirjanina.

S bogom g. Vraz, bratskij ti podrav sa svim narodoljubeima od tvojega počitatelja.

26) Babukić Vrazu 22. sieč. 1849. — Sastavši se na vindeti pokojnoga kanonika Klemena sa Hatzem majorom naše narodne straže saznadoh iz pisma tvoga, koje si mu 12. t. m. u postelji olovkom napisao, da si jošte živ nu za službu untauglich. Mi smo ondje već mislili da si negdje poginuo, jer nigdje o tebi jur tri mjeseca danah ni glasa ni traga. A ti eto sada kašlješ i kašljucaš pod Četvrtkom gradom. Bijaše ti tražiti po kućarih kojekakve stvari, od čega si mladić prsa kvari! — Oj Zvekane nebore, više se sada nemore, ko što se je njegda moglo! — Kani se ti bukare i flaše, djevojke i snaše i klete cigare, od čega se prsa kvare.

Gdje je što.

	Strana
Stanko Vraz	I—XXV.

A. Pjesme pabirci.

I. Djulabije	3
II. Neotesanci	6
1. Sveta města	7
2. Neblage ruke	7
3. Ponošeno iztrošeno	7
4. Olens Maevius	8
5. Ἐπὶ τῇ αὐτῶν	8
6. Književni kotlokrp	8
7. Vinosus Homerus	9
8. Dvě nesreće	9
9. Muhar	10
10. De Cajo Magdaleno	11
11. Age	11
III. Komari i hobadi	
1. Gosp. Jesipaniesieviću	12
2. Dobili smo	13
3. La patria ritrovata	14
4. Lude glave	15
5. Idolatria	15
6. Tko je Uj-Horvat?	16
7. Cigani	19
IV. Ulomak	24

B. Proza.

	Strana
1. (Dopis)	27
2. Dopis prijateljski iz Krajske	29
3. Dopis prijateljski iz Krajske	39
4. Dopis prijateljski iz Mlětačkoga	42
5. (Dopis iz Krapine).....	49
6. Běli Kranjei	51
7. Put u gornje strane	58
8. Obraz slovenskoga narěčja u Koruškoj ...	79
9. Narodne pėsme u Slavonii.....	81
10. Narodne pėsme Hrvatah	89
11. Koješta	
1. Q. Horatius Flaccus	94
2. Sud o slogu	96
12. Dodatak uredničtva	98
13. Naš pravopis i Zora Dalmatinska	108
14. Zagovor (VII. knj. Kola).....	122

C. Pisma.

1. Muršecu.....	129
2. Muršecu	130
3. Muršecu	132
4. Muršecu	134
5. Muršecu.....	135
6. Muršecu	137
7. Knupleshu	138
8. Muršecu	139
9. Nezna se komu	142
10. Vrablu	143
11. Vukotinoviću (koncept).....	144
12. Koncept; nezna se komu	145

	Strana
13. Koncept; nezna se komu	148
14. Muršecu	152
15. Muršecu	154
16. Prešernu	156
17. Muršecu	158
18. Prešernu	161
19. Muršecu	165
20. Muršecu	167
21. Koncept; nezna se komu	170
22. Rakovcu	177
23. Muršecu	178
24. Kočevaru	182
25. Kočevaru	185
26. Malavašiću	188
27. Prešernu	190
28. Babukiću	194
29. Babukiću	195
30. Babukiću	197
31. Babukiću	198
32. Prešernu	198
33. Koncept; nezna se komu	203
34. Čelakovskomu (koncept)	204
35. Draškoviću (koncept)	207
36. Muršecu	210
37. Posestrimi Dragoili	213
38. Posestrimi Dragoili	219
39. Posestrimi Dragoili	225
40. Posestrimi Dragoili	231
41. Posestrimi Dragoili	238
42. Posestrimi Dragoili	243
43. Posestrimi Dragoili	245

	Strana
44. Babukiću	252
45. Posestrimi Dragoili	254
46. Muršecu	259
47. Posestrimi Dragoili	261
48. Posestrimi Dragoili	268
49. Erbenu(?)	270
50. Posestrimi Dragoili	274
51. Posestrimi Dragoili	275
52. Posestrimi Dragoili	278
53. Koncept; nezna se komu	281
54. Posestrimi Dragoili	283
55. Muršecu	286
56. Subotiću	290
57. Šafariku	292
58. Koncept; nezna se komu (Vuku?)	295
59. Muršecu	296
60. Zapu	298
61. Kukuljeviću	301
62. Erbenu	306
63. Muršecu	309
64. Erbenu	310
65. Muršecu	314
66. Posestrimi Dragoili	317
67. Erbenu(?)	320
68. Muršecu	324
69. Muršecu	327
70. Koncept Sreznjevskomu	327
71. Macunu	329
72. Muršecu	334
73. Muršecu	335
74. Babukiću	336

	Strana
75. Erbenu	339
76. Muršecu	354
77. Erbenu	355
78. Erbenu	357
79. Muršecu	359
80. Erbenu	361
81. Erbenu	371
82. Kukuljeviću	374
83. Erbenu	374
84. Muršecu	376
85. Kukuljeviću	379
86. Kočevaru	384
87. Kukuljeviću	388
88. A. Auerspergu	391
89. Kočevaru	397
90. Kukuljeviću	398
91. Erbenu	398
92. Erbenu	400
93. Koncept; A. Hercogovoj?	404
94. Odlomak koncepta; nezna se komu	407
95. Macunu	408
96. Macunu	412
97. Koncept; nezna se komu	415
98. Muršecu	417
99. Dopis kaptolu	421
100. Koncept; nezna se komu	423
101. Nezna se komu	424
102. Kočevaru	426
103. Prešernu	428

A.
PĚSME PABIRCI.

FÈSME PABIRCI

I.

Djulabije*),

1.

Gujte Srbli bratjo,
slavna mačem, sudbom;
Bog vas nadario
rečju, ko svět gudbom;

Evo opet mejdan
dělah otvoreni,
A na světlo barjak
slave iznešeni.

2.

Věncem je krunjena
vašim dědom glava;
A gdje vam je věnac
i ovog věka slava?

*) Za brojem 12. diela IV. Djulabija sliede u rukopisu ove iz-
novice brojene; a za ovimi opet iznovice one, koje su naštam-
pane pod br. 13. i sl. (na str. 213.) s nadpisom: Novinarom
němačkim. (Izvadak iz Djulabija dío IV.)

Slavno mač blistaše
Srbijem sred Kosova ;
A kako sad blista
vama mač od slova ?

3.

Poznajte od slova
i svrhu i koren :
Pa za čistim pitjem
hlebdí žedcom moren ;

A vi ga pojite
ni medom ni vinom,
Neg ko židi Hrista
na križu kvasinom.

4.

Jadan biaše narod,
propala mu duša
Što si klao proroke
nehtiuć da ih sluša.

Bog mu carstvo skonča,
mač i žezlo skrši,
U svět razsuv kô prah,
kog vëtar razprši.

5.

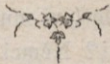
Slušajuć Farisee,
laži-sveštenike,
Koljete proroke
svoga slovstva dike;

U sveti hram duha
puštajuć cincare
Od stana istine
činit stan převare.

6.

S toga će vas sudit
nekada sudinja,
Što vrh zemlje vlada
i vrh mora sinja;

Što vi slěpo proti
bogu i naravi
Trudite se mrtve
boge dizat k slavi.

II.

Neotesanci.

(Epigrama.)

Evo priobčujem slavnoj gospodi štiocem posljednju stranu pjesamah moga prijatelja — epigrame. Ta vrsta pjesništva ako hoće da što valja, treba da ima nešto grěšna na sebi.

I da te već isto ime „Neotesanci“ ne bi spomenulo na taj grěh, već bi, pročitavši jih, uvěrio se, da su mnogi izmedju njih u grěhu začeti, rodjeni i u svět poslani. U ostalom treba te opomenuti, da se one vrte ponajviše oko prvih glavah, polag one poslovice: „Leo non capit muscas.“ Nu opet i za ovaj izraz treba da me razuměte. Moj prijatelj istina nije tako tašt, da bi se držao sam za lava, niti sam ja tako izprazan, te bi se hvastao lavovim prijateljstvom. Nu ja time samo hoću da kažem, da on nije ni ona malena i bezazlena ptičica, što lovi muhe i što se zove, nu kako se zove naški? Němci joj kažu Fliegenschnapper; niti da je pseto, koje takodjer čapne za muhom, barem kad mu dodijava.

1. Sveta města.

(G. 1842.)

Čivut hodočasti
u Palestinu,
Moslemi u Meku
i u Medinu;
A Iliri, brate,
baš u Krapinu.

2. Neblage ruke.

(G. 1842.)

(Prepisano iz nadgrobnika Dositijeve.)

Bili bismo i bez muke svi već u tvom raj,
Ključ da nije pao u ruke Pavloviću i Gaju.

3. Ponošeno iztrošeno.

(G. 1842.)

Zašto si umuko u najboljih lěta?

„E brate, ne mogu skladna nač predmeta.“ —
Šta si se zabrinuo o to? Pěvaj Slogu,
Tu najmladju seku! — „Neću nit ne mogu.“ —
Za što? — Jer ne ljubi ono moja duša,
Što ljubi i slavi svaka druga šuša.“

4. Olens Maevius.

Ti se grdno hvastaš i prpošiš
Pozivajuć na mejdan delije;
Al' ga nitko děliti ne smije
Od oružja čudna, što ga nosiš;
Jer kad sadješ šnjim na polje,
Svatko odmah, kud dopira,
Nos začepi brže bolje
I uteče bez obzira.

5. 'Επὶ σὲ αὖτον.

(G. 1841.)

Keine Ruh bei Tag und Nacht.
Leporello.

Vrag uzeo tu službu
I prokletu družbu!
A ob dan me jedu
Starešinske muhe;
Ob noć profesorske
Stjenice i buhe.

6. Književni kotlokrp.

(G. 1847.)

Ti se hvališ, da ti 'e pero vęšto,
Jer si izdao već po naški něšto,

Za to u mnogih druŝtvih ti si notar,
Te se i sudcem svud silom izdaješ.
Pa šta zato? Ti ipak ostaješ
Svaku u poslu (što se i rodi) — drotar.

7. Vinosus Homerus.

(G. 1842.)

A.

Ah, bog s tobom! Kud ti glava?
Koj te djavo opet štiplje,
Te ti ločeš kano krava?
Pazi dobro gleda Žiga,
Metnut će te još u diplje.

B.

Muči brate! Šta te 'e briga?
Što ti kažeš sve 'e istina,
Al znaj, ja ću spravit eto:
Kupit ću mu polić vina
Te će mučat kano pseto.

8. Dvě nesreće.

(G. 1849.)

Stignu u grad něke cigle
Tri četiri košut - igle

A naš odbor — drugač ovca —
Otme robu, dâ zapreti
Rad prodaje dva trgovca.
A eto, šta se ne pripeti!
Trgovcem se pravda digla;
A u gradu puno šuma;
Uz to i druge istog hipa
Dvě nesreće rodi igla:
Trgovci su sišli s kipa,
A državni anwalt s uma.

9. Muhar.

(G. 1838.)

A.

Slava mu do věk,
Muhar je učen čověk!
Ali šteta te i on ima
Svojih muha, što neprestance
Mota bolan pred očima
Njekakove Celtogermance;
Pa sve s njih bunca
Ne videć rod Slavjana,
Baš ko čověk što od sunca
Ni ne vidi běla dana.

B.

Šta se čudiš? To je jasno

Svako ima svoje vlastno :

Ne može pas buhar

Biti bez buha,

Pa kako da Muhar

Bude bez muha?

10. De Cajo Magdaleno.

(G. 1849.)

Dok mu vikasmo : „Živio stokrat!“

Bio 'e uz narod ljut demokrat;

Čiem ga bacio rod ko svoj groš nečist,

Od nevolje ti posta royalist.

11. A g e.

(G. 1838.)

(G a z e l i c a.)

Naš je narod težkom mukom — mnogi mučio aga :

Zlim haračem i kulukom — stari Mahmud aga ;

Krivim sudom i krvninom — lukav Salih-aga ;

Prekom smrću sablje i kolca — hudi Mustap-aga ;

Nu najgore mučio ga — gori od sviju aga

Strašnom prětnjom žarkog pakla Fedehrik Bar-aga.

III.

Komari i hobadi
ter
druge hrvatske muhe i mušice
izležene
za vrēme drugog progonstva hnskog
(g. 1841—1844).

Pohvatao i na hartiju pribó

„Nenad Bezimenović“

drugčije zvan

„Marko Misleta Vragomet“.

Editio correcta et castigata ad usum Magjaronum Magjaromanumque.

Krapina

u probudjenja godini XI.

(U nar. tiskarni Breka Horvata Malobrk.)

1. Gosp. Jesipaniesieviću.

Tu l'as voulu, Georges Dandin.

Povēstnicu ti vrstu do vrste
Izbrojiti dobar si na prste;
I pandekte sve očitati s maha
Od Solona do Schmerlinga i Bacha;
Još ti glava mozgom je dosegla
Rosenkranza, Feuerbacha i Hegla;

A u jezicih da si Mezzofanti
Priznaje isti profesor Pedanti;
Pa i gdje god je kakvo društvo zborno
Tu ti zboriš a ono baš izvorno.
Stoga tebi vjek bi slava tekla
I doduše bio bi ti čovek krasan,
Da ne tuče taj te bješ užasan,
Te te može i najgorja dēkla
Na sramotu ljudskoga obrazca
Kadgod hoće pretvorit u prasca.

2. Dobili smo.

„Nebojmo se slavna krvi!
Draga braćo Puropoljci
Magjarštine dobrovoljci
U Hrvatskoj sad smo prvi:
Stigli su mi jučer listi,
Da kod kralja svi smo čisti;
Dobili smo po pravici.“
Tako onomad bez obraza
Prekosavski Matjaš kaza
Na spravištu u Torici.
Jedan sudac tu dodaje:
„Dobili smo istina je

Moja bratja plemenita
Ali po čem to se pita.“
Tu mu drugi rěč popravi
Kom takodjer bjaše vruće
U dvorištu banske kuće:
„E da bogme, dobili smo
Koj po plećih, koj po glavi.“

3. La patria ritrovata.

Svud putuju vaši rodoslovci slavni
Tražeć odkud došli Magjari bi davni:
Dolaze pod Kavkaz i tja do Tibeta
A bog zna u koje još ne strane světa.
Nu sve još zaludu kući se vraćaju
Ne našavši zibke nit na Himalaju.
Sad se usudjujem i ja baš spe plena
Da pitanje řeším, gospodo učena!
Udostojte slušat istina je prava
Kadkad zrno nadje i kokoš ćorava:
Ak u Vaših predja bijaše mudrost ista,
Koja sad kod vaših vlada žurnalista
To mora tako mi poštenja i věre
Da Vam je děd došo iz slavne Abdere.

4. Lude glave.

(G. 1843.)

Čuste pripovédát gđje Dunaj-rěki
Tja do izviralíšta došao Madžar něki,
Pa tu zagazivši nogom to pravrelo
K svome drugu reko oholo i veselo:
„Šta će sad, egbata! ti Peštanci reći,
Kad će vidět gđě će Dunaj prestat teći.“

O ludo Madžarče! Šta ti zveknu u čelo?
Dunaj hrane tisuć a ne jedno vrelo.
Ti bi osto ludosti representant vazda,
Bog zato da drugih stvorenja ne sazda.
A to su Madžara glave one prazne
Koe se — kukavice — vesele ko blazne
Što su izposlovale da sred domovine
Ilira ilirsko ime se dokine,
Tvrdo sudeć po tom da je vandalizmu
Došao jednom konac istom ilirizmu.

5. Idolatria.

Sve ugarske varmedje Deaka,
Zlatne řeči boga i junaka,
Počastiše slavom prevelikom
Izabravši njega prisědnikom.

Tako i sad mirisnog viteza

Proslavljaju Prekosavskog kneza.

Ugričići hrabri vitezovi

Ne gazte razuma ta bog s vama!

Što slēdite ludo grēh bez srama

U koj stari zašli su židovi?

E aferim što Deaka svoga

Božanstvenog zlatnog domorodea

S uzhitjenjem slavite ko boga.

Nu gdě Vam je sada razum vlastit,

Što ste stali molit, slaviti, častiti

Ko pomamni zlatnoga teoca.

6. Tko je Uj-Horvat?

Čudnih, braćo, ima sad junakah

Od kolēna punih slave, dikah,

Od cipeljah sjajnih i od frakah

Strašnih od imena i jezika —

Al nijedan, bratjo, nij naš brat,

Nij brat, nij brat već je Uj-Horvat.

Koj na samu sa mnom se zabavlja

Nu kad s grofom ide odvratja lice

Koji svoje rodno jato ostavlja,

Pa se mēša medju tudje tice,

Taj, horvatska bratjo, nij naš brat,
Nij brat, nij brat, neg je Uj-Horvat.

Koj imade po četiri žene
Kao Turčin, koga vĕk ěe syrbít,
Pa nijednoj ne zna dati cĕne,
Nit ju znade pošteno oskrbít.
Taj, horvatska bratjo, nij naš brat,
Nij brat, nij brat, neg je Uj-Horvat.

Koj se hvasta vĕk da je plemenit
Izobražen i čestita lica.
Pa poštenih ne zna štovat, cĕnit,
Neg jih grdi kano pilarica,
Taj, horvatska bratjo, nij naš brat,
Nij naš, nij naš, neg je Uj-Horvat.

Tko proigra u čas po stotine,
Frake nosi iz Pariza, Beča,
Dok u tugi njegov muž se kine
Noseć prazan trbuh, gola pleća.
Taj, horvatska bratjo, nij naš brat,
Nij naš, nij brat, nego Uj-Horvat.

Tko zna četir naroda velika
A ne gleda roda svoga bĕdnog;
Koj govori po četir jezika
A svom rodu ne ušti ni jednog

Taj, horvatska bratjo, nij naš brat,
Nij brat, nij naš, taj je Uj-Horvat.

Koj se hvasta slobodu da čeni,
Po saborih řečma ju uznaša,
Svoga pako muža globi, plěni
Ko Fanarjot il bosanski paša.
Taj, o draga bratjo, nij naš brat,
Nij brat, nij naš, neg je Uj-Horvat.

Tko se řečma hvali da j' delija,
Kunuć, psujuć cara i vezira,
Nu kad brže sablja gdě zasija
Na vrat na nos běži bez obzira
Taj nikako, bratjo, nij naš brat,
Neka ide, taj je Uj-Horvat.

Kogod nije blagi i istinit
Ni milostiv, ni junački směran,
Tkogod ne zna kano Horvat činit
Bog i bogme nije Horvat věran,
Taj, horvatska braćo, nij naš brat,
Prikor njemu, jer je Uj-Horvat.

7. Cigani.

(G. 1845.)

Pečen ili frigan,
Cigan te cigan!

Stara poslovica.

I. Stari.

1.

Crn i lukav kano vrag,
Što iz maslenke gleda,
I zapackan, čadjav, nag,
I kuštrav bez reda,
Suh i okošt kako kuga,
Zanovetljiv kano vuga;
Svud i svagda gost nezvan —
To je pasja krv cigan!

2.

Po šikarah sve redom
Cigan diže krove,
I tu kuje susedom
Čavlje i podkove;
Uz to pēva, duhan puši,
Ledja češe, rebra suši,
Pa još misli da je ban —
Pasja ti je krv cigan!

3.

„Ljubim t' noge smjluj se,
Podaj mi krajcaru!“
Zlo prosjači ciganče,
Vičuē po pazaru;
I goneē te ko zvēr lovac,
Dok ne ščepa kakav novac,
Ne pobere pet' na stran —
Pasja ti je krv cigan!

4.

Dok proričuē ciganke
Obilaze selo,
Cigan kljuse, opanke
Zaintači smēlo;
Pak „smiješ li?“ ni ne pita,
Neg odpiri izpod žita
Put šikare na svoj stan —
Pasja ti je krv cigan!

5.

Zato nek se čuva svak,
Kojgodj šta imade;
Treba znati: vrag je vrag.
A cigan sve znade:

S lica kaže sladko slovce
S traga grabi džep i novce;
Zato pamti redak znan:
Pasja ti je krv cigan!

II. Novi.

1.

Zao i lukav kano lis,
Gladak ko jegulja,
Krvce žedan, gladan ris,
Vjetrenii metulja,
Zanovetljiv i jezičan,
Varav, šaren i dvoličan,
Svakoj laži gotov zvon —
Pasja krv je Madžaron!

2.

Nosi krajnjoj po modi
Naš čověk haljine,
Ko kalifa izvodi
Dvore i kasine,
Drži hlapce, jašee, lovce,
Ali sve za tudje novce,
Misleć da je Salamon —
Pasja krv je Madžaron!

3.

Dok mu fiškal prokleti
Obilazi selo,
Plemstvo miteć po klěti,
Muža guleć smělo,
Gospon ide do Beč-grada,
Tu se klanja i opada,
Ne bi l' kralj mu bio patron —
Pasja krv je Madžaron!

4.

„Ah, prosim te, brate moj,
Daj našemu votum!“
Tieh ti ljudi ženski roj
Per districtum totum
Na ušesa plemstva trubi
I slinava usta ljubi,
Sve za votum na poklon —
Pasja krv je Madžaron!

5.

Zato nek se čuva svak,
Koj věran Hrvat je;
Treba znati: vrag je vrag!
A Madžaron tat je!

Javno kaže blago lice ;
Tajno ruši dom, pravice :
Bila ona, bio li on —
Pasja krv je Madžaron !

IV.

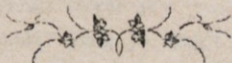
Ulomak.

Rěko sveta, moj Dunaju,
Što si prosto staze sěčeš
Ovud s tihim šumom tečeš
Ko pogružen vās u vaju.

Oj Dunaju, kaži mene
Čii ti běhu někoč kraji?
Čii břěgovi? Čiji gaji
Što se ovdě sad zelene?

Slavski? Bože jel istina,
Pravo kažeš, jer ja věkom
Kud doteko, tečem tekem
Izmed slavskih razvalina.

Još mi kaži, moj Dunaju,
Kud je prošo čas starinski
Kad tu narod naš slovinski
Cvao u svom někad kraju?

1. *)

Iz Ljubljane, 28. Travnja.

6. Sreznjevski ode 17. o. m. odavde putem Celovca i Ziljske doline. Pisao mi je, da će se opet vratiti u Ljubljanu. Ja ću međjutim raditi u biblioteci ovděšnjoj, gdje imade mnoga Slavica, osobito stara Carniolica i Glagolitica (rukopisanih i štampanih knjigah). Što mi preteče vremena, to ću obilaziti različite kraje krajske, najpače Gorensko i Nutranjsko.

Krajska je u ogledu filologie nesamo ilirske nego i slavjanske u obće, veoma važna pokrajina. Ovdě se mogu kod prostoga puka sve skoro slavjanske forme naći. Što o tom gramatici od Bohoriča do Meteljka uzimajuć pišu, sve je, gledeć na gramatiku naroda, žalostno i ubogo. Gramatici su po jednoj prilici narěčje krajsko u onakov kalup, hoćeš nećeš, skućili, u kakov pravincijal-horvatski svoje domaće, koje ovděšnji Truber nazivlje Bezjačko. — Zlo je po znanju onih učenih glavah, koji s tolikom opreděljenostju (bez zaměre govoreć) hoće da govore o krajskom i bezjačkom narěčju. Govor je pučki Horvatske i Krajske za one Quintiliane, koji se samo po sobah oko knjižnoga praha muče, nova zemlja ili bolje rekuć, terra incognita. — Ja ću si sveko-

*) Iz Danice g. 1841 str. 75.

liko moguće zabilježiti, pa sa sobom u Zagreb doneti. Imat čedu jezikoslovci nad čime da se čude. Sbiranje narodnih pjesamah nije mi do sada baš najbolje za rukom pošlo: jedno što se nisam ovo kratko vreme, odkad sam ovdě, mogo sasvime unjedriti puku, a drugo, što nisam od tri nedělje skoro više nego polovinu upotřebio. Ostali zlatni komad jadna je poždrła bolest. Nu što sam sabrao, suho je zlato, uprav polag pučkih ustah. Što sam u prvu knjigu pjesamah iz Kranjske uložio, nisu baš sve točno polag prostog govora, imade i gdje kojih od bezazlenih učenacah prišivenih krpah. To isto i još gore može se kazati o knjižici: „Pěs mi krajniskiga naroda svezik prvi. Ljublj. 1839.“ Sad je već od istog děla i drugi svezak dotišten, nu još gore izgleda nego li prvi. Neznam kakovim su se pravom mogli primiti několici komadi, kojim se prvim pogledom na čelu vidi, da nisu čist groš. Turpiter atrum desinit in piscem mulier formosa superne. Kakova imadu posla pjesme pismoznanih medju umotvori prostoga naroda? Tim se samo bunar (studentac) muti. Nu sa svim time g. je Blaznik veoma dobar domorodac. Njegova je volja dostojna pohvale i slave. On se nada, da će dobit naskoro iz Beča milostivo dozvoljenje, utemeljiti u Ljubljani književni list u narodnom jeziku, za koju osnovu već imade nova ilirska pismena. Medju ostalim priredjuje se za tisak 5. svezak Kranjske pčele (čbelice), koja će takodjer novim pravopisom izići. Ostala ostavljam drugi put.

Stanko Vraz.

2.

Dopis prijateljski iz Krajske.*)

U Ljubljani, 17. Svibnja 1841.

Izmedju krajskih rukopisah licejske biblioteke najznatnije su tri slovnice od uznešenih domorodacah pokojnih Japelná, Kamerdēja i Linhartá. Japelnova je gramatika za nas tim znatnija, čim on svoje rodjake pozivlje k slozi pod stěg jednog jedinog literarnog jezika i pravopisa za sve južne ili zadunajske Slavjane. On vojuje za ime ilirsko kao najslavnije i najprikladnije za tu svrhu, te priporučuje k tomu istomu orthografiju Bohorićevu kao najdoslědniju, a to punim pravom, barem gledeć na njegovo još oblačno vrěme. Japel je bio Sveslavjanin, razumio i ostala glavna slavjanska narěčja, na koja se u mnogih mēstih svoje gramatike pozivlje. Nu siromah nije mogao steći vñea svoga truda. Umro je malo poslě, kako je izvadio dozvoljenje za tiskanje svoga dēla (ako nebludim o. g. 1808). Čini se, da su gramatici poslě njega upotrěbili njegovo dēlo, koje ostade u rukopisu. Ostalih dviuh rukopisnih slovnica poradi kratkoće vrěmena promotriti nemogoh; nu pozorno promotrih rukopis rěčnika, kojega je složio O. Hippolyth Dolenac Novoměštjanin, koj se takodjer lěpo sitno pisan u licejskoj biblioteci čuva. Dēlo Hippolythovo baš nije vrstno t. j. potreboćam našeg vėka shodno, što se niti od njegovog vrěmena (Hip-

*) Iz Danice od g. 1841. strana 100 pak 107 sl.

polyth je pisao na početku pr. vjeka) iziskivati nemože; nu on opet ima lěpa u njem gradiva, iz kojega bi koja razborita glava mogla korist za slavjansko rěčoslovje izvaditi, glava, koja bi uměla zrnje od plěve iztrěbiti. Na koncu děla priklopljen je krajnski prevod K o m e n s k o g a „S v ě t a u k i p o v i h“ (orbis picti) od iste ruke pisan u podnarečju dolenskom. — Izmedju rukopisah glagoljskih (postilah i misalah) ima jih od starinske cěne. Najstarii dopiraju iz 15. stolětja. Nu s druge strane su opet od velike cěne i koristi, zašto se mogu mladi Krajnci, koji se sa slavjanštinom zabavljaju, njimi vježbati u čitanju starinskih glagoljicah. Na korici stare jedne němačke knjige u Zlatnom Pragu pečatane, našo sam na pergamenu pisan komad českoga prevoda svetoga pisma (ako se dobro spominjem J o b a). Iz kojega dopire vjeka, ja niti sada mnjenja izreći nemogu, budući biaše to prvi staročeski rukopis, koi mi je pao u ruke. — Izmedju ostalih znamenitostih imade u biblioteci takodjer jedan stari kalendar iz prve polovine petnaestoga stolětja na pergamenu sa obrazi, predstavljajućimi razne radnje raznih dobah godine. Iz tih obrazah može se uviděti, da su Krajnci onih vrěmenah još bili bradati, te onako isto obučeni, kao što su u prošlom vjeku njihova bratja Horvati. — Iz biblioteke podji sa mnom, dragi prijane, u muzeum. U njem ti imade koješta, šta bi te zauzimati moglo: staro od čudnovata kova oružje, koje se je izkopalo iz rěčišta Ljublanice, rimske pepeonice, suzionice, světionice i drugo staro posudje; pilji (štatue) mēdeni, mali i veliki; kože od domaćih i kroz Krajnsku

putujućih zvčrih, pticah, insektah; — zatim domaćih lugovah, livadah, vrtaljah i voćnjakah drvlje i bilje, kamenje i rudovina, razna gvozdena i drvena orudja i ostali proizvodi domaće obrtnosti. Na vratih tretje ili četvrte sobe visi mčdeni (bronze) kip en relief, predstavljajući bitku kod Siska pod banom Erdödyem i krajskim kapetanom Turjačkim — Rodoljubivosti nadziratelja gosp. Freyera, rodjena Krajnea, imade tajslavni ustav zahvaliti, da je pod svakim komadom zvčrih i domaćih orudjah pristavljen uz nčmačko i latinsko imč takodjer naziv narodnji krajski. Mi smo g. Freyeru takodjer u drugom prizrenju držani. Po njegovoj pomnji obogatila se je ilirska terminologia. On je naime pokupio po koliko je uzмого, narodna imena svih po Krajskoj rastećih biljah i drvah. Sastavio je takodjer velik krajobraz svoga zavičaja Krajske u nčmačkom i ilirškom jeziku, dčlo, koje ga je znojna truda stalo. Škoda da se nemože novim organičkim pravopisom, za koi je i gosp. Freyer sa svom dušom zauzet, na svčt izdati, udućbi je već za tisak priredjeno.

Malo da nisam ti zaboravio spomenuti pokojnoga M. Korytka, kojeg mrtvo tčlo poćiva odrešeno od plemenitoga sionoga duha na groblju Ljubljanskom u zemlji slavjanskoj. Nu on je bio opet srčtan, srčtnii od Linharta. Vodnika i Čopa*), s kojimi je na jednom groblju sahranjen.

*) Od pokojnog učenog M. Čopa ima u g. Kastelca rukopiš nčmački: „Čerte o literaturi ilirskoj u Štajerskoj, Krajskoj, Kоруškoj, Goričkoj, Istrianskoj i zapad-

Ako nije unišo u zavětnu zemlju, u zemlju otacah svojih, to ju je opet srcem vidio iz daleka blistati ogranutu suncem slave i srěće, gdě usuprot tomu njegovi grobni susědi u pustoši gluha Slavjanstva umrěše od želje.*)

Korytko je mnogostrano radio i dělao. Sa svom vatrom plemenite duše obuhvativši i prigrlivši Slavjanstvo, kupio je po Krajskoj pësme, poslovice, prirěčja, pověstice, bajoslovne i topografične ertice i druge na narodnost pretezujuće se stvori. Nu najglavnije je njegovo dëlo sbirka narodnih nošnjah po Krajskoj, Istrianskoj, Primorju i Dalmaciji, trud, koi mu gledeć na pomnju i novčani trošak neumrlo pribavlja ime. Škoda što nije doživio konac i savršenje ovoga slavnoga zadatka. Od tih slikah ostavio je Korytko više šestdeset gotovih listah nakon sebe; nu, žalibože, uze ključ sa sobom smrt; jerbo je on odložio bilježenje listah na svrhu dëla, tako da se sada nezna, kojemu kraju koja slika patri. — Toliko od Ljubljane.

Dana 4. t. m. (Svibnja) oddělilo sam se u Ribnicu (Reifnitz) na gostoljubivi poziv ondeš-

noj strani Ugarske od najstarije dobe do g. 1834.“ kao izpravak i dovršetak Šafarikove literature slovenske u knjizi: „Literaturgeschichte der Slawen. Ofen. 1826.“

*) Jednak udes š njime dëli domorodac A. Smole, koi bez spomenika na istom groblju počiva, on, koi je dao domorodcem Linhartu i Vodniku spomenike ponoviti i sa slovenskimi napisi urešiti. Nebi li svi Iliri načinili makar kakov spomenik njemu, koi je prvi u Krajskoj slogu ilirsku praktični razumio, te na svoj trošak dao tri zabavne knjige s novim pravopisom tiskati.

njega vlastelina visokoučenoga g. J. Rudeža, imajući srčeu s mužem se upoznati u slavjanštini veoma vėštim a s domorodcem nesamo theoretičnim nego i praktičnim.*) G. Rudež je sa svimi slavjanskimi narėđji dobro pobratjen, govori dobro ilirski književni jezik, cėni veoma narodno pėsnitvo, te je već na početku ovoga stolėtja s pėsnikom Vodnikom po svojoj okolici kupio narodne pėsme, poslovice, prirėčja, koje stvari on s prave strane smatrati i cėniti umie kao malo koi. Njegovoj rodoljubivosti držan sam za nekoliko veoma lėpih narodnih pėsamah i erticah iz narodnoga života Kranjaca crpljenih. Ribnica je mėsto veoma ugodno i prijatno, najpače prama predgorju gore Velike. Čuo sam po šumah pėvati moja dva ljubimca: kukavicu i žutovoljku; nu nigdė nije bilo tretjega: slavnoga slavulja! — Njega zabavlja i zaustavlja Dolensko dolnje sa svojimi šumećimi dubravami, evatućimi gorami, zelenimi livadami i romonećimi bistrimi potočići, u kojih lėpotu on zamaknjen zaboravi na daljnji put proti sėveru, dok ga nestigne jesen, te onda već mora misliti, gdė će opet zimovati, pa ajde opet u južnie kraje za móre, gdė vėčno cvati prolėtje, i tako lėpa Ribnica ostane

*) Poznavao sam domorodce veoma uzhitjene, koji opet dopuštahu, da jim se dėca od najnježnie dobe uče po tudjem kalupu govoriti i misliti. U tom prizrenju može g. R. svim domorodcem služit i kao na ugled. Njegov sin Dorko, veoma milo dėtė od tri godine, negovori jošte, niti nerazumie druge rėči nego svoju materinsku. Tako isto sin Drago, dėčarac od osam godina.

uvěk vĕke bez najglasovitiega pĕvca. Niti bi ovĕdĕ narod imao vrĕmena, da ga sluša; jerbo je sve u obrtnost zamaknjeno. Koi dĕla lonce, koi rešeta ili sita, drugi grade bednje, kolĕvke, a opet drugi tĕra drugi zanat, od kojega se živi; jerbo zemlja neplodi onoliko, da bi toliki svĕt nahraniti mogla. Tù se govori dosta razgovetno za nas ostale Ilire, mnogo razgovetnie nego li u Gorenskoj, a Gorenci imadu opet drugih prednostih. I stara se je tu najdulje sačuvala nošnja. Kod g. R. imade votivan kip, na kojem je slikovan Ribničan od početka prošastoga stolĕtja, — u dugih hlaĕah i modroj crveno postavljenoj i izšivenoj suknji, kaĕove su se nosile i još se nose dan danas oko Kupe i Korane. I na početku tek. vĕka pripĕvala su krajnska dĕca, kad je prošo koi lonĕar iz Ribnice :

„Anže, Anže iz Ribence
Nosi lonce piskerce,
Rejne pokrivaĕe,
Ima duge hlaĕe —
Hlaĕe dopetaĕe.“

Nu sada nitko više nenosi dugih hlaĕah, nego li sve kratke crne dokolĕnjaĕe kao po ostaloj Krajnskoj — izvan Pokupske, gdĕ su još gatje i do glĕžnja dopirajuĕe hlaĕe od bĕle ĕohe do danas ĕĕnu zadržale. Što se tiĕe pismouĕenih, to se sve više zauzimlju za slavu narodnjeg jezika, osobito mladi duhovnici. Svigdĕ, gdĕ sam ĕuo ilirštinu iz stolice božjeg nauka, to sam ju ĕuo ĕisto i jadrno. Zapitavši prosti narod, kako im se dopada rĕĕ duhovnikah njihovih, odgovoriše: — da jim se veoma dopada i da dobro razumiju, premda veĕ

sada mladi bolje po h r v a š k i zavijaju. Svakako je u tom prizrenju nastojanje gospode duhovnikah hvale dostojno. Ali čišćenje i iztrčbljenje tudjih rečih iz narodnih pšamah, proizišlo ono iz najčistie naměre, dělo je pogrěšno i nerazborito, pri čem svaka pšma gubi kao krasota onog metulja, kojeg děte rukama hvata.*) —

I ovděšnji bogoslovci rade pomno za zabavu i izobraženje prostoga naroda, prevadjajući iz němačkoga poučene i zabavne knjige. Izmedju tih prevodah hvale se najviše i čěne prevodi bogoslovca A. P. — U Ribnici sam imao takodjer priliku upoznati se s dvěma župnicima, koji su veoma uznešeni domorodeci ilirski. G. župnik I. Žemla je lěp i prekrasan naše gore list. Nadahnut duhom sloge, uložio je u ljubljanski němački list (Il. Blatt) sonet, gdě pozivlje rodjake svoje k slozi s dolnjom bratjom. Složio je takodjer jednu pověst u versih

*) Tu se sluči nesrěća, da su ovi narodnih pšnih puriste ponajviše u narodnoj poezii Slavjanah nevěšti, nepozvani mladići, koji mnogo iz nevěštva iztrěbe, što bi više na slavu nego li na sramotu istih pšnih, te tim načinom (kao što se kaže), s kukoljem i zdrave pšenične vlate izčupaju. Na mjesto tudjih rečih, koje bi bez uštrba čěne pšni ostati mogle, nadoměštju ponajviše ili takove izraze, kojih prosti narod sasvim neupotrěbljuje ili nerazumie (kao n. p. predpas i tisuč), ili takove, koje se u drugom smislu upotrěbljuju (kao gredice, vrvica i dr.) Poznati je značaj Slavjana: sposobnost za nauke, osobito za nauk jezika. Ako se pri tom poslu gděkoja tudja reč u njegov jezik preseli, osobito kao izraz za one stvari, kojih je naučio potrěbu od istoga tudjega naroda, zar ta gostoljubivost njemu služi na zazor

pod imenom: „Sedam sinovah“, koje će dati tiskati s novim organičkim pravopisom. Dělo je pako napojeno poetičkom vatrom, duhom sloge i ljubavi bratske ilirske, po koliko sam razabrao iz nekoliko vrstah, koje mi je izvolio pjesnik priobćiti.

Budući, da jošte prostora imadem, pridat ću ti nekoliko rečih o Kočevarih, narodu němačkom, sasvim od Slovenacah obkoljenih. Dana 9. t. m. (Svib.) odvezosmo se proti Kočevlju, koje od Ribnice sat voznoga puta stoji. Već iz prvoga sela vidismo, gdje Kočevarke prama crkvi vrviše i jagmiše. Oděća jim je, běla nabrana košulja (foit), oko pojasa pripasana crnom svilenom tkanicom, od koje jim dobar komad visi s traga niz košulju tja do petah kao kita ili rep. Prěko košulje obučen je běli ili světlomodri zobunac, kao što se nosi po Horvatskoj. K tomu jim nategni crvene nogavice (čarape), natakni crne s crvenimi remenci pod-

i sramotu? Zašto bi se mi time stidili, čim se ostala naša braća ponose, — mi Slovenci, koji već više od tisuć godina pod sionim tudjim fizičnim i moralnim uplivom stojimo i živimo. Tu bi baš bio naš stid (kao što Němac kaže) kriv. Pustimo puku, neka pěva svoje pěsme onako, kao što mu izvire izpod srea. Naša prosta bratja taj zanat bolje razumiju, nego mi, kojih je ukus već po dugih školah po tudjem jednoličnom kalupu sliven. A ja sam uputjen, da će mi gospoda domorođci věrovati, ako sraune takovu izpiljenu i uniformiranu pěsmu jednu sa svojim prostim napěvom, te sam i s druge strane uputjen, da će nas one u prostoju svojoj i slobodnoj haljini manje sramotiti (makar se gdje i koja tudja reč promakla) nego u prisiljenoj jednoličnoj prepravi literarnih ovih (sit venia verbo) kaplarah.

stavljene postole (cipele), metni šarenu maramu na glavu, — pa eto ti prave Kočevarke. Ti ćeš reći, da sam ti opisao Horvaticu koju; nu bez šale: istina je, što ti kažem. Kočevarke su primile odjeću od Kranjicah, te ju još dan danas čuvaju, gdje su ju već susjede Kranjice ostavile. Taj značaj leži u tvrđosti nječkaj. Kao što odjeću, tako su isto i mnogo koje šta drugoga primili Kočevari od Slavjanah, n. p. kries, svatbene običaje, koledu i druga,*) što oni tvrđje brane nego isti Slovenci. Zanat Kočevarah jest trgovina, po kojoj su se mnoge kuće obogatile, a druge opet upropastile. Stari Valvasor Kočevare hvali, da su bili u njegovo vrijeme pobožni ljudi, ma hrdjavi vojaci. Sada se (kažu susjedi njihovi) ni jednim ni drugim više zahvaliti nemogu. I bistroumnost njihova nestoji kod ostalih Kranjacah u najboljem glasu. Pripovjeda se o njih koje šta kao nekđa o Abderitih, sada o Gaskonjih. Ja ću ti ovdj jednu priču, koju sam putem naučio, o njih priobćiti, nenamjavajući jih ovom mudrosti opadati ili jih tebi u oči ozloglašivati, nego kao dovod kranjske dosjetljivosti: „Stanovit je (kažu) Kočevar vidio u Ljubljani na trgu ribe na prodaj, te on prostodušno zapita trgovca: kakve su to zveri? — A trgovac prebrisan Kranjac odgovori, da su ribe, koje se mogu pečene

*) I u jeziku i poetičnom ukusu pozna se slavjanski upliv. N. p. imade u njihovih narodnih pjsmah ruka predikat běla; n. p. „Er führte zie beide weiße Hand.“ — Svraka se zove kod njih Srakitzen, plitka (kranjski pastjrica) Hirtele, a rukavica Handling itd.

pojesti. Na to Kočevar nastavi opet prostodušno pitati: kako jih valja peći? A djavó Kranjac odgovori: da valja tek malo priněti k vatri, tako rekuć pokazat joj vatru, pa onda pojesti. — Kočevar metne ribu u torbu, plati i otide. — Isti Kočevar iduć od sajma kući, projde ob noć mimo jedne mlake, u kojoj se lěskaše mēsec kao u zrealu. Kočevar mnijući, da ono, što u mēsecu lěska, vatra gori, izvadi ribu iz torbe te nadnese nad vodu govoreći: „Fiše le! žig št Fa er le“. A riba, koja još malo življaše, premakne iz ruke, te pljusk u baru. Brižan Kočevar stane tada hvatati po bari, hvata — hvata — te uhvati na nesrěću žabu za noge, koja stade iz svega grla brečati. Ali naš čověk odgovorivši: „Mog št kvičen oder kvačen, mu št doch gfrešen šein! te tako spravi žabu bez obzira pod krov tēla svojega.“ Nad Kočevljem u gori na jednom humu (brěžuljku) stoje razvaline grada, kojeg je sazidaó onaj iz moguće kuće celjski Friderik, koi je po svojoj drugoj ženi, nesrětnoj Veronici Deseničkoj dosta poznat. U ovom je gradu on proživio poslē ubojstva krasne Zagorkinje ostatak svojih danah u pijanstvu i putenom razbludjenju, te je ipak prikornim i gadnim tim življenjem svojim dotěraó do devedesete godine svoga života.

Dana 11. opet ostavih Ribnicu, premda teškim sreem, te se povratih amo. Nu promislivši da mati Iliria imade još mnogo dēce, koju valja da posětim i pozdravim, pregorěh i taj razstanak. Vrěme leti bez obzira. Snizalo se je već opet 14 danah ovoga mēseca, a ja sam još sve jednako u

Ljubljani. Imadem pred sobom čitavu Gorensku i slovensku Korušku za obilaziti. Za dvě nedělje danah bit će sajam (proštenje na Bistrici na Ziljskom, gdje će biti i tanca i pěsni i drugih na Olympične i Eleusinske igre spominjućih zabavah. Tu moram i ja biti, išlo kako mu drago. Ako Bog dade i srěća junačka, to ću te dojući put, dragi prijane, izpod Ziljskih lipah pozdraviti prvoga Lipnja. Donle stojte zdravi, zdrav ti, zdrava i ostala bratja Zagrebčani. Vaš

Stanko Vraz.

3.

Dopis prijateljski iz Krajske.*)

U Jesenicah na Gorenskom
dana 16. lipnja 1841.

Dragi Věkoslave !

Opet sam se k Vam Zagrebčanom malo bliže primaknuo. Jučere sam bio još u Mletačkom a danas sam, hvala Bogu, opet na brěžinah žudjene Save. Za dva dana prevalio sam put od osam poštah, a to, brate, sve pěšice, razvě (izvan) posljednje pošte. — A koi je mene bės na Mletačko odnio ? to bi ti, Věkoslave, rado znati. Eto ti na kratkom gdje i kako ? — Već u Trebišu sam se bio oprostio s ideom, udarit u Rusku (kao što svět misli) t. j. u Resiu. Nu sastavši se na srěću s Resianskom jednom porodicom, koju sam bio pitao, odkuda je i

*) Iz Danice od g. 1841., str. 115.

kamo ide? na odgovor: da su Reziani. Stadoh jih odmah pragmatički izpitkivati, te ti se eto čudo počeh čuditi čudom nad tim čudnim jezikom, od kojeg ti ja pismoučeni Slavjanin malo da nerazumih reči. To ti mi se preokrene glava i ja se odlučih odputit se preko drvlja i kamenja u Reziu, do koje odonuda još dobrih deset urah hoda imadiaše. Uzdajući se u Boga i njegovu pomoć oddělím se sutra dan igrajućím srcem prama Pontebi. Znajući samo poněšto talianski, protukoh se ipak sve pitajući Furlane, kamo vodi put u Reziu. — Furlani, koji su mi kazali: „Signor parla polito!“ Ja ti neću opisivati, kako sam došó i što sam radio, to ćeš saznati iz pisma, koje sam pisao prijatelju Ljud. Vukotinoviću, on će ti ga priobćiti. Toliko ti samo još o Rezii pišem, što u Vukotinovićevu listu neíma, da sam donio i jedan evangeliј: „Du o discipuli ibant ad castellum“, kojeg mi je preveo prečastni g. Odoriko Buttolo, župnik Rezianski, Slavjanin dušom i tělom, starac česti dostojni, koi uvěk govoraše: „Mi smo svi bratja“, a na odlazku mome malo da se nerazplaka sve me grleći i čělivajući. — Obećao mi je, da će i ostalo evangjelje prevesti i meni u Zagreb poslati. — Věkoslave! ti ćeš se čudit, kad ti ja donesem epimetra jezika od ove slavjanske „terrae incognitae.“

Čudit će se i gospodin Šafarik nad ovom čudnom čorbom od jezika.

Šta vi radite moji dragi!? — Ja već čeznem za Horvatskom i za pokojem. Putovanje ti, brate, nije za moje čudno srdce. Žao mi se je razstavljati:

prvo : s bratjom, s kojom sam priviknut šalit se i živit svaki dan. Drugo : razstavljat se s dobrimi dušami, s kojimi se upoznajem putem. Ja sam ti, brate, u večnoj muci pri tom. S druge strane opet hleptim zametnut se u raj mečtah (fantazia), što mi pri ovom neprestanom proměnjivanju mčstah moguće nije.

Sutra ću, ako Bog dađe (najpače Juppiter Pluvius, koi me je danas već tri puta prao, negledeći na to, što sam se već u šest satih zdravo izmio), — sutra ću rekoh u Bled i Bistricu, a za dva dana preko gorah opet u Korušku u Celovac, a od onuda s prečast. i visokoučenim domorođcem Jarnikom u Velkovac (Völkermarkt) na granicu Štajersku, gdje ćemo čitat jedan stari nadpis, koi stoji visoko u gori na oriašnom jednom obtesanom kamenu i koi je polag mněnja g. Jarnika glagoljski.

Ako bude što znamenitoga, to ću vam već od onud objavit. A odonle ću u Stajer, prolazeći gore medju Koruškom i Mariborom (Marburg), za da još tamo prikupim něšta za moju drugu knjigu narodnih pěsamah.

Vaša věrna duša

Stanko.

4.

Dopis prijateljski iz Mlětačkoga *).

Na Ravancu u Rezijskom
dana 12. lipnja 1841.

Dragi i ljubezni Ljudevite!

Metni preda se krajobraz Italije ili Austrie, te na njem potraži Mlětačko, a na Mletačkom grad Vidam (Udine). Od Vidma slēdi okom i prstom sve dalje proti sēvero-iztoku, tu ēeš naēi na uglu mēstance Resciuta (po naški Bēlica). Od Bēlice se ide uprav prama iztoku prēko jednog brda u dolinu ili (bolje rekuē) u kotó, koī se zove Rezijsko (tal. Val di Resia), gdē imade ēetiri sela i do 3000 stanovnikah slavjanskih, kod svojih susēdah pod imenom Rezijskih ili Rusah poznatih. — Veē u Zagrebu sam ēuo od talijanskih oficirah c. kr. regimente kralja Niederlandskog pripovēdati, da imade u Friulskoj Rusah Slavjanah. Nu mnivajuēi, da to samo iz neznanja slavjanskog jezika tvrde, nisam mnogo drŹao do ovih Rusah, te jih brojah k grani gornjih Ilirah. Došavši u Kranjsko i Koruško pripovēdiše mi opet ljudi o spomenutih Rusih, te mi rekoše, da otidem takodjer tamo, i da jih potražim u Rezijskom. Sad se porodi u meni Źelja i namēra, svakako se u Reziu oddēliti. Nu veē u Ziljskom (Gailthal) oprostih se opet š njom što poradi kratkoēe vrēmena a što opet poradi hrdjavog

*) Iz Danice g. 1841. str. 118. sl.

razredjenja moje prtljage, koje veću stranu ostavih u Celoveu, te pismeno nikako do Kloštra (Arnoldstein) dobiti nemogoh. Nu sastavši se slučajno u Žabnici (Seifnitz) s rezijskom jednom porodicom, i zamolivši mater, stariju Rezijsku, da mi zapoje ma koliku pjesmicu u svom narječju (što ona i učini), to opet u meni uzkrсну od te čudnovite pjesni pokojna moja namjera. Odmah zaključih udariti preko neprijatnih golih i snježnih planinah, te sutra dan posle deset sati neugodna hoda dospih amo u siromašnu golu Reziu, *) u sredinu ovih dobrih blagocudnih ljudi, koji mene smatraju kao kakvo čudo; jerbo nemogu razumjeti, kako može čovjek samo tom namjerom k njima doći, da se njihov preziran jezik, njihove pjesme i običaje uči. — Tomu imade danas četvrti dan, što sam došo amo. Prvi dan bioše za me dan sdvojenja; jerbo ja malo ne ništa nerazumih ni od pjesni ni od njihovih medjusobnih razgovorah. Glasovi česti: *ö, ü, é, y, tj, dj* činili su jezik, koi je meni udarao na uho kao magjarski. Drugi dan bioše već dan nade; jerbo ja počeh malo razabirati reči i forme. A tretji dan bioše već dan radosti i odahnutja; jer sam se već dobavio ključa, koi vodi u tajne hodnice ovog čudnog slavjanskog narječja. Ja odmah odlučih još dva tri dana ovdě probaviti te medju tim za se barem kakvu takvu gramatiku složiti. Na

*) Nu Rezijski sasvim time svoj sadašnji zavičaj ljubi i poje:

„Lipa dežela Rezia!
Koj nutar h njej sowa paršlá:
Na epaše nu na snuwaše.“ itd.

kratkom ću ti značaj ovoga (kako ja sudim) veoma važnoga narječja razložiti (razumi se) do koliko sam dosada opaziti mogó.

Reziani ljube veoma mukle glasove, što njihovom jeziku daje nekako (kako već kazah) magjarski značaj. — Udarenje je ponajviše kao u ruskom, na posljednoj slovki.

Imade Reziansko podpuni dual substantiva, adjektiva, pronomena i verba.

Prošavše pripovjedajuće vrěme (perfectum historicum) u svih licih i brojih.

Značajni samoglasnik (kojeg Dobrowsky na jednom mjestu imenuje „den beweglichen Vokal“) kod Rezianah je ponajviše „a“ n. pr. pas, nutar, varba, hlibac, lipovac i dr., samo u nekojih rečih čuo sam i „o“ n. p. torok, ohonj; a polag toga još „y“ n. pr. dyn (dan).

Naš obćeniti ilirski „ě“ pretvara se ovdě u „i“ n. p. lipo, dilat, misac, mliko. Druge čuo sam takodjer kazat lepo, delat itd., a opet druge ponajviše stare žene „ö“ n. p. löto (lěto), pöt (pěti) i dr.

„O i u“ proiznaša se po Zagorski kao ö i ü n. p. döl, hōra, pōje, küpet, krüha, kühat. Na drugih mjestih opet, gdě na „u“ udarenje pada, te taj „u“ posljednju slovku čini, izgovara se kao „o“ n. pr. kroh,*) kop, won (město: kruh, kup, vun). Krajnei imaju tu svoj mukli glas,

*) Šta znamenuje reč hlib, to sada već Rezian nerazumie, nego on nazivlje hlib „kroh“. Nu onaj okrugli talijanski mali blěb, koi se prodaje obično po krajcar, zovu ovdě hlibac.

na koje mĕsto g. Metelko svoj krajski jer (2) metje.

„A“ se proizgovara u nĕkojih rĕčih opet kao po zagorski, najme kao „o“, n. p. koj, morva, tok (m. kaj, marva, tak).

Ima još u Rezijskom tvrdi „y“, n. p. ty, my, try, syn, syr itd. Dapaĉe i u mnogih se rĕčih ĉuje y, gđe ga polag analogie slavjanskoga jezika nebi smĕlo biti n. p. kaŹe se lypa (lĭpa), pyt (pĭt) i dr.

Ilirski se „ĉ“ još ĉisto proiznaša kao tj, n. p. noĉ, moĉ, veĉ, ĉe. I u drugih se nĕkojih rĕčih upotrĕbljuje, gđe dolnji Iliri tvrdi „ĉ“ metju, n. p. otĉe, reĉe (m. otĉe, reĉe).

„Dj“ proizgovara se kao j n. p. navojen, rōjen (m. navodjen, rodjen itd).

„G“ proiznaša se kao u ĉeskom, maloruskom i jednoj velikoj strani gornje Ilirie kao h n. p. hōra, hrad, hozd, hospod. Samo u to Bĭlah (San Giorgio) najdolnjoj vesi (selu) kaŹe se gora, grad itd.

„H“ se sasvim mehko ĉuje, a nĕkoji ga nit neupotrĕbljavaju.

„L“ se metje u govoru tvrdo kao u Zagorju svuda, gđe ga polag analogie u sĕvernih slav. nareĉjih ima. Tako se u Rezijskom govori: dolh, tolst, volna, byl, pisal, lastavica itd.

Pomekĉani „l“ (lj) preliiva se dĉĉinski, kao u jednoj strani Dalmacie u „j“ n. p. judi, kjuĉ, za wojo, nedija, poje, kraj (m. ljudi, kljuĉ, zavoljo, nedilja, polje, kralj).

„*M*“ se na koncu rěčih kao i u većoj strani Štajerske i Koruške pretvara u „*n*“ n. p. vin, nan, tan (m. vīm - vēm, znam - nam, tam).

„*T*“ izgovara se pred *e* kadkada kao mehki *tj* vidite kao vidjite i dr. — Drugi opet govore vidita i vidite.

„*V*“ se čuje kao englezki „*w*“ od drugih pak sasvim kao „*u*“ n. p. ujno, usak, hliu, zdraua (m. vino, vsak, hliv, zdrava) itd.

Nestalo je već mnogim rěčim padeža, te sē drugi mēsto onih metju n. p. kažu Reziani: se z neko hor i z neko mor, mēsto: s nēkim. Mnoge su rěči već sa svim izgubili, te onu istu per circumscriptionem ili metaforice kažu, n. p. neimaju riečih: dēte i dēca, nego kažu syniē (ako je mužko), a šćerica (ako je žensko). Mēsto dēca, kažu: maji t. j. maleni. Druge opet rěči upotrēbljavaju se u prenešenom smislu. N. p. dēvojke se zovu u obće šćeri (drugoga izraza za ponjatje dēvojka neimaju). Čudno izgledaju infinitivi glagoljah, koji se obično čine od budućega vrēmena n. p. rećet (m. reći), moret (m. moći), prežet (m. preći). Plesti, imade u rezianskom infinitivu plestet, — iti — jtet. Kada Rezian hoće komu da kaže: Vi znate dobro naški! to on veli: „Vy w myte dōbro po nas romonēt!“

Pri tom imadu nēkoliko sasvim starih rěčih, koje još sēverna naša bratja upotrēbljuju, kao k r o k (poljski kruk), m. gavran; — s a s e n, (polj. sosna m. jela, pinus abies Linn. — d u m a t i, (rus. du-

mati) m. misliti; — njyn, m. sada; zdě, m. ovdě, i silu drugih vlastovitih řečih.

Izraze za metafizične, duševne i božje sposobnosti primili su Reziani od susědah Talianah n. p. voluntad, eternitad, miserikordia, malicia, kreacion, kreat (stvorit) i t. d. Izraze za domaću potrebu od Furlanah: piron m. vilice; tavajoć m. ručnik; plat m. tanjir; kova m. postelja i t. d.

Iz toga vidiš, dragi prijatelju! da je Rezianski jezik od mnoge važnosti za historiu i filologiu slavjansku. Tu se poradja pitanje: jesu li Reziani prvoselei ili prišlaci? — Ja sudim, da nisu prvoselei. Da su prvoselei, njihov bi se jezik bio polag moga mněnja morao čistie sačuvati. Budué dakle, da je njihov jezik toliko kamenah od svoga filozofičkoga ustroja izgubio, to se pita: na kojem jih je městu ostavio i po kojem putu prosuo? — Da su Reziani iz Rusie došli, kao što je mněnje mnogih, to vėrojatno nije, niti se iz dogodovštine dokazati može, prem da někoje forme za to mněnje govore. A da su Reziani s iztočnim vėroizpovėdanjem amo došli, za to mnogo pored staroga predanja, koje je još na koncu proš. vėka živilo, govori. Kod Reziannah se zove misnik jěro (od grěkog ἱερεῖς). Crkveni spěv još i sada mnogo na starovėrsko spominje.*) Ustroj oltara Ravanačkoga (glavne župe) jest sasvim grěki. Danas sam našo u istoj crkvi jedan stari kip bogorodice, na kojem

*) Crkveni pomoćnik, momće Stifan poje svojim tankim glasom: „Domine miserere! kao koi srbski djak svoj: „Gospodi pomiluj.“

još razgovetno stoji *mp ox* t. j. *μάρτυρ Θεοῦ* (bogo-rodica) u istoj crkvi. U to Bilah imade jedna stara crkva, koje ja još vidio nisam, nu ću ju posle oběda promotrit. Kažu, da imade tamo jedna stara listina na pergamenu od g. 1128. — Věrojatno je dakle, da su uskoci, koji su se iz Arbanie posle razora Skenderbegova gospodstva poběgnuvši pod mletačkog krilatog lava zaštitu postavili, te jih je milostiva republika mlětačka amo po ovoj neplodnoj krševini razměstila. — Reziani su sada dobri katolici, na svakoj peći i na svaki skoro deseti koračaj puta stoji s desne i s lěve gvozdén križ na kamen ili drvo postavljen. Sada se moli i u crkvi poje latinski. Sadašnji župnik, česti dostojni pr. g. O d o r i k o B u t o l o, rodjen Rezian, naučio jih je u narodnjem jeziku moliti. Světovne njihove pěsme su tužne, napěvi glase skoro nalik na zagorske. — Sutra ću opet dalje překo ovih gorah u Bučane (Flitsch), a odonud, ako Bog dade, u Bohinsko (Wochein) krajnske. Odovuda překo gorah Viselnica (le Forehe) i Golac prama zapadu stoje takodjer Slavjani. Polag imena sudeći, koje ponajviše na a e i i é izlaze, čini se, da su i oni dolnjo-ilirski uskoci. Nu vrěme nití druge okolnosti nedadu, da jih sada posětim. Stoj zdravo. Tvoj iskreni

Stanko.

5.

Mi ovomu od jedne inostrane, nu drage nam i srodne ruke pisanom listu*) samo još je jedino hoćemo da doprimetnemo, kako su igrala pojedina lica. Mi smo se u tom prestavljenju uvěřili, da je naša mladež veliki naprėdak učinila, odkako se je porodio kod nas duh narodnosti i domoljublja. Doćim prie toga, ako oduzmemo nekolićinu teoretićnih u školi stećenih znanjah, nisu naši mladići ništa znali što je život, i šta je svět, sada su već kadri isti život, isti svět na pozorištu dramatićnom istinito predstaviti. Zaisto ne mali zadatak za ljude, koji još školah, dapaće někoji iste gimnazie ostavili nisu. Kruna našeg večera biahu gosp. J. Car, E. Halper i Drag. Špeciari. G. Car predstavio u prvom komadu rolu oberlajtnanta tolikom živom i istinitom vatrom, da mu punim srecem pohvalu priznati moramo. Hvala mu i na tome, što je svoju poněšto polag našeg sadanjeg stanja sasvim dobro i lěpo proměnio. I u drugom je komadu, prvomu sasvime protivno stojećee lice (g. Prudovića) ipak s istom vėštinom i istinom predstavio. Uz njega je u prvom komadu igrao najvažnie lice g. D. Špeciari. On je starog serežana predstavio puno dobro: istu ljubav i vėrnost, koju nose naši prosti gra-

*) To je Sreznjevskov list o teatru u Krapini od 30. kolovoza 1841., tiskan u Danici iste godine na strani 149., u kojem pripověda, kako su se u tom gradiću prikazivale igre: 1) „Horvatska vėrnost“, 2) „Broj 777“. — Tomu listu dodaje Vraz na str. 150. ovo.

ničari prama caru i svomu oficiru. G. Eduard Halper pojavio se je već u prvom komadu (gradjanin Vogerski) kao igralac okretan i nadaren neobičnom komikom, te bude odmah posle nekoliko smušno proiznešenih rečih plēskom i pohvalnom vikom nagradjen. Više prilike imadiaše do razvitja svoje smušne sile (vis comica) u drugom komadu, gdje je predstavljao težki dio (Biberovića), te igrao kao isto živo srebro. Šteta, da nije pozorište bilo prostranije, gdje bi mogli biti njegovi skoci i poskoci bien à propos. Slēdilo ga je plēskanje i pohvalno vikanje bez konca i kraja. — Gospodin humanista Rozgaj igrao je takodjer svoj dio (lēkara) punim dostojanstvom, za koje smo mu predstavljenje držani. — Nemožemo i ostale mužke osobe bez pohvale mimo ići, kao što su gg. Ježek, Lončarić i Folge. Najpače zahvaljujemo gosp. narodnomu učitelju N. Ježeku, koji se je polag svojih drugih domaćih posalah potrudio učiti i predstaviti težku rolu kapetana. Čuli smo, da se je g. Ježek takodjer s druge strane odlikovao kao gostoljubiv domorodac, primivši naime na konak izvansku gospodu dobrovoljce. — A šta ćemo da kažemo o ženskih licih? Odkuda ćemo uzeti rečih — prikladnih za izraziti svu našu blagodarnost milima i premilima domorodkama gspđe. Ivani i Ljubici Pracaićevim, što su se potrudile igrati role gosp. Cifranovićke i sobarice Ružice. Ako pomislimo, da ove gospodične još (tako rekuć) praga svoje zabitnosti prešle, dapače nikad teatra vidile nisu, to se razumi, da se nebi njihova igranja mogla mēriti mērilom stroge umētne razsudnosti; nu ništa manje mo-

ramo priznati, da su tako dobro igrale, da niti više zahtjevati mogli nismo. Osobito hvalimo pominju, kojom su si narodnje oprave načinile, tako da još na balu i po balu nitko Ružice zaboraviti mogo nije. Hvala njima — velika hvala!

Krapinski se je orkestar pri toj prilici na toliko odličio, da bi ga gledeć na izbor komadah istomu zagrebačkomu predstaviti morali.

U Zagrebu dana 6. Rujna 1841.

S. V.

6.

Běli Kranjci.*)

(Dopis iz Kranjske.

Tim naslovom nazivaju se svikolici po Kočevarih od drugih Kranjcah oděljeni žitelji oko 40 hiljadah ljudih, razprostirajući se po čelój Metličkoj okolici nuz Kupu od Žumberka tja i prěko Osivnice. Ime ovo im proizhodi od njihove běle nošnje, slične odělu, kojim njihova braća u Horvatskoj oděvena hode. Narěčje njihovo sudara potpunoma sa Horvatskim, nu tom razlikom, da se je od one strane Kolečaja brěga po Poljanah i Kostelu bolje Dalmatinsko nareklo zasadilo, toga radi se čuje od Metlike i po Vinici govoriti: razstanek, povratek, steza, lonec; po Poljanah pako i Kostelu: rastanak, povratak, staza, lonac. Dvobroj se na ovom zemljištu već nigdi nečuje, kao takodjer i poluprošasto vrěme, osim běše. Budući

*) Iz Danice g. 1841. str. 197 sl.

da je narěčje ovo puno bogatie řečmi od ostaloga Kranjskoga, mogu pisatelji Kranjski, štono i marljivo rade, iz toga krasnoga bunara na sav dušak crpiti bez ikakova ukora, da se horvate.

Stanovnici su ovi, kao i ini Kranjci, věrozakona crkve zapadne, razmi Marendolacah i Bojančanah, koji crkvi istočnoj prinadleže. Od mrzosti poradi věroizpovědanja ovdě se ništa neznade, idu bo jedan drugomu raditi i na uzaimnu pomoć.

Stasa su toli lěpa i uzorita uzrasta, da po mněnju Ljubljanskoga kneza vladike, koi stanovito svoje podložnike najbolje pozna, sve ine Kranjce lěpotom i jakostju daleko nadilaze. Osim Marendolacah, Bojančanah i Poljanacah, koji su odviš vatreni, svi su ostali čudi vele krotke. Od toga imadoh lěpu priliku osvědčiti se na blagdan velike gospoje u Kostelu. Tu se, budući da je na medji, sa Horvatske i Kranjske mnogo ljudstva sakupi, na svršetku božje službe mnogo se vina popi, osobito primorskog, ljudi biše veseli, prijazni, a na večer otidje sve mirno kući veselo pěvajući, koji pako nemogaše ravno ići, mrvičak od više ponapit, taj bi izpod ramenah nježno odveden.

Trudoljubivost i priskrbljivost čini se da im je prirodjena, jer, čim dečak počne svitice nositi, već nastoji, da si šta pribavi; jeseni odlaze muževi i mladići, kojim okolnosti dopuste, po trgovini, něki u Ugarsku, něki u Kraínu (militar), něki u Němačku, i takovim načinom imadu svojoj obrtnosti zahvaliti, da prem ako su mnogobrojni i primorani u neplodnom kraju živěti, věndar neo-seću nikakve skudosti.

Pšenica i vino su kod svih, osim Kostela, najplemenitiji proizvodi njihova truda; a ipak je vino puno od svoje prve čene izgubilo, odkako Štajersko slobodno bez svake harmice u Kranjsku dolazi, jerbo si Gorenac (Oberkrainer) laglje Štajerskoga vina s manjimi troškovi po Savi dovede. Vinstvo je i ovdě uzrok da siromaštvo tik velikoga bogatstva prebiva; jer vino nerodi svagda. Jednu plodnu godinu, slědi često više, ako ne sasvim neplodnih, barem slabih lětah. Premožnomu i bogatomu to neškodi; dapače to mu puno prudi, da još bogatjem postati može, jer on kupi obilje plodne godine, te ga neprodaje prie, dok vinu čena poradi slaboga lěta neposkoči. Takovim se načinom nestaja i pomanjkanje neplodnih godinah obilno nadoměštuje. Siromaški kmet nasuprot mora svake godine lětinu prodati, on mora dakle i najbolje vino u času obilnosti jevtino prodati, i kada opet nastupi nedaća, mora jedan stradati.

Kolo se u někojih krajevih i ovdě još u cěloj svojoj staroj svečanosti vodi tom razlikom, da děvojke u stranah ovih same bez momakah igraju; držeći se uzaimno rukama za džepove na dolamah počnu na okolo, dva koraka na přěd a jedan natrag stupajući, pěvati:

Sbiraj se, sbiraj lěpi sbor
Prelěpěh svěh mladěh děvojak.

U slěd toga pěvaju se različne ljuvene pěsme u čisto ilirskom narěčju, razmi někojih sitnih proměnah, da se čověk zaista diviti mora, misleći, kako su se te pěsme u kranjsko zemljište zasaditi mogle. U dokaz toga samo jedan izgled:

Šetala se lěpa Jane,
Mimo brěga hladne vode,
U vodo se pogledala,
Sama sebi čudo dala.
Moj ti bože, kó sam lěpa,
Lěpa, tanka i visoka,
Da ja imam crno oko,
Valjala (vrědila) bi gospodina!

Tko nevidi, da je tu sve čisto ilirsko, samo — u vodo — ukrao se je — o — naměsto — u. Kolo se u novie doba redkokrat vodi, samo o velikih svetkovinah i drugi dan poslē zaruke (věnčanja) na piru, ako mladoženja nije udovac.

Pirni običaji imadu něšto slična običajem starih Rimljanah. Na dan věnčanja iza rana, prije nego danica pomoli lice, dojdú svatovi s zaručnikom na nevěstin dom. Da odmah neunidu, mora se nětko izmedju nevěstinih pirnikah naći, koi oštrounno, zboriti znade kratkočasno zabavljajući ih, da im prije prodje vrěme. Unišav u kuću sědnu, no ne okó stola, nego po klupah. Zdela puna orahah i lěšnjikah jurve čeka pripravljena na stolu. Nevěsta bude sva plaha iz kakova kuta, ili ložnice dovedena, te stupi k zaručniku, koi, metnuvši sa ramenah plašt, uhvati podatu mu zdelu s lěšnjaci, baci ih prama vratam medju dētu, i posli toga, odrekavši se dēcarii, pruži zaručnici desnicu, koju zajedno s zaručničinom sklopljenu starešina vinom poliva krsteći, i besedeći: „U ime otca i sina i duha svetoga“, našto ostali svi reknu: „amen“. Sada stopram sědnu oko stola po redu svoje časti, prvo město obuzmu zaručnik i zaručnica, koja još sada nikakova uresa neima na glavi,

osim parte (věnac, Stirnband) od bisera. Prie nego doba dodje, da otidju na zaruku, odpuste nevěstu iza stola, koja da svakomu svatu po rubac, i otidje se rěsiti za věnćanje. Kada se nevěsta svionimi vrbeami nakiti, věncem od bisera i krunom od čes- skoga kamenja uresi, dignu se svatovi na noge strěljajući i razne pěsni pěvajući, a nevěsta daje svakomu, koi joj na susrět dodje, malo běloga kruha iz džepa.

Po ovršenom věnćanju, doćim svatovi polagano od crkve kući idu Kraljevića Marka pěvajući, hiti vojačica (drugarica, paranympa) s nevěstom u stan, te kada unidu, zatvore vrata čvrsto sa svih stranah; nevěsti u kuhinji na kolěna sědne dečak 7 ili 8 lětah star, koi se toga radi kolěnič zove, i znamenuje želje, da bi joj prvi porod muž- koga spola bio. Nakon toga nevěsta za stol sědne u odbitnosti svatovah se najede i napije, da potle laglje mudrovati može, tobož, kao da malo jede i pije. Ali eto ti skoro krike i vike: Dajte nam naše blago! Tu se badava odgovara: ovdě neima nika- kova blaga. Kada se već tomu nikako odoliti ne- može, vrata se širom otvore te stara baka, u grd kožuh naopako obućena, izide medju svatove, po- pleše malo sa zastavnikom, ali, budući nije pravo blago, na tlih baćena bude. Evo s nova zaori opet vika: Dajte nam naše blago! Našto izide druga- rica, pleše opet sa zastavnikom, i on ju po dokon- ćanom plesu kod sebe sadrži. Opet zagrmí i po tretji put krika: Ovo je naše blago, ma nije još pravo! Sada izide nevěsta i lašteća se svojim ure- som, obveseli malo i veliko; ali tude neima za-

stavnik nikakova posla, nego mladoženja k njoj ljubežljivo stupivši, nježno ju izpod ramenah primi, te se s njom zavrti s takovom hitrostju, da ju, ako je pravi junak, samo na rukama nosi.

Poslě dokončanoga ovoga prizora, kojega, da vidi često se čitavo selo sakupi, unidu u kuću, zastavnik priveže zastavu vani na kućnom uglu, da se znade, gdje se piruje.

Velik kolač, nakitjen slikami od svake vrsti zvěrih, visi na šarenom platnu nad mladim parom tja do večeri. Na večer se sakupe sve děvojke cěloga sela u nevěstinu kuću, dobro se ponavečeraju, i počmu dvě po dvě pjevati: Mrkla noć je na zemljicu pala, ili: Tri mi se grada běliju i t. d. Kada pako vide, da se raztanak približuje, pjevaju: Stante na noge svatovi! vaša je doba odhadjat, naša je doba ostajat i t. d. Što svatovi čuvši stanu svi, svaki svoj lesen pladanj u rukah držući. Jestvine se sa stola odnesu, drugi beo stolnjak se prestre, i na srěd stola metne se hlěb pšeničnoga kruha ozgó izkružen. Za tim počmu svatovi s pladnji na stol trkati, pjevajući:

Ait' k darom. ait' k darom.
Pristupajte, darovajte.
Našu mladu nevěsticu
Svaki barem po šesticu
Ait' k darom, ait' k darom.

I ta se pěsmica tako dugo ponavlja, dokle darovanje traje; odosad děvojke dvě po dvě sa svojim ljubkim glasom prilažu:

Daruj čaće, ćerku svoju zakon ti je, zakon ti je;
Ako l' nećeš, al' se kratiš zamer ti je, zamer ti je;

Daruj majko, ćerku svoju zakon ti je, zakon ti je,
Ako l' nećeš, al' se kratiš zamer ti je, zamer ti je.
Daruj bratce seku svoju zakon ti je, zakon ti je,
Ako l' nećeš, al' se kratiš zamer ti je, zamer ti je.

Pěsmica ova traje do svršetka darovanja, samo što se primetju imena : Svaće, ujće, striće, ujno, strino, teto i t. d. Svaki, koi dar donese, poljubi se s mladim parom, te ako novac daruje, zabode ga u hlěb, ako pako šta drugoga prinosi, stavi na stol. Susede daruju predivo ili šta od prtnjene prateži, svaki želi, da mladomu paru što u dar dade. Na svršetku se sve na stolu saveže u ruho i odnese se za nevěstom na novi dom pod imenom — cula. — Kada se svatovi sa mladim parom na put spremaju, pěvaju děvojke : svoje čačke pozabluj děvojko, tudje čačke poznavaj nevěsto ; svoje majke pozabluj děvojko, tudje majke poznavaj nevěsto. Našto udri u plač nevěsta i sve što je rodbine njezine, dapače mnogi drugi pribitnici od toga žalostnoga prizora ganjeni suze rone, i evo sve veselje u žalost se preobrati. Idući preko praga iz kuće, pěvaju děvojke : „Poznavaj děvojko, kuda te svati vodijo (e) : Čez one gore visoke, čez one vode gliboke.“ I to se pěva, ako se baš i k bližnjemu susedu děvojka udade. Kroz selo idući prate děvojke svoju bivšu drugaricu nevěstu pěvajući :

„Naša je, naša děvojka, našu je junak prevaril (io)“, te ju sprovode do sastanka s děvojkami, koje na susrět dojdou mladoženji iz njegova sela ; ako li ih pako nije, jer su višeputa srdite, što se drugamo ženiti išao, idu ove na njihovu sramotu tja do onoga sela i višekrati u nutra.

Tko je čuo Brinjane u Militar u pjevati, može si napjev, kojem se ovdě ženski i mužki spol služi, misliti, samo da je napjev ženskoga spola milii. Da to sve u Poljanah biva ovako, to je gola istina.

Vila je kod njih něka gorska u bělo obučena žena vitka i gorostasna struka, koja ima vlast srěću dělitii. Toga radi se čuje često pripovědati, da taj, ili onaj samo iz toga uzroka toliko ovacah ili kozah imade, jerbo je našo vilu spavajuću, te joj je sěnu načinio. Vila probudivši se, opazi učinjenu joj dobrotu, i od goleme radosti prama dobročineu užezena, traži ga brzimi koraci, te pita nadjena šta od nje zahtěva? zatim poda mu u izobilju, što je poželio.

7.

Put u gornje strane.*)

Izvadak iz listovah na gospodju Drag. Št.— rodj. Kr. čevu.

Sadržaj: Put iz Zagreba u Karlovac. Društvo na putu. Obraz Krajine. Doček u Karlovcu. Dragoila J. čeva. Put iz Karlovca u Metliku. Brajei. Obrtnost Kranjacah. Jurovo. Doček. Metlika. Obraz Krajine. Běli Kranjei. Krasota ženska. Kućni život. Narodne pěsme. Napěvi. Novi vandalisam. Koj imadu upliv narodni obiěaji na pobožnost i moral? Put iz Metlike u Novo Město. Uskoci. Hrast. Draga. Doček u kući Damjanovića. Značaj Uskokah. Junačtvo njihovo. Put iz Hrasta u Novoměsto.

Mi smo sinoć stigli amo. Pratilica naša bila je kiša debela, koja nas nasrěd Uskočkih gorah

*) Iz Iskre g. 1844. str. 127. i sl.

zateče, i vërno do pod ovaj grad sprovede. Sinoć ti nisam imao kada pisati; glavni naš posao bio je sušiti kabanice i ostalu prtljagu, koja nam putem do posljednje niti prokisnu. Sada sêdimo u gostionici pod suncem (zur Sonne), nu koje nam ipak još nije ogranulo, jerbo konak ovaj mrkó je kao noć. Sobe mrkle, ulica izpred nas mrkla, lica mrkla s desne i s lève, jednom rěčjom: sve je oko nas mrklo i nepriazno. Mi bi se još jutros bili digli odavle, nu kako? Brzovoz Ljubljanski prošo je već jučer, a druge sgodne prilike nećeš naći ni za teške novce. Ja namrštam lice i hoću da se srdim, nu Izmail kaže: Vsio k lučšemu! te se pri tom tako srdačno nasměhne, da se ni ja směha proći nemogu. I ljutnja me ostavi barem na polak. Tim sêdnem k stolu, uzmem divit i hartiju, da ostalu polovinu utopim u sladkoj uspomeni na Tebe i na put, kojega sam dosad prevalio. Evo me dakle opet u razgovoru s Tobom, draga posestrimo! Ja ti priobécujem sve, što sam vidio znamenitieg i ćutio i što bude (sudim) i za te od barem ikolike cène.

S tēsrim žalostnim srcem ostavio sam 31. ožujka Zagreb. Kad sam sio na hintov, činilo mi se, da sam se već s čitavim světom oprostio. Toli ke mile (radostne i tužne) uspomene povratjahu mi se u zabunjenu glavu, udarahu na žalostno srce. Tek čim povuku konji hintov, koj stane štopotati po taracu, i kolebajuć se letěti pram Savi, olagne mi malo po malo srce. Stanem razmišljavati, da nisam žena, nego čověk. muž, domorodac, koj valja da je pripravan, oprostiti se sa svim, što mu je milo i drago na ovom světu, ako to iziskuje korist

domovine. I tim sam se opet sasvim razabrao i umirio. Bilo nas je u hintovu četvorica: Ja, Izmail S., Ivan M. i francezki jedan trgovac — sami složni ljudi. Samo između Izmaila i Franceza porodi se kratak boj, kad se zametne reč o ratu između Francezah i Rusah. Uzpali se vatren Francez, uzpali se i sin sěvera, reči jim se stanu sipati iz ustnih i očuh. Nu eto čuda, eto silne moći izobraženja, koje svagda rado priznaje pravicu makar i neprijatelja išla. Francez uzklikne: „Marengo i Slavkov (Austerlitz)!“ a Rus: „Moskvai Borodino!“ i tim se prekine puškaranje, Francez pruži svomu suprotivniku ruku, koj ju prihvati i srdačno stisne i tim se sklopi opet mir. I mi smo do Karlovca proveli čas opet u slozi smijuć i šaleć se. Put između Zagreba i Karlovca neima ništa osobito znamenitog. Ponajviše sama polja slabo obradjena i pravěke dubrave, koje s lěva iztiču do Kupe. Tu stoji većina prostoga plemstva, gradomedje Zagrebske, Turopoljci i Cvětkovići. S desna se dižu najjužnie predstraže Julskih planinah, tako nazvane Uskočke gore, od kojih je opet najjužnija Plešivica. Na najjužniem progorju Plešivice sědi kao orao kakav grad Okić, u vrěme knezah Celjskih od velike državne znamenitosti, koju i poslē za vrěme turskih ratah zadržāše. Sada u njem više nezući ni oružje ni čaše. Gospodar mu stoji (neznam upravo) ili u Beču ili u Budimu, a dohodci se dižu u Jastrebarskom gradu, koj stoji na desno uzput iz Zagreba u Karlovac. Medju Jastrebarskom i Karlovcem nalazi se slobodna obćina Draganić zvana. Tu sam vidio izvan trgovišta Jastrebarske najlěpših kućah

i najbolje obradjenih poljah, koliko sam taj dan očima zakriliti mogao. Premda smo već pod noć stigli u Karlovac, a to smo opet namještivši se na konak, potražili (ja i Izmail) našu domorodnu spisateljicu D. J—vu. Sirota je bolestna i u tom gradu tako na glasu, da nam niti jedan od domorodaca nije znao kazati za njezin konak. Dr. J—va provela je posljednje svoje godine u Njemačkoj i Talijanskoj i gotovo na polak već zaboravila jezik materinski; zato i sada slabo govori naški. Nu iz neurednog tog njezinog divana proniče duh neobičan kod ženske glave. Njezine opazke o našem književstvu i njegovom budućem pravcu, premda se vidi iz njih, da još slabo poznaje narod i najprve njegove potrebstine, opet su zdrave i izvorne. Nu najviše tješilo me je iskreno njezino priznanje, da je vrlo zaostala u jeziku, i živa želja i težnja, da nadoknadi opet ono, što je zaboravila. A zašto bi me to tako tješilo? Evo zato jerbo ja sudim, gdje ima glave i volje i spoznanje samoga sebe, tu će se nadvladat svaka zaprjeka i postignut svrha, za kojom se teži; ime D. J—va bit će nekada slavno u listovih literature naše. Vrativši se na konak, nadjemo tu izbor domorodaca Karlovačkih, koji nas patrio more dočekaše s punimi čašama i izgrliše i izljubiše. Tu se je pjevalo i pilo u zdravlje Bog zna koga ne, dok nas neprestignu polnoć. Sutra dan posle oběda ostavimo Karlovac udarivši putem prama Metliki, prvom mjestu u Kranjskoj. Pratiaše nas gospodin Ivan M. Drum medju Karlovcem i Kranjskom vrlo je lěp, najpače do Netretića, gladak kao po stolu. Najvećma sam se rado-

vao narodu, s kojim se sastasmo uz put. Momci u bĕlu ĉohu obuĉeni, visoki, tanka struka i zdravog okruglog slavenskog lica. Źene takodjer pristale i ĉisto obuĉene. Bĕla košulja, modri zobunac modrimi gajtani i od svĕtĕle boje izšiven, na glavi crven rubac, a na noguh postole i crvene ĉarape, eto ti odĕlo Brajke. *) Putem sastajali smo takodjer mnoŹinu Kranjaca, koji su pĕvajuĉi išli s natovarenimi koli u Karlovac. Bit ĕe ti poznato, da se u Kranjskoj kroz zimu naĉini sila baĉavah, rešetah, sitah, kolĕvkah itd. ; koj se tovar vozi osom u Karlovac i Zagreb, pa odtuda na ledjama raznosi po ĉitavoj Horvatskoj, Slavonii i zapadnoj Ugarskoj. S takovim tovarom smo se i mi tu sastajali. — Taj dan shvatismo po kišovitom vrĕmenu Jurovo, imanje gospode Vranicanjah, gđĕ nas doĉekaše s lĕpim konakom i pravom slavenskom dvorbom. Tu smo ostali i ĉĕli sutradan, obazrĕli se po okoliceah s ove i s one strane Kupe, posĕtili Metliku, grad slavan od starine. Dogadjaji Metulja (sadašnje Metlike **) bit ĕe ti poznati iz Danice. Taj se je grad

*) Brajci zovu se Pokupĉani, što stoje izmedju Karlova i Metlike.

**) Pitajuĉi Metliĉane, znadu li oni, gdi je stao slavni Metulum stolni grad starih Japodah? kazahu mi, da na mĕstu, koje se zove sada Tri fare nedaleko od Metlike niŹe prama Kupi. Nu Valvasor pripovĕda, da je tu bio grad i samostan boŹjakah, od kojega se još za njega vidjahu razvaline. Drugi opet kaŹu, da je Metulum stao nĕgdĕ u Istrii, gđĕ se još danas zove selo jedno Medola. A opet nĕki drugi bezimenoviĉ kaŹe, da taj grad nije stao ni kod Metlike nit kod Medole, nego medju LoŹami i Oblakom na Nutranjskom (Adelsberger Kreis)

36 godinah pred Isukrsta branio junački proti navali rimskoga imperatora Cesara Augusta Oktaviana, koj pred njegovimi bedemi malo da nezaglavi. I žene su se branile junački žrtvujući i dčeu i život, da izběgnu sramotu robstva. Lěpo ti je pogledati na okolice Metličke. Kad čověk dodje iz Horvatske, raztvori se pred njim prekrasna panorama: Od Kupe prama sěveru dižu se brda, na koje naslanjaju se kao na ramena opet sve više glavice, dok nestignu na vrh, koj dčeli korito Kupe sa njezinimi vrěli od korita Krke, bčele od crnih Kranjacah. Osobito divno ti imadu lice brdašca, što su najbliža do Metlike i oko nje bi reko raztrešena na naćin oriaških štitah, kao da su se ovdč giganti otimali s Jupitrom o carstvo neba. Ili je valjda Bog odlučio stvarajući svčt ostaviti zlamen, da če se tu oriaški sinovi Japodije hrvati proti silnoj vladi Jupitra Kapitolinskog i krvožednim njegovim orlom? Svakako mora, da ima uzki vez izmedju stvorbah božjih i stvorbah dogodovštine iz ćinah sastavljenih, makar onda svi tobože mudraci toga nevidčeli ili videći tajili. Kako je Bog stvorio svčt, nje-

gdč još danas ima selo jedno, koje se zove Metule (vidi Illyr. Blatt. 1840. br. 7). Tko ima pravo, to neka razsudi onaj, komu je Bog dao mozga i uztrpljivosti za podpuno iztražiti stvar toli duboko zakopanu i razsuditi ju. Nu ja vrlo dvojim, da če ikad doći do te stanovitosti, zašto već davno neima više ni traga gradu tomu, i Appian, koj je živio malo poslč, kako bi razorili grad Metul, kače: „Civitas incendio absumpta est, ita ut nullum tam ingentis urbis superfuerit vestigium.“ (Appianus de bello illyrico).

govu stvorbu tim nije savršio, jerbo bi tim metnuo konac svakomu naprědovanju, nego on sad resi i savršuje stvorbu svoju nevidivim putem dogodovštine, u kojoj on upravlja rukama ljudih i narodah. On je još uvěk naimar (majstor) a ljudi i narodi samo su njegovi težaci. — Narod, što stoji medju Kupom i Kočevjem zove se „běli Kranjci“ porad toga, što nosi i mužko i žensko kao Brajei oděću od běle čohe. Stari kranjski zemljopisac Valvasor zove i njih ko i Brajee Horvati*), koji su se za vrěme turskih navalah hrabro i junački hrvali pod svojimi vodjama Gušići itd. I doista neima izmedju njih u značaju nikakve razlike. Onaj isti stas i obraz u obojice, gotovo onaj isti kroj oděla i narěčja. Što imade u bělih Kranjacah někojih rěčih, koje neima s ove strane Kupe nego se s one strane Uskočkih gorah govore, to je plod državnoga razdruženja. Tako se na primjer tu govori i spet i opet, sdaji sada, drevi i snoći, itd. Naše sestre oko Metlike vrlo su lěpe. Toli milih čarnih očiuh i krasnih sitnih bělih zubićah nisam još vidio. Čověk bi reko, da je nas Lučić slažuć krunu od ljubeznih

*) Diese Landesgegend ist eben diejenige, welche wir in Crain, insgemein heut Crabaten nennen; ob es schon, in Crain, und auf dieser Seiten der Culp; hingegen auf jener Seiten eigentlich das recht Croatien (oder Krabaten) liegt. Weil aber Freyenthurn, Weinitz, Costl, Tschernembl, Möttling, und sonst alle die Oerter überall da herum — die Krabatische Sprache, Tracht, Sitten und Gebräuche führen: haben sie auch den Nahmen Croatiens oder Krabatens mit dem recht-eigentlichen Krabaten gemein u. s. w. (Walvasor, Des Herzogthums Crain topogr. hist. Beschreibung III. Theil 11. Buch).

pěsamah „Uzor lěpote“ od děvojakah ove okolice snivao. Šta mi se je u Metličkih krasotah pored očiuh i zubih dopalo, mogu kazati način, kojim spleťaju kosu. Opletak (Coiffure) takav dragota je gledati, i cěnim da bi vrlo dobro odgovarao i najlěpšoj glavi izobraženih lěpoticah bez uštrba lěpote i blagorodstva. Išli smo takodjer u selo prvo, što stoji do dvora Jurovskog, da vidimo, kako narod živi. Sela ovdašnja (s desne strane Kupe) imadu izvana lice slavenskih vesih po Štajerskoj i Kranjskoj, nu iz nutra opazuješ još lice pravo južno-slavensko. Patriakalske uredbe: tu ima još više oženjenih sa svojimi posebnimi komorami, nu opet ćeš teško naći od više dvě tri komore, gdje ih medjutim ima u dolnjih stranah višeputah do deset, dvanaest*). Da ni iz Jurova neodnesem prazne torbe, zaprosim od ovdašnjih děvojakah i snašah, da mi zapěvaju po koju pěsmu, na koj poso se i kada tada sklonu. Ja zabilježim několiko pěsamah o krěsu, koledí itd. Prepisivat rěči od pěsamah nije mi baš mučno išlo za rukom, budući se ovdě pěva jedan isti red po dva tri puta uzastopce. Nu teške ti muke bilježiti glas. Ja sam se mnogo znojio oko jednog jedinog prastarog napěva, kojega pěvaju tako zvane l a d a r i c e**), obilazeći sela, nu

*) U gornjem Posavju u kući Bušićeva kmeta Stuparića ima sedamdeset i dvě komore, t. j. onoliko oženjenih mužkih glavah.

**) Ladarica, rěč izvadjena iz rěči: Lada, koja bíaše u starih Slavenah Boginja ljubavi, zdravlja i svakog drugog blaga duševnog i tělesnog. Ladarice bile su dakle po svoj prilici u predhrištjansko doba sveštenice boginje Lade, i toj

sasvim tim ništa neobavlih. Istina, ja nisam baš muzik od zanata, nu ja sudim, da bi i majstor u toj struci umětnosti imao ne mala posla, moradući prvo zdravo misliti i razmišljavati, dok bi našo ključ do tih divnočarnih, tajnah punih glasovah, koji se slěvaju s ustih do uha kao molitve srebrovlasih kalugjerah po veličanstvenoj crkvi starinskog manastira; i udaraju na srce slavensko kao sveti glas iz starine zovući pokolěnje sadašnje na promišljavanje i spoznavanje. Priznati moram, da nisam ništa na tom světu još čuo, što bi me bilo tako divno uzhitilo, i nekakvom svetom čarobom zauzelo. Nu žalibože žice uzhitjenja moga odapeše nešto pěvačice, kažući mi, da su sada pěsme takove grěh velik, i da je děvojkam zabranjeno od sveštenikah prokletstvom duše pěvati ih javno obilazeći sela. Ta novina vrlo me razžalosti. Jadni puče! (uzdahnem) ti najsirmašnia siroto među narodi, tebe oglobiše divji narodi, neznabožni sinovi, kojim te Bog izruči pod krilo i zaštitu, utlačiše te u prah, a sad evo i dušni tvoj pastir diže ruku, da ti svuče posłědnju košulju, koja prikriva golotu tvoju i stid tvoj, trže i kida posłědnje karike lanca, koj ti dušu veže k věri i čestitosti. O nesrětni slěpci, koji diraju rukom uništenja u običaje naroda. Mnogi misle tim steći vėnac u službi crkve i Boga. Nipošto: Oni u suprot tomu obaraju jedine čvrste temelje crkve — temelje pobožnosti

službi odgovara i današnji njihov poso. Ladarice naime obilaze sela od Trojakah pa do Ivanja pěvajući pred kućami pěsme, u kojih se pripěva Lada, a kući žele svaki napredak.

i morala, jerbo najčvrstja je crkva, što se gradi na narodnost, najčvrstji vërozakon, što je osnovan na značaj naroda, stopljen s njegovimi starimi običaji, i najiskrenia i Bogu najmilija pobožnost, što iztiče iz tog vrëla. Ova je istina dogodovštinom vëkovah potvrđjena. I ja sám obavëstio sam se smatrajući puke južnoslavenske, da su najdublje ugrezle one grane u blato nemoći fizične i moralne, kod kojih je najvećma propala narodnost, običaji starinski; i da tu, gdje se najmanje pëva, ima i najviše pijanica, bludnjikah i drugih opakih ljudi. Istina je, običaji ti ponajviše su iz izvora predhrišćanskog, nu oni su ili tako bezazleni i neštetni, da su ili već sa svim korenjem zarašćjeni s čistim stablom hrišćanstva, i bezazleno rastu uz njega, kao jablan neplodan uz vinsku lozu, koja je do njega usadjena. Pa nije li lud onaj čovëk, koj sad ide čupat i izkorënjavat običaje te? Nije li lud vinogradnik, koj posëće jablan, po kojeg hvojah razgranala se loza? O da bi ta gospoda učila narav svojega stada, dogodovštinu narodah i vëkovah, obavëstila bi se, koliko je prosvëti pogibeljna, Bogu i čovëčanstvu nepovoljna njihova pretërana revnost. Stari običaji narodni nalik su lišću stanovitih drvah, koje ostane na granah do dojdnućeg prolëtja, dok mlado nenapupi. Odkine li se pred vremenom, nanese mraz, od kojeg drvo razpuca i posuši se. Ostaviti trëba običaje naroda kao lišće staro na stablu drva. Kad jednom dodje prolëtje, sine sunce prosvëte, pognati će novo mlado a staro odkinut se od naravi, i prostrët na zemlju, bez štete drva, bez štete naroda.

3. t. m. oprostivši se s drugom našim I. M—ćem krenusmo iz Jurova u Metliku, gdje smo si najmili kola za Novo Město. Iz Metlike ide drum uz brdo. Tu se još jednom obazrěmo, da tim klasičkim okolicam kažemo posljednji naš ostaj s Bogom. Prekrasne doline, koja se razklada kao šaren sag po carskom patosu — po klasičkoj toj zemlji. Izmedju gorah, koje čine okvir toga kipa, prolěva se zelena Kupa krivudajući amo tamo medju zelenimi livadami i njivami tako, da se višeputah opet vrati gotovo na ono isto město odkud je došla, i čini se da i ona čuti krasotu te doline, te lagano teče i teško ju ostavlja kao nevěsta kuću majčinu, koja se često plačuć obazira, kad joj valja ostaviti ju. Ili valjda Kupa, čineći medjaš izmedju Hrvatske i Kranjske, sluša ovdě čudne pověsti, te ih s one strane pripověda? Ima na nebu i na zemlji stvari mnogih, o kojih naša mudrost niti nesniva, kaže Shakespeare. Na putu pojave nam se dva lica, koja nam činiahu navěštjavati divnim svojim odělom, da dolazimo pred vrata novog světa. Sastanemo se s dvěma Uskokinjama, koje n što na glavi nosahu. Pitajući ih: „Kuda ako Bog da?“ odgovore nam: „S trbuhom za kruhom!“ I mi udarismo već zaista pred vrata novoga světa. Stigosmo naime za čas u Hrast, šelo, koje stoji dva sata voznoga puta uz drum, idući iz Metlike u Novo Město. Selo to razteže se s kućami svojimi s obe strane puta, i znamenito je po narodu, koji ovdě stoji. S lěve strane obitavaju sami prvoseoci Kranjci, a s desne tako zvani Uskoci kao najkrajna zapadna predstraža južnih tih naseonikah. Kako

dodjemo u Hrast pred prvu krčmu od dobroga lica, skočivši s kolah unidjemo u sobu, da si naručimo oběd. Tu nas odmah obkole gospodar i gospodarica, u kojih po stasu i obrazu upoznam Uskočku krv, te mi se stanu klanjati i hvate me za ruku, da mi ju čelivaju, zašto po bradi mojoj i stranoj oděci sudeć držahu me blagi ti ljudi za Vladiku ili barem za Arhimandrita kakvoga. Tek posle kad im nedozvolim, da mi čine toliko poštenje, i u svetoj ih naměri obustavim, uztegnuvši ruke, tek onda im se otvore oči, i priznadu bludnju svoju. Budući da je bilo još debeo sat do poldana, zamolimo gospodara, nebi li nam dao sinka svog Marka, da nam pokaže put u Drage. U Dragah potražimo popa, da od njega saznademo nešto o životu i običajih svoga stada; Popa nismo našli kod kuće, nego mater njegovu poštenu stariću, koja nam kaza, da nije daleko od kuće, pa da će poslat po njega. Medju tim unidjemo u prvu bližnju kuću prostog kraičnika Damjanovića, da Uskoka vidimo i kod ognjišta njegova. Dobri ti ljudi pričekaju nas radostno. Gospodarica i kći Angjelija odmah se požure, da nama što pristojnie načine mjesto, kud ćemo sesti; a ostala drobna dčca poskaću kao včverice kud koje, jedno na peć drugo na klupu oko peći. Tu smo imali priliku razviděti dobar taj narod po tělu i duši. Stas njegov i odělo istina može vidět svaki čověk, kojemu je Bog dao oči; nu nama se je otvorila i duša njegova, jerbo smo imali k tomu onaj zlatan ključ, koj jedini otvara srce i dušu Slavena, t. j. uměli smo š njim razgovarati se narodnim njegovim jezikom.

Pošto bi gospodarica sa kćerju pomela stol i klupe oko njega i uljudno nas naměstila za stol, otide Angjelia iz sobe vratjajući se za čas sa ubrusom, kojega prostere izpred nas na stol. I kad mi sluteći kud to směra, stanemo se izgovarati, da smo naručili oběd u Hrastu, stane nas gospodarica molit da uzmemo za dobro čim je kuća bogata, a to toli uljudnim načinom, da moraš pristati. A šta ćemo mi? Kuća (vidimo) da je siromašna, pa da ju mi još više oglobimo? Nipošto. Nu kad vidiš opet zabrinuto lice gospodarice, koja se boji, da nam može biti mrzi njezin siromaški stol, a s druge strane opet najplemenitii izmedju bogovah staroslovenskih, koj još ovdě vlada, i koj nam se može osvetit, ako pogrđimo živi njegov žrtvenik!

Evo opet razlogah, koji nam kazaše: Pristanite! Šta ćemo? Ajda de, tu možeš děcu za trošak kuće nadariti. I tako privolimo. Gospodarici se opet razvedri lice i stane nas s dozvoljenjem baš homerskim načinom izpitkivati: Od kojeg smo města? Od kojeg roda i kolěna? Kuda putujemo? itd. Mi joj stanemo kazati, da smo iz daleka putnici, i da obilazimo běli svět, da vidimo i poznajemo države i narode, da učimo jezike i običaje njihove, i razne načine življenja; nad kojim se (homerskim) odgovorom opet i ona začudi. Medju tim otvori vrata Angjelia, donese vilice, nože i hlěba, a za čas poslě na tanjiru několiko na umak kuhanih jajetah, koje na stol postavi: oběd zaista siromašan nu čist i toli srdačno ponudjen, da nam bude dražji od trpeze napunjene najbogatijim i najizbraniim jělom světa. Nu tek što mi zakusimo, dodje u sobu

sluga, koj nas zaprosi u ime svog gospodara popa, da idemo k njemu na oběd. Sad da vidiš gospodaricu, kako se razljuti na slugu, što joj (kazaše), těra goste iz pod krova itd. Nu mi da neuvrědimo ni jednu ni drugu stranu, pojedemo jajca, dademo, dočim se još gospodarica pregovaraše sa popovim slugom, děci kradom několik srebrnih novčicah, i oprostimo se s gospodaricom, Angelijom i čitavom kućom. Pred kućom nadjemo starca suha i bolěstna, koj nas zameli kukavnom němštinom za milostinju, pripovědajući nam za mnogobrojne bitke, u kojih se je on tuko za cara svog, što nam je razgalivši vrat i prsi dokazao mnogimi brazgotinami (biljezi od ranah). Domaćica i Angelijska nerazumivši, što on govori, mirno slušaše, nu kad mi otvorimo kese, i njemu pružimo dar, da ti je sad viděti opet žene, kako ti navale na siromaha starca, psujući ga i kažući, da se nepristoji napastovat putnike, koji trěbaju novce po světu, u tudjih krajevih, gdě neima nikog od njihovog roda i kolěna. Kad to vidim i čujem, razigra mi se srdce, potěra krv u glavu, i nehotice obore mi se od mila suze niz obraz. Mili narode (pomislim), kako si ti čist, ljubezan, božanstven u svojoj prirodjenoj naravi! Toli krasna stvorila te Bog, a svět te nazivlje barbarom, čím nastoji, da ti satre prirodjenu dostojnost i obuče tudje odělo, koje se izvana blišti, a pod sobom truje srce i goji zmije, zloću, strasti i opačine — izgadjeno barbarstvo. Šta ti više trěba k srěći, nego da poznaš sebe i narode što su oko tebe! — Tako sa sobom razmišljajući ostavimo porodicu Damjanovića. Dugo još stala je gospoda-

rica s děcom pred kućom vikajući za nami: S Bogom pošli dragi putnici! Svuda bio Bog i srěća s vama!“ i kad im odzdravimo posljednji „ostajte s Bogom“, i zamaknemo za kuću popovu, činiaše mi se, da sam ostavio posljednji put rodnu kuću, da sam vidio posljednji put brižnu svoju majku i sestru: tako mi omiliše i domaćica i Angjelija.

Župnik Dražki, gosp. Pr. sasvim světski obučen primio nas je uljudno. Kako nas uvede u sobu, donese se oběd, i mi sědnemo za stol. Kod stola zametne se řeč o svemu i svaćemu, pa i o Slavenstvu. G. Pr. nije Slaven učen, nego na světu bi se (kao većina od nas) toliko naučio da ono zna, šta mu netrěba, i da je uz to ono zaboravio šta mu najviše trěba. Medjutim bi nam obećao, da će se u buduće s dušom i tělom pobrinuti iztraživajući narodni život svoga stada, i sve bi s uzhitjenjem slušao, šta bi mu mi pripovědali o razvitku knjiženstva domaćeg. Nu mati njegova (starica do blizu 80 god.), živa je knjiga narodnih dragocěnostih: pěsamah, običajah, poslovicah itd. Nu žalibože mi smo samo něšta izpisali iz te knjige, (ja dvě pěsme). Mnogo nije bilo kad, jerbo su nas čekala najmljena kola u Hrastu, a noć u gorah Uskočkih, koje smo još imali danas prevalit, da stignemo na konak u Novoměsto. Trěba dakle, da se žurimo. A da ti još něšta kažem o tom narodu, u obće: o njegovom obitalištu, poreklu, dogodovštini, jeziku, običajih itd.

Uskoci*) obitavaju po tako zvanih Uskočkih

*) Tako ih zove politika. Ako ti pitaš Uskoka: Šta si ti?“ kazat će ti: Ja sam Vlah! onako isto zovu ih i běli i erni Kranjci.

gorah od medjašah kranjskih s jedne strane do blizu Samobora, a s druge strane prama jugu do brdih onih, što iztiču kod Slavetića i Krašića u prekrasne ravnice gradjanske Hrvatske. U tom kršu i kamenju okò Žumberka živuće stoje pod upravom kraišničkom i čine 11. i 12. četu (kumpaniju) slunjske regimente. Izvan toga ima ih i po obližnjih kranjskih selih 36 kućah, a ono u Hrastu, u Mačkoveu, Božićevom vrhu, Jugorju, Malinju i Škemovcu*). Polag Valvasora bilo je u njegovo vrēme (u 17. vjeku) Uskokah i po drugih kranjskih mjestih n. p. oko Vinice, Podbrežja, Metlike i Črnomale itd. Nu za sada sam samo toliko saznao, da ima na gospoštini Krupskoj naselbina Mariindol, gdje stoje Uskoci držani metat ramena svoja pod puške slunjskoj regimenti. U sadašnji svoj zavičaj naseliše se Uskoci (polag Valvasora) u sredini 16. vjeka (odkuda? to Valvasor nekaže) po svoj prilici iz Bosne ili Hercegovine (barem čovjek tako suditi može po narječju, kojim govore). Starac taj slavi ih, da su bili u njegovo vrēme junaci na glasu. Zakleti dušmani Turakah, nisu nikad praštali života neprijatelju, nikad neštedili imetka i kuće njegove. Makar bio deset putah na godinu ćesar Bečki sklopio s Turci mir ili prestanak rata, Uskoci sasvim tim nemirovahu. Znadoše oni ništanemanje kud vodi put u srdce Turske, pred dvorove spahijah i pašah, u džamie moslimske, koje plēniahu i zapaljivahu. Na smjēlom tom putu mnogog smjēlog četnika za-

*) Škemovac je selo čisto vlaško, u ostalih ima više manje Kranjajah.

teče smrt u zemlji dušmanskoj, nu ništa zato, teško i skupo prodao bi on svoj život: mnogo je majkah turskih zaplakalo, mnogo kadunah zakukalo i bulah u crno se zavilo. Drugovi ga nisu ostavili ni mrtva u zemlji prokletaj, nego naprtili na ramena i odnesli kući, i tu oplakali i sahranili. Kad se je dělao plén: jaspri, cekini, škude, dragocěno odělo, srebrom i zlatom okovane puške, sablje demeskinje, tu bi se spominjalo i njegovo junačtvo, koliko bi odsěko glavah, i njegova bi kuća dobila dio od plěna. Eto kip četnika ondašnjeg! Nu budući četovanjem tim sěverno zapadne turske pokrajine budu izložene věčnom nemiru, navališe i turski kraišnici několiko putah na njih; nu naši ih Uskoci svagda opaze, pa onda udri za njima u potěru: otmu im plén i opet ih zavrnu s praznima šakama i krvavimi glavami kući, dok se najposlě nopotuže Turci kroz Vezira kod cara Carigradskog, koj nered taj javi s turskimi prětnjama poklisaru bečkom, a taj opet razloživši stvar piše u Beč. U slěd toga bude poslan někakav němački kapetan u Žumberk, da tu zapověda i uvede red, nu taj skoro plati glavom veliku svoju ljubav prama redu. Dodje drugi, i taj neotide živ. Tek s vrěmenom odlože malo po malo Uskoci svoju hajdučku narav, priměрно okolnostim divjeg onog vrěmena, gdě se je dostojinstvo ljudsko měnilo samo po tom, koliko je koj odsěkao glavah, koliko popalio selah, razorio gradovah itd. Uskoci su još i danas rodjeni junaci. Neima gotovo zemlje u Europi, gdě se nije na početu tekućega věka prolivala junačka njihova krv. Uskok je kršan, vi-

sokog tanahnog stasa. Što se može najbolje viditi u Hrastu, gdje su pomješani sa Kranjci. I Kranjci nisu male postave, nu kad postaviš srěd njih jednog Uskoka, a eto ti živi kip Gulivera u sboru Liliputanacah, toliko nadvisuje stasom Uskok Dolenca Kranjca. Kolik ga čini stas junakom, a ono kip taj uzvisuje odugo njegovo lice sa prekrasnim crnim brkovi i sa dva crna živa oka, kojih pogled pronica čověka tako, te mora věrovati, da su same te oči već kadre potući dušmanina. Sasvim priměrna stasu je njegovomu i oděća: Košulja na vratu i prsiuh razgaljena, hlače skrojene od běle ili sure čohu uzke tako da těsno na noge přiležu, crne čarape i hlačice i opanke (u Hrastu vidio sam ponajviše mestve). Hlače pripasuje kožnim pasom, i ako ide po poslu izvan službe — čemerom. Na košulju oblači ječermu od crnog ili surog sukna izšivenu crnom, modrom ili crvenom vunom sa putci. Vrh toga metje na pletja haljinu ili kožuh. A na glavu metje crvenu kapu, koju nose i děca i děvojke neudate. I žene nisu mnogo manje od mužkih glavah, istih crnih živih očiu i odugog suhog lica, što dolazi od toga, što gotovo vas teret gospodarstva na njihovih ramenah stoji. I žene se vrlo krasno obrazno (malerisch) oděvaju. Košulja njihova dugačka, dopirući do překo kolěna, izšivena šareno oko vrata, po nědrih na razporku i na kraju širokih rukavah, i crvenim je pasom nad kućtima pripasana. Vrh košulje nose zobun ili šubu skrojenu na način zobuna. Pregaču si tku od vune šarenolike (nu najviše ima modre i crvene boje, na način saga (kobera) s fransami na okrajih.

Pored toga nose hlačice od mrklog i čarape od sukna modrog, crveno navezenog. Na to obuvaju postole (Schuhe). Na glavi stoji peča (premětica). Isto tako oděvaju se i dēvojke s tom razlikom, da pokrivaju glavu mēsto peče s crvenom kapom i splētku crnu kosu u jednu kitu (perčin) s uplēt-njakom od raznih igraćicah od ljušturah, staklenih koralah i biserah, koja visi niz ledja, dočim ju žene splētku u dvē kite s istovrstnim uplēt-njakom, koje jim vise spreda s obe strane po prsiuh. Pored toga ima svaka Uskokinja oko vrata djerdan od koralah i stakla na način koralah bojadisanih. Nu najvećma omiliše mi dēca. To okruglo slavensko lice, crne kose i crne velike oči pokazuju, da već i u njih kuca srce za čine junačke, ili barem za něčim takvim sluti. Marko Predanić, momak od sedam, osam godinah, koj nas pratiaše iz Hrasta u Drage, vrlo bi mi razborito odgovarao na pitanja moja; i kad sam ga pitao, boji li se od koga, odgovori mi smēlo, da je već vidio kurjaka, pa ga se nije nimalo uplašio, a kamo li, da se od drugoga šta uplaši.

Uskoci govore jezik čist štokavski, na način bosanski s tom razlikom, da neima u njem toliko turskih rēčih, jerbo su dolazkom Turakah već bili ostavili pradomovinu svoju, i tako ostadoše čisti od upliva turštine. Niti sam opazio koju nēmačku rēč; samo mladi naš pratilac Marko kazao bi nam: „Bog l o n a j!“ kad bi mu dali nēkoliko srebrnih grošićah za trud puta. Nu i tu rēč kazaše mi, naučio bi u kranjskoj školi. Isto tako drže se vērno starih svojih običajah, pēvaju one iste pēsme, što su ih donesli iz starog svog zavičaja, n. p. o Kra-

ljeviću Marku, Miloš-Obiliću, Belji Omučeviću, Sibirjanin-Janku, banu Sekuli itd. Isto tako nedaju da se poměša krv njihova sa krvlju srodnih susědah, i svi trudovi biahu u zaludo, kojimi nastojahu sveštenici njihovi, da si uzimaju za žene bogate Kranjice, ili da koja Uskokinja pojde za imućega Kranjca. Nu medjutim žive sa Kranjci u slozi i bratinstvu, i, što se tiče věrozakona, vrlo su slobodnomisleći. Ako Uskok ide poslom po Kranjskoj, stega tu zateče nedělja ili svetac, a on ide u katoličku crkvu, da se pomoli Bogu. Isto tako i svi Kranjci iz Hrasta hode k liturdji u crkvu uniatsku, koja stoji izmedju Hrasta i Dragah, jerbo im je najbliža. U ostalom živu Uskoci kod kuće vrlo siromašno. Četovanje je zabranjeno, a trgovine neima. I čim bi Uskok trgovao? Zemlja je kršna i neplodna, te jedva toliko obrodi krumpira i ovsu, da se godina kako tako preživari, višeputah i s gladom i nevoljom. Pored toga ima Uskok kao Krajšnik izmedju svih Krajšnikah najtežju službu. Najvećma oddaljen od suhe granice, ima do svog korduna 5—6 miljah puta, a tu trěba, da čuva višeputah do tri četiri nedělje. I medjutim trěba da tu živi, zato valja ponesti sa sobom hrane za to vrěme. Zato na polazku zaprti i na sebe i na ledja sina svoga krumpira koliko može ponesti. Ako neima sina, trěba da podje žena. A medjutim ostane gospodarstvo na dēci i nemoćnih starinah. Nu sasvim tim on to podnese uztrpljivo. Blagi Narode! — Evo sve, što ti mogu kazati o Uskocih. U duši mi je još mnogo lěpih rěčih ostalo, da je kažem, nu za ta slova pero je moje preslabo. Zadovolji se time!

Nu vrēme je već da ostavimo Drage. Poslē obēda oprostimo se s gospodarom kuće g. župnikom P. i sa poštenom staricom njegovom majkom. On nas siljaše, da još ostanemo. Nu šta ćeš? Kratki su danci a dugi konaci; dakle s Bogom! Tim se š njim ogrlimo i srdačno poljubimo, ostavimo kuću i vratimo se opet u Hrast. Tu platimo, što je potrošio i čověk i konj, sēdnemo na kola, pa ajde dalje u gore. Nasrēd gore zagrnu se oblaci maglami, smrkne nam pred očima, i izlije se kiša debela i gusta kao iz čabra. I tako bi trajalo vrēme do pod Novomēsto. Źao mi je da nisam mogao polag drage volje razgledavati, iduće niz brdo, lēpo obdēljana polja i livade, i krasne seljačke zidane kuće, što su stale s obe strane drumu, i mile crkvice sagradjene podalje drumu i po brdih. Nu šta ćeš? Makni malo glavom, pa će ti se litra kiše zalit za vrat: i onako si već moka kao puran. Dan po dan, pa će doći i Gjurgjev dan, doć će vrēme, sinut će opet drago sunce, a onda gledaj, koliko se mogu nasititi oči, i piši, dok ti igra sree, a dotlē ostaj s Bogom krasna željo! i ti Dragoilo! zlatna moja posestrimo itd. itd.

U Novommēstu dana 4. Travnja 1841.

St. V—z.

8.

Obraz slovenskoga narčja u Koruškoj *).

Od Urbana Jarnika.

(S uvodom i opazkami od St. Vr.)

U v o d.

S nekotih su stranah navalili na one učene Slavene, koji neće da priznaju u Slavenštini više od četiri narčja, potvarajući ih, da njihova naměra ide na uništenje ostalih manjih narčjah i narodnostih. Najpače oboriše tu potvorbu na spisatelje česke i $\alpha\alpha\tau'$ $\epsilon\zeta\alpha\chi\eta$ ilirske. Mora se opet svaki čuditi, što baš ovi (česki i ilirski) književnici najviše rade za sačuvanje i pojedinih narčjah i njihovih narodnih dragocēnostih. Ta tko je više radio za uzdržavanje narodnih ostanakah Slovakah i Moravanah, nego li baš Šafařjk, Kollar i Sušil. Tko je sačuvao veliki dio narodnih dragocēnostih Slovenacah (Winden), nego li privrženici Ilirstva? To je baš njihovo značajno svojstvo, da čim se s jedne strane drže svi jednoga narčja književnoga, opet s druge strane nedopuštaju, da gine blago domaće, već sabiraju kod kuće svaki svoje, metjuć ga u obću blagajnicu, u kojoj se neće samo sačuvat korist raznih domovah i zavičajah, već će se time dobro čitave obširne domovine uzhranit, jedno drugim obogatit, jedno drugo podkrěpit, jednim se korist i slava sviuh granah utemeljiti. Trud i plod od

*) Iz Kola, knj. I. str. 41. i sl.

takovoga mišljenja proizišavši jest i nasljeđujući članak od muža dosta slavno poznata Slavenstvu po učenosti i domorodnosti svojoj. Teško si je tko iz naših gornjih stranah i za Slavenstvo u obće, kao i zajedno za domaću rodnu rěč tolikih pribavio zaslugah, kolikih naš slavni Nestor Jarnik. Nu opet taj dostojan domorodac nije dugo oklevao, pristati dēlom u kolo Ilirstva, i sve da je ova velika idea od mladih proizašla i još malo izkusnih ljudih (Vidi Danicu g. 1837. broj 8—10), pokazući nam, da pravi mudrac nesmatra stvari s kakvoga aristokratskoga gledišta, nego uzvišena vrhu sviuh strastih mēsta, s kojega je kadar stvar razsuditi onako, kao što je ide. Šteta što mu godine nedopuštaju, da se većim brojem sastavakah našem čitateljstvu pojavi. Slēdujući pako sastavak njegov tim je znamenitii, čim je prvi obraz, što nam predstavlja pojedino predēlno jedno narēčje slavensko. Najpače za nas je južne Slavene od velike važnosti, što nam donosi obraz jezika, kojim govore naša najoddaljenja sēvero-zapadna bratja ilirska. U njemu će naći učeni štioe tragovah, po kojih će moći razsuditi, u kakvom je bližnjem savezu stala ova strana domovine sa srēdnjim sēvernim zapadom Slavenstva. Vidit će na njem tužni bēljeg, koi je ostao na rěči ove naše braće kao rana uglodana od više hiljadogodišnjega duševnoga jarma tudjinstva. Kamo srēće, da naša učena gospoda, polag ovog obraza što skorie načine i od ostalih južnoslavenskih predēlah vērne monografie, da jedanred znamo, što smo si po rěči? Kako se je dosada u pojedinih krajevih pisalo, nije sasvim

věrní snimak pučkoga govora, nego ponajviše od polu-učenih, ili u tom poslu nevrstnih ljudih sastavljen jezik, koj se nigdě, a najmanje u onih krajevih govori, za koje su ta učena gospoda pisali. Kad ćemo imati monografiah svih ilir. narěčjah, onda ćemo najbolje znati, tko ima pravo, onda ćemo i uvidit najsilnie, od kolike je potrebe, da svi južni Slaveni pišu jednim književnim jezikom, ma ne onakovim, koj je izniko iz glavah pojedinih, nego onim, koj stoji svojim korenjem na zemljištu od miliunah, da evate i rodi za miliune. Nu dok neuzbude toga, inati se koliko ti drago, i těraj větar po gori, koliko ti drago, pa ěeš jednu istu postignut svrhu.

9.

Narodne pěsme u Slavonii*).

Naumili smo o pojedinih ilirskih dělih govoriti tek u 2. ili 3. svezku; nu opet propustit nemogosmo, da jednu u mnogom obziru znamenitu knjigu, koja je nedavno u Osěku izišla, barem s několiko rěěih u běli svět neizpratimo. — Gospoda štioeci neěe nam zaměriti, da pri toj prilici o istoj stvari ab ovo poěmemo.

Poznato je veě veěoj strani uěene gospode štiocah, s kolikom su bukom i slavom obilazile izobražen svět narodne naše pěsme u Vukovom izdanju. Němei, Englezi, Francezi i Taliani sve udari u jedan mah ěudit se i u jedan glas hvaliti prostu

*) Iz Kola, knj. I. str. 124 i sl.

krasotu i prirodnu čvrstoću ideah, razloženih u ilirskoj narodnoj poezii, od kojih je veća strana (kazaše) srodna s neumrlimi pësmami Omira. Ista naša zapadna i sěverna bratja, koja u ničem, šta izobražen zapad za krasno i dobro priznaje, nezaostaju, puhnuše u jednaki rog, nemogući dosta nahvalit našu narodnu poeziju ustupljujući joj odmah prvo męsto u Europi. Samo kod nas se je još sve jednako malo cęnilo ono, nad čim nam se je čudio čitav prosvětjen svęt. Dapače istoga najdostojniega svetjenika te nar. svetinje, utemelitelja naše slave i vęre, stali smo prezirati i grditi s krivim ponosom svoje nezręle učenosti, u ta štoj ljudskoj oholasti. — Nu kako se opet i kod nas zapadnih Ilirah narodni probudi duh i š njime i književni život, stadosmo se i na polju narodne poezie brojnie sastajati i žurnie okretati. Nakupi se domalo hrpa tog bogatoga dara božjega osobito iz gornje i srędnje strane naše domovine, od kojega još žali Bog veća strana u rukopisu leži, čekajući Mecenata, koj će ga izvesti na bęli svęt. Samo u donjih stranah, osobito po Slavonii, Srěmu, Bosni i Horvatskoj granici, slabo se je još glede na to radilo. Koliko nas je dakle razveselio glas, da se je g. Topalović, slavni pësnik, dobar znalac jezika narodnoga, toga posla prihvatio sabirajuć po svom zavičaju (Slavonii) sa prijatelji svojimi narodne pësmę. Dočulo se je takodjer, da se u glavnom gradu Slavonie sastavilo društvo, koje će svojim troškom plod truda g. T—a i njegovih pomoćnikah na svętlo izdavati, što nas nadahnu nadom, da neće mnogo obećajuća namęra g.

T—a proći u vëtar ili zaglaviti (kao što je obično kod nas) sa suhom dobrom voljom. A sada imademo čest objaviti čitajućoj gospodi, da se u svom očekivanju nismo baš sasvim prevarili. Prvi stoji svezak na stolu našem nazivajuć se pleno titulo: „Tamburaši ilirski, iliti prva kitica narodnih ilirskih pësamah po livadah i dubravah slavonskih sabrana i svemu junačkomu ilirskom narodu prikazana; u društvu s' više rodoljubacah skupio, u red stavio i izdao Matth. Topalović. Svežčić (!) I. U Osëku, Tiskom Mart. Alojs. Diwalda, kr. pov. knjigotičca (!) 1842, 8. str. XVI. 84. Čëna 20 kr. — A sada da vam kažemo kakova je ta knjižica, da pretresemo i razsudimo dëlo. Razumi se, da ovdë neima mësata razsudjivanje narodnih pësamah kao pësamah, zašto šta nam je u vërozakonskom obziru sveto pismo, to trëba da su nam u narodnom estetičnom prave narodne pësme: — svete i uzvišene nad svakom kritikom; nego ovdë se može zametnuti rëč o istoj knjižici, kako ju je uredio g. izdatelj, i kako su sakupljene pësme, jednom rëču: pretresti i razsuditi poso sakupitelja i izdavatelja. — Nu i tu ima svojih težkih nevoljah. Težko je naime razsudjivat objektivno stvari ondë, gdë još spisatelji nisu naučni gole slušati istine. Taj je bio običaj dosad i kod nas. Svaka se je nova bila i najgora knjiga hvalila, i pisalac u zvëzde kovao. Nu kad je naše knjiženstvo već u osmoj godini, to je istina već krajno vrëme, da se jedared pisaoci od sladke sise odbiju, dječinski se im baš-

maci svuku i da se postavljaju na mladostne svoje noge. Da, moja slavna gospodo i prijatelji! taj da Rubikon prekoračimo, treba je, ako hoćemo na kapitol prave narodne izobraženosti da stignemo; treba je, da se osvěstimo i da rěč zametnemo o stvarih našega knjiženstva, i vrhu njih da se trěžno razgovaramo negledeć na prijateljstvo, srodstvo ili druge okolnosti. Ili da tu žrtvu donosimo, ili da ugreznemo, ili ostajemo u věk věke vrteć se u jednom istom kolu kao muhe bez glave. Drugog izlaska nema. Dakle bez zaměre, u ime Boga!

U predgovoru děla tuži se g. T. vatrenimi rěčmi na one pretresače, koji na svaku novu knjigu ilirsku navale kao čavke, grdeć i tražeć u njoj zlobno i navistno svako zlo, dapače višeputah isto ono, na što pisalac ni pomislio nije. Dobru bi nam zaista učinio g. T. službu, da je time svim književnim opadnikom zavezao i zatvorio usta; nu sve nam se čini, da je u větár govorio (ako nelaže Dositěj). Poslě toga govori o uzrocih zašto je dosad literatura naša zaostala. I tu navodi mnogih istinah, nu sećnimo, da to nespada u predgovor k narodnim pěsma m. G. T. bio bi mnogo bolje učinio, da je čitav taj predgovor metnuo u svoju Jeku iz Osěka, gdě bi mu mutatis mutandis išlo město, a u ovoj knjizi da je govorio ono, o čem (obećuje), da oće govoriti u drugom svezku, jerbo mu je za sad (kaže) nestalo prostora. Izza predgovora slědi A. 30 ženskih, a izza njih B. 13 mužkih (!) pěsamah. I ženske i mužke pěsme izpremio je lěpo s opazkami, koje nas vrlo obradovaše, jerbo nas obavěštaju o stvarih, koje nam dosad većinom nepo-

znate biahu, n. p. o načinu pjevanja, o pripjevih itd. Istina moglo bi nam g. T. to još jasnije predložiti, da je dodao i jedan dva napjeva, nu — tko smije toliko tražiti na početku! Nekoliko komadah toga svezka poznato nam je već iz drugoga izdanja Vukove sbirke, kao n. pr. u A. br. 4., 5., 10., 17., 19., 20., 25., 28., a u B. br. 1., 5., 6., 7., 8. i 9. (po koliko se na pamet spominjati možemo). Nu ta opazka neoduzima im ni mrve čene, zašto mi jih ovdje pozdravljamo opet u drugom odjelu, prikrojenom po ukusu mjesta, gdje su sakupljene. — Pravo je učinio g. T. što je kod svake pjesme metnuo mjesto, gdje je sakupljena i ime od koga ju je primio, nu malo je posrnuo u tom, što je svaku (tako rekuć) prelio u književni kalup; n. p. metnuo bili, lepi (mjesto bili, lipi, ili beli, lepi, ili bjeli, ljepi), crno, varlo te opet crno, verlo, a na nijednom mjestu, kao što bi moralo da bude n. p. crno, vrlo. Po koliko nam je poznato ima slavonsko narječje više razrječjah iliti razlikah u izgovaranju rečih. Drugčie se govori u Srěmu, nego li u Požezi; drugčie opet u Gradiškoj, a drugčie u Brodskoj i Varadinskoj regimenti. Nu pjesme Tamburašah ilirskih, premda kod jedne stoji iz Nuštara, kod druge iz Oriovice, opet kod drugih iz Brodske regimente, imadu ipak sve jedno isto lice, a to onakovo, kao da su se sve rodile iz jedne (književno-ilirske) glave. — Kod narodnih pjesamah, nesme se ništa prenačinjat, promjenjat ili popravljat, nego ih valja bilježiti onako, kako izviru iz ustih naroda. Ljepote i manje njihove, sve je sveta baština praotacah naših.

U njih kao u starinskom nekakvom zrealu čitamo način od mišljenja i čutjenja njihova. I tu starinu treba da mi čuvamo i poštujemo kao uspomenu njihovu, kao grobove gdje leži prah kostih njihovih. Neka se dakle u nar. pjesmah iz Slavonie piše vrlo, crno, neka se piše bilo, kolino, vira, gdje se ovako izgovara, a gdje se neizgovara ovako, neka se opet piše onako, kako se izgovara kod prostoga naroda. Nu nikako se i nigdje u narodnih pjesmah metat nemože lěpo, bělo itd., jerbo je taj *ě* samo za književni jezik od književnikah prikrojena kapica sjedinjenja, s u b s t i t u t glasa, koji se u njekih stranah velike naše domovine izgovara kao *i*, u drugih opet kao *e* ili *je* ili *ije*, ili *ej*.

Nemožemo pored toga odobravati što je g. T. zabacio Vukovo razredjenje nar. pjesamah, razredivši jih u svojoj knjizi na svoj sasvim vlaslit način. Vuk u I. knjizi svoje sbirke (u Lipisci 1824) na str. XVI. ovako govori: „Sve su naše narodne pjesme razdijeljene na pjesme junačke, koje ljudi pjevaju uz gusle, i na ženske, koje pjevaju nesamo žene i djevojke, nego i mužkarci, osobito momci i to najviše po dvoje u jedan glas itd. A sad da slušamo, kako g. T. govori (str. 51—52): „— — ja za sad medju ženske pjesme samo one brojim, u kojih poglaviti predmet il' osoba ženska jest, na-proti pak medju mužke brojim one, gdje il' muško govori il' o muškom poglavito govor biva, bez ikakvog obzira na slogoměr itd.“ — Zaista neosnovan kriterij! Polag g. T—a bi morala i ona pjesma: Kraljević Marko i Leka Kapetan biti ženska, kao i ona druga O Kosovki djevojci;

i ona u Milutinovićevoj sbirci: Jakšići. Što se tiče posla narodnih pjesamah, tu je starac Vuk imar (majstor), a mi smo tek slabi i nejak i šegrti, koji treba da slēdimo njega, jerbo je on taj zanat već davno izučio, ne pako da tražimo i udaramo na druge pute, dok nismo i mi pokazali svētu dobre rukotvorine. U obće treba da vrlo pazimo i da se čuvamo, ono drmati i obarati bez potrebe, šta su drugi prie nas težkim trudom utemeljili i uzidali. G. nam T. u svom dēlcu predpostavlja (indirekte priporuča), opet nekoliko novo naćinjenih rećih, za koje imamo jurve davno dosta dobrih izrazah, n. p. knjigotišac m. knjigotiskar, dogadjajka m. dogodovština. S duhom jezika složne u literarni jezik uvedene reći polag našega mnjenja samo onda se opet ukinuti mogu, kad se na njihovo mēsto postave reći, koje su se poslē ili našle kod naroda ili jih koje narod predstavljajuće druŹtvo za bolje nalazi i proglasi.

Ovo su one glavne toćke, koje smo bili polag naše razsudjujuće savēsti duŹni napomenuti. Medjutim Źelimo knjizi g. T—a, da se po ćitavoj našoj domovini razširi i razprodaje. Istina Bog! mogli bi te iste pogreške g. T—u privatnim kakvim pismom napomenuti. Nu — buduć da to isto treba, da znadu i sva ćestita gg. što za njega kupe, ono bi ili ja ili g. T. morao to isto, da razpiše svoj rećenoj gospodi, za koj poso neimam vremena ni ja, pa će ga i teŹko imati g. T. Zato neka ide u ime Boga na javnost za vladanje svih kolikih kupacah naših nar. pēsamah, najpaće za vladanje g. T—a kao izdatelja 2., 3., 4., 5. i 6. svezćića, koji će, na-

damo se, izaći pravilnie, a mi ćemo ih pozdraviti s obiljniom pohvalom. Pri ovoj prilici nemožemo propustiti na svrsi naših reči pridati gg. kupiteljem i n a f o r m a molbe još evo ovaj savět: neka sabirajući reči od pėsamah takodjer glas pėsamah (napěve) bilježe. Reči pėsme nisu još ista pėsma. K tomu spada i napěv. A kod mnogih od naših nar. pėsamah, (najpače ženskih) glavna je stvar (napěv). U tom su dakle obziru napěvi veoma važni. Ali još iz druge strane od velike su cěne. Kao što iz reči pėsamah naši umětni pėsnici, trěba duh narodni, da crplju, tako će i napěvi vremenom postati v o d a života, iz koje će něgda naši slagaoći napajati svoje umotvore d u h o m n a r o d n i m. Skupljajmo dakle i njih. Taj trud nalaže nam dužnost za budućnost.

Hvalimo učtivo slavnomu društvu domorodacah, što je trošak izdavanja na se uzelo. Skoro izdavanje narodnih pėsamah s mnogimi je tegobami i nevoljama skopčano, kojih pojedini čověk nemože podnositi, a najmanje spisatelj i kupitelj. Nadamo se dakle, da će se sl. društvo vėnac svojih zaslugah na glavi tim učvrstiti, što će g. T—a kod izdavanja nasljedujućih svezakah podupirati. U istu podporu preporučamo g. T—a takodjer gg. pomoćnikom njegovim u sabiranju pėsamah. A g. T—a molimo, neka nam nezaměri, što smo iskreno istinu govorili. Istina svaki je početak težak. Nu baš ova tegoba nalaže nam dužnost, da gledamo i savět tražimo u onih dělih, koja su u toj struci jur prije nas na svět izdana. Da je g. T. promotrio i proučio, kako je slavno poznati V u k S t. K a r a d ž i ć svoju

sbirku sabrao i uredio (5 knjigah) nebi zaista u nijednu napomenutu pogrěšku bio zagazio. Svaki popo u svojoj knjizi vęšt, a djak tręba da se uči od popa. Nunc satis est dixisse.

NB. Zbilja! čuo sam takodjer nękoju gospodu tužiti se na skupoću kažuć, da bi morao da je za te novce i tisak pravilnii i hartia tanahnia. Nu mi sudimo, da se nek onaj, koj hoće da kupi po 20 kr. šenice, koju su golubi birali, a to još u zlatnu vaganu, odmah oddęli u Misir ili kud mu drago. Valjda će je tamo naći. Kod nas toga još neima, pa će i teško skoro imat.

U Zagrebu dne 5. travnja 1842.

Jakob Rešetar iz Cerovca.

10.

Narodne pęsme Hrvatah*).

Od St. Vr.

Kad se ugledamo na unutarnji život južnih Slavenah, vidimo da gotovo neima nijedno pleme, koje bi toliko vrędno bilo, da oči iztraživaoca jezika i običajih na se povuće, koliko baš pleme Bugarsko i Hrvatsko**). Kao pleme Bugarsko ima

*) Iz Kola knj. III. str. 31.

**) Ime hrvatsko proteže se na vrlo različite grane jugoslavęnske. Hrvatsko ime vlada po čitavom provincialu i granici hrvatskoj, kao i po Primorju, Istrii, Dalmaciji i jednoj strani Bosne. Ugarske, Austrie i Moravie. Pored te razširenosti dolazi ono što od krvi i jezika, a što od državnoga (političkoga) uredjenja. Nu iztraživalac jezika neka

i pleme Hrvatsko bogatu literaturu iz starine. Koliko ima tu starodavnih još nepoznatih ili samo po imenu poznatih rukopisah, starinskih zakonikah, misalih, listinah na pravo se pretežućih i na dogodovštinu Hrvatah! Koliko starinskih tiskah,

se nedade varati i slēpiti od uredjenjah ljudskih, već neka njega vodi uredjenje božje: jezik i krv. Ja dakle ovdē kao filolog negovorim ni o Hrvatih štokavcih, koje porad sličnosti jezika brojim k Srb-ljem, niti govorim o Hrvatih kekavcih, t. j. o stanovnicih zagrebačke, varaždinske i križevačke varmedje i Medjimurja, koji po jeziku spadaju k grani gornjoj (korutansko-slovēnskoj), što je prvo opredēlio vrlo razložno glasoviti naš Kopitar u svom glagoliti, i kojega sam se istinih rēčih pod-puno obavēstio ućivši pozorno govor prostoga puka provincijalne Hrvatske. Po pravu (jeziku) to dakle ide ime jedino Hrvate čakavce, t. j. onu granu južno-slavensku, što trēba u svom govoru ēa m. šta ili kaj, a ti Hrvati stanuju od starine u Pri-morju, po većoj strani primorskih varoših, zadar-skom okružju i po otocih primorskih i dalma-tinskih. Kao naselbine stare nalaze se po nēkojih selih sēvero-zapadne Ugarske i dolnje Austrie, kud su Hrvati iz kršnog Primorja došli 13. vēka (po svoj prilici poslē tatarskoga poraza kod Olo-muea, Novoga mēsta i Grobnika). Ona strana, što je od ovih došljakah prelazila u Moravsku, po-znata je pod imenom Horvatah Podlužakah, nu došavši medju srodnu bratju, počēšila se je, t. j. zamēnila hrvatski jezik s jezikom česko-mo-ravskim. M. Terezia doznavši se velike bēde i si-rotinje, koju Hrvati čakavci podnositi imadu u Istrii poradi neplodnosti zemlje, preseli mnoga sela Istrianska u bogati Banat, nu tuga za rodnim krajem čini, te se većina tih naselnikah vrati opet u prvobitni kukavni svoj zavičaj. Samo malo jih preostane, koji i do dan danas svoj jezik sačuvahu.

koje poradi načina pisma, koje poradi městah, u koja su zakopani, nedostupnih ! I u drugom obziru ima jezik hrvatski s jezikom bugarskim naliĉnu sudbinu. Naime kao ŝto je živo narĉĉje, t. j. jezik sadašnjih Bugarah uĉenomu svĕtu baŝ vrlo malo poznat, isto tako i jezik sadašnjih Hrvatah ŝivi samo joŝ u ustih naroda, jerbo neima joŝ nijedne gramatike, nijednoga rĉĉnika ili izdanja narodnih pĕsamah, iz kojih bi se ĉovĕk mogo nauĉiti stroj, izvrsnosti i mahne toga narĉĉja. A opet bi bilo od velike koristi za dogodovŝtinu slavenŝtine (najpaĉe za naŝu juŝnu), da se podaje i obraz statistike hrvatskoga narĉĉja, i da se pokaŝe, kojim je putem i uplivom sadaŝnje lice primilo. To bi se tim laglje iztraŝiti moglo, ŝto je u dio pala hrvatskom narĉĉju srĉĉa, te ima barem koliku toliku literaturu u noviem ukusu iz 15., 16., 17. i 18. vĕka predstavljenu u klasiĉnih pĕsmah Luĉiĉa, Brankoviĉa, Ivaniŝeviĉa i dr., kojom se prednoŝtju Bugarsko pleme nikako ponositi nemoŝe.

Razmatranje tih razlogah potaknu me, te ja u naŝem dĕlu poĉimam priobĉivanje uzorah narodne poesie baŝ pĕsmami Hrvatah. Izmedju priobĉenih evo ovdĕ komadah nalazit ĉe se valjda po koj, ŝto ĉe biti barem stranom znaocem nar. poesie od drugda veĉ poznat. Po svoj prilici imat ĉe grana Hrvatska i boljih izvornih narod. pĕsamah nego ove ŝto su ; nu ja sam primoran oĉitovati, da dosad nebih srĉtan, te bih se bio doĉepao boljih i zanimiviih, sve ŝto sam u tom poslu do duŝe dosadjivao s molbami uĉenoj gospodi, stanujuĉoj medju pravimi Hrvati.

Najstariu Hrvatsku nar. pësmu, što je tiskana, našo sam u Barakovićevoj Vili Slovinki (Venetia 1683) na str. 144., koja evo ovako po-čima :

„Cvilu to mi eviljaše — drobna ptica lastovica,
Ona cvilu eviljaše — Zadru gradu naprid vratiu
(na predvratju?)

Biše mi se cvileći — drobna ptica zakasnila,
Te ju biše pustilo — žarko sunce na zapadu,
A biše ju zaskočio — sjajni misec na istoku.
Ali ono nebiše — drobna ptica lastovica,
Neg mi ono biše bila — stara majka Ivanova.
Ona majka klikovaše — sinka svoga i brajenka.
Na nju mi je nešetala — bila Vila planinkinja,
Ter mi side bila Vila — staroj majki besiditi
Ča mi tako cviluješ — stara majka Ivanova?:
Koja ti je nevolja — grozne suze prolivati?“ itd.

Jedan komad, sakupljen od prof. Sreznjevskoga, nalazi se u Šafarikovom Narodopisu (str. 166. „Horvatske tuše). U ostalom priobćuje g. prof. Fialka u Květi h nekoliko komadah, koje je sakupio, putujući po Hrvatskih selah sěvero-zapadne Ugarske. A eto je sve, šta se je dosad u tom ogledu tiskalo. Netiskanih komadah nalazi se nekoliko kod gosp. Drag. Rakovca (iz sbirke gg. Sreznjevskoga i Kukuljevića), a nekoliko izlomakah kod mene. Od priobćenih primio sam od razd. I. br. 1. 2. 3. 4. 6. od Drag. Rakovca, a broj 5. od g. Sreznjevskoga; komade pod razd. II. od g. Bratulića rodjenog Istrianca, koj jih sakupi u svom zavičaju u okolici Pazinskoj (Pisino). Čitav pako razd. III. donosi sbirku od g. Kukuljevića, na kojoj ljubavi i dobroti njemu kao i gori napomenutoj gospodi iskreno zahvaljujem.

Radi lagljega razumljenja ovih pësamah evo navodim slëdeće glavne vlastitosti i razne znake hrvatskoga narëčja: 1. metju Hrvati ča m. šta, što; — 2. Značajni samoglasnik (beweglicher Vokal) jest *a* n. p. dan, šav, mogal, našal, kratak, tanak, razagnati i t. d.; — 3. na koncu rëčih *n* m. *m*, np. nan, van, jin, kan, z tebon, z bogon itd. m. nam, vam, jim, kam, z tobom, z bogom, itd.; — 4. u nëkojih rëčih sačuvao se je rinesam n. p. dimboko (u Ug. diboko), žuboriti itd. m. duboko, žuboriti itd.; — 5. *l* (poljsko-ruski *l*) na koncu rëčih, n. p. mogal, rekal, dobil, misal, pristal, sokol, stol, kotal itd. m. mogo, reko, dobio, miso, pristo, soko, koto, itd. izuzimajući nëkoje strane od Istrie, gdë se (n. p. oko Pazina) taj *l* u part. perf. act. sasvim izostavlja i m. pošal, mogal, dobil, ranil kaže poš'a, moga', dobi', rani' itd.; 6. izostavlja se ponajviše *v* u početku rëčih, kad slëdi za njim skupoglasnik, n. p. kaže se: se, saki, sagda, zeti, ladati itd. m. vse, vsaki, vsagda, vzeti, vladati itd. Predložnik *v* (in) ili se sasvim izostavlja, kao što to biva gotovo svagda kod 4. padeža, ili mu se dodaje *a*-euphonicum, kao što se to čini ponajviše onda, kad vodi za sobom 7. padež. Zato se kaže n. p. idem Šopron, idem kuću, školu itd. m. idem v Šopron, idem v kuću, v školu; bil sam seli, m. bil sam v seli (u selu) itd., gdë se naproti tomu kaže u 7. pad. ponajviše: bil sam va Riki, va crikvi itd., m.

v Riki, v erikvi itd. (Isto tako i kod nekih reči, n. p. vazam, vazmi, vapiti [uzam, uzmi, upiti ruski vopiti, voplj.] — 7. izlazi ujednobroj. 7. padež (prepositional) samostavnih mužkoga i srednjega spola na *i* ili *e*, n. p. bil san va gradi, bil san seli, do jaha' je na brzon konje itd.; — 8. ima to narječje mnogo talianskih reči, n. p. ponestra (prozor), deštri (prikladan), facol (rubac), rekinje (vitice, naušnice, tal. orechino), armisat (oboružat) itd. — Kod Hrvatah po Ugarskoj i Austrii ima više magjarskih i nemačkih reči, ma sa svim tim nalaziš i kod njih još tal. facol. Razrčja hrvatskih ima puno, osobito po varoših i otocih; tako se n. p. po nekih varoših (Reči, Bakru, Senju, Bagu) govori m. č, ž, š, svuda samo prosto *c*, *z*, *s*, n. p. *ca*, čakati, zena, zaba, vise, tisina itd. m. *ča*, čakati, žena, žaba, više, tišina itd. Na otoku Velji (Veglia) govori se po polju *h* m *g* n. p. hora, hlas, hrom, m. gora, glas, grom. (Vidi pjesme).

11.

Koješta*).

Utile dulci.

Hor.

1. Q. Horatius Flaccus.

Premetjući etomadne stare moje knjige dodje mi u ruke knjižica jedna, koju po veličini i vezu

*) Iz Kola, knj. III. str. 136. i sl.

upoznam, da je izmedju onih, što sam ih budući djak kupovao za one novce, koje mi je mati davala na raztanku, na račun nedeljnih uštihakah. Otvorim ju a eto ti moga ljubimca Horacija. Zdrav mi bio, stari moj znanče i prijatelju Quinte! rekнем ja, razširim ruke i u lice ga poljubim. Da istinu kažem: ja sam zakleti neprijatelj i vrag latinštine, latinštine one, koja se je tērala dosad u školah ugarsko-horvatskih t. j. školasticisma onog, kojim su mladež našu mučili i u nas zatrli onaj narodni bistri i vedri način mišljenja, govorenja i pisanja. Nu latinštinu, koja sjaje iz dēlah Horacievih i drugovah dobe njegove, uvēk ću cēniti i obožavati. Ja dakle i sada s igrajućim srdcem primem u ruke Horacija, preberem sve II. knjige *carminum* i knjigu *epodon*. Tu nadjem opazke iz školske svoje dobe kad sam toli vatreno ljubio i čitao ode te rajske i božanstvene, i poljubim svaki podbilježen redak kao ostanak cvēta ili kose od prve moje ljubovee; zašto baš onako cēnim ja svaku onu slabom rukom zapisanu crticu. Poslē dodjem na satire (dvē knjige) i na epistole (dvē knjige): sve krasno. Tu nenadjem nikakve opazke, zašto ja ni satirah ni epistolah nisam onda cēnio, a to poradi toga, što ih nisam razumio. I u njih ima puno žive mudrosti, nu one nisu za mladež, nego za dobu mužku, i tu čovēk nemože dobro proći, sasvim ih razumiti i užiti, ako neuzme u pomoć komentar kakav. Ali šta poslē epistolah slēdi za mene je nebrojeno blago, zlato žeženo: slēdi naime *Epistola ad Pisones*. Epistola ta ima samo 476 redakah, nu svaki taj redak vrēdi alem iz carske krune, i do-

stoji da se u svakoj školi, gdje se izobražavaju mladi pisaoi i sudci pisamah, zabilježi sa krupnim zlatnim slovi na čelo dvorane. Koliko ima tu istinah vjekovitih, istinah za sve narode i pisaoce njihove! „Epistola ad Pisones“ prva je ästhetika svëta. I koj je pisalac nebi na pamet učio i svaki si redak razložio i protumačio, kad ih neima više od 476! Da (postavimo) latinski jezik ništa više izvrstnog neima do jedine te epistole, a ono bi već ona do-stojala, da latinski uči svaki mladić, koj hoće da šta piše. I ja sa strane svoje preporučam svim mladićem, da se na tu stazu spremaju, neka kupe Horacija*) i neka svaki put prvo nego zarežu pero, ili barem prvo nego šta pošlju u svët „epistolu ad Pisones“ pročitaju od versa: *Humano capiti cervicem si pictore quinam* — pa do onog mësata gdje stoji: *Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo*; i ja im tvrdu dajem vëru, da će se mnogih ukloniti pogrëšakah, u koje bi drugčie bili zagazili kao u rupu ptičar njegov (vidi *Epist. ad Pisones veras* 458). *St. Vr.*

2. Sud o slogu.

Botta opisujući put svoj po Arabii pripovëda evo što slëdi:

„Šeik-Hasan vrlo se začudi nada mnom, što sam mu kao Europejac pisao list arabski. Još većma začudi se nad prostim mojim perom. U toj stvari

*) O Horatii Flacci opera. Nova editio stereotypa. Lipsiae 1828. Sumptibus et typis Car. Tauchnitii — stoji samo 20 kr. sr.

(veljaše) Europejci daleko nadkriljuju iztočne narode, zašto pišu samo ono, što se baš tiče stvari, dočim Arabi misli svoje zakapaju pod gore od oratoričnih vrazah, nadsipajući grob taj silom božjom od poetičnog cvětja. Ovako sudi Šeik-Hasan. Nu sasvim drugčie mudruje Husein-efendija zapovjednik Hodaidski. Taj mi se nemogaše dosta nahvaliti prekrasna razuma i ukusa Ibrahim-paše. Uzorom preizvrstnog pera navodi mi listove njegove, koji su (kazaše) toli krasno složeni, da ti ih je težka muka razumiti.“

Neznam jest li živa istina, šta piše g. Botta, ili gola mystifikacija, pod koje rukom hoće da se mimogredice sitno naruga stanovitim pisaoce, koji se još i u naše vrėme bore sa školastičkom retorikom, kao i stanovitim štioce, koji njihov naduven i naravi i vrėmenu protivan slog u zvėzde kuju. I kod nas ima takovih umovah, koji u školi školasticisma odgojeni i narodu odtudjeni, samo ono hvale, što je teško, nenaravski skrojeno, zapleteno na uvoje kao sgrada zahoda kretskog. Osobito teški su prevodi naši, gdje čovėk mora obiėno uzimati u pomoć maticu (original) ako hoće da razumi prevod. Nu može li se šta takvog hvaliti? Nipošto. Šta je pismo? Pismo je naměstnik ustmenog govora. A ja vas pitam, slavna moja gospodo: šta bi vi kazali, da sad stane tko u društvu ljudskom onako govoriti, kao što mnogi naši pisaoeci pišu? nebi li se svaki od vas krstio i kazao, da čovėk taj nije čitav? Istina Bog! velika su mahnistost oni dugački periodi, na koje svaki zdrav razum mrzi kao na stvar protunaravnu. I kad se još njima

dodaju one dugovrate i dugokrake reči, ona *sesqui-pedalia verba**), koja su došla u običaj kod nekih pisaočah srbske strane, to Bog i Bogme neimamo razloga, tužiti se na sirote žene i devojke, što nemare za naše knjiženstvo, kao što se lani potužiše P. S. N. Novine. Da, slavna moja gospodo! ukus naš vrlo je naličan ukusu pašah egypatskih, a sud o slogu shodan sudu efendijah arabskih. A odkuda to srodstvo? Ibrahim-paša i Husein-efendija istina nisu Slovinci, niti smo mi Arabi po kolěnu; već su nas pisaoči naši zaveli perom svojim medju Arabe, u pustoš arabsku, i ja svaki dan uzdišem i Bogu se molim, nebili nam što skorie poslao odkud drugog proroka Aarona, koj će nas u tom obziru izvesti iz pustoši u zemlju obećanja!“ *St. Vr.*
(Dalje će slědit**).

12.

Dodatak uredništva***).

Du choc des opinions jaillit la verité.
Lacharpe.

Mi dragovoljno primismo tu razpravu dvojice naših učenih glavah o pravopisu i jeziku našem, i

*) U tu vrstu idu reči: *blagopolučije* m. srěća, *putešestvije* ili *putešestvovanije* m. put ili putovanje, *bogomolstviije* m. molitva, *sodružestvo* m. društvo, *nadežda* m. nada; sva komposita od česki n. p. *dramatičeski*, *archeologičeski*, i k tomu još sila drugih izrazah i rečih protivnih duhu i naravi jezika.

**) Nije nastavljeno.

***) To je dodatak „prijateljskomu dopisu o pravopisu medju V. St. Karadžićem i V. Babukićem:“ u Kolu, knj. IV. str. 80. i sl.

bit ćemo uvijek gotovi stvarma takve ruke mjesta naći u našem Kolu, ako u ostalom budu po svemu odgovarale promicanju nar. naše književnosti. Svaka stvar ima svoje vrēme, u koje trēba da izađe na vidilo, da se pokaže svētu i da se osvětli i razsvětli pred njim, da nebude više čamio glede nje u sumlji i bludnji. To vrēme došlo je (ja bi sam rekao) upravo sada i za rēč o našem naćinu pisanja, gdje su se pomolile opet nekolike glave, vićući pred světom na njega. Trēba dakle opet probesćediti o pravopisu i o naćinu pisanja književnog narēćja. To je dužnost svakog pisaoca; dužnost njegova je, da obrani grad, kojeg je i on pomagao zidati. Nu za takav posao neiziskava se cigla vatra (ma udarala i iz najplemenitieg domorodnog srdea) nego i pozornost; jerbo vatra bez ćuvara i za jedan dan ćitav može popalit grad. Nitko pametan neće odobriti onu golu žestinu strastih, s kojom se već nekoliko godinah Miloš Svetić prepire s Vukom, prepire se i pregovara, a opet se ista stvar time nije ni za dlaku promakla. Niti će tko odobriti mrzku gorćinu, s kojom su nēkoje mejdandžije nedavno u „Zori dalmatinskoj“ ustale na nas bi reći s motikom i sćkirom. Niti ćemo (sudim) stvari našoj pomoći, ako budemo takvoj gospodi zajam vratjali s jednakom mērom, kao što nēkoji sude. Za stvar od razloga hoće se opet razlog, pamet, mirno i trēžno razsudjivanje. Gdē krv sudi i razsudjiva, i bēlodana istina muti se i zamrřava.

Budući da namēravamo o nēkojih neizvěstnostih i nedostateih našeg naćina pisanja obilatiju jednom povesti rēč, za sada ovu razpravu, u koliko

se tiče pravopisa i jezika, od naše strane bez ikakvih propuštamo opazkih. Nu ipak nemožemo mučke mimoći ono, što je g. Vuk spomenuo za način pisanja, osobito metrike Gundulića i ostalih Dubrovčanah, budući nam se čini, da je odgovor g. profesora nedovoljan niti sasvim slažući se s našim mišljenjem o toj stvari.

G. Vuk misli i sudi po licu „Osmana“, da su Gundulić i ostali dubrovački pjesnici metriku svoju skrojili po duhu i obrazu metrike taljanske i od njih prigrlili slobodu elisijah. Nu g. profesor to mu sasvim poriče, tvrdeći, da su Dubrovčani metriku i istu njim ukorenu slobodu elisijah naučili od prostog naroda, pa mu izvodi svědoke u licu od nekoliko redakah izvadjenih iz nar. pjesamah, koje je isti on (Vuk) izdao.

Ako hoćemo nestrano da sudimo o naših Dubrovčanih, trěba da njihova děla iztražimo bez ikakvog zanešenja. Vrh u svega trěba da prosudimo duh věka, u kojem su oni živěli, i u koliko je duh taj imao upliv na stvaranje njihovih umnih dělah. To je glavno ono gledište, s kojeg ih suditi valja. Gundulić i ostali najbolji pjesnici dubrovački živěli su prama koncu XVI. věka i na početku XVII. I svemu je světu poznato, da je onda vladao u zapadnoj Europi duh starog klasicisma, koji se već počeo izradjati u tako zvani školasticisam. Iz Italije, koja je onda stojala na čelu prosvěte europske, prebrodio je duh izobraženosti zapadne i u Dubrovnik. Tu su se podigle stolice nauci klasičak rimskih i grěkih, i pod uplivom duha erpljenog iz pjesnikah klasičkih rodiše se i odgojiše

umětne vile dubrovačke, a jezik naš uzmahnu se na najvišji stupanj izobraženosti. Da su i plodovi romantičke poesie taljanske, koja je onda već dovršivala zlatni svoj vjek, imali upliv na stvore pjesnikah dubrovačkih, toga nitko pametan tajiti ne može, koji znade, koli uzko bio je onda Dubrovnik skopčan sa prekomorskom susjednomo Italio, po blagom vezu trgovine i društvenog života. Koi dvoji o temelju ovih naših rečih, netreba mu ništa nego da uzporedi Osmana sa Tassovim „Gierusalemeliberata. Kao što su vitezi i vitežkinje u Osmanu samo po imenu slovinski, a srdce i duša u njih je romanska, tako isto priznat će svaki nestran iztraživalac stvari, da su Dubrovčani naši više po licu (formi) jezika nego li po materii (duhu) ili skladu njegovom Slovinci. Pa tko se o razlogu tih rečih nije već osvedočio, toga uputjujemo neka postavi naše klasike dubrovačke uz nar. pjesme, a posle toga opet uz pjesnike talianske zlatnog veka, pa da razsudi s dušom jedno sprema drugog, a ja kriv, ako neizpovedi, da su po duhu srodnii s Taliani, nego li sa pjesmami naroda svoga, koje su pravo i jedino mērilo i narodnog duha. Pa kad je ukus prekomorski toliku stekao silu nad stvorma naših pjesnikah glede na materiu ili duh, pa kako bi se moglo stati, te se nebi prilēpio barem ondē ovdē i forme ili lica? I ja rado priznajem, da su Dubrovčanom bile poznate narodne pjesme, nu nemislim, da su bile u njih baš u tolikoj cēni, da bi ih pjesnici učili i gledali kao uzore kakove, koje trēba slēditi ma u čemu mu drago, zašto da je tomu tako bilo, drugi bi imala obraz naša književnost onih

stolětjah, koi bi se sasvim razlučavao od obraza literaturah prosvětjeniih naroda onog věka na zapadu europejskom. Da su Dubrovčani učili versifikaciju od naroda, nebi ni u metrici njihovoj zavládala tolika jednoobraznost, stegnuta na cigle tri vrsti: na trojestopni i šesterostopni trochej*). Da su Dubr. učili i čénili nar. pësme, za cëlo bi im bila omilila prekrasna raznoobraznost narodnih mërilah, pa bi se služili i u umětnih svojih tvorbah, osobito krasnozvučnim i veličanstvenim peterostopnim trochejem, kojim teku gotovo sve naše pësme junacke. U Dubrovčanah međjutim svemu tomu (koliko se spominjem) neima traga. Ja dakle, slažući se s. g. Vukom, svakako mislim i sudim, da imamo tražiti u Dubrovčanah razlog slobode elisijah u vrëlu inostranom, ma on izticao od Latinah ili Talianah, niti me ona specimina iz nar. pësmah, koje g. profesor navodi, na drugu vëru prekrstiti mogu. Rado priznajem, da u naših nar. pësmah ima amo tamo i takvih redakah, za koje se čine na prvi pogled, da ima u njih elisijah t. j. ima redakah takvih, o kojih bi čovëk sudio, da ih pëvač pëvanjem neće moći čestito izvesti, već da koju slovku izbaci t. j. elidira. Nu reko bi, da tu neima elisijah, već mi se čini, da si tu naši slëpci drugčie pomažu, te pëvajući mësto trocheja čine daktile, jerbo ja se spominjem na někoje ředke u nar. naših pësmah, gdje jedna slovka pretiče, bez da onda sudaraju samoglasnici dviuh susëdnh r. čih, pa se dakle ni

*) Mërilo to sasvim odgovara aleksandrinu ili starom hendekasyllabu, kojega su i Taliani prigrlili za sve svoje veće pësme.

sliti nemogu. Ta osobina nalazi se mnogo češće u nar. pësmah drugih slav. granah, a kod nas ponajviše u pësmah s junačkim mërilom, a ono u prve dvë stope pred odmorom (caesurom). Vuk bilježeći ih pomaže si odkidajući koi samoglasnik n. p. M o m e i d o j d o š' m. M o m e i d o d j o š e (jeli pravo ili ne? nemogu odsuditi, jerbo nisam slušao pëvača). — Nu razgovarajući se o ovoj stvari poradja se sada evo i drugo pitanje: Imamo li odobravati elisije te i danas naslëdovati Dubrovčane u ovoj slobodi? Ja od svoje strane mislim da se sadašnjim i budućim našim pësnikom ima dosuditi ta sloboda nu sumpta pudenter, t. j. da se elisiah služe što redje, kao što to čine Ostrožinski, Preradović i nëkoji drugi našinci; jerbo svakako bit će shodnie, da ona podupire misao, da krasnia i jasnja na vidilo stupa i cëli redak gladji i zvučnii iztiče, nego da za volju nëkakvih pedantičnih pravilah misao propada ili zamutjiva se, a gladkoća i milina zvuka sasvim izčezava, odkidajući samoglasnike kao što to čine sadašnji srbski pësnici s rëčma: meni, tebi, sebi, mu, mi, me, su, si, se, te, ti, samo da se uklone elisijah. Nu nečini nam se opet nimalo spretno, uticati se k toj slobodi (elisiah), kad neima ni najmanje nevolje, nego kad se to radi samo od ciglog nëkakvog zanešenja za starimi našimi klasici. Svaka stvar ima svoju mëru, pa i ova.

Ovo budi dovoljno kazano o elisijah, u koliko barem s kakvim takvim pravom za nje pristati možemo. Nu pored toga ima u gdëkojih redcih istih najprvih naših klasikah i onakovih elisijah,

koje za se baš nikakvog neimaju prava, te su upravo pogrešne. U taj red idu i trojica od onih redakah, koje g. Vuk pod imenom hrapavih navodi iz Gundulićeva „Osmana“.

Gjurgja despota i Jerina
I od iztoka do zapada
Vodi tri čete iz daleče
Vran štit i vrana ima pera

Drugi izmedju njih, dopuštavajući slobodu elisijah, pravilan je; tretji mogo bi se tim popraviti, kad bi metnuli rěč „tri“ posle rěči „čete“, te bi redak pravilno glasio ovako:

Vodi čete tri iz daleče

nu ostala dva (prvi i četvrti) ostat će svakako pogrešni, jer se nedaju, preměštavajući rěči, nikako izpraviti.

Pogrešnost njihova sastoji se u tom, da se u njih gazi rythmus, vrědja bitnost i zakoni odmora, kako žive u nar. naših pěsmah. Pa da sad kažemo, što je odmor u našoj poesiji. Odmor u narodnih měrilih stoji u tom, da su one stope redka, što se nalaze pred odmorom, takvog svojstva, da se mogu smatrati kao redak za se savršen, a posle njega da se već počima redak novi, ili drugim rěčma: odmor razcěpa redak u dva děla ili dvě strane, kojih svaka opet za se može biti novi redak (stih). Gundulić je svog Osmana (kako svi znamo) složio od samih četverostopnih trochejah; a kod te vrsti měрила (kako se potvrđjava u nar. pěsmah) odmor pada medju drugu i tretju stopu. Nuder sada polag ovih pravilah razglavimo rečena dva pogrešna redka u svoje strane!

Gjurgja despo | ta i Jerina
Vran štit i vra | na ima pera . . .

pa načinimo od dva redka četvorieu :

Gjurgja despo-
ta i Jerina . . .
Vran štit i vra-
na ima pera

Eto ti na prvi pogled, da rythmus u ta dva redka nevalja, zašto razděljenje slovkih neodgovara gore navedenim pravilam odmora, čim se redci posle druge stope nedaju razčepiti bez rane, niti se sa tretjom stopom može počimati redak novi. Ovi su redci upravo hrapavi i nepravilni, te ih danas ni odobravati niti slěditi nevalja. I sva je prilika, da ih danas ni isti Gundulić branio nebi, i rekao bi sam, da je i onda znao da su nevaljani, nego ih je metnuo amo tamo za prvu težku nevolju, dok mu se bolji neudese (barem ih nećeš naći u „Suzah sina razmetnoga“, najkrasniem i najsavršeniem umotvoru njegova pera. Što ih ima danas u „Osmanu“, tumačiti valja time, što je prvo pësnika zatekla smrt, nego je uspio veličanstveno to dëlo dovršiti kako valja.

Nu sve to, što sam dosad spomenuo za Gundulića i Dubrovčane u obće, neka nitko nemisli, da je kazano na umaljenje njihove čene i slave. Dubrovčani naši jesu pravi alemi-kameni naše starine, zvězde prehodnice sadašnje prosvěte zapadne. Izvan Talianah i Španjolacah neima nijednog naroda u Europi, koi bi se u ono doba jednakim smio ponositi blagom umětne poesie. Izmedju Slavjanah Dubrovčani su prvi podranili na to polje. Drugi

bili su Poljaci, nu oni se probudiše, kad je književnost ilirska u Dubrovniku slavila već zlatni svoj vĕk. Što su Dubrovĉani nagnali više za klasicismom romantiĉkim, zanemarajući uzore narodne, to je bila moda ili ukus, koi je oteo mah u sviuh naroda onog i naslĉdujućih vĕkovah, kako su brže pomolili glave na polje duševno ili književno. I tekar u današnje stolĉtje krenuo je književni duh narodah drugim putem, vratjajući se k svome pravom ĉistom izvoru, koi udara izpod korĉna živog domaćeg, izpod srdeca istog puka ili prirodi ostavljenog naroda. Što medjutim ima najznamenitie u naših Dubrovĉanah, moramo priznati. Oni su bili razložni i umnostni pisaoi i osobito vrstni vĉštaci u narodnom jeziku, da im nije bilo drugovah u nijednom kraju prostranih naših zemaljah ni prie ni poslĉ. Sva je prilika, da je u šestnaestom vĕku, kad je u Dubrovniku jezik književni stigo na najvišji vrh izobraženosti, prosti narod govorio još ĉakavski u onom preslavnom gradu i po svih zemljah njegove države. Nu sasvim tim pisaoi nijesu mĉšali formah ĉakavskih sa književnom štokavštinom, već za krajnu nevolju rižme, a i to vrlo rĉdko. Tako isto je i Gundulić samo za volju rižme prigrljivao amo tamo ĉakavske forme, kao što su Vukom ukorene u mĉsti m. u mĉstu, do je m. dod je itd. Što se tiĉe forme doni m. done se, za nju (sudim), da ju je razložno obranio g. profesor; isto onako i rĉ ne bi (i ja ovdĉ dodajem i rĉ lju bi m. ljubovnica, koja u Dubrovĉanah istu ima formu i osobitost). Forma okreni m. okrene moŹe biti da je pogrĉšna :

nu može opet biti, da ondě město nač. kazivajućeg (indikativa) stoji način zapovědajući (imperativ), što osobito rado čine susědi Dubrovčanah, junački Crnogorci, kad hoće da stvar jednu živie postave pred oči (u prekrasnoj pěsmi „Vienae gorskij“ ima tih imperativa sila božja). Ja bi sam reko i za formu glagolja tlačati m. tlačiti, da nije pogrešna. U nas bitnost glagoljah još nije nimalo filosofički iztražena i razsvětljena. Dosad se uvěk govorilo, da u jeziku slavjanskom ima glagolja dvoje vrsti: *brevis et longae morae*. Nu meni se čini, da opet i svaka izmedju ovih vrstih ima dvoje ruke formah u sebi, t. j. da medju glagolji *brevis formae* ima jedne, koje su *brevis*, a druge *brevissimae morae*; a medju glagolji *longae morae* ima opet glagoljah *longioris i longissimae morae*. U posljednju vrst ide i tlačiti kao *longioris*, a tlačati kao *longissimae morae* (uzporedi roditi i radjati, hoditi i hodati). Da sve ove vrsti neimaju više sva vrěmena, to zna svaki, koi je iole zavirio u bogati sklad jezika slavjanskog; nu zna i svaki učeni jezikoslovac slav., da tom razredjenju ima tragovah u raznih narěčjih slavjanskih, premda se je znamenovanje amo tamo pobrkalo, te neodgovara svagda i svigě prvobitnosti, t. j. formi svojoj.

Eto naše misli o toj stvari! Vrlo nam je drago, što se jedan gospodin od strane Srbaljah tako bratski i razložno s nami dao u razgovor o pravopisu i jeziku našem. I svaki izmedju Ilirah mora da se uzraduje, što je isti gospodin, zaista naj-

prvi vještak u narodnom našem jeziku, skinuo kapu svoju pred Dubrovčani, čim je javno priznao valjanost dragocijenih njihovih djela. A to nam je tim milie, što vidimo, da priznanje i poštovanje to nije sljepo (kao što žalibože sada kod nas još često biva), već osnovano na čvrsti kamen razloga. Slava mu na lěpoj jabuci! zašto samo takovim razložnim i mirnim razgovaranjem i medjusobnim bratskim pametovanjem ili opominjanjem vratit će se opet sporazumljenje, ljubav i sloga medju jednoplemenu bratju, u srodne duše, koje razdružene kroz toliko vjekovah, davno već hlepe za blagom rosicom sloge i ljubavi bratske.

13.

Naš pravopis i Zora dalmatinska*).

Nauka, koju zovemo siloslovje (physica), posvjećava, pa i svaki dan u prirodi opazujemo, da u životu tjelesnom svaka sila, koja tjeło jedno krene ili gane, udari odmah na silu drugu, koja se kretanju ili gibanju tome opre i uzprotivi, a druga ta sila osobito je jaka iz početka, dok sila kretanja nepreotme mah. To isto pojavljenje nalazimo i u životu duhovnom. Dogodovština sviuh prošatih vjekovah uči nas, a i dan današnji još vidjamo, da svaka novina ili reforma, koja se u život uvodi (ma bila po sebi i najbolja), odmah i nagazi na neprijateljicu, na silu opornu, na protivni joj običaj, koi se bori za starinu. Nitko pametni neće se

*) Iz Kola, knj. IV. str. 85. i sl.

dakle čuditi, da je i književna naša reforma, s kojom smo god. 1835. izašli u svēt, nagazila na oporne neprijatelje. Mi ćemo ovdě govoriti samo o domaćih. Izmedju njih ustali su na nju osobito někoji spisatelji, koji se drže crkve iztočne, i glavno bile su Pavlovićeve „Novine i Nar. list“ onaj grm, izza kojeg su strěljali i puškarali na siromašno Ilirstvo. Nu (mimogredce govoreći) toga nimalo nebiaše nas čudo, zašto ta gospoda, misleći po starinski, prividjala bi u nas kao katolicima někakve neprijatelje stare svoje crkve. Sto se tiče ostale naše bratje slědbenikah crkve zapadne, bili su tu samo někoji starověčni ljudi, koji su roptali na novi pravopis i na novo lice jezika. Medjutim ni njima nije roptanje to nitko zaměravao, jerbo što je srodno, po naravi se slaže: tako su i starci naši gledali u starini amanet navičaja, braneći ga kao tobožnju svetinju prošastnosti*). Nu opet je vaskolik taj opor naših starověrača ostao kod kuće, neizlazeći iz zapečka u běli svět. Jedini Kristianović iznio ga je na javu s predgovorom svoje slovnice „Sprachlehre der kroatischen Mund-

*) Ja poznajem vrědnih staraca, koji sva svoja privatna pisma pišu po starom pravopisu; nu sasvim tim vrstni su domorođci i junački branioei pravopisne naše reforme. Nisu li to blage duše i upravo mudraci? Pa da sad čujemo sprama njih g. Starčevića, kako on mudruje. Pošto bi u Zori (g. 1846. br. 44.) spomenuo, da već 36 god. radi perom, pa kaže da napisa tri ričoslovnice (gramatike) jednu Abecedu i Razbrojstvo (računstvo?) te s nēm. preveo Dogodovštinu Nov. i Star. Zakona, katekizam, čudorednost krštjan-

art“ (Agram 1837). Tri godine izza toga oglasila se i druga glava, pokojni B. Kopitar, koj je u svom dĕlu: „Hesychii glossographi discipulus etc.“ (Viennae 1840) kao Thersites kakav digao viku na g. Dra. Ljud. Gaja i na pravopis i jezik naš književni. U ostalom (koliko ja znam) svi ostali od srdea i mozga našinci pristali su za reformu našu, ako izuzmemo ciglog g. Iliu Rukavinu, koi je stao na kamenu novom graditi opet na svoju ruku, naznačujući udaranje glasa dvostručavanjem suglasnikah slĕdećih. Nu sve to protivljenje i tobože nadmudrivanje domala se razprši od pohvale gotovo sveobće, kao magla jutarnja kad ograne blago sunašće. Osobito su svi učeni ostalih plemenah slavjanskih na zapadu kao u jedan glas pohvalili posao naš, odobravajući korak, kojim smo se njim približili, i glede na pravopis gotovo sasvim š njima i složili. A pravopis isti staše uvoditi i ostala dva naša književna lista „Kmet. in rokód. novice“ u Ljubljani i „Zora dalmatinska“ u Zadru. I čim je vlada posao naš uzakonila utemeljivši u Zagrebu stolicu nar. jezika i jednu školu za odgojenje dobrih nar. učiteljah, u kojoj će se sve

sku i Veliku Knjigu Štivenja od Pravotvornosti i Ljubavi Domovine, zaglavljuje svoj govor evo ovako: „Akoprem nedvojim, da ništa našem puku toliko koristno, i nami za osnivanje naše književnosti ništa nije toliko potribito, koliko ove i ovakove knjige, sasvim tim prvo bi mogó privoljiti, da svi ovi Rukopisi meni na oči u vatri izgore, nego da polag spomenutog rogatoga (Zagrebačkoga) verstopisa (pravopisa) na svĕtlo izajdu!!!!!!!!!!“

nauke predavati i učiti na novom književnom jeziku, i naredivši pravopis i književni naš jezik ne samo za ove učiteljske stolice, već i za sve narodne škole po Hrvatskoj i Slavonskoj, po Krajini i Istrii, i čim smo razabrali, da se oko toga radi već i po gornjih stranah: po Štajerskoj, Krajskoj i Goričkoj, krěpko nam je nadanje razigralo srđee, da će se jedanred dokinuti gradnja našega Babela, a š njom i prestati vaskoliki razdor u načinu pisanja. I kad smo s puta uklonili tolike zaprěke i toliko stekli krasnih carskih darovah, nitko sad nije više dvojio, da će nar. naša književnost s većom snagom osilit i do ožudjena domahnuti se savršenstva. Nu na jedanput obatali nam se sva ta zlatna nada, uzkršne opet nesloga, gdje smo joj se najmanje nadali. Evo odkud nas nadje zlo i kako? Nu o tom valja obširnie da prosborimo.

Pošto bi se u naše doba medju Slovenci probudio duh narodnosti, a u Zagrebu s novinama zavrglo ognjište novog književnog života, ukazivali bi pisaoi naši glavno na Dalmaciju, kao na zemlju krasnog, junačkog jezika i slavne književne prošastnosti, priobćivajuć u javnih vrěmenih listovih uzore izvrstnih klasikah onih krajevah. I od to doba ostale su oči svih Ilirah okrenute na Dalmaciju (a navlastito na Dubrovnik) kao na blagu majku — na Atenu našu. Čekali su pouzdano domorodci ovdašnji, da će učeni onih krajevah najsrdačnie pozdraviti ideu sloge književne i bratski se uz njih uhvatiti u kolo duševnog preporodjenja. Istina je, pojavise se posljě nekoliko godinah do dva tri glasa u pohvalu nastojanja zagrebačkih

književnikah, nu do mala sve opet mukom zamuče, te od onud ništa više niesmo čuli do mukli šum burnog mora prekinut kadkada vapajem nevolje potresa i ljute gladi. Nu sasvim tim niesmo klonuli, već smo čekali, da će Bog dati kada tada ondě list kakav književni, metjući samo još u njega nadu spasenja narodnog života Dalmatinah od nemoći duševnog nehajstva. I kad jednom puknu radostni glas, da je Nj. c. kr. veličanstvo dozvolilo bratji Battaram u Zadru, izdavati književni list „Zoru“, taj smo dar kod nas dočekali s veselim dobrodošlicami izgledajući od njega pravi uzkrš narodnosti po ostalih još drēmajućih stranah sinjeg našeg mora. I da bi se radost ta Hrvatah i Slovenacah nekakovim javnim pronesla putem, ovdašnja je nar. čitaonica, kao naměstnica ilirskog književnog društva, zaključila u sědnici jednoj svoga odbora, bratski pozdraviti to mljezimče književnosti naše. Uslěd toga ravnateljstvo rečenog društva napisa knjigu ili pismo jedno (od 19. List. 1843.) te ga posla g. prof. Kuzmaniću, uredniku „Zore“, rodoljubno ga moleći i zaklinjajući radi bratske sloge i uzajemnog književnog naprědka da prigrli pravopis, koi su bili već svi gotovo zapadni Slavjani prigrlili. Nu na težku žalost stignu nam odgovor, koi nas nimalo neumiri. G. A. K. za bratsku ljubav vratio nam preziranje i u drugom jednom pismu Bog si ga znao kakove ne prětnje. I tako se s mladom godinom 1844. pomoli „Zora dalmatinska“ s licem i duhom razkolničkim. Nu kako nam stignu broj deveti, razigraše nam se opet srdea, zašto broj taj donio nam iz Něm. Gradca od 3. Velj. i. g.

dopis jedan u novom pravopisu, kojim neki gosp. Kralovski poziva Dalmatine u kolo sloge književne sa ostalom bratjom na zapadu slavjanskom. I kad pod dopisom pročitasmô rěči g. urednika: „Poradi književne sloge triba jedan pravopis odabrati, bijo kakav mu drago, i tako u jedan mah prekinuti sve peklanije itd.“ uzkliknusmo veselo: Kud će ptica već u svoje jato? I od to doba donosila je „Zora“ članke koje u starom koje u novom pravopisu. U drugoj god. (1845.) g. Kuzmanića zaměni kao urednik g. Aug. Kaznačić, Dubrovčanin, i „Zora“ je pod njegovim nadzorom sve světlije stěcala lice, a osobito biaše izbor članakah krasan. Medjutim i překo ove godine izlazaše u pravopisu poměšanom. Ipak joj to dvoličje nijedan razborit Ilir nije zaměravao, znajući, da svaka novina takovim se samo priljubiti može načinom, pa ni Danica ni Ljublj. Novice nijesu inim udarale putem uvodeći novi pravopis. Pošto dospie g. 1845. g. Kaznačić ustupi mēsto svoje g. prof. N. Valentiću, Pažaninu, koi Zori pri tretjem njezinom svanutku nakiti čelo slēdecīm rěčma (vidi Zoru g. 1846. br. 1.) „Videći da za veću korist nie moguće, da mi više stoimo odcěpljeni od ostalog učenog i srodnog světa, i da savežanje isloga u književnosti jeste svakome i svima temelj osobite blagosti u buduće; nepazeći na potvorenja i blebetanja jadnih neprijateljah svakog popravljjenja, onizih, koi vazda mrze na domaće a ne ljube nego samo što od inostranca proizlazi i dohodi:

mi od ovoga časa u naprédak ovdě se primamo **organičkog općenog pravopisa**, koji no prvo u Českoj izveden, poslie u Zagrebačke Novine i Danicu uveden, sada dobroprimljen, svude se razprostire.“ Na te krasne reči novog urednika od srdea smo odahnuli, nadajućise bezbrižno, da će jedanred biti konač svimkolikim razpram o pravopisu medju braćom zapadne crkve. I od to doba Zora pod upravom g. Valentića izlazaše uredno i čestito s novim pravopisom sve do m. Listopada. Nu u jedan mah opet svanu g. prof. A. Kuzmanić, te se primi od 40. broja počamši opet uredjivat Zoru. Zlo po blago i naprédak onih država, u kojih se često mēnjaju ministri; zlo te naopako i po one novine ili časopise, u kojih se izmēnjivaju često urednici. Zato smo vrlo žalili Zoru, ostavivši ju g. N. Valentiću. Pored toga imali smo i drugi razlog brige i žalosti. Odkako je g. 1845. prestao g. Kuzmanić uredjivati Zoru, već ni za Kaznačića ni za Valentića nije više podpomogo Zoru ni jednim mahom pera, već uzmaknuvši u svoju (kao što kaže) zavitrinu, tu zamaknuo kao kukavica posle Ivanjskog kršća. Zato je sada, kad se prnio glas o njegovom uzkrsnutku, svaki se kod nas zabrinuo, nebi li on sa Zorom svrnuo opet na staru zapuštenu cestu? Nu primirismo se opet, čitajući novi njegov progovor, u kojem izmedju ostalih ima i ove reči: „Ne bilo više na ovi pravopis napinjanja: Eto Čehi, koji su od starine Hervati; Slavonci, Krajci, Slovaci, Zagrebčani i ostali tamo Hervati, sve bratja

naša i dobri naši pomoćnici, po njemu pišu. Ta komu nebi tako očite reči digle iz srdeca svaku te i najmanju brigu? Pa komu bi moglo i na kraj pameti doći, da će čovjek jedan od zrela mozga, i od mirne krvi, što je danas rečma obreko, sutra činom poreći? Nu da vidiš sad gospod. Kuzmanića! Nije još prošlo ni mesec danah, a eto ti već u Zori (br. 44. 1846. g.) poslanica jedna po starom pravopisu, u kojoj pod izlikom čestitanja g. Šime Starčević nasrnu na pravopis naš, a to s tolikom žestinom, da se ni nerazboritu dečarcu pristala nebi, a kamo li dospěle pameti starcu. Zatim u broju 45., 47., 49., 50., 51., 52. hrupi na mejdan nêka hrdja, preoděvena u zobunac stare nêke tobože Ličke pastërice, koja u svojih poslanicah staše buncati i šeprtljati koješta o prevratjenosti sadašnjeg mladog svëta. Mimogred zape i u pravopis i đelovanje zagrebačkih književnikah, koje blagoizvoljuje imenovati porugljivo „Sutlo - Dravo-Savcima“. Uvrstivši gospod. Kuzmanića te poslanice u Zoru, širom otvori vrata nadvladanim i utamničenim razpram, te se opet raztrkaše sa starinskom slobodom u primiren naš svëť, podpaljivajuć vatru razdora i nesloge. Pa tako ti nas evo opet, sve sama bratja, na oružju, da se izmedju sebe pokoljemo! I kad nam nedaju do srdeca, a mi hajde u obraz. G. Starčević odape prvu strëlu, okaljenu zučom i jëdom, a nêkoji naši, zanešeni od prve vatre, zdravo mu vratiše zajam. Nu kamo ćemo s tim poslom naposlëd? Kamo za Boga miloga već opet na zlo i gore. Kako nam se odmetla „Zora“ svi austrijanski Slavjani, bez razlike

krsta, staše naricati na zlu njezinu kob, i tu svoju tugu po svojih časopisih i novinah javno pronositi. Svi stanu obarati krivnju pravopisne te apostasije na g. Š. Starčevića, koi ju je poveo svojim člankom od 2. Stud. pr. god., spominjajući g. urednika samo rědko, a to bi reć mimogredice kao Pilata kakovog, koi si ruke pere nad učinjenim grěhom. Nu neznam, je li to pravo? Neznam, bi li to pravedno bilo, kad bi tko ubio iz puške čověka, ono čeljade, što ju je izbacilo, pustiti zdravo i čitavo, pa tražiti ono, što je napunilo cěv, i, uhvativši ga, prěkim ga osuditi sudom. Ja barem, da sam sudac, latio bi se prvoga, i po duši svojoj ubojicom ga proglasio i osudio. Tako i u poslu Zore nekrivim toliko onoga, koi je rećene stvari napisao, koliko upravo onog, koi ih je u svět poslao. Slava dakle i vėnac apostasie te po mom sudu ide g. Kuzmanića, koi je pisariju g. Š. St. primio u Zoru, pa po njoj razaslao po bėlom světu. Ja rado priznajem, da g. K. ima vrstno pero, te (da po duši kažemo) jeziku je našemu věšt, da mu sva Dalmacia teško ima drugog; a navlastito valja istinski priznati, da je g. K. živi narodni slovar i rěčnik. Nu to opet nedostaje za njegovo město. Za posao uređivanja novinah ili časopisa kakvog hoće se puno više, nego li napisati po koi ma i najbolji članak. Dapaće, ima i urednikah, što prěko godine ni nena-moće pera, da napišu koi izvoran članak, već od poslatog im tudjeg truda izabiru po najbolje, slabie popravljajući, a nevaljano odbacivajući, pa ipak sěde za poslom svojim i dostojni su i slavnii nego li stotine inih, što prěko godine polovicu svojih

novinah natrpaju radnjami svoga pera. Za urednika hoće se tržna pamet, zdrav razbor, koi neprima svašta i kojekako, već da bělieu pšenicu kao golub odabire od kukolja, pa kao pčela iz svakog cvětka da izsisá med, ostavljajući u njem jěd. Za urednika hoće se pomnja, te on traži ljude, koji razumiju jezik i stanje stvari i kakov joj se hoće naprědak, pa dopisivajući da moli takove umove, da ga pomažu u trudnu njegovu poslu, i kadkada i sam da im odluči radnju, kakova mu je upravo od potrebe. Nu te pameti i razbora u g. K. neima ni koliko izpod nokta crna, već on uredjuje Zoru po cigloj milosti božjoj, primajući u književni taj list stvari, kojih se baš domaši rukama, ma bile i po jeziku i po smislu kakove mu drago. Da su drugi urednici dosadašnji biti tako radili, do pol světa već od davna bilo bi ćelavo i bez obraza, a ostali svět nebi se medju sobom u govoru ni razumio, a kamo li da ima izobražen književni i družtveni jezik. Da je dakle g. K. razuměvao posao svoj, nebi bio primao u časopis svoj stvari g. Starčevića, ni neslana i bezputna zanovetanja onog lošeg mejdandžije, one Rudaičke nazovipastěrice. Nu on nije pojmio krasno svoje zvanje, već uradio po svojoj i upornih svojih prijateljáh glavi, pa lahkođušno zavadio brata s bratom, a tim zagrizo u tvrdu ledinu, iz kojih neće čitavih izvaditi zubah. Kad mladić ide mimo razloga stranputice, to ga čověk žali za vruću krv, što ga zanosi, pa ga opominje i svratja; nu kad čověk zrěle pameti i mirne tobože krvi trta i uz prkos savětom ljudskim udara na zlo, onda mahni rukom, pak ga še prodji kud

pošo da pošo. Zato nam nije ni žao ni g. Kuzmanića ni g. Starčevića, već sirote Zore, koja je pod takovom upravom i pri takovoj pomoći došla do toga, te se nalazi gotovo na umoru. Vidjamo na tešku našu žalost, pošto se njimi u taj časopis uvela opet starina, da su ju svi ostavili pisaoci do ciglog Božića, Ivičevića, Santića, Vrdoljaka i do dva tri pera slabie ruke. Vidjamo sad, da svaki list kukavne Zore što novii to biva slabii i mršavii, te prazninu, da se kako god pokrije, moradu nadopunjivati vrlo prostrano i krupno tiskani oglasi knjigah. A dočim ovo pišemo, stigo nam je glas, da Zora od m. Travnja počamši, neće veća izlaziti, nego na polak tabaka preko nedělje. Po tome slutimo, da se je broj njezinih štioća i po Dalmaciji omalio, a u ostalih pokrajinah naših onako ju gotovo nitko više ne drži do jedine nar. čitaonice, a i to ne za našu nauku, već za njezinu nevolju i muku s nekakvog tobož milosrdja. I tako se opet prekida književni i duševni bratski savez izmedju Dalmacie i ostalih pokrajinah ilirskih, prekida se savez, koji se je osnovao nastojanjem nar. duhom nadahnutih književnikah sadašnjeg našeg vjeka, i ako razkolništvo Zore neprestane, za godinu danah neće joj biti više ni traga. A u zalud nam onda, kad se opet opametimo, svako nastojanje za slogom i bratskom ljubavju, već ako nam se Bog nesmiluje i preko naše valjanosti, jer što jedna luda glava pokvari, stotina mudrih popraviti nemogu.

Bratjo Dalmatini!

Kud će suza, već na oko? Čujte iskrenu rěč jednog po rodu Vam i krvi brata! čujte rěč, u koju pristaju hiljade glavah jedne iste misli! Duh našeg vėka jest duh probudjenja narodnosti, duh sjedinenja srodnih silah i teženjah, u kojih se god one pokrajinah našle i pojavile. U tom duhu stoji tvrda naša vėra. Za taj pravac zanesla nas je sveta ljubav. Na njem počiva nam krěpka nada spasenja narodnosti naše, i naprědovanje duševnog i tělesnog blaga svih južnih Slavjanah. Tim samo pravcem dokopat ćemo se prosvěte prave i postojane. Zato je on nadahnuo nas, koje Vi zovete Zagrebčane, upravljajući svim našim teženjem i nastojanjem. Taj isti duh zavladao je i u Ljubljani i Biogradu, u Bretislavu (Požunu) i na Zlatnom Pragu, te i po svih městih, po kojih razilaze novine i knjige u ovih gradovih na světlo izdavane. Samo Vaš jedini časopis, što imate na nar. jeziku, neće da pristane uz posestrime svoje, nego voli trtati i tumarati stranputice kao čovjek pijan, zaletjati se sad tamo sad amo kao muha bez glave ili list odkinut od grane, kojeg nose větrovi po zraku bez kraja i konca. Evo pred Vama rođenu bratju sa Drave, Save i Dunaja, bratju, što Vas nose u srceu, gledajući na Vas kao na unuke pradědovah, što su nam krasnu proslavili prošastnost i nad grobovim svojim podigli kamen i temelj buduće naše srčee i slave. Slušajte kako Vas mole i zaklinjaju, da pristanete bratski uza njih, te tim i njima i sebi priskočite u težkom radu duševnog svog preporodjenja. Ali Vi mučite, jerbo ustali su

izmedju Vas lažljivi proroci, što Vam zmijskim rečma šaptju na uha: „A šta će nam Krajnci i Vlasi? Mi Dalmatinci pravi smo Hrvati i slavni od starine; u našem Biogradu stolovahu kraljevi hrvatski; u nas porodiše se i odnjihaše krasne Vile slovinske; u nas još i danas žive najčištji jezik hrvatski: u njih tamo sama je ili nēmština ili turština. Nek nas se prodju, i na čast njima savēti! Mi unuci slavnih dēdovah znamo, kako valja raditi, pa ako hoće da budemo složni, a nek pristanu za naše, pak neka neištu da mi podjemo za njima!“ Tako čujemo gdē Vam govore. Lēpe su to reči, ali vrlo varave. Istina je, gospodska i bogata bila je nekad zemlja Vaša; slavni bili su Vam pradēdovi; slavna i dēla njihova uma i srdea; čistim je u staro doba jezikom govorio cēlokupni narod dalmatinski. Nu tašt je ponos osnovan na puku nekadašnjju veličinu i slavno gospodstvo dēdovah i pradēdovah, dok sami čamimo u sirotinji i svakojakoj bēdi. Bog je otac sviuh zemaljah i njihovih pukah, razdēljivajuēi pravednom desnicom darove srēće medju narode, dēcu svoju. Sunce njegovo nestoji uvēk nad jednim krajem svēta, već obilazi sve strane, noseć pred sobom bēli danak a za sobom mrklu noćcu. Deder pogledajte na se bez pristrasti! Gdē Vam je sunce stare srēće i veličine? Gore su Vam pusta pleš: neima na njih više ni bujne trave ni listnih šumah. Doline i drāge gola su Vam krš: neima tu više ni bogatih žitnih poljah ni zelenih livadah. I more Vam je protivno, bijuē se sa gnēvom burah svojih o primorje tužno, nenoseć Vam više bezbrojnih brodovah, koji su u staro

doba u luke skupno-vladarstva Dubrovačkog i Poljičkog izkricali dragocjene trgove (robu) bogate Arabije i Indije. Gdë su Vam sad umovi, što bi Vam narod rosom prosvëte napojili i zavičaj svoj po svëtu proslavili bezsmrtnim svojim dëlma? Gdë su rodoljubi (mecenati), što bi književnost i umëtnost promicali? Narod Vam se po gradovih iznevërio puku svome, odmetnuvši se u krilo tudjinstva. Tim se u Vas dorušio most izmedju višjih stališah i prostog puka; tim se stanjem ubijaju u Vas umovi već u kolëvci razvitka svoga. Stanje književnosti zemlje jedne, jedino je pravo mërilo stanja prosvëte puka one iste zemlje. Nuder da uprite sad oči svoje na stanje sadašnje književnosti Vaše! Imate na narodnom jeziku cigli jedan časopis, pa ni to jedinë nemože Vam odrasti od povojka, nego Vam već u kolëvci izdisava, zašto Vi ga o samoj svojoj mucu neumite i nemožete odhraniti, a bratstvu pomoć laskodušno odbijate. Pa šta ćete sad, kuda li? Kud drugud već opet u bratsko kolo. Bolje se i od pol puta povratiti, nego hrdjavim putem do kraja ići. Još možete s poštenjem i u dobar čas. I vidit ćete, granut će sunce opet nad Vama, te izliti na narod blagoslov prosvëte, a tim i na zavičaj. Vaš bolju srëcu i krasniju slavu. Nu hoće se, da što prije zatvorite i uši i srdeca od varavih rëčih sebičnih i upornih nekotijh glavah, kojim je omilio razdor. Hoće se slušajući ostalu svoju srodnu bratju Srbije, Hrvate i Slovence, da se složite s njima kao s većinom u pravopisu i književnom (koliko bude od potrebe) jeziku. Ako to učinite, blago

si i nama i Vama ! Neuzhajate li, bratjo, za bratsku rječ, a Vi u Boga našli ! zašto nama ćete odsěći jedan prst, a sebi desnicu ruku. Pak time Bog Vam a duša Vam !

14.

Zagovor*).

Spät kommt ihr — doch ihr kommt !
Der schlechte Weg — — entschuldigt
euer Säumen.

Schillers Piccolomini.

Evo jedared opet Kola, gdje se ujavlja, pošto mu se izdanje (tomu ima sada do tri godine) prekinulo na VI. knjizi. Bilo je medjutim obilata govorkanja i prigovaranja, zašto li ovaj kod nas jedini svegrani (encyclopedički) časopis presta izlaziti. Jedni turiše krivnju na urednika ; drugi ju prtiše na ledja odboru ili starešinstvu društva izdajućega, a bilo je i takvih , koji tome opet drugdje tražiše izvor, tužeći se na nehajstvo čitajuće naše svjetine. Kad se uz to govorkanje tura crn kolač i u torbu urednikovu, treba je da se kao pošten čovjek brani pred svetom i opravda, što ja evo, prekrstivši se, glavom kao takav činim razlažući sine studio svoja u tome poslu odnošenja. Rado već s početka priznajem, da je vazda bio najmučnii za mene posao : govoriti pro domo sua , a osobite muke stoji me posao taj ovdje, zašto danas ima ljudih čudnovatih čudih , te mi može tko zabreknuti : „K sebi ruke diverere ! tu nek drugi govore, jerbo si ti upleten u stvar razzsudjenja.“ Nu kako si mu drago ;

*) Iz Kola knj. VII. str. 86. i sl.

ja nemogu sa sviem tiem obrći glave na te ljude, i njihove primjetbe, već ću — s razlogah svoje kože — napolje glasom svojiem, već ovdje na počelu izjavljajući, da smatram u stvari ovoj glas svoj kao puki votum informativum, t. j. metnuvši ruku na srdce, nastojat ću razložiti okolnosti, priobćit data i sva ostala odnošenja stvari ove, kako po duši znadem, da su bila te još danas jesu, ostavljajući svietu na volju, svoj sud iz naravi priobćenieh datah da erpi i svoju osudu da izreče. — Evo ih dakle!

Primivši tajništvo nar. Matice, upravljajući odbor povlasti me, da imam zajedno i uredjivat Kolo, od kojega bi imale po ondašnjoj osnovi izaći preko godine po četiri knjige svaka od prilike od 5 tabakah. Istinabog, ja sam se onda djela tog latio, nadajući se, da ću moći odgovarati točno zahtjevanju. Nu domala uvjerim se o drugoj; jer čiem se dulje mućih oko toga posla, to se i sve većma osvjedoćih, da neće ledja moja podnositi uredno, što sam na njih bio naprtio. Evo zašto ne! Zato, što se stvar u djelu drugčie ukazala, nu se s počela predstavila u misli. Ja se s najboljom čudi latih prve knjige. Trebalo je tu pisati i moliti da skupim gradiva raznovrstna, za da nebude posao jednolik ni po osobama ni po predmetima. Tko je godj zavirio u pisarnice današnjieh našieh urednikah, te se tu ikoliko obazreo, taj će priznati, da kod uredništva našeg kojeg časopisa nije svaki članak već i gotovo djelo, nego treba tu još i urednikove glave i ruke, da ga priredi i do točke dotjera, što ga (exceptis excipiendis) stoji gotovo veće muke,

nu da je sám napisao stvar. Tako sam i ja krpao, koliko sam igda mogo, dok neizadje izpod tiskala prva nova (IV.) knjiga Kola. Uz taj posao prodju mi 3—4 mjeseca. Mnogi će sada kazati: „Evala! a sad si barem svršio posao kod prve (IV.) knjige; a sutra ćeš se spremi na drugu (V.) da ju što prije sgotoviš.“ Eda! blago si meni, da je bilo tomu tako; ali nije, nu valjalo se latiti knjige ove još težak i t. j. valjalo ju samomu svojem rukama komadimce umatati, pa razašiljati na utemeljitelje i na prave i na obvezane, razštrkane kojekuda po svijetu kao rakova djeca. I tako ti i ja okó toga težanja robotah do dva mjeseca danah, dok ga jedared odbijem od ruke tvrdo sudeći, da sam svu gg. utemeljitelje namirio. Al hoćeš! Istom neprodjoše dva tri mjeseca, eto ti mi već knjige za knjigom, koja iz senjske biskupije, koja od graničarskih častnikah. Tako ti mi jedna izza druge dolazahu a sa svih stranah carevine naše, navještivajući mi, da onaj i ovaj nije primio svoj komad, jerbo je premješten, moleći me uz to, da mu ga šaljem na sadašnje mjesto njegova zvanja. Tu ti mi valjalo opet odgovarati i namirivati ljude. Evo ti mukah i priponah, uz koje se je radjala IV. knjiga Kola. Što smo kazali za ovu, valja i za ostale njezine sestre mljezimice. I š njima mi je prošlo uz svakojake trudove mnogo vremena, dok niesu ugledale biela svieta. I tako ti nas kada tada i sa VI. (uz matičin trošak III.) na pomol kobne godine 1848.

Tom godinom djelo ovo zapne o kamen još i druge nevolje. Bukne naime i u našem carstvu

plamen prevrata, koji osobito narod naš u svoj vrtlog povuče i na sasvim protivno polje ga odvрати te s ogleda duševnog i tjelesnog književnost naša odmah stade kolebati i malakšati. Treba reći tek dva slova, pa će se stvar ova objelodaniti i ukazati kao gola istina! 1) Pozornost čitajuće svjetine sva se jednom okrenula u novine politične, pohlepno iz njih srkajući viesti, o noviem državniem dogodjajima. 2) Spahije, duhovništvo i narodni činovnici, do jako najkrepči i najbrojnii podupiratelji literature naše, jednom prevratom ovie, koji je sa sobom doveo i ukinuće robote (tlake), izgubiše gotovo sve svoje dohodke, te tako š njima i književnost naša spade na prosijačku torbu. A najživlje opet osjetavaše potres taj nar. Matica, koja je glavnice svoje uložila ponajviše upravo kod spahiah. Čiem se obatališe dohodoci spahinski, tiem se naravski poremetiše i dohodoci matičini; jerbo dohodoci su joj tekli jedino iz kamatah, kojieh sad jednom nestane, zašto dužnici (spahije) niesu odkud imali plaćati ih. Stoga nastade jednom u pjeneznici društva oskudica novacah, čiem se kamate nepolagahu. Sad se u sjednicah starešinskih povede rieč i za Kolo: bili se nadalje izdavalo ili ne? Biaše govornikah i za jedno i za drugo pitanje, nu stvar odluči g. pjeneznik, čiem izjavi, da novaca jedva toliko ima u blagajni, da će njime tek uspjeti pečatnja Drobniceva riečnika namiriti, a kamoli da ima šta i na druge stvari trošiti. Zato bi tu i odredjeno, da se izdavanje Kola odgodi dotlje, dok nervus rerum gerendarum u blagajni društva opet neojača.

Eto razlogah, zašto je Kolo prestalo izlaziti ! Eto lica okolnostih, koje su mu bile neprijazne ! Eto opisa i svih odnošenjah urednika prema ove stvari ! Eto izvještja i o tomu, kako se upravljajući odbor vladao u tom poslu ! Urednik priklonivši vrat svoj pod neizbježni jaram svojieh odnošenjah, sudi, da je radio, kako je u tiem okolnostim raditi mogao. A sada ostavljam na Vas, gospodo članovi Matice i ostali prijatelji književnosti naše ! da i vi sve okolnosti dobro razmotrite i uvažite, a polag njih i po duši sud svoj izrečete.

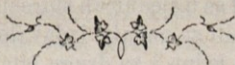
U Zagrebu 15. srpnja 1850.

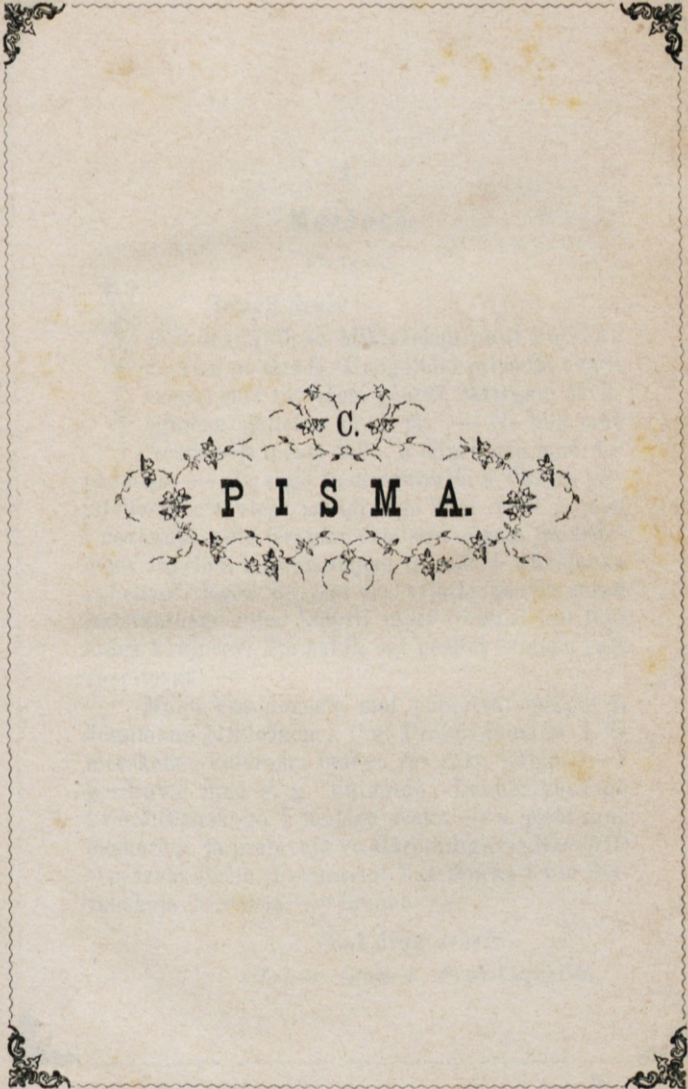
Ured.

Knjiga ova bila bi već m. Listopada pr. g. izašla, da je bilo po mojem, ali drugi tobož mudrii nu svakako silnii od mene, odlučiše, da se pečatanja obustavi i tako ti je tek za pol godine poslie.

U Zagrebu dne 30. Travnja g. 1851.

Ured.

C.
P I S M A.

1.

Muršecu.

(Cirilicom.)

V dragij družé !
čera dostignih so Miklošičem postvarios
casus do Graca. Mnogolični pripadki (varii
casus) sut: raztočeni pēnezi, raztrgani čevli,
sginēna palica i. pr. i. pr. — Ne bist mnē
včera seje mēsto milo, a danes uže mnē do-
padetsja. — Ja sego časa sretihsja s Vašem pri-
jateljom Kocmutem, zaradi sego Vam vezdē ja pišu
i naznanju „čto Grajnar svjatago pisma prevede-
nago Japelo'n i Kumerdejom neimēt, i „Krajnska
zhbeliza“ ješče ne jest na svjatlo prošla zarad
Azbukninago rata, kotorij supet vospalil jest luto
srdea Krajncev, čto zabili sut pčelici cvētuče ruži
vospitovat'. —

Molju Vas doneste moj pohlēbnii poklon g.
Jegumanu Mikloškem, i g. Protojegumanu Lot-
merskem, ktoromu mnogo raz ruku ljubju, — i
pozdravte mnē g. g. Kalugěre, Lotmeržanskago
i Serdiščanskago i mojego svaka — i pište mnē
naskorem, ja prebivaju vo Mariahilfgasse Nro. 510
v pervem stroju. Pozdravjat Vas Murko i vsa Slo-
venskaja sodružba. — Srečno. —

Vaš drug zvěstii

Slednín Stanisl. Fras-Cerovčán.

(Latīnicom.)

Prosim starajte se za naših novin volo vu spodnih krajih, poterdite Slovenopolite vu Lotmergi i v Središčeh, i nagnite na to, ako je mogoče g. Simoniča i njegovga farmeštra, — oni se mi zdejo goreči Slovenec, — da se našoj še mladoj slovenosti leži pomore. — „Vse za domovinu“ i naj bude prirečje naše. — Našu inteligelno moč (žile močnega razuma) nam Slovencom le Domovina dala je, za tega voljo njo le zahvaležni sini, za njeni odrasek trošmo.

Gradec 3. listopada 1833.

Lista ta sta scer neporedna, a da že posel po njem čaka, mi budte odprostili.

2.

Muršecu.

Moj predragi!

Vasho pifino fem petnájstega mefza sdajnega s' mnogim veséljom poprijél sa vóljo slovénskega nadpífka, s' vezhim pa veséljom snotrobo pifma ozhima prefhtél (skoro bi rekel) poshrél. — Vafhe novine, ako fo ravno vofke, kratke in redke, me tudi fo jako razveselile, da sposnam še eno dufho k' moji jednako nastrunjeno, jednako priglašeno. Naj-lepfhi fe mi rezhí „Moja duša!“ Jeli nam refen „XI“ fe sori? — She je Vash mladi roj sdrav? — Od Vafhega jegumana pa ste meni nizhesar ne pifali. So li fhe sdravi? — Sem pazh nehvalenshliv, de sem njim ko godovne ne pifal. — Vi ste fhe sdravi in veseli, da mi s' takim vefe-

ljom pišhete. — Kaj se me tizhe, fem fhe tudi na teli sdrav, ali serzé moje fo mi moji Gradzhki nesvesti prijatli prezi ranili, ino zeló moji naj blišnefhi. 'S pervega me jè njena nesvernóšt bolèla, ali sdaj mi je she ne vezh shal, da fem she bolje fpoznal njene niske dushe (profanum vulgus!), ki le prijateljstvo po dobizhku fodijo. — Pa sadosti od teh suheh objektov. — Murko in Matjafhízh sta sdrava, Murko mi je rekel da bode Vam u vakanzijah Vafho sbirko prinesel se fvojim truplom. — Novin snam mnogo, i ravno sa tega nevém kateri bi Vam pifal. Profesor Lariz nedavno na dohtora poštavlen, in sa drugo leto v' Bezh sa profesora istozbnihi jesikov posvan. — Tuj sdaj kola delajo, na kterih se v' osmih vurah v' Bezh dopéla, imena njim po flovenfkim nevém, Nemez nje „Dampfwagen“ imenuje. Kaj pa bodo nafhi Slovenzi rekli, kda bodo te kola bes vse neumne ftvari po zefsti fe potákati vidli? — S' mladim Slovenzom fva fe fposnala, ki je zherstev philológ, iskren entusiášt sa vfo Slovenfhino, in rodoviten, obilen pevez s' ímenom „Zaf“, sveto-trojizhánom; 's njega mnogega fe vzhakati smemo. — Tudi v' nafhega Murka moshganihi she pa neka Minerva roshta. — She bodo nam slati zhafi! Snate li kaj od Klajshara? — Mi nizhefa. — Profim Vas, posdravte mi gospoda Vafhega in mojega. — Vas pa posdravijo vfi Sloveno-politi, kaj njih je v' Gradzu, Knuplesh, Matjafhízh, Murko in Zaf. Sre zhno ino sdravo. Vafh svefsti prijatel

Fraf-Zerovzhán.

v' Gradzu 29. Ivanfhzha 1833.

Prosim poterpte fhe malo robazhama, dosdaj fem famo toto gotovo od fhivelje dobil, ovi dve bote naskoren dobili. Zhi zhetе beli legki klobuk takfhe podobe kak ga gospod dehant Lotmerski majo, tej mi mero Vafhe glave pofhlite, fkatloj red 3 rajnfhke 40 kr. frebra valá. Pitajte tudi g. Groskopa, zhe zhejo jednega meti. — Sa fhtiri tjedne bova se she vidla. — Petemusne vacantiis Carnioliam? — Vale.

3.

Muršecu.

(Pisano ćirilicom.)

Dragi prijatao!

Ako eta knjiga Vas poslije stiže, kao želite, ne krivite mene lijenivoga, već na našo krstjanstvo, koje neima nikada svijeca Merkurija, da nam itro-posel služao mjesto mudnije knjigonoscá, a u drugoj strani dostavilo meni strad, van da mi ne trebalo baš i opet žrtvovati ni Eskulapiju ni Febridi: tako se premetne mlogo kod svijeta, koje na dobre, koje na zle; — amo gadati neću o mudrosti u sitnoj knjigi. — Ma šta ću Vam pisat, da Vam radje biću, nego o Vaši nekdanji Duleineji? —

Kada dostignu na Gracu, odma tražâ gospoju, do koje bila Vama knjiga, i ju srećno naodá. Majka nebijaše kod kuće, no ćerke, koje me prijasno poprijau, i prosu za Vašu zdravlje. Mladja naodijaše o mom licu jednakost jednoga brata. — Ili je eto resnica ili ne, Vi sudićete. Molijaše me obajat ji

većput, a dosad još ne mogâ spunit obljub, da ima trešliku desat dni. — Tužim da nisu vakancije, da ne mogu Vas i gospodina Igumana (parochum) obodit, kod koji sam bezskrben i sloboden bio; a na Gracu me muću nužde i svakojake skrbi, da ne znadem, kod meni glava stoji. — Novin Vam malo znadem pisat. — Murko se je cijelo smetamorfozao; sad se zapopiću, je meni pravao jidje; jutros potovat oču u duovališe (?). Ali bude stalen??? — Družba naša Slovena imade jednako nezgodo s vojnom Doma Pedrona, da svaki dan otstopu sborniki, i reću, da neimadu baš sad korista, a ja ću njemu vijeren ostati, et si fractus illabatur orbis. — — Dadu Vam zdravlje, Matjašić, Miklošić, Murko, i sva tvrda Slovenšina; i ja Vas ljubim u rumenu lice, i gospodina Igumana u bijilu ruku, i sam Vaš va vijek vijeren prijatao

Jak. Konst. Frasov.

Gospodinu Igumanu ću odma i skoro pisati. Bi baš pisao bio, a nisam se dosad naučio Alfabita glagolitiskoga. — —

Na Gracu sad 30. mjeseca Oktovra leta po rodjenju gospoda 1833.

Piste mi skoro odgovor i novine,
koje snate, i sve me veseliću, —
I šta ste dobili ruina vina,
da ga jesenos pićemo.

Moja adresa jest: Jak. Fras physike učenec, prebiva na Mariahilfplaci hizna čerka 501 v pervem etaži.

4.

Muršecu.

v' Gradcu 5ega grudna 1833.

Moj dragi!

Vašo molčanje bilo inda je neobičajno, a zdaj že skoro sumlim, kaj ste mojega lista ki sem ga po Koemutom poslal, ne dobili — da znam, kaj bi mi ovače že bili odgovorili. — Cul sem kaj so moj dragi oča bili prece bolezní, al od tega časa sem z' nikom dolnih krajev ne golčal, niti tam tođ pisma dobil — sem za tega voljo v' mučljivoj dvojli-vosti, so-li že ozdraveli, ali ne? — je-li njim ležči, al' ne? — po tem listu Vas menim ter poprositi, me 'z te muke sprostiti. —

Minorit Kancler (za teden dni meni mažnik biti!) mi je pravil, kaj ste Vi že Hunaju pisali, čemu pa ne i meni?? — i ste pisali, kaj ste malo vina dobili — i to bi i meni znali pisati, če drugega ničesar nebi vedli. — Kaj moj svak dela — kaj moja ljublena i spametna sestra? jeli on moja slovensko pismo zadobil? Čemu ne odgovori? — i kak še kaj z' mojoj preskerbnoj materjo? Prosim Vas lepo povete mojoj sestri, naj materi povej, kaj mi na-skoren moja ladico pošlejo, če pa je tega ne mo-goče, naj menje moje rujave hlače i neke slavske knjige, kerih zebrati bi Vam mogel s' prošnoj nad-leči. — Knjige ki bi jih naj-bolj potrebuval so:

Gramatika sorbo-slavenska.

Nove narodne pesmi srbske (še nerazrezane!)

Anthologija polska z' diktionerom vred.
i francuske knige — Don Quichote — prvi
del i v' predeli je najti jedna pečat — jeden bi-
ljet, ki dvajšico veljà — potem bi Vas lepo po-
prosil. — Pozdravte mi Vašega gospoda hegu-
mana i prilično vse znanca. — Ne pozabte še
skerbno i zvesto slovenskih pripovedi, i druga,
kaj še nam narodnosti ostalo, pobirati, ar bi tega
znali še letos lnošiti. — Misli mi dnes tak ne-
sporedne se mešajo po temu listu — zatega voljo
ga razceste al v'ogelj veržte.

Drugo-krat Vam menim bolj i sporednej pi-
sati. — Srečno i z bogom.

Vaš zvest prijatelj

Slednín St. Fras Cerovčán.

Jas prebivam polek milosernih bratov N.
510 v prvem nastropju.

5.

Muršecu.

Moj dragi gospod!

Toti list je šterti, ki sem Vam njih za čter-
tal leta pisal, a i zadni kí Vam ga pošlem, če mi
neodgovorite. Včera mi je scer Kancelar pravil, ka-
ste zdaj v' mesto zakaplanjeni — para tej ga ne-
boma več v' Kajžari po šegi Grekov i Rimljancov
ležaje' na laket naslonjena pila!! — Kancelar je
menil, če ste prej ne zgorie mogli pisati, kaj še bote
zdaj menje časa meli, da ste v' takem mesti gost-
livem, ki bodo Vas povsod tak radi meli, da nanjč

nebote po meni se spotiti mogli, — pa nanj bo, kak hče, ja še Vas le s'tim pismom nadleči derz-
nem spomniv še se Vašega nekdašnega družstva,
kero še mi skos svoje učinke, prijasne obraze naj-
nih zabavstev na pamet nosi. — Vi ste zdaj v'
mesti: kdo bode nam zdaj slovenske reči i povesti
tak zvesto i radoljubno mej ljudstvom pobiral?
Kdo moje ljublene sestre deco dostojno vučil? Kdo
druge Slovenčkeke Miklašovske fare? — Pisal sem
Vam pervokrat po g. Kocmuti, itaki kda sem sej
prišel; drugokrat po pošti nad Marpruk, Ptuj i
Ormuž, kero sem v' farof Ormužki naročil (če ste
tega ne dobili, se v' mesti na pošti zglasite, lekho
so buделе adrese ne mogli šteti, da je po sloven-
skem bila!) — i tretjo po jednom kmeti s'pola,
kteremu sem rekel pismo v' farof nesti. — Ma-
tjašiči sem tudi pisal ze slovenskim napiskom,
i tak mojemu svaku, a neben mi je ne odpiska dal.
Kočebar mi je pisal. — Jemu je prav dobro —
lepo Vam pozdravljenje pošle. — Kaj ste mi na-
ročili, sem Vam že v' prednih pismah spet izročil.
Srečno stante, i pasko mejte, kaj se Vam kde Vaše
presvetnostne oči ne zapletejo, kajti v' Ptujji je
mnogo Jelen, Lajid i Aspazij; ta bolezen je tak za-
čarliva, ker vse druge čutke premaga i topi, i mir
serca prežene. — To vse ja bolje vem kak kdo
drugi experientia docet —

komur mar je prostost zlata,
cvetečih deklie naj ne ogleduje;
očesa bla mirù sta majga tata!
na svoje naj poglede vedno čuje;
oči odprò ljubezni dur' in vrata,
skos te se naša pamet premaguje.

Kdor ne verjame tega, brez deb' zvedil
v' nesreče moje nevež bo zabredil. P.

Vaš zvest i ponizen sluga

Slednin Stanisl. Fras-Cerovčan.

V Gradci na den svet. Tita škofa 1834.

Jas stanujem poleg milosernih bratov hižno
čisl. 510 v' prvem nastropji.

6.

Muršecu.

Visokovredni gošpod!

Da so narodne novine horvatske ne obfahzhin-
ftvi nasnanjene, tak mislim kaj ste njim Vi ne
glasa zhuli; s timi zherkami Vam tedaj nasnanim,
kaj so se s pozhetkom tega mesza v Zagrebi sa re-
dakcie Dr. Gaja na svetlo davati sazhele. Zena je
sa zelo leto 8 rajnih srebra. Da ste snani podpo-
ritel Slovenšhine, prenumerirajte se satega voljo
pri Vafhoj poselnizi (poste) na nje, zhe pa tam ne
bi predplazhila vseli, tak bote doštali si nje s Kra-
pine al s Varashdina po g. Matjashizhi prinešti.
Jas bom nje tudi s Serdihzhha dobival. Ne samerte
mi, kaj Vam na takfhoj kerpizi pishem, nemam
sdaj ze le glave sa mnogo in veselo pisanje, da me
je grosna nesgoda sadela, — predvzhera sem od
mojega svaka shaloften glas dobil, kaj so mi lj.
ozha vmerli. s Bogom bote! Pohite

V Gradzi na 4ti dan profinza 1835.

J stan Vras Zerovzhán

modrosnanstva posluhatel v prvem leti.

7.

Knupleshu.

Vifokovredni gospod !

Naj mi ne samerijo, kaj Njim s timi kratkimi rezhmi naznanim, kaj so narodne novine horvatske sa redakzie Dr. Gaja refem s pozhetka tega mesza na svetlo dane. Oni so si sgovorili, zhe ne blodim, kda je lanskega leta od njih golzh bil, kaj bi je tudi radi shteli. — Naj sa-to dostojijo na Marprushkem poslenishzhi (si fas est? — po nekih znameni poshto) sa-nje predplatiti. Zena polletna je 4 rajnifh frebra. Sostatki novin so i politizhke novine, literarni list in osnanitel (Intelligenzblatt). G. redaktor v oglafu obezhavle, kaj bodo v literarnem listi tudi raslizhne dela po nafhem narezhi najti. Zhe bo se ta obljuba spolnila, tak so sa-nas te novine ravno tak koriftno, kak da bi je v nafhem kraji na fvetlo davali. Jas bi Njim od tih novin she prej glaf dal, pa fem fkos menil, kaj bodo v Gradzhkih novinah literarnem obfhzhinstvi nasnanjene. D. Gaj mi je v Sagrebi pravil, kaj bom jas mogel ti posel na-me vseti, pa da mi je po-tem kak mi je obezhal, ne okasa dal, fem ne dersnol njih bres njegove povelje osnaniti. 4ti svesek krajnfke zhbelize je she na svetlim, ali fhe pred tremi dnevi ne bil tu dobiti. Krajnzi : Kasteliz, Dr. pevez Prefhern in bibliothekar Zhop so mi lepe posdravlenje na vse verne no dobre Slovenze narozhili, kak tudi Hrovat Dr. Gaj, naj doftojijo fi eno s tih sebrati, eno pa visokovr. g. f. Zvetku narozhiti. G. Murko Njih

lépo posdraviti, no se Njihovem gospodu farmefhtru lepo priporozhiti, kterim se tudi jas ponisno poklonim. Sa pet tjednov bom bersh zhaf s g. Dominkufhom, dazhnim kontrolorom, v Marprug prifhel, zhe bom fmel no vtegnol, bom tak floboden k Njim pogledati, in Njim vezh od nafhe flovesnofti (literature) novega povedati. Dotezhaf frezhno. Smen na odgor zhakati?

V Gradzi pisal na den
sv. treh Kraljev 1835.

Njihov sluga
Jftan Fras,
logizhán.

Jas ftanujem v Bürgergasse Nr. 23 v prvem nastropji. — Zhe morti nebi v Marprugi predplabila na horvatske novine prijete, tak naj doftojijo v. g. Matjashizhu v Serdishzhe pisati, naj se oni sa-Njih u Varashdini potrudijo, s Serdifhzha pa nje lahko do Marpruga dobijo, da se od tamdod fkos prilike v Marprugi najdejo.

8.

Muršecu.

V Gradzu, na 3. den grudna 1835.

Moj dragi! — Meni je ne bilo mogózhe k Zvetkovim pervenzam priti, da bi se tam nasozhi f Vami od poflovenjenja Shmidovih pisem fpominjal ter kaj bi Vam sa poflovenjenje odlózhil, fpomenol. Deshovje je meni nekoliko dnevvov pervle v Biftrizi na Sagorji pri ljubesnivem ftarzi g. opati Krishmanizhi sadershavaló. Krishmanizh kakti poflove-nitelj Miltonovega sgublenoga raja (the paradise

lost) kaj Vam s Šafařika snano je, je velki ljubitel vsega slovenskega, in satega voljo tudi rad ne pušti na hitrem duše, ktera je v slate mreshe Jegove radogostnosti sajfhla, dokler je do slednje rezhi ne spita in vse snanje slovensko do sadnje kaplize s njene pameti ne spiše. Vi snate, da ja rad vse novine slovenske, kaj jih od juga do ferva, od sgorza do sdolza pride, spoberem, sa-to sem mu mel došti praviti, — vi tudi snate, da je moj jezik jako od dobre volje flabej, kaj sem k temu neke dneve potrofhil. V Sagrebi sem se tudi ne mogel, kakti peš bervi, omeknoti. V tem mesti me tolko ljubesnivih rezhi mótilo, tolko prijatelnih rok sadershavaló, de je ne lahko bilo, se všem tem protiviti. — Ja sem komaj 15 kimovza (7ber) Dravo prebrodil, in v Serdifhze prišel. Sa kolko korakov fó she Hrovati (bolje Illyri) dalje v napredki, vi si malo sami lahko domiflite, da Danizo in novine horv. fhtejete. Sa to famo pošluhnite nekoliko besediz od Shmida: — Pripovešti sem she fkoro vse med pomagavze rasdelil. Vam sem odlózhil pripovešt: Sgubleno dete, da mate Vi sami exemplar Shmidov, Vam nepofhlem originala (pa tudi prilike né.) — Ne treba besedne preloshbe; ne treba neli tudi kranjfhine; samo po takem narezhji pišhte, v kakem so bili najni dosdajni listi. Le prelagajte po slovenskem t. j. kak dober fhtajarfki Slovenez govori. — Pa fhzhite se. Tri pripovešti so she gotove. Po vusmu bóde se tiskati sazhelo. Smolè sbiratelj narodnih pefem na Kranjskem (gl. zhbelizo III.) je vmerl; Zhopova smert Vam je she snana. Dve možni

fohi nafhe flovesnosti fta slomleni. Bog naj da duſhama dobro. Mikloſhizh Vaſ lépo poſdravljuje: Jemu je prav dobro. On je pri knesi Oſtrowſkem ſa vuzhenika, ſa to mojo ma na leto ſtan in ſhiveſh k tem pa ſhe dve ſto frebra. Perva poveſt od njega poſlovenzhena najmre: Kanarek; in druga: Krefniza, je ſhe gotova, na ſkorem pred zensuro poloſhena bó. Berſh zhaſ bo tudi na zhelo vſega déla poſtavlena. — Murko Vaſ tudi poſdriavi. On ma ſdaj mnogo filnih opravil, da je ceremoniarus i. t. d. ſa tega voljo ne vtegne flovenski piſati; al ſe deno raduje nad naſhim nakanjenjem rekozh: Da bom bar ja obezhanje ſverſhil, kterege je on pred — tremi letmi vzhinil, pa ſavolj mnogih mudnih okoliz ne ſpolniti mogel. — Kaj pa Vi od Klajſharja vete. Ja ſem zhul da je griſho imel. Namenil je v Gradez priti, pa ſhe ga doſdaj nebilo. — Kozhevar doktor medicine, kirurgie, oknega in babinſkega umſtva itd. nakani ob boſhizhi v Gradez in berſh zhaſ tudi kos Ptuj v Serdiſhe priti. — Poſdravte mi Vaſhega kollega g. Saillerja ponisno in ne poſabte, zhe bi ſe Vam kda ſevati vtegnolo ſi ſmiliti na nékoga v Gradzi, in ſkopega pera do rok vſeti in bar liſtek, zhe ne mogózh liſta piſati, poſlati Vaſhemu nekadſhnemu ſoſedi in prijatelju

Moj Adreſs je: *J. St. Fraſu Slovenzu*

J. St. Fraſ Hörer zdaj pa Stanku Vrazu
der Rechte auf der Uni- Illiru iz ſtajera.
verſität zu Gratz.

9.

(Ne zna se komu.)

U Gradcu 8. Lipnja 1836.

Ljubi brate!

Gospon Hvalec prikazaše mi milost, da metne u svoje pismo ovaj kratak i sitan listac, kojeg si Vi, moj dragi, verlo ćete misliti i produžiti raztegnut, ako još kakav kutak u Vašoj paměti nalazi priatelj, koj lani kod Vas debele sate ili kući ili sokacima se sprehadjajući probavil jest. — Vi pisaste g. Hvalecu moleći ga, da Vam mahom odgovori, čini mi se da Vam još ni čerke pisal. Zašto ni pisali jeste meni? Naš brat Hvalec je baš muž od rěči ni pak muž od kreljuti, jemu pisanje ni drago. Ikakav g. Prelog ikad moj collega i (nezaměrite) brat pisal je g. Miklošiću, da Vi ćete kroz Gradac u domovinu putovati, ni je slobodno Vas moliti, da mene ovdě milostivo obidete, ako ćete trajati danak u našoj kerletci. G. Wartinger, pošteni starac, voljil bi Vas viditi. Mene i g. Miklošića ćete nalaziti ovdě do desetog o. m. — Poznate li Vi nekoje vitežke Krajnce, poslušatelje pravah imenom: gg. Zhop, Mashgon i Supanz? Ako jih ne poznate volji Vam g. Grančak ili pak koj drugi Horvat o njih kazati, ni slobodno Vas bantuvati silnom molbom, da milostivo izručite istoj trojici s lěpom zdravicom moju adresu, valjada koj putuje takoder kroz Gradac u domovinu. Miklošić se sad ima zdravo, a bil je do sad bolestan. Bog Vas čuvaj na radost Vašeg brata

Stanislava Vraza.

Ako koj drugi Ilir kroz Gradac kući iti će, povedjte mu moj adres, neka me pohodi.

10.

Vrablu.

Ne samerte mi, visokovredni gospod, kaj Vaf malo f totim listekom podrashim. Moj ino Vash brat Matjashizh je temu kriv — zhe pa ne on pa gotovo toti poshteni mósh, ki Vam je pohleбно roko kushnol ino list f tim papirnatim polenom vred v róke dal. — Matjashizh mi je velel knige kupiti ino poslate, ti kmet s Vafhe fare pa me je na vulizi frezhal: Sa gotovo — sa gotovo Vam povèm, da me on ne bi bil frezhal, bi Vi en posel menje meli. — — Lepo Vaf sa drago prošim, visokovredni gospod, zhe se Vam ne vnosha, povéte g. Matjashizhi, kak se bersh sideta — ne je taksha Turfka fila, kaj bi taki moglo biti — povéte mu, kaj sem mu ja tote narózhene knige sa 5. rajn. frebra kupil (sadnji podatek fhe je ne na fvétlem!). Poslati mu je snate po kakshem Serdishzhanzi. Shivotopis pokojnega zefara — Bog mu daj dushi dobro!! sem ne mogel dobiti, knigotershez pa je she po njega v Nemshko pifal. Jas sem mu nakanil te knige dati svesati, famo nevèm jegovega gušta: al je prijatnik zhernih, bélih, selenih, modrih ardezhih i. t. d. vèk — pa faj mi je tudi ne lahka mogozhnost bila, nam sacculus plenusestaraneorum po slovenfkem: v mofhnjo so se pavuki nafelili. Bog sna sakaj so diazhki shepi kakti, kak se mi sdì, Danaidek po-

fóde : Kaj leviza polni, defniza proti prasni. — Bog
Vaf sdravih dershi. To Vam shell
V Gradzi 19. travna 1836.

Stanko Vras,
jurist.

11.

Vukotinoviću. (Koncept.)

U Samoboru, 31. kolovoza 1836.
u večar okol edenaestog sata.

Dragi pobratime !

Ja sam osnovu svojeg putovanja sa svim pre-
tvoril ter si napervo uzet sutra rano Samobor brez
obzira ostaviti : Ovoj preměmbu staze nisam ja, nego
sa svim Bogni Samobor učinil : Kiša i lepota pre-
krasněh okolicah Samoborskěh — navlastito pak,
neznam uprav, valja da kažem nebeske ili pak pa-
klenske veruge dvojice cerněh očiuh bantuju mene,
da nisam već u Tvojima narućima. Brajne oprosti
mi da takove munje od děvojke moju mužkost
bantuju — jerbo ti već mi oprostiš poznaš čudo-
tvornost takvěh munjah tim više da ti obljubim
po moje junačko zdravlje, da će ovo zadnji put biti.
Do sedmog dojučeg mēseca ne mogu stati u srěd-
noj Ilirii, jerbo četvertog nadojde jedan izmedju
gornjih domorodacah iz Celja k meni, sramota mi
je, ako me kod kuće ne nalazi. — Ti sabiraš sad
glasove za dostignuti nekakov aediliat ili ju-
dicat, tak mi kaže br. Gaj i si zaradi toga jako
zabavljen i to potrebuje da si vazda na selah, žal
bi mi bilo, ako Tebe ne bi u Lovrečini nalazio.

Neka Ti Bog dade i bogorodica Tvoju naměru dostignuti! Priporuěam se prelěpo Tvojemu prečestivnomu g. otcu i teci, sestrama i g. šurjaku Koretiću i bratu Žigu. Ljubim te ter ostajem do smerti Tvoj nepremenlivi pobratim *Stanko.*

Zbilja!! Kad natrag iz Beča potuješ treba da me segurno u Gradu pohodiš. Moje stanje saznadeš u knigarnji kod gg. Damian et Sorge — Sporgasse.

12.

(Koncept; ne zna se komu.)

Zheftiti gošpod!

Kak fhe je kaj gošpod bzheljar? Kak fhe fe kaj pozhuti milostivna gošpodizhna, Vafha krafna in brhka zherka krajnfka bzheliza? Oj ti vprafhanji mam doftikrat na miſli. V duhi piſek do rok vsamem, Vam laket-dolgi liſt piſhem — napiſhem in ga v Ljublano odpravim. Vi bi saref ſhe mogli vſako trohizo (ak je kaj mokrega kaplizo, nevem kake miſli ſo duſhoflovzi) potrplivoſti pri branji tolkih goſtih liſtov potroſhiti, zhe bi vſaki ſnofno teſho ko toti ki mate ga sdaj vrokama, mel. Al vondar ne ſamo miſlima ampak tudi djanjſkem gofezhim pereſom ſem Vam ſhe vezh piſem naſnoval, pali floveſnó dobrovoljnoſtjó ſad moje glavè poſlati nakanil, ſamo Bogu ſhal, vſe fe je ſpet trefni moji raſſódnofiti ſamerilo, in Bogu hvala! v piſarni miſizi ſaoſtalo. A propos, kaj ſhuſhmariji delajo (ſdi ſe mi, de jim tim pridavkom nem krivize ſtoril), ki ſem Vam je po g. Smoleti poſlal? Saj ſte fhe jih ne v zhbelizo dali potiſnoti? Oj lahko

bi tim moje in Vafhe laſtno imè na norza poſta-
vili — lahko pa ne. Neka flovesno-verna duſha bi
morti pred jimi tako poſhtenje pozhutila, ko jas
sdaj pred Jean-Paulovim perom, ki ga ne rasumim.
Al pa Vi kaj tih fhzhrebekarij prav vezh rasumite?
Meni ſe sdi, niti uzheni g. Zhop, ker ſam zhe moje
lanjſke piſma preteplem vezh prav ne rasumim kaj
ſem bil piſal, po uzhenosti alj ozhitno i veſtno
rezhi, po nerasloſhneſti zlo Jean-Paula preſegnem
in ſe ſkoro (s) Apokalipſo prikladnoti ſmem. Sro-
maſhka flava! Zhemu ſte mi ne proſhnje ſpolnili
in mi ne nedoſtatkov mojega piſeka popravili alj
barem nasnamili, ter vſe kar ſem Vam poſlal ſa
pobolſhjenje naſaj poſlali? A sdaj Vaſ ſa Boſhjo
v oljo proſim, brſh po prijetju tega liſta, ko bote
brſh vtegnóli, mi to ponisno molbo ſvrſhiti.

Te priklenjene peſmi ſo od treh Akademikov
kteri ſe vſeh flovenſkih jeſikov uzhijo. Jas miſlim,
de bodo te peſme vredne ſe v Vaſhi zhbelizi po-
neſti. — Sa reſhilo jih Vam priklenem 6 narodnih
peſem, ktere proſim s oglasom vred v zhbelizo
poſtaviti. Ne bodo ſhe ſkor g. Smole ſvojih na
ſvetlo dali? — Pri naſ je ravno Volkmar na ſvétlo
ſiſel mojega in Mikloſhizheva ſleſheniſhza rojen.
Meni ſe ſlo ne dopadne. Miſlil de bó g. Murko
s tim iſdanjem ſvojo imè pokadivſhi brſh-zhaſa
malo prevezh poſajil. Kde kde ſo ſzer iſkrize pev-
ſkega duha viditi, alj v pótalh gramatizhne in aeſte-
thizhne neſnanosti vplenjen ſe ni mogel ſe vſoj
mozhjó raſfhiriti. Shkoda, alj ne zhudo ſa one
dneve naſhe flovesnosti. Peſmi na konzú knige ſo
od g. Zvetka farja in papeſha naſhlih ſlovesno-

vernih duſh na malem fhtaraji. — Jas in Miklo-
fhizh ſva nekaj ptujih ſamih plemenitih peſmi naj-
imenitneſhkih pevzov Europejanſkih preſlovenila.
Prvi ſveſek nakaniva ak ne ſhe na robi letoſhnje,
ſa ref na pozhe(t)ku prihodne letine. Ne bi li nama
tudi Vi kakih ptujih pokrajnzhenih peſmiz poſlali,
na liſhp najnega prvenza? Vaſhe imè*) po zhbe-
lizi dobro raſſhirjen bi novakoma doſti pripomogel.
Mi radi vſe kaj ſe kolj originalnega pri naſ vrſto-
piſhe Vam poſhlema, ak nama dovoljite vſe kaj
ſe pri Vaſ pokrajnzhi poſlati. Slo prijeten bi nam
bil**) Lord - Byronova Parisina, ktero ſo g. Dr.
Preſhern preſlovenili, ker ſhe ſvun mojega poſlo-
venſhenja Byronove „Slovè“ (Fare thee well!)
in Grayevega „Grobja“ (church - gard) nizheſar
s Anglizhanjſkega nimava. S Dunaja nama je obe-
zhan Virgiljev Georgikon, ſmrt knesa Ugolina;
nekoliko ſhpanjolſkih romanſ. S Goethea je prene-
ſheno: Erlkönig, Mignon, Fiſher und die Spie-
nerin, s Shillerja: Hector und Andromache, die
Bürgſhaft; s Mickiewiczza: Powrót taty, s de La-
martina je pod prſtmi: L'isolement, le lac in l'in-
vocation ſred tega je gotovo dvanajſt fonetov Pe-
trarkinih, ſhponjaſkih romanſ s knige: Silva de
romances viejos, in s novo-grzhkega nekih peſmiz
narodnih s Poſartove gramatike. Pomorte nama

*) Prije rieči, imè ſtoji druga izbrisana nečitljiva
rieč, s kojom ſe „razſhirjen“ i „pripomogel“ gra-
matično ſlaže. Valjavec.

**) Tuj je u rukopisu izbrisana rieč Preſhernov, iza
koje je valjda imao doći ſubſt. maſe. (prenos?),
s kojim bi ſe imale ſlagati rieči: zlo prijeten bi
nam bil. Valjavec.

pomorte, zhe Vam je Vafha dobra volja, midva bova vsakem pripomožniku frdzom hvaleshna, in Vam ofoblivo o velkem frpni alj kimavci. S to nadajó se Vam ter mnogozheftitema gg. Zhópu bibliotekarju in Detru in pevzu Prefhernu priporozhi Vafh dovoljen flushebník

J Stan Vras
akademik.

Ste vi pokrajnzhitel rókopífa kralodv.? kaj v Ljublani sódiyo od Gajevih novín.

13.

(Koncept; ne zna se komu.)

Zhefheni gospod!

Ne davno na mojem lanjškem ftanovalifhzhí biv fem sesvedil, de me je písmo od nekoga s Kraljevega Gradza pošlano zhekalo — jas nevedfhi kdo bi mi ga ljubi pošlal, Vaf, dragi Sloven, na pamet vsemem in na pošlenizo hitim, alj, hlepenemu srdzu na shal, svem de je she nasaj pošlano. Jas míšlim in premíshlujem, kdo bogi bi mi ga bil písal, špet mi svun Vaf níkdor na mífel ne pride, komur bi mórti móje fkrívno imè v kraljevem Gradzi snano bilo. Ste ref Vi meni píšali bili? In kaj? Smem li drsnot Vam s bratovfkoj prošnjo nadlezhi, mi ga špet pošlati? Radóftjoj Vam na vse Vafhe práshanja odgóvoril bom. Kaj po móji mífli bi Vam po volji blo od náshe flóvesnofti sesvediti, je na kratkem takega ítalísha: Náshí dosdajní she shívi píšarje fo svun Rávníkarja, Járnika, in Présherna, pred kterimi se naj vsák Slovenéz pokloni, vfi ne špomenja vredni,

pa tudi hvala Bogu še malokteri perefa gubi, (Naj Slovenzom ne bó sa-nje shal!) alj boljſhega dobizhka ſe flobodno Sloveſſka nada od ſdajnih krepkih mladenzov, ſinov, kateri ſo ſe ne famo ſhkolnoj módroſtjoj ſadovoljili, ampak v knigah plemenitih moſhi ſtarega in ſdajnega véka pravizo in refnizo iſkavſhi navzhili tudi ſvoj narod ljubiti in mu duſhevnim in telefſnim premoſhenjem na ponudbo biti. Doſdaj ſhe je ſzer jihovih marl ivih dél nizhefar ni na ſvétlo ſe podiglo, alj ſrok je nevtrudno popravljanje, kritizhno pilenje, naj bo naſhe flovesno obſhzinſtvo tim bolj, flobodno rezhem, ſe popolnoma ſadovoljilo ſh njih piſmami. — Frant Mikloſhizh pravnik tretjega leta na univerſitati tukejſhni, mladenz po ſtarih klaſſikih in ſdajnih ſnanovitih delah raſſvezhen, je ſhe mnogo v vrſtnem in proſtem ſpiſal peru, kar v Kranjſki zhbelizi in v nekem drugem zhaſopifu, kterege bo ſam redigoval, na ſvetlo dati nakani. Po mojem nabadanji ſem fhtiri mladenze naklonil, kaj ſo ſe pri meni roſiſki uzhili, vezh bo jih ſe prihodno letino k tem nauku priklenolo. Drugo leto bo tudi g. Mikloſhizh polſki uzhil. Po takem nazhini miſliva v Gradzi Slovenze ſ tim obuditi, ſe vſem Slaveſſkim jezikom priuzhovati in je na zeſto napeljati, lepoto in obilnoſt naſhega laſtnega narezhja v pamet vſeti in ſpoſnati, ktero bi ſe ſhe flobodno ſe ſeſtrami v red poſtavilo bilo, de bi jemu ſolnzheze miſlſhi ſijalo blo. Jeden tih ſpomnjenih je jako zhutlivega in vrelega frdza ſa vſe dobro in lepo, t. j. on je ſa pevza rojen. Pod imenom Ivan Dragutin bo tudi v Zhbelizo neke drobtine dal. — Letoſ in ravno tega

hipa je tukej s Lajkamove tiskarnize sifhlo delo najmre: Pefme in fabule duh. g. Volkmera isdal An. J. Murko. — Ta fhzhrebekarija polna gramatizhnik blódkov je she pred petdesetmi letami nasekana, alj sdaj se je flovlesnik najfhel, kateri besednik s gramatikoj vred v jednem leti sgotovivfhi alj, po iftini rezhi, 70—80 arkov napifavfhi do saprafhenega Volkmarovega rókopifa prifhel, ga malo pretepel, s u z h e n i m i nasnamki in popravki obogatel i pod tiskalo djale — eee ingens opus! — Tresen fódez tih 12 arkov bo fzer fpovedal, de fo nekdej ifkrizhize pevškega duha fpasiti, kter pa v pótih nevednosti gramatizhne in aiftethizhne sdi-havle, alj vondar ni vredno, de ga sharno solnze sdajne rasfvetnosti pofine. Volkmar je v Lotmergi mojem fófedtvi ne dalje uro pota od mojega sle-shnifhzhha rojen bil, kjer po trdenju sdatelja fhe isdaj tak govorijo ko ob zhafu fv. Kyrilja in Methoda, fhkoda de fem bil jas dosdaj tak gluh in fhe ne trohize te jednakofti zhutil. Vem de tudi Vi ne bote tak frezhne oftroumne rasfodnosti meli to potrditi s tega lifteka, kateri je zelo po mojem sle-shnizhnem narezhju pifan svun nemfhkvavzhin, ktere f sare nemrejo se tak davnega kolena med nafhem narodeki hvaliti. A toto délo bo pri naf lakotnostjo poshrto, isdatel do nebes podignjen. Rezensent bo pali ufta na ftrfhaje odprl, vse koteke zheluftniz s nemfhkim bombaftom naphal in razsheperjenim pifekom pozhel: Kak po groznih gofzhzhavah temne nozhi potniku na sbavlenje is flepih mrakov svezdiza prifine, kak — i t. d. (Potem fhe fledi treh alj fhtireh „kak“ se fvojimi do-

hodki) tak prijatelju nafhe flovesnosti delo : Pesme in fabule d. g. Volkmera, i t. d. To zhtevfhi (moj) Slovenez, ki se je v nemfhkih fhkolah odrodilstva, ktereга sam ne zhuti, navzhil, je v nebefa pomaknjen, pripadne hvali rezensentovi pred ko je zhrko hvaljene rezhi nazhel foditi — zhteje, zhteje, in flednizh ref vfako fkradno nemfhkvavzhino sa lepo vsemi, fkrikne : Murko je vtizh, ker nam je pali nekaj tak zhudno lepega in dobrega podelil. V sleparfkem je lahko vfakemu kurezhjim pogledom kraljevati. Vi bote mi morbiti sa sle vseli, de fem to vbogo knishizo tak trpkimi in grenkimi rezhmi pretepel ; alj odpufte mi nevoljo, ktera me vfkidar pri tak nesrelih delah fhufhmarfkih popade in mi sholzh gane. Jas se saref nad vfem bres reda vefelim nad vfem dokonanim nafhega narezhja, zhbeliza mi je she nek sladki hipek privabila, alj take trnine mi vfo dobro voljo ogrenzhijo, de uftnize morajo bridkim befedam odpreti Tacitov sakon : Sine ira et studio prelomiti. She enkrat in na vfkidar rezhem : Vfe, kar je v nafhem narezhji pifano dosdaj, se je svun Zhbelize in del Ravnikarovih, Vodnikovih in Jarnikovih pridnim sobekom listnih molov sadolshilo. — Al sadoft od prefhlofti sdajne. Prihodnoft nam lepfhi fad obezhe. Jas mislim, de me moja nada ne bó vkanila, ker vezhidel ftarfhe in sdajne ljubovnike in hranitelje nafhega jesika posnam. Starfhi(m), kterim tudi Murko (nema she vezh 26 let) dohaja, fo laftnovoljni-ljubljivo koriftni, k tem she pridajte Horaejevo : querulus, castigatorem censorum minorum. Zhe naf kdor kaj bojeslivo drsne rezhi, taki je nemfhki odgovor : Was

wisset Ihr jungen unerfahrenen Leute, Ihr sollet unter alten Männern schweigen. Takih odgovorov voljno. Satorej fe nezhemo vezh radovoljno v tako drufhtvo sapeljati, zhe navk in rasfvetvanje potrebuje, ga raj v tihih knjigah in v laftnem prostem narodu ifhzhemo. Sato vfaki tih, ki bó kaj pifal, flobodno rezhe: Zhe fem kaj mojem narodeku pomagal, fem famo s mozh(n)jo laftnih trudov moje glave in prizhinkom mojih prijatljev, mojih vrftnikov — pomagal. Bog daj, da bi fe le moje befede na fkorem fpolnile, obfhzhinfstvu fe prvenzi mojih prijatljev oglafili. Sa leto dni, ne dvojim, bo barem

(Više nema.)

14.

Muršecu.

V Gradci na 4. dan sušca 1837.

Moj dragi prijatelj!

Jaz Slovenec se Vam Slovencu s Slovencom vtečem ter Vas Slovenca prosim, kaj bi se Vi Slovenec za Slovenca per Slovenci vtekli. Toto Slovenstvo Vam na lakših nogah stojì. Vi znate, kaj zdaj eden Plohelnov stipendium, ki 94 r. srebra nese, žep išče, v kterege bi toti dinarji prostor meli. Takšnih žepov bo se beržčas več snajšlo, vendar pak ne so vsi tak lepi ino potrebni. Vi tudi znate, kaj bodo Vaš vsemogočni dehant veleli, v kateri žep se to srebro metalo bo. Vendar oni morti nebi znali, kateri z tolikih žepov je naj močnejši ino najpotrebnejši. Oni bi lahko te lepe svétle peneze

v kakšni gnusen ino cundrav žakel velili verči, ino to bi velika škoda bila. Tega Vi nesmete jim, za Boga pustiti, zakaj je več dobrih ino potrebnih posodeb, kam bi se lepo ti penezi shranili. — Po-
vejte Vi, prosim Vas, vašemu αρχιέρεju, naj oni gu-
berniumu velijo, kaj se taj stipendium Marborskem
syntaxistu N. Magdiču v roke spravijo. On je od
Svetenj; Plohvelnovega roda; ino od parve do zdaj
na čeli vseh vučencov bil. To so tri pričine, ki
vsakega, ki bo po te denarje sega, pretečijo, če
bo po pravici hodilo. Ali Vi znate, kaj je za naših
dni omnevenale kaj celo falaček papira, ki na
njem V ali X stoji precej pravične vage smeša, tak
more dostikrat jezik pravici pravi pot pokazati, kaj
Vi jako dobro razumite. Trošite ali med vašega
jezika za taj dober posel, ino govorte za dobro
najnega nekdašnega soseda, naj ga v. g. Meglič
kakti naj vrednešega za prvega zmed vseh pros-
cov pred gubernium postavijo. — Včinite kelikor
Vam je mogoče, dragi moj, ino trošte dobro Vaš
denar, od kterega bo gospod nekdar rajtingo terjal.
— Jaz sem Vam namenil malo kratčeši pisati,
samo da nemam zdaj časa. Mam se na jagmo vu-
čiti. — Ob vuzmi bova se beržčas vidila, če mi
Bog da zdravje. Dotečas pak s Bogom. Gg. Pre-
šern, Kastelic, Jarnik, Kočevar i. t. d. Vas po-
zdravijo. Kočevar bo se 9. t. m. ženil. Bog mu daj
dobro srečo.

J. Cerovčan, jurist.

Poklonim se lepo Vašemu kollegi g. previ-
sokovrednemu blagorodnemu S. — ino gospodu
Halužanskemu Cyrillu, ki je s barbarismi moj že-
lodec pokvaril.

15.

G. P. T. J. Muršecu kapelanu v Ptuj.

To Vam pošlem 12 čbelic in 6 Kerstov, katerih so mi Krajnci 48 ex. poslali. Kranjci majo tudi že en romàn, ktereга pa še ne bilo mi moči do rok dobiti. Vi matě za razširenje dobrih ino krasnih reči zlate usta, da Vas mi slobodno za našega χρυσόστομα deržimo, jaz toraj mislim kaj si ne bote s razodajo totih knižic dolgo zadevali. Cena zhbeličina je na ovitki naznamjena, tudi Kerst toliko valja, če je ravno dosti tenši, pa je za to gospodskega roda — original — samega jederčja poln. — Meni bi jako drago bilo, da bi se med Ptujskimi meščani ljubav do Slovenšine mogla prijeti ino korenje svoje razpelati. Nam treba, kaj se narodnost med srednim stanom budi, zakaj dokler se duh takih ljudi ne očuti, je našo pisanje, če, bogvè! kakkoli verstno (klasičko) zapstónj — mlatev prazne slame — zakaj kmet je preprosti, kaj bi se k našim mislam podignol; ino pak smo že tak odrejeno, kaj nemoremo s telom ino dušom k njemu — v njegovo življenje stópiti: Naše mišljenje je k šegi, ki po mestah kraljuje, priklenjeno. Če se ravno hapimo kaj v prostem obleči — za krožaj prostega duha (einfacher Ideenkreis) pisati — se moremo dosti trapiti (bi lahko rekel) samè sebe za norce meti; ino če móčno delo opravimo ino sami sebe preglednemo vidimo kaj si samó debele čóhe oblekle, duša ino lice pa še je le tajisto ostalo. Tak se tudi Prešern toži ino pravi, kaj je vsa naša pisarija za proste ljudi — prenavljanje (affecta-

tion), v katerem ne živosti, da naše življenje ne je med njimi. — Ste dobili moje pismo, ki sem Vam priporočel Magdiča? Jaz sem slišal, da g. Meglič nekega drugega Ptujskih sinov pod krilo jemlje. To je velika krivica, ktero bo nekda sonce pravice razodelo. Magdič si je naj več zaslužil. On je pravi Slovenec ni pak kak pirožlek, ki je na pol miš na pol pa ptič. — Pa naj bó: znali bomo se tolažiti, če Magdič ne dobi, kaj ne je sódil — Salomon. — Jaz ne bom Vas mogel ob vuzmi obiti, da je hudo vreme. Tudi Vukotinovič ne pride da majo prè, kak sam piše, svakojake sude, u kojima ex officio biti mora. Pri nas je gerda močvarnja. Sneg se le kadì. To, pa kaj se za drugi semester vučim, me tu zaderžava. Jaz mislim svoj examen sred rožen cveta opraviti. — Pište mi barem nekoliko redov kakšnih koli prevzetnie: ja sem že ne dolgo ničem ne od Vaše šalne glave dobil. Oh kolikokrat še z ladice poišem Vaše davne pisma ino je preštejem. Ille mihi praeter omnes angulus ridet — t. j. Vaš ulnjak; Vaša klet; ko- stanjovnje i. t. v. Da jaz k svet. Miklaži pridem, jaz še sicer vse najdem, ali to vse je kak na blanjah telo, ki je malo prej mu odbegnola duša. Mene tež takšna černa žalost obide, kaj bi si naj raj pel, kaj pojejo merličom per pokopi: Miserere. — — Pa tiho od tega, kaj je proč. Pište mi na skorem, lepo Vas prosim. S bogom! — S bogom! s bogom!

Vaš

Stanko Vraz

jurist Glacis Nr. 506 Professor v. Quas.

Pošlite g. Horvati in Matjašiči Vašima kollegoma vsakemu en exemplar Kersta, onedva sta me za njega prosila.

16.

Prešernu*).

Lieber Freund!

Ich beschäftige mich gegenwärtig unter Beihilfe des Herrn Baccalaureus Mikloschizh mit der Zusammentragung der Materialien für einen Rivalen der „Zhbeliza“, der mit ihr um die Gunst der Blüthen buhlt. Habe die Gefälligkeit, und sende mir Du bald etwas von den versprochenen Beiträgen, damit sich die „Zhbeliza“ ihres Concurrenten nicht zu schämen braucht. Sobald Du etwas eingesendet haben wirst, werden wir das Manuscript der Censur vorlegen. — Du wünschest zu wissen, was unsere steirischen Philoslovenen machen? Was die des Cillierkreises machen? weiss ich nicht. — In Marburg hör' ich, soll sich am dortigen Gymnasium ein Humanist befinden (Kvas, Neffe des hiesigen slov. Professors), der, weil er ein slovenisches Epos schreibt, dort allgemein der „Slovenische Homer“ genannt wird. Als Knaben kannte ich diesen Jüngling, der damals eine grosse Beweglichkeit des Geistes an den Tag legte. — Hier befindet sich ein 19jähriger Slovene, der viele philologischen, ästhetischen, historischen Kenntnisse und viel Liebe für die Slovenität be-

*) Iz „Letopisa Matice Slovenske“ za 1875. Str. 163.

sitzt, ausser einigen kleinern Liedern gegenwärtig an einem Original-Drama arbeitet. Schade, dass ihm bei seinem glühenden Eifer nicht jetzt schon die gehörige Gewandtheit im Versbaue zu Gebothe steht! — Mikloshizh schreibt auch etwas: jedoch weiss ich nicht den Namen dieser Blüthen. — In Marburg ist ein Kaplan, der ziemlich gute Sonnete macht. D. H. Murko arbeitet gegenwärtig mit der Feder für unsere Sache nichts. Er sagte mir vor einigen Tagen, dass sich die Hofstudiencommission bereits auch in Bezug Steiermarks für das Bohorizhsche Alphabet ausgesprochen habe, und dass eine neue Revision und Drucklegung unserer Schulbücher vorgenommen wird. Dem H. Murko wurde von Seite des hiesigen Consistoriums der schmeichelhafte Auftrag gemacht, die Commission darüber zu übernehmen. — Meine Kräfte, die mir ausser den leider zu nothwendigen Studien der Obligatwissenschaften erübrigen, widme ich, wie Du weisst, auch der Slovenia. Ich wage mich gegenwärtig auch schon in das Gebiet der Objectivität, wogegen die Subjectivität mächtig ankämpft. Die Frucht dieses mir sehr schwer scheinenden Schrittes sind einige Balladen, die Dir, so es Gott und das gute Glück will, wohl zur Kenntniss kommen werden. Ausserdem entwarf ich einen Plan zu einem grösseren epischen Gedichte, welches an Umfang Deinem „Kerst“ gleich kommen könnte, nur bin ich noch über das Metrum im Streite. Anfangs bestimmte ich das Terzinenmass dazu, jedoch scheint mir dasselbe bei manchen freien Stellen Zwang anlegen zu wollen, da-

her werde ich mich vermuthlich verschiedener Versmasse bedienen müssen. — In wie weit mir die objective Darstellung zusagt, wirst Du aus dem beiliegenden Stücke „Dervar“ am leichtesten selbst beurtheilen können. Die auf dem beiliegenden Halbquartblatte enthaltenen 4 Stücke bestimmte ich für die „Zhbolica“, gesetzt, dass sie Herr Kasteliz nicht des Serbismus oder gar des Russismus beschuldigt; soll das der Fall sein, so überlasse ich sie gänzlich Deiner Willkühr: Du kannst sie krainisiren oder ad acta legen etc.

Gratz am 2. April 1837.

Stanko Vraz.

17.

Muršecu.

Vaše ljubo pismo, dragi prijatelj, sem komaj prve dni totega meseca rešil, če sem že ravno dva tjedna dni prvele na deskici vidil napisano: Frasi Jurist, zakaj jaz sem si na misli mel: kaj je kakšemu Lahi slišilo, da Lahi samo takim išne ino ošne imena majo. Ali to je samo eden odgovor o! kde pa je drugi ostal? Oh Vi nevéte kak so mi Vaši listi dragi! Jaz sem htel na drugi odgovor čakati, pa se je pali nekaj pri nas sklenolo, kaj Vam naznaniti morem. — Včera smo se nas je trojica Slovencev po šetališi sprehajalo; mi smo si nekaj govorili od Slavenov, si nekaj spominjalo od veselega knižnega stališa Rusov ino Poljakov, ino si v duhi na marlivost Čehov ino Horvatov, kateri zdaj polje narodnega znanja tak nevtrudno

obdelavaju, ter naši oči obernolo na nas Slovence — o kakšna žalost nas je obišla! eden si sdehne: Kde si Ti nam zaostala jedina kči našega vročega zavupanja? — Po tem vse vtihne kak v cirkvi kder ga ljudi ni — samo naši stopaji so po tlah hrumili kak šterkanje turne vure po tihi noči. — Ter si Miklošič zgolči kak pa mi nebi mogli, da nam Čbelica zaostaje, v naše zrake kaj drugega poslati, kaj bi želeče oči naših Slovincov za sobo vodil. Ino vsi skriknemo: Metuljička! zlatoperot-natega ljubčeka róž! — Dobro! Metulja! Stvorili še ga bi. Ti mu daš, mi Miklošič reče, gobec; g. Terstenjak noge; jaz drugo truplo; Dr. Prešern nam more peroti poslati; — samo jedno: zdaj je metulj gotov; ali kde pa je sonce, na katerem bi baklo nažgalo, ktero bi mu dušo — življenje pernesli: mertve peroti ne letijo — kde so penezi za tiskanje, zakaj tega niti Ferštel niti kdo drugo v zalogo ne vzeme. Brez penez se v naših časov nič ne dà opraviti — to je sonce; penezi su zdajni Bog. Jeden reče: Jaz dam pet ranjški; drugi: Jaz deset; tretji: Jaz tudi deset; ter pali prvi: Jaz se nedam v sramoto: Jaz tudi deset! — Dobro zdaj trideset ranjških mamo; koliko pa veljà tiskanje? Šestdeset. — Dobro! kdo še bi drugi znal pristopiti. Naj-pervle pogodimo Vas, ter Dr. Kočevara, ino Matjašiča, kateri bi tudi tolko morti priložili. Če Vi trije dovoljite, bomo si g. stajarkontroloura Domin-koša za kassiera (penezničara) postavili, zakaj mi nismo za taj posel, da smo študenti, ino g. Domin-koš je dober Slovenec, ino bo to sad na se vzel. Kaj za knige dobimo bomo si med sobo razdelili.

Zna g. Ferštel za prestavljene reči od arha 5 fl. platiti, ino še poleg nekšnega dobička spraviti, mislim kaj tudi mi ne bomo naših talentov v Dravo ili Muro hitili. Pište mi na skorem al ktemu privoljite, ino sbirajte tudi prenumerante, mi mamo za prvi svezek že na zvoljo perneskov pisevnih, ali če nam kakšno pesmico znate perskerbeti, bo nam za ljubo. Samo zdaj še je edno pitanje: V kakšnem alfabeti (pravopisi)? Po bohorčici ali po čehoilirčici? Mi vsi smo za zadnjo, tudi g. profesor Kvas jo močno ljubi; samo g. baccalaver Miklošič se močnima rokama bohorčice derži. Jega s čehoilirčici pobratiti je šmetna reč, zakaj on je mož — tenacissimus propositi. Jaz mislim da bo naj bolje če se mi vsi za boljši novi pravopis odločimo; če bo vidil kaj bomo vsi za njega, se ne bó vendar več šošoril, zakaj on je jako čeden ne terdoglav, bo se dal dopovedati, če bomo mu kazali, kaj g. Šafarik nas opominja kaj bi ga poprijeli; kaj si Ruski dvorni svetvavec vučeni g. Köppen naje je, kaj bodo ga tudi po časi Rusi obinoli. — Danec Rask pravi, kaj je to naj čedneši pravopis ne samo zmed pravopisov Slavenskih, temoč zmed pravopisov celega sveta. Pište mi Te zatoraj poleg če privoljite; kaj samo s tim pogodkom privoljite, če bodo se za te peneze knjige v novem pravopisi na svetlo davale. Jeli ste dobili Zhbelice ino Kerste, ki sem Vam jih jaz ob vuzmi poslal? Če kaj s g. Simičom od svete Barbare skup pridete, povedte mu, kaj ga jaz lepo prosim, al mi nebi on nekoliko narodnih pesmi s tistih krajev zebravši poslal, posebno pa

en dvojospev, ki se pre tak nekaj popevlje, kak so mi g. Dominkoš pravili, kaj so jo v Zaveršji slišali : Rybiči. O deklice ljubljene, — al nas Vi ljubite? — Deklič. Hm — hm, ja — ja, — z serdea pravega. itd.

Če kaj k svetemu Vidi pridete, priporočite me tamdajšnemu besedničari ino abecedari lepò t. j. visokovrednemu g. farmeštru. Prosim tudi opravte moj ponizen poklon vašemu visokočestitnemu ino naj visokovrednejšemu g. Okroznemu dehantu. Bog Vas sprimi ! Mislite si radi na

Vašega vernega prijatelja
Jakoba F. Cerovčana.

V Gradcu na dan svetega Jurja 1837.

NB. Ravno zdaj se je glas k meni pritepel, kaj so v. g. domher Scheidele preminoli, bili so pre štiri dni bolni. S Bogom ! Paščite se kaj bodte skoro na takšnem mesti t. j. ne na smertni postelji (Bog ne daj), temoč pod erdeco kapico ino v erdecih nogavicah.

18.

Prešernu *).

Theurer Freund !

Was machst oder schreibst Du gegenwärtig ? Ich möchte gern Herrn Schaffarik auf seinen Wunsch meine Meinung über die sogenannte slovenische Literatur schreiben. Da ich es aber wenigstens nicht sine studio thun kann, das ist, ohne über die slavisch-philolog. Ansichten der

*) Iz Letopisa Matice slovenske za 1875. str. 164. i sl.

Schriftsteller besonders Krains, herzufallen, so ist es beim Versuche geblieben. Ich hätte schon vorigen Sommer muthig in diese hölzerne Wirthschaft eingeschlagen, wenn Du nicht darin sässest, dessen poetische Kinder mir immer mit ihren frischen Rosenwangen Friedensliebe einflössen. Ich erwarte eine Antwort auf meinen langen Brief, den ich Dir durch Herrn Rudesch überschickte, gerne wissend, ob und in wie weit Du in die in demselben entwickelten linguistischen Principien übereinstimmst. Ich fange an zu zweifeln, dass eines derselben bei Dir durchgedrungen, da sie meistens auf Analogien und Etymologien beruhen, wenn ich bedenke, dass Du ein abgesagter Feind der Namen Dobrowsky, Kopitar etc. bist. Jedoch unsere Sprache hat unstreitig einen grossartigen philosophischen Bau, dessen Mechanismus ein jeder Schriftsteller kennen soll, und diesen kann man eben nur aus der Etymologie kennen lernen. Wahr ist es, dass theils unberufene, theils sanguinistische Forscher sich oft zu weit verstiegen haben, wie z. B. Dankowsky, Solurič, die bald Griechen, bald Lateiner zu Slavensöhnen machen wollen, — aber dafür soll man nicht diesen ganzen Theil der Sprachforschung als eine leere Luftschifferei betrachten. Und wenn Du ihren natürlichen Faden zu verfolgen Dich bemühen wolltest, so würdest Du ihre Nützlichkeit einsehen, und durch sie belehrt auch meinen Grundsätzen in sprachlicher Beziehung beipflichten. So lange das nicht geschieht, wird euch euere eigene Wiegensprache immer ein Räthsel bleiben, wie sie allen

übrigen sonst panslavisch gebildeten Männern bleiben muss, wenn sie nie im Lande gewesen sind. Ich habe auf Deinen Beitritt zu meinen Ansichten gerechnet und daraufbauend noch das Vegetiren der slovenischen Literatur für möglich gehalten. Da aber das nicht erfolgt ist, so habe ich mich seit verflossenem Frühjahr vom undankbaren Felde, das ich 5 Jahre mit aller Liebe bebaute, zurückgezogen, und mich den begeisterten jungen Illyriern angeschlossen, und denke nicht wieder zurückzutreten. Mit Slovenien hab' ich es abgethan, zumal da ich auf meiner letzten Reise alle meine Schriften, die ich von dem Jahre 1832—36 in slov. Sprache besass, verlor. Seit dem vorigen Jahre schreibe ich nur Illirisch. Was Herr Kasteliz von mir besitzt, sind daher als „Opera posthuma“ zu betrachten. Die Volkslieder aber werde ich sobald Gaj's Druckerei errichtet wird, bei ihm erscheinen machen. Du hast mir Deinen Vorrath versprochen, es wäre mir sehr lieb, wenn Du mir denselben durch die Buchhandlung Damian & Sorge mittheilen könntest, um die Lieder abschreiben zu können. Was macht Herr Smole? Die Uebersetzung einiger Volkslieder von H. A. Grün im heurigen „deutschen Musenalmanach“ habe ich gelesen. Sie gefallen mir sehr gut. Aber ich hätte nicht geglaubt, dass der Herr Graf dieser beschränkten Idee vom Patriotismus an-

hängt. Er nennt sie „krainische Volkslieder“. Als wenn die K r a i n e r eine eigenthümliche Menschenrace wären. Ich hab' mich schon oft ausgesprochen mündlich und brieflich, dass die Völker nur durch das göttliche Zeichen der Sprache, nicht aber durch willkürliche polit. Grenzen geschieden sind. — In Pest erscheint mit ersten Februar künftigen Jahres ein prachtvoller Illirischer Almanach. Der Vorausbezahlungspreis ist 3 fl. Da er in der Illirischen Ankündigung mehrere zu Beiträgen, unter andern auch mich aufgefordert hat, so bin ich auch bewogen worden, ihm einiges mitzutheilen. Ich werde Dir und Herrn Kasteliz Exemplare schicken gegen Umtausch für „Z h b e l i z a“ und „K e r s t e“, wenn es Dir und Kasteliz beliebt. — Dem Almanache wird auch eine panslavische Broschüre mit Polnischen, Čechischen und Russischen Gedichten (vermuthlich unter Kolars Auspicien) beigelegt, zu welchem Zwecke der Herausgeber die Dichter benannter Bruderstämme auffordert, ihm Beiträge zu senden. — Da mir Mikloshizh erzählte, dass der Pole Korytko auch Dichter ist, so würde ich ihn durch Deine Vermittlung im Namen des Herausgebers bitten, ihm einige Gedichte zur Einrückung zu überschieken. Erheisst Mirko Franjo Sandor von Gyaly, Hörer der Rechte zu Pest, Kohlbachergasse 503. Termin der Einsendung Ende November. Ich studire jetzt besonders das slavische Volkslied, und habe zur Vergleichung auch das Lateinische (nach Čelakowskys böhm. Uebersetzung), Spanische und Neugriechische in den Kreis gezogen.

Spanische in der Grimmischen Ausgabe (Silva de romances viejos) besitzt die hiesige Bibliothek, aber neugriechische konnte ich ausser einigen aus Possarts n.-griech. Grammatik nicht zu Händen bekommen. Herr Kasteliz hat mir bei meinem letzten Besuche versprochen die Müllerischen zu leihen. Ich nehme ihn daher beim Wort.“ Noch lieber aber wären mir die von Fauriel. Ich erwarte sie sammt den Volksliedern nächstens bei Damian. — Schreibe mir bald. Dich und Herrn Kasteliz und wenn noch jemand in Laibach an mir gelegen ist, herzlich grüssend verbleibe ich

Dein stets aufrichtiger Freund

Stanko Vraz,

Privatstudirender der Rechte
bei Herrn Professor K. Quas.

Gratz am 19. November 1837.

P. S. Das neueste ist hier die Bildung eines Fondes zur Herausgabe slovenischer Bücher. Das Präsidium und die Kassa führt ein begeisterter Slovene Herr Dominkoš, der als Steuerkontroleur einen grossen Einfluss auf das Land nimmt. Die Bücher erscheinen mit čechoillirischer Orthografie.

19.

Muršecu.

Dragi priatel!

Meni je jako žal bilo, kaj nesva se v Gradci
zišla. Naj prvič Vam morem povedati, kaj je to
debela laž, kaj sem ja v Prago odišel. Ja sem na-

kanil v Zlati-prag oditi, samo trešlika me je do 10. listopada na Hrovatskem holtala, po tem pa, da sem ozdravil, bilo je že prekesno. Zato sem pâli mogel v Gradci ostati gde zdaj privatstudiram. Zdaj pa sem tu no očem per sestri do 18. tega meseca ostati. Včera sem bil per g. Deutsheri, oni bi Vas jako radi na Miklošovo per sebi sgostili, mene so tudei povabili. Da bi jaz mel zlato pero ino pisane možgani, bi Vam zdajno lepoto Slovenskih goric popisal. Bog mi pomagaj, da je ni tak! Na tersji ni lista ni grozda, ali v kleti je lepše no slajše kak je v goricah. Mlado vino tak kipi, kak je koli kipilo Vaše srdce kda ste bili zaljubljeni. Meni se zdi, kak Vam je ljubav nekda srdce napičila, zakaj Vi ste ljubitelj sve dobrote no lepote (*χαλοκχαθείης*). — Naši peči so tople, zakaj derva nam, na okna notri kapljéjo. Zajci pak pod kap hodijo, no se na raželj pomijajo i t. d. Steza od Ptuja do Velike nedelje je dobra, če koga prijateljstvo spreva; od Velike nedelje do Ormoža je kak po mizi; od Ormoža prěk Kerčin do svetega Miklaša je lepo suho, če s jutra idete kda je zmeržjeno. Samo per Svetomiklašoskoj kovačnici je lahko veznoti, ali ja sem g. farmeštra prosil, kaj Vi smete prek jihovega travnika, kaj so mi oni dovoljili. — Tudi Vaš kolega Horvat bo Vas od onod sprevodil če Te na Miklašovsko rano tù, ali pa na večer pervle. Mi Vas čekamo te po-po-posutrajšnjem priateljno objeti. S bogom!

Per Velikoj nedelji na 2. den prosinca (10ber) 1837.

Vaš iskreni priatelj

Stanko Vraz.

Horvat Te pozdravljuje kak tudi g. Deutscher, jaz pa še pozdravim Vašega kolega v. g. Pesslerna.

20.

Muršecu.

Dragi priatelj!

Vaše pismo od 16. grudna lanijskega leta sem komaj pred tjednom dni do rok dobil; ono je počivalo od velkega pota od Ptuja do Ljutmera dva méseca per mojem radogostnem svaki. Če je ravno staro bilò, je vendar mene veselilo — ali ne samo mene prostega Slovence, temoč tudi visoko-visokovučenega glasovitega Vašega znanca Miklošiča, kateri se jako serdi, kaj ste Vi toliko plemenito drevo v tak hudo zemljo presajeni, kde le kdakda s kakšnim cvetkom zacvétete — t. j. kakšno lepo Slovensko pismo pišete — ali sada se od Vas nemremo včakati t. j. Vi nam nevtegnete nič velkšego pisati. Da bi Bog skoro dober veter poslal, pa — ali Vas v lepši ograd odnesel, ali pa megle, ki nad Vami po debelo ležijo, odpihnol, kaj bi Vi si lahko s enim Slovenskim delom — barem s kakšno pesmoj — odehnoli! Pa to še vse bó. Čas različne dare v svojem kanjeri nosi, še tudi Vam eno debelo pogačo — eno mastno faro pernesti znà, kde bode Vam narav koz okno grozdje ponujala, kak n.pr. per Svetinjah; kde bo mleko teklo, če bote si nemarno deklo vzeli, ki bo Vam po dojitvi s dukli cez prag kapala i t. d. O! to še vse bo, še perle kak bom jaz kakšni terdi kosič kruha

mel! Še celo s e l o lahko perle, kak bom se ja zučil. Zvučilo je mene že sicer dostikrat, ali ja sem še se le ne zvučil. Nebi ja dober Slovenski Saphir bil? Pa Bog mi daj bolšo pamet. To se Vam samo napisal, kak bote več šteti meli, ino kaj nebò kaj papira belega ostalo. — Mi zdaj v Gradci mamor ruski otok „Vasilii ostrow“ ino z totoga Vasilii ostrowa gledamo rusko poglavitno mesto „Petrovgrad“. O lépo, jako lepo mesto! kam lepšo kak Ptuj! To samo, istina je, je vredno, kaj bi Vi segor prišli. Tega neti stolet potlej vidili nebote. — Tudi Francozi so per nas v teatri po francoskem igrali. Ali so že pàli odišli. Bog jim daj srečen pót! zakaj moje žepe bi skoro spraznili. — Doktor Kočevar z Početertka je tudi tù bil. Mi smo si tej mnogo spominjali od Slovenstva, ino pri tem tudi nekaj od Vas. On je veliki Slovenec! naš prorok v Celskem kolobari. On nam je v svojem kraji to, kaj ste nam Vi, dragi priatelj v Ptuj. On razpredava knige slovenske, nagovarja dremavcom ino betežnikom Slovenskim k bujenju ino ozdravljenju narodnem. Škode kaj so njegove vusta ne tak okrogle *), kak so Vaše. On je tam dosti farmestrov ino kaplanov na vero Slovensko obernal. Jemu prè to delo dobro od rok ide, zakaj on ma zdravje svojih pokornjenih v svojih rokah, ino tak se noben nepodstopi ma kaj proti reči. — Rogatčki doktor, ki jè z Vašega sosedstva, z tistih lukovih krajev — rodjen; je tudi tù. On je tudi dober Slovenec, ali on davlje Slovencom celò drugi — še lepši, barem segorneši, navuk. On najmre če, kaj

*) Ore rotundo etc. Horat. Epist. ad Pison.

bi vsi Slovenci bogati bili, kaj bi vsaki vučeni Slovenec mogel na leto, kak on 2000 srebra meti. O lep navuk — jako lép navuk, ali on poleg vuči, kaj je vse Slovensko pisanje — norija; zakaj — da prè nič v žep ne verže; zato ga jaz tudi nemrem, kak si lahko domislite, hvaliti. On je stím menè globoko v serdce bodnol. — Da nebi Slovenec bil, ino mojo srečo s tim želel popraviti, bi mu lahko zameril. Naskorem bodte dobili iz Marbora eno lepo knjigo, ktera je v Gradci vse Slovenske kervi sburkala. Eden exemplar za se zadržte, drugega pa po priliki mojemu brateu Horvatu v Velikonedlo pošlite. Da bote još prebrali, jo razposodte kak jó naj širje morete, náj se božja reč — Slovenstvo razširi od Sevra do Juga, od Izhoda do Zahoda, koder koli pozabljeni Slovenci prebivajo. Tota je knjiga Evangelium Slovenski, kde bere „Dere bođe se vse to zgodilo, te podignite Vaše glave ino gledite, zakaj kraljestvo nebesko je blizo i t. d.“ — Če bi znali več exemplarov potrebovati, amo pište mi za nje, ino naznante mi čislo exemplarov. Jaz sem jih že dvajsti razdaval, pa še namením naskorem po več poslati dati. Ali to bi moglo naskorem biti. — Pozdravim lepo gosp. Pesserlna, ino vsakega Slovenca kí jè dobre volje (ali bolje dobre misli, ovači bi tudi mogli pijance pozdraviti), naj bo v suknji ali v čohi. — Al že mate časopis „Ost und West“? če Vam ga treba, le meni pišite. Pozdravi Vas tudi g. Miklošič ino tisti gospod, ki sem se jaz zadnjokrat skoz Vaše mesto pelal. — Mi mamó tu pisani čas — vse sam ples; ali pri Vas tudi tak plešejo kak

tù. Mene je letos tudi tota bolezen v svoj vertine ali oberlene potegnola: že na šestih plesih sem bil, na štiri pa še sem povabljen. Pri tem bi si človek lahko petè znuca. Dosta! Sbogom bodte!

V Gradci na 18 den svečnja 1838.

Vaš veren priatelj

Stanko Vraz.

Moj adress je

An Stanislaus Vraz Privatstudierender der Rechte. Abzugeben beim Herrn Prof. v Quas in der Dr. Dirnböckschen Amtskanzlei.

21.

(Koncept; nezna se komu.)

Euer Hochwürden!

Ihr goldenes Schreiben vom 5. d. M. hab' ich erst am 20. d. n. erhalten, es überraschte mich um so mehr, als sich Cerovčan nicht träumen liess je wieder bei mir ins Gedächtniss gerufen zu werden, denn dieser Pseudonymos hat nur ein einziges Mahl das slovenisch-literärische Feld betreten, und sich fest vorgenommen, nie wieder aus seiner Gruft heraufzusteigen, um dergleichen leere Fechtereien zu erneuern. Der Bothe des illyrischen Tages — die Danica ist aufgegangen; der Glanz hat ihn geblendet; die Adler des Vaterlandes und die Nachtigallen der Einigkeit und Liebe erhoben ihre göttlichen Stimmen und benahmen ihm für immer seine schwachen Laute. Rücken wir daher den Schleier der Vergangenheit über diesen Verschol-

lenen! — Ich war Anfangs (verzeihen Sie mir es dass ich Ihnen beichte) ein wenig böse, dass Sie mir nicht slawisch geschrieben haben, aber bei sich gelegtem Blute sah ich wohl mein Unrecht ein, denn auch der beste Slowene muss mit dem Psalmisten ausrufen: In Sünden wandle ich, in Sünden bin ich geboren, in Sünden hat mich die Mutter empfangen! und das Sünden durch moralisch deutsche Fesseln interpretiren. — Slawische Briefe kosten Tropfen slawischen Blutes, dass weiss ich, denn ich fühle mich nach Schreibung eines slawischen Briefes immer wie dahin geschlachtet; und so ein Opfer ist keiner von uns jüngeren Illyriern werth, dass er ihm von ihren kostbaren Lebenstagen dargebracht werde. Aber verzeihen Sie mir, dass ich Ihnen nicht dieses schuldige Opfer bringe: Ich bin es heute nicht im Stande, denn ich habe verflossene Nacht durchwachend das Feuer der Fantasie geschürt, um ein Gericht für unser illyrisches Lesepublikum, wovon Sie hald wieder ein Paar Brocken in der Danica finden werden, und bin in Folge dessen heute sehr erschöpft; ich würde daher auch meine Antwort auf spätere Zeiten aufgehoben haben, aber die Vortrefflichkeit des beiliegenden Buches vom ersten čechischen Dichter Herrn Johan Kollar, dessen Nahme Ihnen bekannt sein wird, lässt es nicht zu, Ihnen den freudigen Genuss länger vorzuenthalten, den Sie in seinen goldenen Worten finden werden. Jedoch ich will Ihrem Urtheile nicht vorgreifen, sondern schreite zur Beantwortung Ihrer werthen Zeilen. Ich habe bereits Mitte Jänner Herrn Schaffarik

das gewünschte geschickt. Am 8. März erhielt ich ein Schreiben von einem Serbo-Ilirier aus Prag, der mir unter andern berichtete Schaffarik habe das ihm durch eine hiesige Buchhandlung zugeschickte Paquet mit Büchern und Schriften nicht erhalten. Tags darauf als ich eben mich über das Schicksal besagten Paquets bei dem Absender erkundigen wollte, erhielt ich abermals einen Brief vom nämlichen in Prag studierenden Freunde mit einer Beilage von Schaffarik bestehend aus der freudigen Bestätigung des Empfanges des Ueberschickten und der 17. Nummer von Ost und West, welchem unser junge eifrige Oberilirier Terstenjak eben den Eingang in den Aufmerksamen erstürmt hat. Er hat ihm in die gestrige Nummer eine kurze Notiz über die gegenwärtig bestehenden Zweige des slavischen Gesamtbaumes als Einleitung vorausgeschickt, die ich Ihnen hier beischlüsse. Sollten Sie es für zweckdienlich finden, sie in ihr Provinzialblatt einzurücken, so belieben Sie darüber nach Ihrem Gutachten zu verfügen. Hier hat es viel Sensation erregt besonders aber in der Theologie wo wir schon alles für verloren gaben. Wir hatten auch viel Grund so lieblos zu muthmassen, denn niemand wollte etwas von slavischen wissen. Sie verwiesen mich in dieser Hinsicht an hiesige Theologen, aber mit Schmerz muss ich Ihnen berichten, dass ich da an taube Ohren — ich möchte sagen an Gräber klopfte; in der ganzen Theologie fand sich nur ein einziger Alumnus, der sich bereitwillig zeigte mir die slavischen Namen der Orte und Bäche seiner Umgebung anzugeben. Die

übrigen wussten oft das dritte Dorf aus ihrer Nachbarschaft nicht slavisch zu nennen. Solche Apathie herrscht bei uns! Auch vom Lande bekam ich ausser einigen wohlklingenden Versprechungen keinen einzigen Nahmen. So stehen die Sachen auch bei den Verehrern der Themis, die man im Deutschen Bier oder Biliard übersetzen müsste, wenn man nicht griechisch könnte, sondern sich rein auf ihre Lieblings-Beschäftigung hielte. Verzeihen Sie mir, dass ich diese zwei Tropfen Galle mit einfließen liess. Bei uns Steirer Slawen, wenigstens des Marburger Kreises herrscht eine träge beängstigen(de) Wind-Stille; denn der Repraesentator unseres steirisch slovenischen Schreibewesens hält die Zügel der Winde knapp, und so droht der See der Volksliteratur entweder ganz auszutrocknen oder sich wenigstens in einen Sumpf zu verwandeln. Ich muss in Gleichnissen und Bildern sprechen, da es nicht erlaubt ist einen Fremden das Visier zu öffnen. Sie schrieben mir voriges Jahr: Er wird ad matrem zurückkehren der Consequenz halber, mich würde es sehr erfreuen, ich würde ihm zum Beweise als mein Vermögen zur Rückreise anbieten, aber ich zweifle immer an Ihrer Vermuthung. Doch wir wollen von der Zukunft alles Gute erwarten, wenn auch dieses Schaf verloren geht. — Die Danica und Novine garantiren das Recht unserer Erwartung und Briefe aus den untrigen Theilen bestärken mich in meinen Hoffnungen. Mein Pobratim Vukotinović, dessen Gedichte und historische Erzählung sich eben bei Gaj unter Presse befinden, hat

in seinem letzten Briefe von 17. März unter andern folgendes geschrieben: Kod nas se sve po malo . . . osobito je mladež dobra . . . In der letzten Nummer der Novine ilirske wurde auf den 1. April in dem Agramer Concertsaale von den ilirischen National-Componisten Livadić od Ravne-zvėzde ein Concert angekündigt, unter welchem die zwei jungen Edelleute Daniel Farkaš und Heinrich Mikšić od Dolnjega Lukovca in ilirischer Sprache ein Duet aus der italienischen Oper Belisar singen und Herr Roksandić Mažuranić's Gedicht, 'Vėkovi Ilirie' deklamiren wird. Erfreuliche Nachrichten! — Auch bei uns hat sich der Aufsatz, welchen ich Ihnen hier beischliesse, in der Theologie viel Sensation erregt. Auch auf dem Lande wird die beabsichtigte Wirkung (wenn ich nicht irre) verfehlen. Herr Pfarrer Krempel, der Ihnen vielleicht durch seine Legende der Heiligen bekannt ist, schreibt eine Geschichte der Steiermark in slowenischer Sprache nach Kačić Manier abwechselnd mit Prosa. Ich kenne diesen höchst achtungswürdigen Mann, der leider wegen seines heiligen Wahrheitseifers verkannt, ja sogar verfolgt wird, noch aus meinen Knabenjahren, wo er mein Lehrer war, und habe in ihm bei meinen späteren Besuchen einen grossen und feurigen Patrioten gefunden. Nachdem ich von der Schreibung seiner Geschichte gehört habe, erkundigte ich mich bei ihm, ob er nicht geneigt wäre in seiner Geschichte die organische Orthografie zu acceptiren, indem ich ihm die Aussicht eröffnete, dass der Philoslowene Gaj sein Werk mit der

neuen Orthographie unter Presse nehmen würde. Er antwortete mir bezüglich dessen Folgendes:

Drašković-Erdödy

Auch eine Volksbibel wollte dieser würdige Mann schreiben in der Voraussetzung, dass Herr Murko keine schreibt, was man schon seit langer Zeit von ihm erwarten soll. Er erkundigte sich daher freundschaftlich bei ihm, ob er (Murko) wirklich entschlossen wäre eine solche zu schreiben? Jedoch Murko erbat sich Bedenkzeit und so wird Herr Krempler wahrscheinlich die Verjährung warten müssen. — So wissen unsere Koryphaeen unseren eifrigen Arbeitern die Hände zu lahmen.

Herr Caf, von den ich Ihnen in meinem ersten Briefe geschrieben, lebt und webt noch immer und zwar von Tag zu Tag eifriger in seinem etymologischen Felde, welches er schon seit 5 Jahren durchwühlt. Die Ergebnisse seines Nachforschens gränzen an das Staunen erregende. Ich gab diesen Jüngling schon einige Mal kosmisch und slawisch für verloren. Aber er ist wieder auf dem Faden der Slawa aus den Labyrinthen, in die er durch Umstände gerieth, siegreich zurückgekehrt. Der Edelstein hat seine Probe bestanden. Seine etymologischen Forschungen und Gewinnste hat, die nicht charlatanemässig wie die Herrn Dankowsky's aus der blauen Luft gegriffen nach einen beiläufigen Klange abgenommen, sondern auf feste untrügliche Regeln gestützt. Er hatte mir heute in das Gebäude seines Beobachtens blicken lassen und ich muss bekennen, dass er nach meiner Ansicht bereits ein grosser Grammatiker und Philolog

ist. — Er hat mich auch versichert, dass er ein theilnamsvoller Ilirier sey und wenn ihm Gott die Gnade gibt sein Werk zu vollenden, so wolle er es in den Schoos der Mutter Velike Ilirie legen. — Ich bin gegenwärtig nebst meinen Obligatstudien mit der Ueberschreibung und Commentierung unserer oberilirischen besonders steirischen Nationallieder, deren Zahl sich auf 340—50 beläuft, beschäftigt. Herr Schaffarik hat mich auch zum Volksliedersammler Kroatiens, Krains und Kärthens creirt, aber ich muss Ihnen gestehen, dass ich ausser Zweien kroatischen, einen kärtnischen und einigen wenigen krainischen nichts in meiner Sammlung besitze. Könnten Sie mir nicht etwas aus Kärthen zuflüssen lassen, um der von Schaffarik ausgesprochenen Erwartung genügender zu entsprechen? Besonders grossen Mangel hab' ich an echt historischen Liedern, wenn ich nicht viel mehr dazu bekomme so werde ich müssen diese wenigen mit Schaffariks Worten: „dëginy služebného poddanstva (nähm. Slowanůw) tratj se w blesku hrdinskýh činůw gegich panůw, gimiž tito w bojich swýh na ugmu mnohých okolnjh národůw se proslawili“ begleiten. Was singet und fabelt bei Ihnen von Kralj Matjaš. Dieser Mann ist der wichtigste Held seit Samo und Prëmysl Ottokar unserer Schicksale. Er war geborner Slowene unter ihm war die stara pravda im grössten Flor. — Könnten Sie mir nicht bei Gelegenheit etwas von den nationalen Ueberresten unserer Gebräuche bei Geburthen, Hochzeiten und Begräbnissen ferner von dem K o l e d o v a n j e, dem Spinnen, und

des Getreideschneidens mittheilen, wie sie sich noch in Kärnthen vorfinden. — Bringen auch noch bei Ihnen die Schnitterinnen einen Aehrenkranz mit nach Hause, und was hat es nach Ihrer Meinung für ein Bewandniss mit diesem Kranze? Die Herrn Kastelic und Dr. Prešern versprochen mir ihre Volksliedersammlungen, aber ich habe erfahren, dass Sie gegenwärtig ihre Volkslieder 45 an Zahl einem polnischen Exulanten Namens Koritko zur Herausgabe übergeben haben. Koritko hat auch meine Sammlung angesprochen, aber es ist mir unmöglich diesem meinem liebsten Ziehkinde durch fremde Hände den Segen zum Eintritt in die literarische Welt auflegen zu lassen. Jedoch ich muss schliessen. Ich wollte mich kurz fassen, aber es war mir bei so reichlichem Stoffe nicht möglich lakonisch zu sein, obgleich es Noththäte. Verzeihen Sie dass ich Ihr Gesicht so lange gefoltet habe. Dürfte ich nicht auf eine Antwort warten? Die Sünden dieses Briefes sind gross aber Ihre Milde ist nicht kleiner.

22.

Rakovcu.

Dragi Dragutine!

Eto ti priobčujem jednu veću pësan, što za Šandorov almanak odlučena, već od prošavše godini medju mojimi pismami parhni, budući se Šandorovo dëlo neće da pojavi. Molim Tebe, moj dragane, metni Ti ju u Danicu, ako boljih pësamah nemate na ruci. Ti možeš što god promëniti na

ověh rižmah, budući si okretnii u Ilirštini, nego ja siromah, što bih u ověh mračněh krajinah naše mile majke — naše Velike Ilirie luć ili světlost toga jedna světa najprije plačem pozdravio. Toliko te vendar prošim, moj krasni priatelju, da mi ne odiras mojih rěćih na ost i ostno i t. d. te gradiš od njih os i osno i t. d.; budući ja nespoznavam ove naslade potrebitom za našu Ilirštinu, te nikad spoznavao nebudem, dok bude ove glave na mom trupu. K tomu spadaju i ono izsuvanje kano ti raširiti nam. razširiti, te način rižmanja kano ti:

Ej da vidiš čudne ti potěre,
Kad u korlat kopovom pobere,
Kako izběgnu, da šikara dumi i t.d.

Ovdě se može čělo lagko kazati „kak izběgnu“, zašto „Kako izběgnu?“ Nu ja neću više o tom prazne slame mlatiti. Nije li tako? Stoj zdravo! Mi se ćemo viditi svarhom ova měseca, budući još nisam polovice napěva sakupio. Pozdravljam bratju, Vuk. Bab. Dem. i Mazuranića.

U Ilověh 5. listop. 1838.

Stanko Vraz.

23.

Muršecu.

V Zagrebi na 17. den grudna l. 1838.

Dragi priatelj!

Da se novo leto približava, pred kerem Vi dosti listov dobili bodete, tudi jaz svoj listek k

Vam pošlem, pa ne kaj bi Vam ž njim samo vošil zdravje i t. d. temoč kaj bi Vas ž njim pozval z pridruženim cfrastim listom, kaj bi si Vi že vučeni Ilir za Vašo dalješnjo podvučenje — od novega léta tudi Ilirske novine deržali. Korist si ove novine deržati nije samo enega lica najmre se v ilirščini — v sladki ilirščini podvučavati, temoč polag tega se tudi od dneva do dneva lahko vuči, zakaj da čisla (broje) po redi ne na jednok dobiva, no tak lahko vse prešteje, prežije ino zapomni. Poleg tega institut slovenski podpira, koji svojega verstnika tak lahko nenajde. Ja znam, kaj Vi meni ove prošnje odbili nebote. Za to pa Vam tudi obljubim, kaj bom jaz od novega leta pridneši, več za tote novine in lepo Denico dela, po tudi ne samo moja dela po perstih meril, temoč sve dobro od naših Stajerskih Slovincov v njih odkrivati no razkrivati začel — tak začel kak mi sline na jezik pernesejo. — Pridenem Vam tudi en ilirski kalendarček. Tu je tudi takšni nemški, ino drugi velki enolistni dobiti, ker je po enem kraji ilirski po drugem pa nemški štampan. — K kalendriču primečem Vam tudi oglas tiskarne Gajeve; morbiti bi Vam kakšni bileti, formulari za kerstne ali mertvečke knjige, ali za kerstne ali mertvečke liste ali kaj takšnega trebalo. To vse znate pri nas lepo ino za male peneze dobiti, zakaj Gaj ne išče dobička, temoč zasluge.

Ja Vam z veseljom pišem, kaj je od milostivnega našega cesara en velki ilirski domorodec (patriot) za velikega župana Zagrebske županije (Comitat) odebran, ker Gaja jako miluje, ino ker je

včera deputaciji plemenitašov ove županije, keriso ga latinski nagovorili, slavjanski odgovoril s timi rečmi: Slavna gospodo! draga bratjo! Ja oću slavnoj deputaciji blagorodnog plemstva i t. d. po naški (slavenski) odgovoriti, budući ja sin velike Slavie ne sečnim si za sramotu, nego za najveći ponos, se lepog jezika naših materah služiti i t. d. — — Ovi domorodec se zove Nikola Zdenčaj Zahromić gradski vlastelin (Herrschaftbesitzer) Križevčke županije. — V četertek (20. t. m.) služil bo se requium za spomen dvestoletno smerti najslavnešega našega pesnika Gundulića, kero bodo kanonik Mihić praefekt i director bogoslovja z največšim pompom služili. Vsi šribari velki ino mali, muzikalno društvo, školska mlajina bo polag te černe meše. Tudi bo se na taj spomin en album pri Gaji na svetlo dal, v keriknižici bode govor Štosov na spomen jegove smerti, opis svetka (Feierlichkeit) in pésní vseh pesnikov, ki so od l. 1638. gda je Gundulić vmerl, do gnešnih poetov, od jegove slave popevali. —

Tu se zdaj zvun naših slovenskih nar. popevk stampajo v horvatskem narčji kniga od konjke reje ino konskih bolezne, v šlavonskem — molitvena kniga ino v ilirskem gramatika za Graničarske nar: škole vse s novim pravopisom, za kajc. kr. dvorna bojna komisija je zapovedala, da se po vseh slavj. graničarskih regimentnih školah novi pravopis vpeljati more. Knigo od konjske reje da Zagrebska županija na svoje troške stampati. — Po novem leti bó se ilirski drama od Kuljevića igral, in narodni ples v reduti deržal. —

Kroz Krapino na Wimmera v Ptuji bodte dobili, vse felè popepke ino od Dr. Demetra ino Kukuljevića svoje drame na razprodavanje, od vsakega tri exemplara. Včinite, kaj Vam je mogoče. Prosim Vas tudi, sbirajte praenumerante za moje narodne popevke, meni zdaj netreba od praenumerantov penez, samo čislo od njih mi pošlite, da se per eni priliki zdaj s exemplari ravnati. — Ne bi li Vi to milost zkazali svi kote leve strane (znotrašnje) Vaše farne cirkve spregledali, jeli bi morti gde kakšni cyrilski napis najšli? Gaj mi je pravil, kaj so g. Bedenko Krapinski farmešter negda tam cyrilске napiske vidili ino šteli. Prosim Vas lepo oznante mi to naskorem, zakaj to mi jako trēba. K temu tudi pridente tiste peneze, kaj ste jih za Vedeže že rešili. Pozdravte mi vse Vuptčance, ker kaj za me marajo, ino ostante sbogom. Nepozabte za Megliča per visov. g. dehanto diplomatzirati. Vaš istinski priatelj

St. Vraz.

Če nebi štela Ptujška pošta penez za praenumeratio novin ilirski prijeti, pokažite njoj samo toti pridružni štampani list, ino recte kaj Gradčeka pošta vsako praenumeracio na te novine prime. — Jel Vi deržite s Gradčkim druŹtvom za kuplenje ino štenje Slavj. knjig ino časopisov? Morete pristopiti. Moj adress je :

An Stanko Vraz Jurat. Mit Briefen an die Redaktion der illyrischen National-Zeitung des Hr. Dr. Ljud. v. Gaj zu Agram.

Ja sem srečno obadva paqueta dobil. Lepo se Vam zahvalim na skerbi Vaše. *St. Vraz.*

24.

Kočevaru.

Na 15. dan prosinca mĕs. godine 1838.

Dragi pobratime!

Eto ti šaljem sliku od našega preljubljenoga Gaja, koga neka Bog poŹivi! Ja znam, da Ti dobro došla bude. Priklopljene k tomu nalaziš Vukotinovićeve pjesmice i Kukuljevićeve „Turke kod Siska“. Ja sam nedavno se povratio iz Križevca, gdje bih se blizo nedĕlju danah u kući moga pobratima bavio. On je kanoti marljiva, netrudiva ĉelica: sada opet historičnu pripovĕdku ili (da bolje kaŹem) ĉĕli roman piše pod naslovom „Iliri i Madjari“ od koje predmet uzet jest iz narodne povĕsti, kojeg pako on historičnimi sohami podupira. — Ja se veomi veselim vrhu toga dĕlca, makar vikalo i krikalo svekoliko nad njim. — Ja dobih ovih danah zadnji svezak ĉasopisa museum ĉeskĕho u ruke, u kojem Šafarik na kratkom se najnovijih naših lanjskih knjigah spominje te nada svimi Vukotinovića pohvaluje. Ja sam već taj razsudak preveo, te ga u Danicu postaviti naumim. — Druga najvaŹnija za nas, sada u Dubrovniku izlazeća, knjiga jest etomadne nadošla — nu samo ŹaliboŹe! u dviju exemplarih — inaĉe bi Ti jednog priklopio bio. Ta knjiga se naziva „Jegjupka“ (Ciganica) od Ćubranovića (Dubrovaĉkog pĕsnika Ź. 1550.) i biva od Dubrovĉana kadakad i Gunduliću nadnešena. Muĉno jest razumĕti, te je za nas ni samo radi toga, da je Gaju našemu posve-

tjena, od velike važnosti i cène, nogo osebujno za svakog gornjeg Ilira zauzimiva, budući jest u njoj kadakad i naš dvojbroynik n. pr. naju (nostrum duorum) nam. nas i više toga metnuto. Ti se mozbit jošter sětjaš o onih rěčih, kojimi bih Ti razpravljaio moja mněnja vrhu zaroditeljne (geneticus) jednakosti našeg slověnskog t. j. gornjo-ilirskog narěčja s dolnjim dalmatinsko dubrovačkim. Ni samo u tom stoji moje mněnje tada i sada Tebi priobćeno, da se Dalmatinci baš kako mi (gornjoil.) Slověncima i svoj jezik slověnskimi nazivaju, nego ono se od dana do dana, čim većma i boljma Dubrovčane čitam, potvrđjava, budući u njih malo ni svi oni provincializmi nadvladuju, koji u nas carstvuju. To se razumě, da je naše narěčje ni toli čisto i bogato, kao što je dubrovačko, nu bič koj je bėsno vrhu siromašnih glavah naših Slověnaeah bio bi kamo oštiri i ljuti od sudbine Dubrovčana i t. d. — Ověh dana će se služiti requio u slavnú uzpomenu slavnoga i neumrloga našega Gundulića, koj se baš prie dvěsto godinah (1638.) prestavio bi. To će biti veomi svetačno, budući da najviši častnici ovděšnji, školna mladež i muzikalno družtvo pribivala bude misi. — Tu svetačnost tim više podignuti i proslaviti, oće se kod Ćaja na predložak Dr. Demetra, koj Te pozdravlja, lěpi malheni album na sviet izdati, u kojem budu sve pěsni, koje već od Gundulića do današnjeg vrěmena vrhu njega složene bihu, te pěsni od najnoviijh naših sadašnjih pěsniakah o njem izpěvane, sastavljene budu. Kanoti uvod ove knjižice bit će opis ove svetačnosti i govor, kojega

bude g. Stoos vrhu zaslugah Gundulićevih u crkvi pronašao. — Obširnia o tom danu, o kojem ćedu mnoge novine od juga do najdubljeg sēvera zamnēti (zazvoniti), ćeš u novinah naših čitati. — Druga svetačnost narodna bit će u 20. d. m. prikazanje Kukuljevićevog dramata, od strane ovdēšnjih juratah na uspomēnu tristolētnu pobēde Krštanah Ilirskēh pod Siskom, koja se u ovom komadu proslavlja. Tada Ti bez uklona dojt moraš. Bodjanskog još neima*). — Molim Tebe, dragi prijatelju, kupi već sada predbrojitelje za moju knjigu „Narodne pēsni gornjoilirske ili Slovēnske“, koje za nedēlu danah pod tisak dojt ćedu. — Apropos! Jasam zadnju kratkod Tebe jedan list papira ostavio, na kojem bih si jednu nar. pēsan od Tvoje Jerčke zabilēžio i svašta zasnovao. Molim Te pošli mi ga s prvim Tvojim listom pod naslovom „An Stanko Vraz. Mit Briefen an die illyrische Zeitungsredaktion zu Agram“ i pošli mi zajedno s tim listom 5 fr. sr., kojih mi veomi trēba. — Pozdravljajuć Tebe i Tvoju suprugu i cēlovajuć Ljudmilku — ostajem —

Tvoj *Stanko*.

*) Bodjanski pisaše jednu knjigu „O narodnoj poezii Slavjanskih plemen“, koja mu pribavi jednu osobujnu professuru u Petrogradu, gdē će on po svome povratku prvi literaturu svih Slavjanah prednašati. Jegovi učenci ćedu se po svih univerzitetah ruskih kao professori sveslavjanske literature razprostraniti. On je sada u Pešti, te polag novin Srbskih će naskoro simo dojt. —

25.

Kočevaru.

U Zagrebu 15 dan m. sčnja godine 1839.

Dragi pobratime !

Knjige i kalendare, koje bih Ti predjučer put Miline bio poslao, mogo si već od g. Borovnjaka dobiti. Ako nisi, izvolji odmah nekoga po nje poslati. — Hvala Tebi na Tvojem već dosta lěpo pisanom ilirskom listu ! Ja sam s Tvojom ilirštinom premda ne podpuno, ipak dosta zadovoljan, budući u dojdućem ako ni bolja venda gora biti neće. Što mi o Vukotinoviću pišeš, tim ja nisam sasvim zadovoljan : ja najmre nisam te namisli, da dramatična poezija najvišji upliv u izobraženje narodno i najmanje u uzbudjenje narodoljubja ima. Taj upliv je samo pretežljiv (relativ). U narode, kojih jezik u tako preziranom i zanemarenom stanju biva, kao što je u nas, nije taj upliv toli silan, kao što Ti misliš, nu najmanji je od Demetrovih dramah i ostalih dubrovčanah nadati, budući su njihova dčla za veće zrčlu dobu slovesnosti osnovana, do koje mi još nekoliko dugih korakah imamo. — Za potrebu našeg občinstva ilirskog jesu lagke, drobne, razumive pčsni, ljubezne igrače i šale kao što su Vukotinovićeve i ostalih, koji u jegovoj vrsti pišu. K tomu se približuju ljubke ballade i u lepom gladkom slogu pisane novelle. Moj sokol Vukotinović daklem pravo ima, da u svojih prvih medjaših ostane. On je spisao na nukanje nekajih prijateljah,

Tvojih gledeć namislih vrstnikah, te meni na prosud uposlao, nu taj jegov komad, premda ima mnogo lepih, nežnih stranicah, venda nije dělo kojim bi se naš Vukotinović ponositi směo. Uslěd moga razsudjenja neće ovih „Slěpacah“ on niti na svět izdati. Tim postojanie on radi sada na svom romanu „Iliri i Madjari“, koj dojdueu jesen na svět izlazit oće. On je sada ovdě te Tebe lěpo pozdravlja. Drago bi njemu bilo, da bi se Ti š njim ovdě sastati mogo, buduće cěle poklade ovdě probavit oće. Za Tebe tim bolje uzbunit, da nas naskoro posětiš, šaljem Ti od strani ovděšnjih pravnikah billet, kojim Tebe na svoj domorodni plěs pozivaju. Što se tiće zabave, Te ja uvěriti mogu, da se Tvoje srce dosta razigrati oće, budući sve national bude — najmre oprave, napisi, nadpisi, igre, plěsi (kolo), pěsni i t. d. Ostali poziv molim Tebe izvolji mome dragome g. stricu izručiti, kojeg pristojno pozdravit izvolji. — 21. d. t. m. oće glasovita pěvalica „Ehner“, koja sada ovdě gostuje, opet mnogo iz razliĉitih operah ilirski pěvati. — Ja ti nemogu dosta podpuno opisati sladost, s kojim ona jednu ariu iz opere „Sonambula“ ilirski pěvaše, te izreći pohvalnu viku i krik, kojom ova aria od slušateljah primita biaše. Obćinstvo ne dado prie mira, dok nije ono isto tripud poěpetila. — Nemože se do-povedati, kolikom slašću iznad njezinih ustih naša božanstvena rěĉ teciaše. Ona takodjer istu ariu talianski pěvaše, nu zaludu naše rěĉi talianština nemogo nadići. Da možeš uzporediti jedno uz drugo — izvor uz prevod, priklučim Ti makar prve rěĉi, koje mi na pameti stoje :

„Ah čovččji um ne izmëra
Šlasti, kojom sam napunjena,
Moja srëca nije pëna;
Ti se uzdaješ, moj uzor!“

Ah! non giunge uman pensiero
Al contento ond io son piena,
A miei sensi io credo appena
Tu mi afida, o mio tesor.

Ti vidiš, da su u našem prevodu slogovi (Reime) od izvora bez prisiljena pridržani. Neka si svikolici glave izcerpe Nëmci, t. j. Nëmci od Europe i Amerike, toga uvëk vëkah iz svoga jezika nenaëine, što je u ovih malih rižmah naëinjeno iz našeg jezika :

Pojte rakam žvižgat
Nëmški modrijani. —

Moje dëlce narodnih pësamah je stoprv ovih danah pod tisak došlo, te moju kesu dobro izplitviti oëe, budući da Gaj, izgubivši mnogo pri Rušćevom i Kukuljevićevom dëlama, meni sada tiskati na posudjenje nemože. Ja bih mome šurjaku pisao, da mi novce pošalje, nu dosada nimam odgovora. Bog znade, što od toga biti oëe ; jeli bolestan ili što mu je u misao udarilo ? — Sve mi prorokuje, da pri ovom izdanju mnogo izgubit ëu. Nu bilo, kako mu bilo ! ja oëu na svaki naëin plod moga šestogodišnja truda na sviet izdati. Ako i polovicu izgubim, ide u ime božje — na žrtvenik domovine. Molim Tebe nabavi mi predbrojnukah ëim više tim bolje. Naskoro oëeš oglas u Danici ëitati, te ostala saznati. Što se tiëe novacah, priskoëi mi s nekoliko desetakami, ëim više tim bolje. Za pol godine danah oëu Ti sve povratit, i da vino svoje

pod cěnu prodati moram. — Što radi naš Miklošić? Jeli Ti štogod piše? Ja nimam od triuh mēsecah danah niti rěće od njega. Dojdi dojdi na ov poziv! Za tri dana možeš simo i tamo proći, te se najmanje danak ovdi zadržati. Moj stric neka dojde s Tobom. Ako nebi išo stric, možeš se sporazumiti s gosp. Galufom, koj svakako na ovaj bal doći će. Priporučujuć se Tvojoj supruzi i čelovajuć Tvoju milu ćerku trikrat, ostajem Tvoj věrni

Stanko.

26.

Malavašiću.

Na 26. dan m. svibnja 1839.

Dragi prijatelju!

Za lěpo sěme znanja ilirskog blagog jezika i literature naše dublje usějati u milom Kranjskom predělu — šaljem Vam eto! šestnaest novih knjigah s molbom, da je polag mogućnosti šire bolje razsējate po rukama Kranjske naše bratje domorodacah. Moja knjiga „Narodne pēsni slovenske“ uveznu sa svojim jedanaestim tabakom (arkom), budući mi ovděšnji consistorio, kojemu naleži censurat od daljnjih ostalěh tabakah, přěke prepone stavlja uzkratjenjem dovoljenja svoga. Nu sada opet jih t. j. moje narodne legende položivši pod krilo tih prem strožěh gospodah, nadam se da po trěznem svaženju mojih naprvo donešenih razlogah meni imprimata uztegnuti nebudu. — Brinite se te knjige najveće medju razboritiu mladež spraviti, od koje jedino

naša majka utěhu i radost izčekiva. Izvoljite nekoliko exemplara od knjige Draškovićeve, koji Vam suviše ostanu, mome ljubeznomu pobratimu Dr. Prešernu uzručiti zajedno s mojim svesrdnim pozdravom.

Nemojte, dragi moji mladjanci! klonuti, ako stvari od okolnostih nam neblagih kao sustavljene se čine, da ne napreduju toliko brzo kao što zahtěva i čeka Vaše siono, vatreno sree. Sunce kadkada lěpo vedro i žarko svane, venda skoro ga prekriju oblaci i mrklemagle. Nu ono je s otim ne sustavljeno na stazi svojoj, nego u prkos maglam za njimi se uzpinja sve više i više. Tako stoji i stvar naša. Lěpo i žarko se uzbudi duh narodnosti u naših južnih krajinah slavenskih, dizajuć siono svoja vedra krila prem nebu. Gotovo ga magle od přecěh okolnostih kadkada i gděkada obazasteru, nu ništa nemanje on za maglami, premda nevidjeno, se uznaša sve bliže i bliže do neběskog prestola, od koga jedino zavisi sudbina jegova. Magla se razprši, a sunce carskim svojim licem prostere blage trake od luči i světlobe putem neba i zemlje. Pouzdajte se samo u Boga i svoje sile. Toliko za Vašu i Vaših priateljah utěhu. Samo složno! Samo slogom može naša literatura uzcvětati. Samo, kada budemo mi odbacili od nas, skinuli iz naših ramenah strasti i previšnu, pristrastnu ljubav do kojej god posebne stranice, izključujuću druge, — onda može svaki od nas ponosno kazati: „Ja sam dostojan stupiti pred žrtvenik domovine“ onda kazat će Višnji srěci, kada bude ikoj od ovih izvoljenikah stupio pred žrtvenik: Fave, novus ingreditur mea

templa sacerdos. I onda će uzevětati pravo blagostanje. Dosta!

Novce za razprodane knjige izvoljite poslati na redakciu novinah ilirskih, gdje ja sad opet stojim, budući mi Gaj pri odlazku svome naručio bi redigiranje Danice za vrěme njegovog odsutstva. On je sada u Beču. Ovděšnje državno spravište odluči jučer, Bog ga poživio! da se na svakom Horvatskom, Slavonskom i Dalmatinskom gimnaziju ima podići i katedra ilirskog jezika. --

Stojte s Bogom

Vaš *Stanko Vraz.*

Bi Vam više i urednije pisao, nu odlazi prilika.

27.

Prešernu*).

Lieber guter Freund!

Mein Freund Dr. Kočevar von Landsberg, der den Verschleiss meiner Büchor für die oberen Gegenden übernommen hat, versichert mich, dass er auch nach Laibach eine Anzahl „Nar. pėsni“ überschickte und zwar an Dich adressirte. Da seit jener Zeit weder er noch ich eine Nachricht von Dir erhielten, so besorgt er, die Bücher könnten bei der Uebersendung in Verlust gorathen sein, und ersucht mich, ich sollte Dir darüber schreiben. — Ich unterziehe mich daher diesem Geschäfte mich mit der Bitte an dich, lieber Freund,

*) Iz Letopisa Matice slovenske za 1875. Strana 168 i sl.

wendend, ihm gefälligst schreiben zu wollen, ob Du das Betreffende erhalten, und in wie weit Sie dabei Dien buchhändlerisches Talent angewendet hast. Sei nicht ungehalten, dass wir Dich einen vortrefflichen Liebling der heiligen Helikonischen Schwestern und des ἀργυρότοξος Ἀπόλλων — zu solchen Commissionen anhalten. Bedenke nur, dass wir bei dem jetzigen Status unserer Nationalsache Alles in Allem sein müssen. Schaffarik, der göttliche Sohn Slawa's, verschleisst eben das nämliche Werk, das wir Dir übersandten. Ich selbst — si fas est, magnis componere parva — trage auf meinen Ausflügen im Tornister slavische Bücher, die ich gelegentlicht an Freunde unserer Literatur absetzte. Und so machen wir es gegenseitig Alle. „Jedna ruka mi je drugu, a obě lice,“ sagt unser Sprichwort.

Wie befindest Du Dich in Deiner béla Ljubljanza? Schon zwei Jahre habe ich keine Sylbe von Dir vernommen. Ach, unser Briefwechsel ist schon seit langer Zeit unterbrochen. Wer ist Schuld an dieser Unterbrechung? Wahrscheinlich Deine juridischen Berufsgeschäfte. Ich habe mit der Themis die Rechnung heuer geschlossen, und werde sie wahrscheinlich nie um ein Stück Brod als Lohn für manches Unangenehme bitten, was sie oder (besser gesagt) ihre Popen mir bereiteten. Daher — adieu Madame!

Es hatte mich sehr überrascht und ungemein erfreut, als ich neulich aus zweien Blättern der „Carniolia“ vernommen, dass Herr Andreas

Smole (*Anacharsis slovenicus*) zwei dramatische Stücke in der neuen Orthographie herausgegeben hatte. Nun, da der Rubicon überschritten, werdet ihr wohl nicht zum Rückzuge blasen, sondern auf der einmal betretenen Bahn wacker vorwärts schreiten. *Dii fa vent!* In Steiermark und Kärnten ist so ziemlich Alles für das Neue. Krain war von jeher in slovenicis die tonangebende Provinz, daher war es auch sehr klug, dass es auch mit der reelen Neuerung vor die Schwelle der Oeffentlichkeit herausschritt, wo ihm die übrigen slovenischen Provinzen gewiss mit entgegen kommen werden. Was die südlichsten slawischen Provinzen Oesterreichs anbelangt, so hat das čeho-illyrische Alphabet schon factisch gesiegt, indem zu Folge allerhöchsten Befehles schon alle Schulbücher Croatiens, Slavoniens und Dalmatiens in derselben gedruckt werden. Ja — die Stände Croatiens, Slavoniens und Dalmatiens bewerben sich bei Hofe um die Errichtung slavischer Lehrkanzeln auf allen Academien und Gymnasien der drei Königreiche und um die Erlaubniss der Stiftung eines slawischen National-Museums nach Art des Joanneums zu Graz. Diesem wird wahrscheinlich in der nächsten Generalcongregation eine Petition um die Einführung der illirischen Sprache als Geschäftssprache folgen. In den einzelnen Communitäten bedient man sich bereits derselben in den currenten Geschäften, öffentlichen Urkunden, als Pässen, Diplomen, Schuldscheinen u. s. w. — Das illirische Nationaltheater erfreut sich seit der letzten Congregation der hohen ständischen

Unterstützung. — Mit einem Worte: Alles steht sehr gut!

Du wirst Dich vielleicht wundern, wie ich hier verschlagen worden bin. — W. Landsberg am südlichen Abhange der Untersteirischen Schweiz gelegen, hat eine ziemlich gesunde Luft, und schöne Aussichten. Nachdem mich im letzten Carneval Hygieia verlassen, und ich seitdem immer kränkelte und mitunter auch sieben Wochen am Nervenfieber ernstlich darniederlag, erhielt ich eine freundschaftliche Einladung zur Luftveränderung von einem guten fernen Verwandten, der hier Graf Attems'scher Verwalter ist. Du weisst, dass die fernen Verwandten immer besser sind als die nahen, und so folgte ich auch freudig, nachdem ich ein kleines poetisches Werkchen „Djula b i e“ glücklich an Tageslicht befördert, — dem wohlmeinenden Rufe dieses meines Onkels. Die liebevolle Aufnahme von seiner und seiner Kinder Seite that mir sehr wohl, zu welchem noch der hiesige renommirte junge Arzt und feurige slaw. Patriot Dr. Kočevár sehr viel besonders zur Aufheiterung des Gemüthes beitrug. In diesem theueren Kreise erstarkte ich auch bereits in so weit, dass ich meine Reise am künftigen Sonntag nach Unterkrain fortsetzen kann. Ich werde Dienstag Abends in Preisseck bei Herrn Smole eintreffen. Sollte Herr Smole in Laibach sein, so bitte ich Dich ihn davon zu benachrichtigen. Vielleicht dass er ohne Störung seiner Geschäfte hinab kommen kann — und zwar in Deiner Begleitung. Ich wünsche sehr Dich zu sehen, und — post

varios casus et tot discrimina rerum
— so Manches mit Dir zu besprechen. Mit Gruss
und Kuss verbleibe ich

Dein aufrichtiger Freund

W. Landsberg am 7. September 1840.

Stanko Vraz.

28.

Moj ljubezni Babukiću!

Molim te lěpo, metni ovu pěsmicu u dojdúći broj (44.) Danice, za da što skorie naš Janko saznade, da ga niti moja slaba Vila bez pěsmice prošla nije. Ako bi već tko drugi bio svojim umotvorom ugnjezdio se u taj list, to ga molim ja za oproštenje, jerbo kod mene sila Boga nemoli. Molim te pored toga, da sastanuvši se s vedrim Jankom, moj mu naklon izjaviti izvoljiš zajedno s poniznom molbom, nebi li mi on mogo dva exemplara od svoje slike ustupiti: jednu za — me, a drugu za preč. g. Bratimira Dolinskog (Jarnika), koj veoma hlěpi š njim se barem po slici upoznati. — Gaja i ostalu bratju, koja se mene spominju, pozdravljam srdačno, kako i Tebe, moj dragi Věkoslave Jurjeviću ili (Bog zna) — kakoviću! —

U Karču d. 27. listopada g. 1840.

Tvoj istiniti prijatelj

Stanko Vraz.

Podpis. Pěsan Stanka Vraza metnut je
za g. censorsa, pa se u štampi ima sasvim izostaviti.

29.

Moj dragi Babukiću!

Odčlivši se iz Zagreba scenio sam, da Tebi dugo od mene mira bude; a eto, brate, vraga! opet sve većma uvidim, da ja s Tobom u miru živeti nemogu. Pisao sam prošavšu nedelju ljubeznomu prijatelju Gaju za nekoju knjigu (Čtenia na ruskom jazikě, sočinenie Nik Greča), a on neće da šalje. Molim Tebe dakle, da mi Ti ljubav izkažeš, te za me rečenu knjigu od Gaja izmoliš. Ja bi voljio nekoliko Puškinovih pèsamah, kojih do tri, četiri u njoj imade, za Danicu prevesti. I kod Rieseaa imadem jednu knjigu, a drugu kod Prettnera (Vukove poslovice), koje bi ovdě veoma nužno upotrebovao, da jih imadem pod rukom. Smolé iz Ljubljane mi je pisao, da mi je na g. Leutzendorfa svoju sbirku krainskih nar. pèsnih poslao. Molim Te, izvolji onaj rukopis od g. Leutzendorfa u mome imenu rešiti, pa mi amo poslati, ako ni-maš danas vrěmena, barem do d. nedelje, za da brže bolje stvari prepisati i g. Smoletu na njegovo zahtěvanje što skorie povrnuti mogu. Ako si od koje god strane za me novacah primio, izvolji š njimi Prettnera platiti (za prost svezak od jednog komada 2 kr. a za pozlatjen 10 kr.). Sta je svezao, Tebi je izručio. Ja izvan 1. prostog komadića ništa primio nisam. — Liste, koji su medju tim pod mojim naslovom u Zagreb došli, izvolji k knjigam priklopiti. — Ja sam sada moje Ballade u red spravio (imade njih 19) (16 izvornih a 3 prevedene). Sada prevadjam za ilirski teatar iz

poljskoga grofa Alex. Fredra veselu igru. Piérwsza lepsza, što baš najbolje neide za rukom. Bolje me veseli prevadjanje rukopisa Kralodvorskog, od kojeg žali Bože samo pet manjih komadah u prepisu imadem, nu koji su već i prevedeni. Knjigu istu zaboravio sam u Zagrebu. Gaj jih imade puno, ako bi mi ktio jednu ili pokloniti ili uzaimiti, bio bi mi veliki hatar. — Kako Ti? Kako Gaj i ostali? Nu ti nimaš vrěmena odgovarati jednomu seljaninu. — Ovdě smo imali veselje našega Janku pričekati i podvoriti; nu on je samo oběd probavio, pa se odmah iza kave vratio u Pogradje. Mi bi radi čitali obćinske novine. Objavi nam, koj bi jih dan bilo moguće dobivati poslē kako stinu u Zagreb, i što bi valjalo da platjamo. Mi bi jih držali iz vlastite ruke, nu odkako je pečat carska po toliko poskočila, odviše skupo stoje.

Gospodični Fanički Gajevoj izvolji jedan urešeno svezan komad od Djulabiah u mome imenu predati. Ako mi možeš 3 lěpo svezane izglede još simo poslati, bit će mi veoma drago. Ala kolikih lěpih komisiah! oćeš ti izkliknuti. Istina Bog, nu — nu — ja nimam nikoga u Zagrebu na kojega bi se tako osloniti mogo kao na Tebe. Ti si najtočnii izmedju sviuh Ilirah, da točnii od istoga

Tvoga iskrenoga prijatelja

Stanke Vraza.

U Bistrici, koja Tebe i ostalu bratju domorodce pozdravlja, dana 25. studenoga godine 1840.

Ja obećujem g. Gaju knjigu: „Čtenia na ruskom jazikě“ već dojduću nedělju povratiti u Zagreb.

Jest li Ljud. Vukotinović u Zagrebu. Pozdravljam ga srdačno. —

30.

Dragi brate Babukiću!

Eto ti šaljem opet nekoliko kakvih takvih priloga za Danicu. Za pěsmicu „Kitica“ željio i molio bi, da se još ovoga mēseca metne u Danicu, a za drugu „Angjelii“ draže bi mi bilo da se metne dojdūće stoprv godine.

Ako se ti u primetcih išto nedopada, možeš, dragi moj Aristarche ili (ako ti je draže) Quintiliane! polag Tvoje volje popraviti; a kad dodješ na rižme, kaži: Pero stani! Ove strune ti negani! (Grof Drašković).

Bitće mi veoma drago, ako mi s ovim listonošom obrećene stvari poslati blagoizvoljiš. Vidiš da već moram u Engleze dirati, kad nimam šta da prevodim iz slavenskog. Pošli mi slugu doli k mladomu Jakopoviću, nebi li mi od njega šta poneti imao. — Naruči mi prvom prilikom, kad imatćeš vrēmena lagahno prolaziti pokraj Hirschfeldnoga, španjolske narodnje pėsme, koje su u Beču g. 1810. ili 1814. (neznam upravo) izišle pod naslovom: *Silva de romances viejos* — por Jakopo Grim. In Viena 1810. Knjiga stoji (ako nebludim) 1 fr. 30 kr.

U ostalom stoj zdravo!

Pozdravljajuć Tebe i ostalu bratju Ilire ostajem u Bistrici d. 1. prosinca g. 1810.

Tvoj istiniti
Stanko.

Stvari, koje si mi poslao, dobio sam. Hvala Ti na dobroti!

31.

Babukiću.

Dragi Věkoslave!

Imade-li kod Tebe listovah ili kakviah družieh stvarih? Jesi-li dobio stražnji moj list? — Izvolji sve još jedanput pročitati, pa mi poslati zajedno s ovim poslanikom. — Priklopljeni jedan list izvoli izručiti g. Gaju; a drugoga g. Vakaniću (ako je u Zagrebu); (ako ga nima) pošlji list na poštu. — Ja nimam baš ništa za prevadjanje niti za čitanje za uvěžbavati se u nevezanom slogu. Ako mi nemožeš poslati Rukopisa Kraljodvorskog, pošli mi životopis Dositheov.

Smiluj mi se, gospodine!

U Bistrici d. 8. pros. g. 1840.

Stanko.

32.

Prešernu *).

Lieber Freund!

Kaum hatte ich an Herrn Smole eine Antwort auf seine zwei letzten Zuschriften abgeschickt, als ich den Tag darauf durch die „Danica“ die traurige Nachricht seines Absterbens erhielt. Da ich im besagten Schreiben auch einige Zeilen beisetzte,

*) Iz „Letopisa matice slovenske“ za 1875. str. 170. i sl.

die Dich betreffen, so beeile ich mich Dich davon in Kenntniss zu setzen, mit der Bitte, mir die Gefälligkeit erweisen zu wollen, wenn es möglich ist, Dich in den Besitz jenes Schreibens zu setzen. Vielleicht, dass es sein Bruder, der Postmeister in Laibach sein soll, eröffnet hat. Es musste zwischen dem 7.—10. d. M. von Agram abgegangen sein.

Dieser betäubende Todfall hat unter den Patrioten Kroatiens die grösste Sensation erregt. Er wird allgemein betrauert. Dass mich die Nachricht davon sehr consternirt hat, brauche ich Dir nicht umständlicher zu beschreiben. Leider hat uns das l. Jahr in dieser Hinsicht sehr hart mitgenommen. Den verflossenen Sommer haben wir zwei hoffnungsvolle junge Patrioten verloren. Um eben die Zeit, als Herr Smole in Laibach verschied, starb plötzlich einer unserer grössten Patrioten und Beförderer illyrischer Literatur und Nationalität Herr Mavro v. Klabučarič, Oberstuhlrichter des Agramer Comitats in Karlstadt. Und so betreffen uns alle Augenblicke Verluste, die uns untröstlich machen müssten, wenn nicht der gütige Gang der Zeit uns andererseits wieder glückliche Vorthelle in dem Fortschritte der Literatur und Nationalität zutheilen würde, die alle Verluste aufwiegen. Wir können hier nur wehmüthig ausrufen: Herr, es geschehe Dein Wille! und uns näher aneinander anschliessen, um leichter den widrigen Zeitereignissen die Stirne bieten zu können, die hingeschiedenen Guten im treuen Angedenken behalten. —

Was soll ich mit den mir geschickten Heften der Smolet'schen Volksliedersammlung machen?

Soll ich sie euch zurücksenden, oder wollet Ihr sie mir überlassen? Ich weiss mich noch aus Preisseg vom Jahre 1834 zu erinnern, dass Herr Smole einen guten Valvasor besass. Wer ist in den Besitz desselben gelangt? Herr Gaj sucht für unsere Nationalbibliothek schon seit einigen Jahren ein vollständiges Exemplar, aber fruchtlos. Ich wollte in dieser Angelenenheit an Herrn Smole ein paar-mal schreiben, aber ein Unstern trieb mich an es zu unterlassen, da wir mit Gaj vor hatten, euch im Frühjahr 1841 zu besuchen. — Könntest nicht Du Dich auf welche ehrliche Art immer in den Besitz desselben (Chronik Valvasors) setzen. Freund Gaj will Dir alle dabei ausgelegten Kosten redlich erstatten. Thue uns, wenn es deine Geschäfte zulassen, diese Gefälligkeit, den Ankauf durch eueren Spediteur Sartori an unseren Leutzen-dorf (Spediteur) unter Gaj's Adresse zu schicken. — Nun will ich in der Kürze Deine letzt hinge-worfenen Zeilen beantworten.

Ein Exemplar von dem I. Theile „Narod-nje pësni ilirske“ kostet 1 fl. 30 kr. C. M. Du kannst mir den Betrag entweder in Geld, oder so viel von Deinem „Kèrst pèr Savici“ und von Vodnik, Matiček und Varh (mit neuer Orthographie) schicken, als der Werth der Dir ge-schickten „Narodnje pësni“ beträgt. Wenn Du das erstere vorziehst, so brauchst Du Dir nicht so wehe zu thun. Du weisst zwar, dass Poeten immer Geld brauchen (die illirischen nicht ausge-nommen), ich weiss aber auch, dass die Poeten (die slovenischen nicht ausgenommen) schwer zu

Gelde kommen. *Fiat applicatio!* — Deine Ansichten über das Streben der illyrischen Literatoren und ihrer übrigen slawischen Freunde kann ich keineswegs theilen. Das Aufstreben der neu-illyrischen ist nicht dahin gerichtet, die provincial-illyrischen literarischen Bestrebungen hemmen, noch weniger unterdrücken zu wollen. Nur zweifelt sie an einer üppigen Blüthe derselben. Niemand zweifelt an der Bildungsfähigkeit des wendischen Dialectes; niemand zweifelt auch an der Richtigkeit der von dir aufgestellten Parallele zwischen dem Spanischen und Portugiesischen einerseits und dem Serbo-illyrischen und Wendo-illyrischen anderseits. Aber jeder umsichtige illyr. Ethnologe muss dem Gedeihen der wendoillyrischen Literatur nichts Dauerndes voraussagen. Abgesehen von dem reissenden Einflusse des Germanismus in Oberillyrien fehlt die Basis der Möglichkeit eines Aufkommens des isolirten Slovenismus. Sage mir, wie viel gibt es unter der Million Slowenen Abnehmer für ein wissenschaftliches oder belletristisches Werk in dem Hausdialecte? und wie viele kann es bei der sanguinischsten Hoffnung in der Zukunft geben? Nie soviel, dass die Druckkosten bestritten werden könnten, um wie viel weniger so viel, dass ein slov. Schriftsteller von dem Ertrage seiner Werke honet leben könnte. So lange die Literaten einer Sprache nicht wenigstens diese Hoffnung hegen dürfen, gibt es keine Literatur. Die Cultur einer jeden Sprache, die

etwas in der Welt bedeuten will, muss sich wenigstens auf eine Volksmasse von 5—6 Millionen stützen. Die Magjaren haben eine Bevölkerung von 3—4, und können bei ihrem grossen Reichthume und den grössten Opfern von Seite der Reichen zu keiner Bedeutung gelangen. Schauen wir hin auf die kleineren Völker Europa's, auf die Portugiesen, Holländer, Dänen u. s. w., was spielen sie bei allen ihren Camoens u. s. w. für eine elende Rolle im Gebiete der Kunst und Literatur. Sie sind regierende Nationen, und was wollen wir Fremden dienende Wenden? Ich zweifle nicht an einem „wendischen Camoens“, vielleicht bekommen wir zwei, drei... aber darauf werden (nach der Verhungerung dieser Dreier) Jahrhunderte der literarischen Dürre folgen. — Uns Oberillyriern bleibt daher nichts übrig, als uns, wenn wir Slawen bleiben wollen, an unsere Brüder im Süden anzuschliessen, was uns keine so grosse Anstrengung kosten wird, wenn wir es herzhaft angreifen, da sie uns an Sprache die nächsten sind. (Das wirst du mir wohl zugeben, dass wir von ihnen in Sprache und Character nicht entfernter sind als der Hannoveraner von den Sachsen, und dieser von den Deutschen Steiermarks.) Uns fehlt nichts als Ernst. Können wir so gut deutsch, französisch etc. erlernen, warum nicht den nächsten verwandten Dialect? Aber freilich kostet das die Aufgebung des Uneinigkeitsgeistes. — Kennst Du Kopitars letztes Werk? Es hat uns wirklich mehr genutzt als geschadet. Herr K. hat in Croatien den ganzen Credit verloren. — Schreibe mir bald und etwas näheres

von Pinter. Habet Ihr noch Exemplare vom ABC-Kriege? Lebe wohl!

Stanko Vraz.

Bistrica bei Agram am 15. December 1840.

33.

(Koncept; ne zna se komu.)

Visokoučeni gospodine!

G. Šafarik mi je pisao, da je od onih knjigah, što sam ja njemu bio na razprodanje poslao, nekoliko Vama izručio, neimajući više vremena, s takovim se zabavljati poslom, dodajući, da Vi kao profesor imadete više prilike, knjige medju mlade ljudi razprostraniti, pa i od svoje volje taj trud na se uzeti blagoizvoljili jeste. Ja doista neznam, kojim bi Vam nagradio činom ovu Vašu prema meni ljubav i priateljstvo. Ja dobro znam, da Vi ovo činite iz ljubavi prema Slavenstvu in generpa od mene nikakve nagrade neiskujući. Niti bi ja kao poet Vama mogó s čime realnim pri-skočiti, jerbo poznata Vam je pričica Šillerova: „Dioba sveta“. Lovac je uzeo luge, seljanin polja, mornar mora, car harmice i t. d. a poet zabavljajući se medjutim na Olympu — praznom je prošó šakom. Tako je bilo nĕgda; doista se iz-nimaju sadašnji Francezki, Englezki i Ruski; nu s Českimi i Ilirskimi stara još vlada navada. Meni se dakle ino nemože, nego Vama na Vašoj blago-sklonosti i ljubavi pismeno blagodariti. — Siro-mašnim mladim domorodcem, koji se znadu služiti s ovimi dĕlci, izvoljite exemplare na moj račun

pokloniti. — Jedan exemplar od Djulabiah ide knjižnici musejskoj. — G. Šafarik mi javi, da tržište ilirskih knjigah u Českoj nestoji na najboljih noguh, tako isto i českih kod nas. Ja Vam dakle neću više prišiljati scene i truditi Vas s našimi proizvodi.

Panslavi su još jednako u velikom ovom moru rari rantes.

Nu bitće vrěmenom sve bolje s jedne i druge strane. Kod nas se već mlozi mladići uče na vrat na nos drugoslavenskih narěčja. Žalibože jošter naša jezgra — Srblji — u tom ogledu daleko zaostaju; nu mora se i tamo do mala sve na bolje okrenuti.

Pozdravljajuć g. Šafarika i Čelakowskog, kojemu prilično izvoljite priklopljeno listašće izručiti, ostajem Vama, ljubezni gospodine, vazda na službu pripravljen iskreni sluga i počitatelj

Stanko Vraz.

Prvi razdio *) pisao sam u Hrvatskoj u jesen 1836; drugi od 1 — 36 prolětjem g. 1837. u Gradcu (kako se kod Vas kaže studugcej, a od 36—106 jesenju u zavičaju na malom Štajeru.

34.

Čelakovskomu.

(Koncept).

Veleučeni gospodine!

G. Gaj izručio mi je jedan exemplar Vaše izvrsne Ruže stoliste, kojega ste mi pokloniti

*) t. j. Djulabija.

P.

blagoizvolili, na kojem lěpom uzdaru Vam srdačno blagodaram. Bilo je to na večer, a oko pol noći bio sam i već gotov pročitanjem. Prije nekoliko neděljah čitao sam punim pravom pristojnu presudu ovog Vaše vedre Vile priatna darca. Iz one presude rěčih razabravši, da ste onako isto svoj umotvor razredili, kao ja moje Djulabie, scěnio sam nekakov touchement izmedju Vaše i moje Vile naći; te sebe već u duhu za bel-ésprita držati, nu sada vidim da nema nikakvoga sudaranja u istih pěsmicah. Kolika vedrost i složnost u namislih, kolika okretnost i tanahnost rižamah vlada u Važoj Ruži, gdě su nasuprot tomu mnoge města od Djulabijah zamračene mnoge rižme još tvrde i hrome. — Sada vidim kako duboko mi jošter stojimo gledeć na tako od estetikah nazvanu tekniku versa. Kod nas se još uvěk i uvěk slaže: dobroga na lěpoga; pěvati na stradati; mišljenje na zgubljenje itd. Demeter i svi bolji naslědnici Dubrovačtva uklanjaju se kao njihovi uzori ovoj gladkoj ali skučnoj stazi, ali ostalo — osobito Provincialei — sve slažu slabe rime, primajući od božanstvenih Dubrovčanah samo neslavenštizme, kao što su polag latinskog italianskog načina uvedene — elizie. Uzrok tomu je najviše nepoznanje literature inostranih narodah, koji su već vrh literarne izobraženosti stigli, kao što su Němci, Francezi, Englezi, Taliani, i kojim se približuju naša sěverna bratja, Poljaci, Česi i Rusi. — Na koliko sam u tom pogledu zabasao ili uzpeo, možete najnestranie sami razsuditi, imajući moje prvo ove struke dělce pod rukom. Moja

vila odgoila se je u bašti narodnje poezie, budući sam imao srčeu roditi se i odrasti u jednom kraju Slovenstva, gdje se može bit najviše pëva. Tako su mome srcu omilile one proste pësme, koje sam počeo kasnie sabirati i takovrstnimi pësmami ostale slavenske bratje sravnivati. Nu ja Vas neću u Vašoj nestranøj presudi prëčiti, ako Djulabie udostojiti namëravate, s njih se u časopisu museum českého s nekoliko rëčih spomenuti. Pësnické proizvode najpristojnie znadu opet pësnici suditi. (U takovom ja razumim smislu Gëtheove rëči :

Wer den Dichter will verstehn,

Muss in Dichters Lande gehn)

Blгодарim Vam na pohvali, kojom ste udostojali pozdraviti moje trudove u sabiranju i izdavanju narodnjih pësamah. Vaše rëči su me pobudile, da sada drugi razdëlak k tisku priredjujem, premda još troškovah od prve knjige naplatjeno nimam. O! ljubezni gospodine, slabo se takove stvari još kod nas podupiraju. Štajerski, Kranjski i Koruški izobrazeni Slovenci ponajviše su ponnëmčeni, pa nimalo nemare za narodnju slavu; a srednji i doljnji Iliri još su premladi za znati takov trud pristojno cëniti. Čitaonice Horvatske bi mogle štogod za uspëh moga posla učiniti, nu jim je udarila briga za jednu stvar u glavu, koja težke novce stoji. Kod drugih izobraženih narodah od Grkah počamši zaglavlja se literatura s dramom, a kod nas se počimlje. Nu ovo pišem samo za Vas. Grëh bi bilo, to ovdë progovoriti. Da mi nije hvala Bogu moj brižni otac (Bog mu prostio dušu!) ostavio toliko da mogu pošteno živiti, nebi se još

danas nitko potrudio za propadajuću kod Slovenacah narodnju poeziju. Ja dakle izdat ću ove godine još drugi razdělak na moje troškove u ime Božje — tešujuć se, da nima bez muke nauke. — Ako budete ili Vi ili g. Šafarik izvolili opet koju ilirsku presuditi, to na ilirsku redakciu izvolite odmah jedan otisak (Abzug) presude poslati, jerbo Vaš izvrstni časopis stoprv za pol godine danah kašnje amo dospie, a onda već naše čitateljstvo pročita uzaimivši knjigu, te najbolja pohvala u tržtenom ogledu ništa nekoristi. Sada marljivo radimo na rěčniku, a Babukić na obširnoj slovnici. — Ja nekoliko komadah od Vašeg oglasa pësamah českich već iz časopisa poznám, nu čěla knjiga k nam još dospěla nije. I moj exemplar od ohlasa pisni ruskych je već od samog čitanja i pouzaimljenja razdrapan. — Stojte zdravo!

Vaš iskreni počitatelj i priatelj

Stanko Vraz.

35.

Draškovíću.

(Koncept).

Visokorodjeni gospodine grofe!

Velepočitani zavětníče!

Davno već želju gojim s Vama se, vedri gospodine, poradi jedne stvari porazgovoriti, koja se netiče samo moje nego i koristi i uspěha naše literature i slave plemenitoga družtva, kojemu vi predsědíte, no budući nisam imao prilike javiti vam

ove želje ustmeno, usudjujem se priobćiti ju pismeno. — Poznato Vam je, da se ja već od god. 1833. sa sabiranjem duševnih narodnjih dragocjenosti kao pučnih pësamah, poslovicah, obiĉajah zabavljam, pri kojemu poslu neštedih ni vrëmena niti novacah za putovanje za nagraditi dobre pëvaĉe i pëvaĉice, nadajući se da mi domovina ako ne truda barem ono nadomëstit će što sam pri tom u gotovom izložio. Nu već pri izdanju prve knjige uvidjeh da se ljuto u svojoj prëvarih pouzdanici, jerbo do danas nisam iz prodaje knjige niti tiskarskih troškovah izvadio kamoli troškove, koje sam podnosio za stvar prie nego što je unišla pod štampu. Knjiga je izišla putem predbrojenja, polag koje bi ustanovljena cëna, najme tako da bi se iz predbrojenikah naplatili tiskarski troškovi, nu posle kako izide knjiga na svët, mnogi predbrojnici ni pet ni devet, pa mi ostaviše knjigu zajedno s dugom, kojeg da platim iz mojeg džepa iziskivalo je i moje poštenje i veresia naše stvari. — Uĉeni me prijatelji nukaju, da i ostala dva obreĉena razdëlka što skorie na svët izvedem. Ja sam već jednoga priuredio za tisak, te ga namëravam d. prolëtjem metnuti pod štampu, nu nestade k tomu nervus rerum gerendarum, jerbo glavnice moga privatnog imetka naĉeti nemogu, ako neću da si presëĉem mogućnosti u buduće vrëme bezbrižno naprëdku slabaške još literature ilirske posvetiti. Zato se utiĉem pod Vaše krilo i zaštitu, nebi-li Vi, vedri gospodine, u dojdüćem saboru ĉitanice ilirske jedan predložak učinili, polag kojeg bi slavni sabor odlučio, da se naplata mojih troškovah

pri izdavanju narodnjih od mene sabranih pësamah jamčiti ili s odlukom da svaki član čitaonice na jedan exemplar ovih knjigah predbroji, i ako bi se taj predložak primio da se odluka takodjer i ostalim čitaonicam na poziv priobći, — ili da me na kakov god način pri izdanju mojih nar. pësamah predusretne. Izit će još najmanje dvě knjigah od kojih svaka će stati 1 fr. 30 kr. — Što ću pored toga izdati, za ono neću iskat ni pare ni dinara u pomoć. — Narodnje pësme, njihovo sabiranje i izdavanje veoma je trudan poso, kod svih se narodah veoma cène, i smatraju, jerbo one čine onaj tvrdi kamen, na koji se vedri narodi našeg vrëmena trude osnovati i sazidati stanje narodnje literature, za da na domaćem polju niče i domaći shodno krèpak plod rodi. — Nu ovakove dragocënosti, za koje nam svi izobraženi inostranci nenavidjaju, kod nas još neznadu dostojno smatrati i cëniti. Prva knjiga bila je ne samo kod srodne sèverne bratje s velikom radostju i pohvalom pričekana i prigrljena, pače i isti Nëmci predusretoše ju pohvalno, što svëdoče Ost und West, Adler, Moravia, Carniolia i drugi nëmački časopisi. Nu veći dio našeg čitateljstva ilirskog neznadući važiti truda niti troškovah, koji su neobhodno sa sakupljanjem narodnjih pësamah skopčani, primio je knjigu hladnokrvno, tužeći se s jedne strane na skupoću, a s druge na sadržaj i. t. d. — Ja sudim da si slavna čitaonica Zagrebačka u oči učenih Slavjanah veliku će pribavit slavu, ako mi u tom poslu svoje ruke neuztegne, tim većma, čim ona hiljade troši na teatar, koj ako ga ostale

grane od literature nepodupiru, sam sobom pasti mora. Niti nebi ja iskao od ovog slavnog društva pomoći da znadem oće li me još danas godinu biti, jerbo odkako sam pridignuo od moje posljednje velike bolesti, moje je zdravlje tako uzdrmano, da na vrat na nos uredjujem ono, što sam dosad nakupio i složio. Doć će bolja vremena, gdje se takovrstne stvari pristojnim pravom smatrale budu, nu onda neće mene više ni za jedno ni za drugo boljeti glava. Svaki popa u svojoj knjizi vješt, i svaki znade gdje ga što tišti. Molim dakle vedri gospodine, izvolite blagomilo primiti i razabrati moju poniznu predlogu, uvjerujući Vas i opetujući, da nemolim nikakve pomoći za svoju osobu, nego jedino za olagljenje izdavanja od plodovah mojih brigah.

Vašeg visokoblagorodja pokorni sluga i počitatelj

U Bistrici d. 20. sječnja g. 1841.

Stanko Vraz.

36.

Muršecu.

Dragi priatelju!

Gradačka knjigoprodaja „Damian et Sorge“ poslala mi je kroz ovdješnjega knjigarnika E. Hirschfelda ostanak od nekakvoga staroga duga. Ja se dobro spominjem, da sam već g. 1839. pr. g. Ivanu Klajžeru, koj mi je za knjige 6 fr. dužio pisao, da ono nekoliko forintih rečenoj knjigarni poslati izvoli. Sudeći, da je g. Klajžer moju želju izpunio, jerbo mi ništa na-to pisao nije, nisam dalje nikakve brige

nosio za onaj dug. Nu sada eto ga! Molim Vas, dragi prijatelju, izvolite Vi s prvom prilikom g. Damiana upitati, valjda se nije prěvario, te mene za jednu stvar natěrao, koja bi polag mojih računah već njemu platjena biti morala. Ako bi ipak bio mozbit g. Klajžer naplatak izostavio, nemareći nimalo za moj list i prijateljsku molbu; to Vi g. Damiana umolite, nebi-li on još koju nedělju pričekao, dok ja glavom nedomem u Gradac, što bitće valjda već o uzkršu. — Ako bi pako Vi meni veliko prijateljstvo izkazati blagoizvolili, to bi Vas molio, da Vi do ono doba, dok ja nestignem u Gradac, onih 6 fr. sr. njemu položiti udostojite. Ja bi Vam onda ili u novcu ili (ako bi Vam valjda bilo draže) različitim ilirskimi knjigami navratio dug.

Mi imademo sada ovdě toliko posla osobito s pokladami, od kojih zabave sasvim već narodnjim duhom dišu, — da nimamo skoro vrěmena odahnuti i razabrati se za zbiljnije poslove; nu ovo je potrebito za razprostranjenje naše narodnosti. Sutra je naš tako nazvani mladićki bal, gdje se neće viditi jedne tiskane němačke rěči, od poziva do posljednjeg vrpca i reda plěsanja svekoliko je ilirski. I gospoje i děvojke doć će sve u narodnoj opravi (crveno, bělo i mrklo-modro). Naša narodnost se već razprostranjiva kao povodanj. Valjda ste čuli glas o ovdašnjem magjarskom Kasinu. Imade něšta šta bi se tim imenom zvati moglo; nu ovo Vam nije ništa drugo, nego jedna pěna ili (ako Vam je draže) jedan měhur na vodi. Nadamo se, da bitće m. lipnja dražba od pohižtva ovog antinationalnog

društva. — Imate-li u Gradačkoj Joaneumskoj čitaonici Zagrebačke njemačke novine? Izvolite, ako ih imate, u literarnom listu ovih novinah „Luna“ od d. subote počemši čitati vrlo jedan sastavak od glasovitog pisaoca „Csaplovicsa“, gdje on zdravo slavenske odmetnike šibra. Imade-li ista čitaonica njemački časopis „Deutsche Vierteljahrsschrift“? Izvolite u Nro. 12 (October — December 1840) jedan sastavak potražiti, gdje se mnogo govori o slavenštini. — Sve dobro naprêduje, prêko nade — dobro naprêduje. Slavimo Boga na njegovoj velikoj milosti; jerbo njegov Blagoslov počiva nad našim slabim sêmenom, te čini da hiljadovrstni plod donosi. U Kranjskoj, Koruškoj sve se bolje i bolje zauzimaju za našu literarnu slogu. Dapače Kranjci i Korušci već počimlju u književno-ilirskom pêsme slagati, nu koje se poradi uzkoće mêsta naše Danice još sada metati nemogu. Izvolite mi javiti, je-li od mojih knjigah Narodnje pêsni et Djulabie gdje u kojoj Gradačkoj knjigarni dobiti? — Ovdêšnji knjigarnici su sami izdaice, poturice, nepriatelji ilirštine; primaju naše knjige, pa jih pobacaju po kutih, gdje bi čekale do dana uzkrsnutja, ako jih mi za nekoliko godinah opet zaktêvali nebi. — Stojte mi zdravo!

U Zagrebu d. 19. veljače 1841.

Vaš prijatelj

Stanko Vraz.

Gaj mi je za nekoliko vrêmena redakciu od Danice izručio, te se oddelio na vênčanje svoje sestre, koju Vi poznate, u Krapinu. Valjda odtuda dodje sa sestrom i svakom Dr. Kinzelnom u Gradae.

Ako oćete tamo š njime da se sastanete, izvolite se odmah javiti kod g. Trnskog, koj će vćrojatno znati za njegov došastak. Pozdravite ga od moje strane, te mu kažite, da je Danica već za nekoliko neděljah oskrbljena gradivom, neka slobodno još po koj dan u Štajeru probavi za korist naše stvari i njegovog zdravlja.

37.

Dragojili*).

U Novom mćstu dne 4. travnja g. 1841.

Mi smo sinoć srětno amo stigli u sprovodu debele kiše, koja nas je vćрно od Uzkoćkih planinah tja u ovděšnju varoš spratila. Sinoć ti nisam pisati mogo, jerbo glavno naše dćlo bilo je sušiti kabanice i haljine, koje su do posłědnje niti bile prokisnule. Sada sćdimo u krěmi pod suncem (zur Sonne), kojeg ipak još nismo vidili gdě svane; jerbo ovaj konak je mrko kao carevina noći. Mrkle sobe, mrkla lica s lěve i s desne. Jednom rěćju sve mrklo i nepriatno. Mi bi se već jutros bili digli iz ove varoši, ali kako. Poštarski vos je već jućer prošo put Ljubljani, a druge prilike niti za lěpe novce dobiti nije. Ja se srdim, a Izmail każe : „Vsio k lućemu“ (Sve k boljemu). Ja dakle oću da utopim moju srěbu u uzpoměni na te, draga posestrimo, i na put, kojega smo dosada prevalili. Eto ti na kratko sve, šta sam vidio i šta bi (znadem) i Tebe bilo zauzimalo, da bi bila uza me.

*) Dragojili Štauduar rođj. Krizmanić.

S tèsnim i tužnim srcem ostavio sam Zagreb. Kad sam si seo u hintov, činilo se je meni kao da sam se već s čitavim svètom oprostio. Tolike mile (vesele i tužne) uzpomène povratjale su se u glavu, udarale silno na žalostno srce. Stopriv onda, kad su počeli konji štropotati, hintov kolèbati i prama Savi leteti, olagšalo mi je srce. Palo mi je na um, da sam muž, domorodac, koji valja da je pripravan sa svim, što mu je milo i drago oprostiti se, ako to zaište korist domovine. S tim sam se sasvim umirio. — Bilo nas je u hintovo: ja, Izmail, Ivan Mažuranić i jedan Francuski trgovac — sami složni ljudi. Put iz Zagreba u Karlovac nima ništa znamenitoga. Sve sama ravnina. S desne stoje gore Samoborske, Okić, Plešivica itd.; s lève njive, te njive; šume, te šume. U Karlovcu posètismo: ja i Izmail našu domorodnu spisateljicu Dragoilu Jarnevićevu. Sirota je boležliva, i u tom domorodnom Karlovcu tako na glasu, da za nju niti ijedan od ondèšnjih domorodacah nezna. Na večer velika čast kod cara austriskog i sutradan poslè podne (1. travnja) maknusmo se s predpregom put Metlike. Ivan Mažuranić spremio nas je tja u Jurjevo, imanje g. Nikole Vranicanog, gdje je već po naredbi g. vlasnika lèp konak za nas priredjen bio. Ondèšnji nas je upravitelj ljubezno pričekaò, da i priliku na našu službu postavio, na kojoj smo se vozili u Metliku, prvu varoš u Krajskoj na medjašu Hrvatskom. Ja sam s Izmailom prepisao nekoliko narodnih pèsamah i običajah. — Metličanke su u obće krasne kao i sve ostale Ilirke u Krajskoj i Hrvat-

skoj uz gornju bržinu Kupe. Osobito imadu lěpe běle sitne zubiće. I njihov narodnji nošaj lěp je i pristao, tako da bi sve naše blagorodne Ilirke njega bez uštrba svojega blagorodstva za uzor primiti mogle. Zobun krojem na način ruskih sara-fanah od běle je čohe i modrom ili crvenom vunom našiven. A opletak (coifure) — krasota. U okolici Metličkoj nose žene i děvojke crvene čarape kao kanonici Zagrebački, i cipelje od čudovate podobe. — 3 tr. digli smo se iz Metlike put Ljubljane. Dva sata vožnje uz brdo prama Novom městu počimlju se već Uskoci. S najprvimi sastasmo se u Kranjskom selu H r a s t, gdje ima polovina od kućah Uskočkih. Uskoci su narod plemenit i junački. U Hrastu sěli smo iz kolah, za posětit Uskočkoga popu, koj četvrt sata od onuda u selu D r a g e stoji. Budući da pope kod kuće bilo nije, naidosmo u kuću jednog prostog Uskoka, koj nas je radostno primio. Gospodarica i dětea (ženska) sve se odmah požuri za nas što pristojnie město prirediti, što jim je isto teško stalo, jerbo ovaj plemenit narod stoji u veoma neplodnom kraju medju gorami, gdje skoro ništa neraste izvan jadnoga krumpira. Njihovo jedino blago su ovce. Razgovorivši se malo s mužem, ženom, dětcom odmah omilismo kući. Gospodarica nam oćeš nećeš prigotovi oběd sastojeći u četireh u mak kuvanih jajcih. Medju tim stigne pop kući, te svoga slugu pošle u kuću za pomolit nas nebili došli na oběd k njemu. Žao nam je bilo ovu poštnu kuću ostavljati, gdje nas tako srdačno primiše, te za nami mило gledajući vikaše: „U dobri čas pošli, dobri ljudi!“ I Usko-

kinje lěpo su obučene. Nose lěpo šareno na nědrah i rukavih navezenu košulju, koja jim do překo kolěna stiže, i koja je crvenim pasom pripasana. Překo košulje nose sobun ili na način sobuna krojen kožuh. Pregača sastoji iz modro i crveno tkane vune na način saga (kobera) s fransami. Pri tom nose hlačice od tamnoga i čarape od modro i crveno vezenog sukna i postole (Schuhe). Děvojke imaju jednu po hrbtu viseću kitu s upletkom od biserah i različitih igračah, i crvenu kapu na glavi. Žene pako opletaju kosu u dvě kite, koje jim s jedne i druge strane po nědrami s onim isto- vrstnim upletkom kod děvojakah visi. Město kape nose žene premetaču (peču) na glavi. Obširnie ću za Danicu pisati. — Od tuda spremismo se put Novogměsta, kamo nas je, kako već kazah, debela kiša mokre kao pure dotěrala. — Ovdě smo bili kod Frančiškanah i kod pr. g. opata Albrechta, koj je dobar domorodac. — Priliku nam je sluga našo, ali stoji do Ljubljane — jao nama jao! — kómu nebi bilo žao, platiti forintih sedam, gđě ni više neg konj jedan. Ostaj zdravo, moja razsudi- teljnaja posestrimo! Ako mi putem ovaj hintov, koj izgleda kao hrt gladan, vrata neslomi, pisat ću ti iz Ljubljane. S Bogom!

U Ljubljani dne 8. travnja g. 1841.

Mi smo 4. na večer amo stigli. Četiri dana! a ja nisam medju tim ništa učinio, nego posětio moje stare znance; bio u biblioteci u kasinu, u tri četiri crkvah i u tri četiri krěmah. Ime Ljubljana spominja me svakdan na ono, što mi

je ljubo i drago. Izmedju ostalih dragocēnostih mislio sam ovdě već i na te, draga posestrimo, te si pri tom u pamet uzimao, odmah kako dodjem na večer kući, ovaj list dalje pisati. Nu priatelji, koji vole, da nama Ljubljana sasvim omili, nedadu mira, te nas svuda vode, gđe ima kakvu dragocēnost ili krasotu Ljubljansku, i tako projde sat, projde dan, projdoše i dva — tri — četiri, dok eto mene opet s tobom u razgovoru. — Ovdě ti ima božji svēt znamenitih stvari. Što se mi pak čini najznamenitije bilo je eto ovo. — Prěkojućer pokuca nětko u jutro na vrata. Kazivši naš „Slobodno“ unidu tri Ljubljanski bogoslovci, koji nas lěpo ilirskim jezikom pozdrave. Ja sam scēnio, da su oni rodjeni Dalmatinci, koji su někakvim slućajem, koj Slavjanima vlada, u ovděšnju školu odnešeni. Nu oni me uvěravaju, da su rodjeni Kranjci, jedan Gorenac, drugi Dolenac, a tretji Nutranjac. Umolise nas, da jih posětimo u sěmeništu, što i mi učinismo. Tamo nas okupi sila mladih ljudi, koji svi za Ilirštinu dišu i živu te i više manje dobro ilirski govore i pišu. — Druga znamenitost jesu ovděšnji uzkrstni kolači — kolači, posestrimo, kakovih još nigđe jěo nisam. Da bi išlo po zraku, poslao bi ti jednoga. — Ljubljana je lěpa, čista varoš, nu još lěpše su Ljubljanke, koje se ne stide svoj narodnji jezik govoriti, nu jezik, kojega bi isti Baron bez mnogoga truda razumio. Na priměr: kad smo došla u oštariju (zur Stadt Wien), ja počmem odmah po naški. A domaćiea prava Krajnica zapita mene: „Šafajo en al dva cimra?“ Nu ova se žlabardija ipak meni tako dopada, da svaki dan

rado na placu postojim, gdje gospoje od seljankah kupuju koješta. Ja se ovomu jeziku srdačno smějem, a moj Izmail se gněvi, zašto da malo koju rěč razumi. A on se směje, kad idemo ili u biblioteku ili iz biblioteke; gdje sve što prolazi ili gdje mi prolazimo, na me (ili bolje rekuć na moju narodnju haljinu) gledí; koja se ovdě tako dopada, da će u dojduću zimu dva doktora iz Zagreba jednake doněti. Zbilja! ti neznáš kakva je to haljina. To ti je mrkla, crveno podstavljena surina, kao što se nose oko Kupe. Vidit će se jih dojduću zimu više u Zagrebu. — Nu zaboravio sam ti javiti daljnu historiu o suncu. — Kazao sam ti, da u Novom městu kod sunca nisam vidio sunca. Nu sad ti moram kazati, da nam je ipak na dan našeg odlazka svanulo. O sunašce nigdě te ne bilo! Eto kako! Pri odlazku na ime zapitasmu služkinju, koliko smo dužni? Mali časak za tim, pojavi se žena, koja bi u Novom městu ajd za polak sunca proći mogla, te tako ograne, što su od trakah njezinih ustah skoro naše kese sasvim bile usahle. Ne zaměri, što i nekažem, koliko platismo, zašto ja se onaj čas zakleh nikad više onog broja niti izgovoriti niti pisati. Dapaće niti tebi kazati nemogu. Ja magjarske poslovice podirajuć na vās glas odmah viknuh kočiašu, neka potěra, za da brže bolje iznesemo svoj slab imetak iz ovog pakla. Isti Izmail ražljutio se je — Izmail, duša kao golub, Izmail, koj je naučen po pruski platjivati. — Přenočili smo u Pljuskí, selu, koje pri jednoj prilici leží na srědini izmedju Novog města i Ljubljane. U Pljuskí smo našli prvu prekrasnu Kranjicu,

od koje je Izmail zapisao nekoliko reči, a ja jednu polovinu pësme, koja baš nevalja mnogo po sebi, nu više po pëvalici, koja je na prvi pogled čitala dobro ilirski, premda (kaže) još ilirske knjige u ruci imala nije. Ona se zove Terezia Paikova. Što se tiče konaka, to ti savëtujem, da kažeš tvomu Petru, da okrene u Pljuski kod prve velike kuće, koja medju dva druga velika stanja stoji, na desno; ako ikada putovala budeš u Ljubljanu. — Danas je veliki petak, valja da posëtim nekoliko grobovah: jedno, da svojoj pobožnosti odolim, drugo da putem zaboravim na današnji postni obëd. Na sutra smo pozvati na obëd k Dr. Krobotu, s kojim ćemo se odvesti posle obëda put Krajna (Krainburg), da uzkrš medju prostim pukom sprovedemo. Odtuda vratit ćemo se u ponedëlak amo, za da vidimo kassinski bal — ili (bolje rekuć) cvët Ljubljanskih krasotah. Čëlujuć tvoje zlatne ruke, zlatna posestrimo, i pozdravljajuć sve ostalo, što ima tebi dragog okolo tebe, ostajem kao od negda tvoj blagodarni i iskreni pobratim *Stanko.*

Iz Čëlovca ili Trsta ću ti više pisati. Obširnie za Danicu.

38.

*U Krajinu (Krainburg) dne 14. travnja
g. 1841.*

Draga moja posestrimo!

Tica se odkrili, kad počimlje jug toplje duvati, prema jugu tražiti prolëtja, a ja luda tica, kada vidih prolëtje, gdë se je doselilo u Horvatsku,

ostavih Hrvatsku za plećima, kao da zimu tražim. Ovdě ti je sbilja takova zima, da me i u surini trese. Velike planine, koje oko ovoga varoša stoje, sněgom su prěko i prěko pokrivenе. Nebo je namrgodilo lice, kao da istom oće sněgom da udari. A sěver — huš — huš — huš! Izmail, savršeni izgled marlivosti, sědi kod stola, puši i piše. „A što Vy tak grustny, Stanislav Osipović?“ Ah toga vam ja dokazat nemogu Izmaile Ivanoviću! Pitajte ticu, koju je bura odnila iz topla južna kraja medju sěverne planine. — Danas ovdě sve od veselja i radosti igra; danas je uzkurs. Děca se po ulicah natěcaju s pisanicami, kriěu, viěu, směju, grohoću. Sad zaštropeću konji i kola po taracu; rog zazvuči. Ah poštarski voz prolazi! ja potřim k prozoru. Někakve stare babe kolěbaju se na sědal, nu ipak bi ja volio sad srnuti na ulicu, sesti kod njih — jerbo pošta ide proti jugu. Ti ćeš se smějat, te kazat opet: Moj čověče, Ti si zaljubljen. Lachen Sie nur, gnädige Frau! nu ja nisam zaljubljen, ili (ako Ti je draže) ja jesam zaljubljen, nu niti u Milicu niti u Pavlinicu, niti u Minicu niti u Matildicu, nego u — (Lachen Sie nicht, gnädige Frau!) čitavu Hrvatsku. Hrvatska je meni omilila kao mati, omilila kao sestra, omilila kao draga. Nemogu nigdě mirno misliti, nego u Hrvatskoj, nigde mirno spavati, nego u Hrvatskoj, niti neću nigdě mirno umřěti, nego u Hrvatskoj. Naša poslovica kaže: „daleko od oěiuh, daleko od srca, ili „šta oko nevidi, srce nepoželi“. Nu to je laž. Ako je i kod koga istina, kod mene nije. Meni je Hrvatska čim dalje od oěiuh, tim bliže srca. Povedj

Ti ovo suncu Hrvatskomu, oblakom Hrvatskim, i vëtrom Hrvatskim, i svemu šta je Hrvatsko. Ja sam ti pisao jedan list iz Ljubljane, no jadan zaboravio, da ga zapečatim i odnesem na poštu. Uzrok tomu bila je nagloća, s kojom smo pošli iz Ljubljane, te sam sve na vrat na nos strpao u ormar, medju to i tvoj list. Nu prëko sutra vratit ćemo se opet u Ljubljanu, te ja odmah ću sve opet prevratit, dok neударim na tvoj list, pa ga ću odmah odpraviti. Tako ćeš ti valjda obě Jeremiade na jedan dan u ruke dobiti. Nu oprosti tvomu Jeremii za ova dva puta. Drugi put (obećujem ti) dojt će Solamun. — Nu došo je Dr. Krobath, te nas pozivlje, da idemo u jedno selo, za viditi kako tamo puk živi. S Bogom, draga Dragoilo! —

Na uzkrnsni poneděljak.

Dobro jutro! Sinoć smo kasno došli kući. — U selu smo se toliko načudili i nasmějali, da me još danas (po Izmaelski) život boli. Ovdě ti po selama već tako dobro ilirski govore, da i ti glasovita Ilirka ništa razuměla nebi. Np: da bi ti koj krajnski ašikdžia kazao: Ja tě lbím! ti polag najbolje volje nebi mogla razrěšiti, šta te rěči znače. Izmael se je čudio, razinuo usta, nakon izkriknuo: „Ni čorta ne panimaju! Ovdě naime svaki se skoro samoglasnik preskoči, na kojem udara (accent) nema. Np: sv̋t (svět), kp̋ (kup), v̋s (vas), p̋s (pas), sn̋ (sin), d̋r (dveri), lp̋ó (lěpo), strit' (stvoriti), itd. Škoda, da nima někøjih učenih Ilirah ovdě, morali bi s Pavlom uzkriknuti: Sva učēnost ta šta je! Ipak ovo sve pretvara se

naravskim načinom, kojeg ležaj, podnebjje itd. sa sobom donasaju. Samo trēba ključ naći, pa onda se odmah obavēsti, da je onaj isti jezik, kojeg govore ostali Iliri.

Primorali smo dvē dēvojke, koje nam oćeš nećeš moradoše nēkoliko pēsamah zapēvati. Nu to ti je išlo tako mućno, dok jih sklonismo na taj polag njihovog mnēnja grēšni poso. Uzrok ovog mnēnja ovdēšnji su srēdovēćni (mittelälterlich in beider Bedeutung) popi, koji svaku pēsmu proklinjaju, u kojoj nema ili Jezusa ili Marie. Tako isto i kod vas. Nu stari su ćastivrēdni, tolerant, a mladi svi skoro domorodeci. Opet kao kod vas. Samo srēdina dakle ima svuda s vragom posla. Nu da dodjem na prvo. Kako dēvojke privoliše i zapēvaše, to ti bi sam Jezus i sama Marija. Poslē toga stoprv, kako su sve Jezuse i Marije srezale, a mi siromasi jih pogutali, onda se (hāa!) izlī pravi potoćac narodnje poezie, od kojeg mi nēkoliko kapljicah u naše ćaše i vēdra pokupismo. Sēdio je kod stola takodjer nēkakov polag lica sudeći suv ćovēk. Nu kako su dēvojke poćele nēkoje šalive pēsme pēvati, to on stane nasmēhavati se itd. Mi ga zapitasmō : zašto se smēje? A dēvojke nam odgovore : „Dà bi onī tigá prašali, on jih vej, dà jih nebì en cew dān priek pwota zmetālì. (Da bi vi ovoga zapitali : on jih toliko znade, da jih vi ćitav dan nebì mogli prēko plota pobacati.) (Nezamēri, šta sam ti ovdē preveo. Znam da ti sve razumiš ; nu valjda bi volio i gospodin Onkel ćitati, te nebì sve razabrati mogo.) — Nu! mi ga zamolismo, nu on neće da kaže. Mi ga molimo te molimo. A on, jerbo mu

već molbe dosadiše, stane te nešto poče pripovčdavati. A to ti je bilo tako neuredno, da čovčk nije znao ni za rep, ni za glavu. Poslč toga Doktoru pade na um, te on veli dončsti oku vina. Naš budala počme piti. Otvori se mu zdravo piliš, a s pilišem i usta. Iz budale postao je Salumun. On stade tako razgovetno i včsto pripovčdati, kao da iz knjige čita. Mi se zdravo nasmčjasmo. Pripovčdke su bile pune jadrne satire, dosčtakah, šalica i drugih slobodnih mislih. Nu bez vina ni rčči. Tako se i ovdč Iliri slažu. Nčkakav glasoviti kralj, koj je s Iliri bojak bio, kazao je: Zlatan ključ svaka vrata otvori. Bolje bi bio kazao: Vinski ključ sve otvara. — Nu s druge strane ne slažu se Kranjci s Hrvati (Bezjaci). Kranjska je kuća sva lčpa, sva čista. Stoli, stolei, klupi, dapače i stčne oprane su, gdč su drvene. A Kranjica, kad polazi u nedčlju crkvi, lčpo ti je i čisto obučena kao gospa Verlandica (bez zamčre govoreć) kad dodje k gosp. sudcu tužit. Kranjske muške glave istina nisu lčpo obučene, nu tomu su krive one proklete n' mačke crne kožne hlače, i one još prokletne škornje, u kojih malo ne pol Kranjca stoji. — Nu dvanaest sata udara. Juha je na stolu. Dobar tek, draga posestrimo!

U Ljubljani dana 1. svibnja 1841.

Mi se vratismo iz Krajna u Ljubljanu bez da sam ovaj list zaglaviti mogo. Nu pitat ččš: Zašto nisi mogo do 1. svibnja. E, posestrimo! Znaš da je moje zdravlje kao stari črep, koj je bio već stoput kod vatre. Ja došavši u Ljubljanu razbolih se

prvu noć. Naskoči me vrućina, nekakva čudna vrućina i š njom skopčane mečte (Fantasien). S Bogom moje namjere! S Bogom putovanje! S Bogom Izmail! Izmail je već naimio priliku za nas u Čelovac. Sta oće da čini. Lječitelj moj kazao je, da se ja prije nedjelje danah pridići nesmiem. Ja ga umolih, nek on podje bez mene, za da ne zakasni vrijeme do danas (1. svibnja) stići u Trst, gdje ga čekaju drugovi. — On ode, a ja ostadoh u postelji bolujuć i fantazirajuć. Ali hvala Bogu! došo sam u dobre ruke. Lječitelj me je jednim lěkom za 10 danah pridignuo. — Sada sam opet kako tako zdrav. Veselim se svaki dan kao tica na grani. Stojim kod priatelja Kastelea u bašči, u kiosku, gdje do pó dana pišem. O pó dana obědujem. Poslě pó dana čitam i pišem do 5 satih. O pet satih dolazi moj drug Dr. Prešern, s kojim polazimo šetnje. On čita Ilirski. Ja njemu tumačim, šta nerazumi; jědem polag toga narandže, gledam na desnu i lěvu na mlade pestinje s děcom, koje su veoma lěpe i razborite, kao i děca, koja ponajviše drugo negovore, nego Kranjski, te se mojoj dugoj bradi směju, šta mi je od tih miškecov veoma drago. Na večer polazimo krěmu, gdje se ponajviše kranjski govori. Sve se mi tamo dopada, samo računi zlo podnašaju. Platiš dvě tri evancike, a dobiš —

Od komarca — rebarca

Od mušice — dušice, t. j. za zub malo.

Sutra — překo sutra oddělit ću se na polje: na koju stran? Saznat ćeš kasnije. — U Zagreb neću se prije srědine d. m. vratiti. Priporučam se pokorno pr. g. opatu stricu. Pozdravljam Věku i

Tunu i Gabrielu i Paunu, kao i malo i veliko u Omilju, osobito blago i visokorodno moju učenicu. Obě Ti ruke ljubeći ostaje Tvoj vierni bolěstni i prokšeni pobratim

Odyseus Stanko.

Danas je došo g. prof. Petrogradski Preis amo. On je veoma učen i dobar, nu nije naš Izmail. Izmail mi je pisao iz Čělovca. On je zdrav te mi je obećao, da ćemo se još ovdě viditi. Težko ! I on vas sve pozdravlja.

S Bogom ! S Bogom ! S Bogom !

39.

Blagorodnoj gospoiji Dragoili Stěpanovnoj Stauduarki
u Krču.

Draga posestrimo !

Eto mene u Ribnici. Nu Ti valjda neznadeš za Ribnicu. Pa odkuda bi saznala ? Mi još od tolike domovine niti jednog komada geografie nemamo, gdě bi stala rěč Ribnica. Za-to nemoj zaměriti, što se Tebi ja ovdě nametjem professorom. Slušaj i čitaj ! „Ribnicah imade dvě polag m o j e g slabog znanja u gornjoj Ilirii. Jedna stoji (Bog zna) ili u Mariborskom ili u Celjskom kotaru u planinah Pogorju (Bacher) glasovitu poradi svoje staklane. Druga stoji u Ljubljanskem kotaru te je poradi svoje obrtnosti na glasu. Takodjer poradi dosjetlivosti poznata je po Kranjskoj kao stari grěki A b d e r o n. Eto Bistrice, u kojoj ja sada lov narodnjih stvari lo-

vim. Ja se udomih i unjedrih kod g. Rudeža vlastelja (Herrschaftsbesitzer) Ribničkog, čověka veoma izobražena, dobra oca svoje dčee i svojih podajnikah i (kako se razumi) dobra znatelja i ljubitelja narodnosti slavjanske. On izmedju svih Kranjaca znade najbolje činiti i suditi narodnje dragocnosti. Već prije dvadeset i više godina kupio je sa slavnim pěvaocem „Iliric“ Vodnikom narodnje pěsme i druge drobnosti, koje je svekoliko meni sada priobćio za prepisanje. Hvala njemu na njegovoj dobroti i pomniji, jerbo da on nije onda kupio, propale bi bile najizvrstnie i najkrasnie kranjske narodnje pěsme. Mnogo lěpih komadah prepisao sam iz njegove sbirke, kojih nitko više pěvati ne umie, makar mu dao za svaki redak po cekin. Sad ga pđznaš s literarne strane. Eto ti ga s druge dělotvorne (praktisch) strane! U njegovoj kući se skoro posve govori slavjanski. Dčeca do desete godine nesmědu se učiti němački. Najmladja dva sinka Dragan (od 8 godina momak) i Dorko (dčete od 3 godine) niti nerazumědu niti govore šta drugo negoli slovenski. — Lahko si domisliš, da je meni kod njega kao kod majkinoga srea. Niti bi mi směla zaměriti, da od ovuda Tebi pisao nebi. Krajina je lěpa, skoro nalik na Bistricu, pače isti grad skoro naliči na opatiju. S desne strane gore i s lěve gore. S jednom rěčju: Okreni Bistricu, pa eto ti Ribnice. Bistrica ima prama zapadu otvoreno polje, a Ribnica prama iztoku. Najlěpšu stranu imade prama jugu. Tamo pod gorom „Velika“ protezaju se někoje manje gore ili (bolje rekuć) brda, koja su sasvim zelenolistnom šumom pokrivena.

Upred timi brdi stoji na samu brdašce, na kojem stoji jedno malo gospodarsko stanje G. Rudeža, u kojem ipak niti umrteljno niti neumrteljno neobitava. Na ono brdašce hodim ja svaki večer, kako sam se podosta izmučio oko pera, gledam doli u dolinu, koja medju brdašcem i brdi leži, i kroz koju lagano teče rečica Ribnica, slušam kako ribe po vodi pljuskaju, kako u prekorječnoga brda šumi žutovoljke žubore i po gori Velikoj kukavica svoje jade pësmom tēši, — pun ove mile blaženosti, kojom je nadahnuta tica narodnje pësnì, koja govori:

U zeleno goro poletim!
In tamkej bom prepevala,
V zeleni travnik gledala.

Takovoga kraja niti bogata Bistrica nima. Nu škoda! sutra bit će konac moje šetnje, jerbo ću se opet vratiti u Ljubljano, od kuda ću udariti (ako Bog dađe i moje nestalno zdravlje) ili prama Trstu ili prama Čelovecu u trag Izmailu. Odkako mi je posljednji put pisao iz Čeloveca (18. pr. m.) nije mu ni traga ni glasa. Drago bi mi bilo, ako bi ga stigo u Ljubljani. — Sbilja! — u Ljubljani! — Zaboravio sam Ti javiti, da sam bio na balu, kojeg je ondëšnji kasino dao na čast novodošavšemu upravitelju (Gouverneur). Natrpala se je već o osam satih puna dvorana suhòg i sirovòg, krasnòg i nekrasnòg. Sëťjam se, što sam Ti već u jednom od prëdašnjih listovah napomënuo rubriku krasnòga. Kad sam ja unišo, pune su već bile klupe bëlih i zorolikih golubicah, i njezinih bezadjektivnih ili bezepitetnih materah. Baš je udario or-

kestar. Kolo se sastavi i uhvati. Nu to Ti nije bilo kolo, kao što smo naviknuli u Zagrebu. U Zagrebu ako i čovjek vidi tuđji valcer igrati, pa mu već zaigra u nogama, da i on htio nehtio očima traži, kamo bi išo te molio: „Izvolite, krasna gospodično, jednu turu“, jerbo vidiš da tancujućim sěva vatra iz očiuh, jerbo oni tancaju du om i tēlom. A tū? Děvojke lěpe, momci lěpi, da se jih skoro nagledati nemožež, a tancaju? bez svake strasti — baš kao da bi išlo za kuluk ili tlaku. — E zlatna posestrimo! tu sam Ti prvi-put podpuno uvidio, šta je narod bez narodnosti. — Tělo od děvojakah krasno; dostojno za roditi spasitelja, ma duša? — nē! nema je! I junaci lěpi, tanki i visoki: momci od oka; nu izpod ovih tuđjokrojnih halinah frak a h itd. nekuca nikakvo sree. Iz ustiuh samo glase one po europejskom universalnom kalupu slivene rěči i prirěčja. Nisam mog bez nēkakve tuge gledati ove krasne slovenske — ilirske stase, morao sam uzdahnuti: „Kud si pošla mati Slavo, iz ovih hramovah?“ Istina Bog! čini se svaki takov momak kao erkva koju je ostavio Bog. — Nu eto mene opet na putu jadikovanja, m e n e, koj sam Ti stražnji put obreko, da ću uvěk biti veseo kao tica prolětna. — Bog će dati, te će dobro biti. — Unić će Bog opet i u ovu erkvu, dok samo izprěd praga smetu smrad tuđjinstva. Amen*).

*) S toga si već u duhu razabrala, da ja tu nisam tancao. Niti me je i najmanje želja vukla u kolo. Nu drugač sam se dobro zabavljao s jednom krasnom děvojkom od 17 godinah, s kojom sam se po prijatelju Dr. Prešernu upoznao. Ona ima veoma ljubežljiv i naravski naćin govorenja, pa je Slav-

Jučer sam bio u Kućevju, za me sasvim novom svētu. Nisam se mogo dosta čudom načuditi, kad izpred našeg hintova vidim žene u bělih modroizšivenih zobunih, u crvenih čarapah i bělih sitno nabranih košuljah. Malo da nisam već po naški božju pomoć jim dao

Božja pomoć lěpoto děvojko!

Ako Bog da, kuda draga seko?

— kako stignemo koju. Nu eto ti moje žalosti, kad proletimo vidim da nije niti lěpota děvojka niti draga seka ala Posavski, već ružna Koćevarka děvojka, polag Kućevarskog ukusa i oka a šo ane m adrle. Od Kućevarah oćeš něgdě drugdě obširnie čitati, ako je istina. — Ovdě Ti samo ću pri-dati, da Koćevarji slavjansku narodnost, izu-zimajuć jezik, bolje i tvrdie čuvaju negoli isti Kranjci. Kod njih ima nošnja, koju su već davno ostali Kranjci bacili, prigrlivši němačko. Oko jed-nog sata bili smo opet u Ribnici. Ovdě sam se ti sastao (čuda golemoga!) i upoznao s gosp. Paro-viéem, koj je dobar susěd i prijatelj kuće. On me je pozvao, da dodjem njega posěfit, što sam mu obreći morao, budući da sad š njime poći nisam imao vrěmena. Meni je veoma žao ovoga čovjeka. On bi mogo pri svome dobrome srcu mnogo ko-

janka duhom i tělom, te skoro uvěk kranjski go-vorila (razumě se: sa m n o m niti sloveca němačkog). Otac je trgovac, kuća imuća, a polag uvěre moga pobra Prešerna děvojka poslana gospodarica u kući. Žao mi je bilo što je toliko tancala, tako da je naš razgovor bio prekidan. Ovdě nisam je više vidio, niti joj neznam imena — zlamenje da se zaljubio nisam. S Bogom ostala, neznana lěpoto!

ristit domovini, da imade bolje društvo u Hrvatskoj.

A šta radiš Ti? šta Věkoslav? šta Gabriela? Što g. Opat? Sta Pauna? i šta ostalo milo i drago? Molim Te lěpo odgovori ili Ti ili Věkoslav ili Gabriela ili pr. g. Opat, ili (šta bi mi bilo najdraže) svi zajedno.

Adresse načini: An St. V. Abzugeben bei Hrn. Dr. Krobath in Laibach. Ja ću se svakako (pošo kada mi drago) opet za nekoliko danah vratiti u Ljublanu, za da ono što sam nakupio uređim. — Jedan list sam ti poslao po Babukiću a drugog po Rakoveu. Jesi li oba primila? — Pozdravi mi sve, što mi je drago, i čemu sam i ja ikoliko drag. — Šta radi Omilje? — Jesi-li se već davno oddělila odonud? Zbilja šta radi dugokosa Jelka? Malo da nisam zaboravio na nju. Nu to je njezina krivnja. Zašto je tako mala i nejaka? — Piši mi takodjer o mojih priateljih Zagrebčanih, Gaju, Rakoveu, itd. Neće nikoja para da piše niti što bi bilo za lěk. — Došli su domorođeci t. j. Dr. Česnik, župnici Žemlja i Ilenić, sve sama ilirska vatra, valja dakle da se s Tobom oprostim, pour n'être pas indiscret.

Ostaj zdrava, ostaj vesela kao Tvoj pobratim
Stanko.

U Ribnici dne 10. svibnja 1841.

U Ljubljani dne 12. svibnja.

Došavši amo, nisam već našo našeg Izmaila. On je došo sutra dan, kako sam se ja krenuo u Ribnicu, te poslě tri dana pošo u Trst. Ostavio mi

je kod Dr. Prešerna list, u kojem mi na kratkom izlaže svoj put. Bio je u Zilskom i Rožnji (Koruške), u Rezianskom (Val di Resi u Mletačkom), u Goričkom i Vipavskom, te je kod Slovenah onih krajinah mnogo klasovah nakupio, koje će kad se vrati u Zagreb meni priobćiti. Među ostalom piše mi, da bi sve, što ima u Hrvatskoj njemu milog i dragog, u njegovo ime pozdravio. Budući i Ti (kako sećnim) u ovoj vrsti stojiš, treba da i Tebi njegovu želju javim, a Ti javi dalje. — Gospoda župnici Zemlja i Ilenić, toliki su domorodci i činitelji ilirštine, da sve skoro Danice, koliko jih je dosad izišlo, na izust znadu. Zemlja je napisao jednu povest u versih pod imenom: „Ban Mikić i njegovih sedam sinovah“, koje će skoro u Ljubljani novim pravopisom izdati. — Stoj zdravo! — Ja ću prekosutra u Trst, valjda još tamo stignem Izmaila. Odonud ću se krenuti put Gorice i Rezianske najkrajnju stranu Ilirah prama sèverozapadu. Moli za me!

Stanko.

NB. Danas sam već vidio na piacu punu črešanjah na prodaj; s toga vidiš da ne živim u Sèverii.

40.

U Moosburgu, dne 25. svibnja 1841.

Bez muke nima nauke.

Posl. ilir.

Draga posestrimo!

Ja ti danas pišem ex partibus infidelium (iz strane nevěrnih). Ovdě se je naime jošte (tomu

nima mnogo godinah) govorilo čisto slovenski, nu sada već malo tko razumi, a kamoli da govori. Ako i koja baba razumi i govori, to neće te sramote preploditi i na svoju djecu. Djeća dakle nerazume ništa slovenskog: govor je i kod kuće i u školi njemački. Eto ti ploda i blagoslova njemačke civilizacije u naših krajinah. I taj je blagoslov višeputah polag rečih g. Jarnika tako silan i moguć, da djeca svoje roditelje za vlasni preko praga natezaju i vlače. I te su posljedice za uspjeh naših trudovah od velike koristi. Treba da se i prikorini. Nu dosta o tom. Već valja da se vratim na mjesto gdje sam se s Tobom posljednji put razastao.

Na početku pristoji se, da Tebi jedan veliki grijeh izpovem, nadajući se od Tvoje velike dobrote i milosti, da mi oprostila budeš. Ja sam se u posljednjem listu slagao, zašto ja nisam pošao u Trst, negoli odmah krenuo iz Ljubljane u Čelovec, iz Čeloveca u Moosburg, gdje me eto sada. Pisajući onaj red o daljnjem putovanju, nisam pitao moga kalendara; oće-li i on privoliti. Kad sam već bio odposlao list pogledah u kalendar a eto ti tuge; već imade 18. dan svibnja a za deset danah mene mora biti u Koruškoj na Zilskom. U Trst otići sa svim time, bilo bi hoditi tamo kolah obratjati. Ja budem dakle primoran ktio nektio namjeru da proměnim, sědnem sutra dan na pošarski voz, pa se odkolěbam š njime na drumu prema Čelovcu. — Toliko ima rečih izpričanja današnjeg. Sada opet na put. — Putno društvo nestoji ne reči. Někakov starověčan čověk sa svojom ženom od Tvojih (ako ne više) godinah. Nu ja ću zatisnuti oko

jedno te kazati: Tvoji h godina. Na njezinih koljenah kolěbaše se čerka od 8—9 god. Uz mene (o sriećo, nigdi te nebilo!) sědjaše děvojka od 18—19 godinah, blěda kao čelo Triglava — věrojatno čerca od prvog braka rećenoga čověka. Ja se bacih u moj ugo kočie te nepotrošivši tri četiri rěči usnuh, budući sam se već ustao u 6 satih. Mi se vozismo dugo, dok nepoče někakov hrdjav tarac drmati. Ja prenuh a eto ti stoji pred mojima zaspanima očima varošinac, kojega domala upoznah, da je ono městašce, koje se zove Kranj, přestolni varoš něgdašnjih vojvodah Kranjskih, onaj isti Kranj, koj je prie měseca toliko jada uzbudic u meni, za kojeg se valjda još iz drugog lista sětjaš. Ja ga u srcu pozdravim kao dobra znanca a moja slečna sa sědka — (činilo se je da je rodjena u Pragu) poče mrmljati izmedju zubih: Dos is aber a Nest! Ja poglednuh gospoju prema mene, a nesrětna se gespoja nasměja; izmedju ustanah zablěsnuše běli, zubi, izmedju kojih i jedan veći i bělii tako da se je činilo meni slabomu dentologu, da je bio novie formacie. Na to se nasměja i mala kčerca, koja u ustah niti starie niti novie formacie zubah neimadiaše. Tim pogledom omamljen ja opet sklopim oči, premda sam se već bio prospao, te tako u najneugodniem položaju prožmurim do Tržca (Neumarkt), městašca těsna nu dosta dugačka, gdě sve šumi od obrtnosti. Sve, šta imade ruke ili kuje, ili měhgoni, ili rudo vozi i nosi. Pored kovačah imade i kočarah. Sve je bogato i zamišleno u svoje račune. Izmail mi je pisao da imade ovdě lěpih

M i c i k a h, nu ja nisam nijedne lěpe vidio, premda je moja nar. halina mnogu k prozoru dobavila. Jedna bi bila lěpa ali imade odviše rusu glavu. Tu smo obědovali. Poslě oběda išlo je sve dublje u gore. Město dviuh konjah pripreže se četvorica. Jedan sat puta od Tržea ja sědnuh s kočie, budući su konje pojili, za uvoditi s prvom Kranjicom konac razgovora. A srčea me je naniela bila na jednu staruhu, koja valjda smatrajuć mene istim živim djaolom, izmakne ljuta kao guja. Tako i druga i tretja. Ja ti dakle o njih ništa kazati nemogu, nego da marivo pletu; na glavi někakovog čudnog kroja kape nose, izpod kojih jim vise kite kao mačji repi. U ostalom bi bez užtrba svoje lěpote mogle stati bez jećne stvari, koja jim pod bradom na vratu sědi. Na podgorju Iblja (Loibel) prošli smo kroz klanjac sněga dva sěžnja dubokog. To biaše komad od plazi (Lavine), koja se je prie několiko neděljah potočila iz vrhunskog prodola, drvlje i kamenje sa sobom potezajući. Gore su ovdě strme i goli kamen. Samo gděkoja jela ili breza udara svoje korenje u razpore kreća kamena, gdě se od větra donešen prah nakuplja, te kišom u suhu zemlju priobratja. Šta je koza medju živinom, to je jela medju drvljem. Ona se uzpinja u najviše i najubožnie gore, svojim se primajući korenjem (ako samo i jednu šaku zemlje najde) kao koza za rědkom gorskom travom. Drum ide na način terasah překo Iblja u visinu, kakove (sudim) nijedna od Vaših gorah nima. Sad se kreneš na lěvu te opet na desnu, a tako osam putah, dok stigneš na vrh. Došadši na osmu stubu, okrenuh

se još jedanput prema jugu: S Bogom Kranjska, s Bogom i Tvoja susěda Horvatska! Izpregši četvoricu te upregši opet dvojicu, išlo je niz dol u jaruge Koruške. Na pojasu gore sědnusmo s kočie za tako nazvani mali Ibelj pěšice preći. Medju velikim i malim Ibljem ima puno strmih i golih sivih stěnah. Izmedju posljednje i maloga Iblja stoji jaki kameni most od samo jednoga luka (Bogen.) Izmedju stěnah ovih priskače srědni potok, koj se s velikim šumom ustrmoglavi tri četiri sežnje duboko pod most. Iz daleka ti već šum udara na uho kao bubnja jedne velike čete, zašto se i město zove naški Šumno (po něm. Teufelsbrücke), a kad se približiš k mostu, nekakva čudno ugodna te vlaga napaje. To je naime voda, koja se u dubini odbije, razbije, te kao sitni prah oko mosta razprši. Ja bi se bio svuko do košulje za kupati se u toj rajskoj kupelji, da nije kočija tako brzo pošla. S druge straně malog Iblja već se počima obraz Koruške razjasnivati. U dolini kraj potoka vidiš velika mrkla stanja, iz kojih se razleže glas bijenoga gvoždja. Dodješ malo podalje, šumi opet voda, kretju se kola gvoždane, zveči nakov; oko stanja vidiš pogděkojeg crnog flegmatičnog kovačnog dētića nosit ugljevlje: izvorni kip obrtnosti. Nedaleko od ovog pozorišta sretjali smo hrpu Čičah naroda ilirskog, Istrianskog, koj od granice Primorske tja u gornju Korušku u Trg (Feldkirchen) u Oževe (Ossiach) sa sirčetom do-trži, kojeg na tovorih (Saumpferden) donosi. Mo-žeš si domisliti, koliko se pri tom dobiti može. A li sila Boga nemoli: njihova je zemlja neplodna,

kršna, zato jim trēba hodit s trbuhom za kruhom. Na pošti u Košentavru (Kirchentheuer) predpregli su neumorene konje. Ja medjutim zametnuh s jednom Koruškom Swowenk om razgovor, za slēditi svoju svrhu. Polag mojeg je ukusa Korutanka gore obučena negoli Kranjica. Nosi ponajviše sve crno ili mrklo. Kapa crna, dušogrejka crna, pregača crna, haljina mrkla, marama ponajviše žuta sve već na nēmački naćin. A najmanje se mi dopada klobuk; Predoći si grubi šešir ili škrljak Horvatskog muža, eto ti klobuka Tvoje sestre Korutanke. Taj šešir se samo nosi na putu, kada se ide ili u crkvu ili u varoš i kod kuće se nosi napomenuta crna kapa. Taj jim klobuk jednu glavnu stranu njihove lēpote štrbi — naime kosu, koja se pod tim debelim šeširom zamrsi, te dugačka i jaka porasti nemože. A još veću štetu načini nēmaćkoj dami ove pokrajine. Nēmaćkoj naime Korutanki klobuk uvēk sēdi na glavi i ona pere, prede, kuha, vodu nosi (možbiti i spava, šta ipak potvrditi nemogu) u klobuku. S toga i nose kosu od jedne nedēlje do druge bez da se razčese, da izgleda kao kaštrun. Nu dosta o tih gušastih dušah. — Oprostivši se s Košentavrom, s mojom sestrom Slovenkom, srcem veoma otvorenim, sēo sam na kola, te zavirih poslē dva sata umedju sumračjem predmēstje Čelovca. Mimo je prošla jedna hrpa mladih težakah, koja pēvajući lēpim glasom pēsme Slovenske koracaše proti varoši. Iz toga vidiš, da i u glavnom gradu Korutana ilirština još zamukla nije. Odsēo sam na pošti u onu istu sobu, u koju se prie tri nedēlje namēsti Iz-

mail; te navečer legoh u onu istu posteljicu, u kojoj je spavao Izmail, da znadem sanje Izmailove, valjda bi ti takodjer mogo kazati, da sam i one iste snivao, koje on. Sutra dan sam pošo u sěmenište, gdje sam tri domorodca našao, koji dosta dobro ilirski govoriti znadu. Plativši na konaku dug, koj je, hvala Bogu! iz mnogo kršćanskiega računa proizišo negoli u Kranjskoj, — odděljo sam se u Moosburg za posětit pr. gospodina Jarnika gornjoilirskoga opata Krizmanića. Put iz Čelovca prama njemu ukrašen je slovenskimi seli, a sela slovenskimi lipami. Kako sam koga uz put stignuo, nazvo sam mu naški Božju pomoć. A da ti je viditi radosti, s kojom su ljudi primali moj pozdrav! Postali su na putu, počeli mene izpitkivati na prav homirski način: Tko sam? odakle sam? kojega roda i kolěna? Kad sam jim kazao, da iz Horvatske blizu Turske granice, nisu se mogli čudom načuditi, kako je moguće da se tamo još tako razgovetno slovenski govori. Tako su ti ovdě pravi Slovenci. A kad sam stigo Němea ili poněmčenog Slověna te mu neznadice naški Božju pomoć dao, ili je mrmljajuć odgovorio: Fršteh ni bindisch! ili bez obzira pošo. U obće sam se obavěstio, da je ovdě svaki skoro prosti Němac neobtesan. I Slověnac grabi odmah, kako se poněmči za privilegium „deutscher Geradtheit“, koja se u Hrvatskoj nazivlje grubianstvo. Na večer sam stigo u Moosburg u kuću pr. g. Jarnika, koj mene više nepoznavši držaše za Ruskog prof. Preissa. Nu kako sam mu očitovao da nisam Rus, već Ilir, poče me starac grliti i čělivati kao da sam děte

njegovog srea. Starac je bio prie nedělje danah na smrt bolestan, još slab na noguh, nu ništa manje izpitkivao me je kod stola do překo pónoći: šta radi Gaj? šta Iliri? itd. Sutra dan sam mu opet morao pripovědati kako sam stao k zajutraku, pripovědao do pódne, od pódne do kasne noći, a tako tri danah zajedno t. j. do danas. On bi me još izpitkivao, da mu nisam kazao, da sam držan jednoj plemenitoj domorodki pisati, te me on držeći se řečih: Ehret die Frauen, denn . . . odpusti k pisalu (Pult). Moosburg je za našu dogodovštinu znameniti grad. Ovdě je stolovao Arnulf, vojvoda Korutanski, koj je uzpěvši se na prestol němački pozvao našim dědom na vrat Magjare. Od staroga grada tek jedna polovina kule stoji, od kojeg sam odkršio relikviu za Rusaka. Bog će dati da i od Magjarstva domalo isto toliko ostane.

Stoj zdravo! Iz Bistrice više. Sutra ću se odělit u Belački kotor.

Pozdravljajuć svekoliko milo mi i drago a tebi ruke čělujuć ostanem Tvoj, zlatna Dragoilo!

iskreni pobratim

St.

41.

U Bistrici 31. svibnja g. 1841.

Draga posestrimo!

Eto mene u Bistrici. U Bistrici ma opet ne u Bistrici. U Bistrici ma opet ne uza te, zlatna posestrimo! Danas ću ti razgovetnije pisati, jerbo

se ovom rječju mislim, da Ti uza me lično stojiš te bi mene mogla videći da hrdjavo pišem izkarati. Nu ja se neću s Tobom karati i prepirati, nego živiti u slozi prijateljskoj i domorodnoj. — Kod Vas je danas proštenje, a ovdě je žegen ili sejem, što ono isto znači. Klarinet zveči, gusle zvuče a bas mrmlja, da mi sve u ušima šumi kao da sam kod Šumna u malom Iblju. Malo da nisam oslěpnuo toliko sam se nagledao pod borom tancajućih. Meni je veoma žao što ja sâm sâmcat jesam udělnik toga veselja. Proštenje je Ziljsko sasvim inako negoli proštenje Hrvatsko. Najglavnija je svrha Hrvatskog proštenja molenje i koješta drugo. Ali ovdě je molitva najmanji dio proštenja. Glavna je strana veselje — posětjivanje svoje rodbine, krvne i ljubezne — tanac pod lipom s pěvanjem, stvari, posestrimo, koje mene malo da nisu do gute ushitile. Da ti je viditi narodnju nošnju đevojakah, nošnju, koja stas Zilanke u svoj zdravoj punoći predočuje. Halina crvena*) više nego stogubo složena dopirajuća tek do kolěnah tako, da se komad od veza čarapnoga vidi. Niže běle čarape čiste kao sněg, a na noguh lahki crni, crveno izšiveni postoci (Schuhe). Oko pojasa prikopčan je kožni (crni) s crvenimi ili zelenimi ili plavetnimi kožnimi remenci navezen pas, od kojeg visi jedan širok komad doli do kolěna. Na koncu visi nožić (britvica). Oko vrata sědi kres, straga do pojasa dopiruć. Na nědrah titrenkom prikopčana crvena ili plavetna marāma. A na glavi? Na glavi stoji čudnovate forme kapa (Haube), koje široki i bogato

*) Udate žene nose crne istog kroja haline.

nabrani čipei (Spitzen) u lice udaraju kao dvoje hlad pripahajućih krilah. A izpod ovih čipakah gledaju crne tako mile no silno udarajuće oči, da se oko čovčka staza zavrti, kad njega udare. Meni je još od jednih sada dosta mučn o. I momci su lepi visokostasni i plemenitog lica — dobroga stasa i obraza. Nu njihova je oděća već sasvim ponēmčena. I kod njih su one prokletne švabske crne hlače običajne i oni još prokletni crni doprěko kolěna dopirajući škornji, koji polovinu čovčka požderu, kad njih na noge navuče. Lěpotu i jakost Zilana h umi vladanje predobro u svoju korist obratjati. Němački su Korušci, kako sam ti već javio, ponajviše gušasti, zato se služi vladanje politikom, da broj Zilancimi nadopuni. Sama Bistrica, selo brojeće 100 kućah, dala je posljednji krat 50 momakah k vojsci. Nu ipak imade jih još dosta za tanac i razplodjenje kolěna Zilskoga. Meni se čini ovdě — u krajniem skoro kutu ilirstva prama sěvero-zapadu — kao da sam kod kuće. Ona ista lica, koja u Ljutiborskih goricah i na Murskom polju. I jezik je sa slovenskim mojeg rodnog kraja mnogo shodnii i bližji negoli jezik ostalih Korušćakah i Kranjacah. I kuće i pokućtvo one iste kao kod nas. Nu opet priznati moram, da se je značaj naroda čistie saćuvao negoli kod mene. Ovdě imade svaka v e s (selo) po jednu dvě lipe, gđe se u vrěme prošćenjah tanca narodnji tanac, kojeg ću obširnie drugđe opisati (ako je istina!). Rodbinska je ljubav puno iskrenia negoli kod nas. Da ti je viditi kako stanovnici daljnu rodbinu, koja je došla na prošćenje, pozivlju na oběd. I da ti je viditi kako jih

časte. Na stolu ti ima kula od bogato i obiljno priredjenih jestvinah. Pije se samo vino, premda najgore ovdě vino evanciku stoji. Pivom koga dvoriti, drži se za najveću sramotu. I nedužnost se ovdě neprodava za nikakvu cěnu, koja kod nas prodje za lahku cěnu. Děvojka, koja je u tom obziru sagrašila, velikoj je javnoj sramoti izložena. Nesmě više tancati pod lipom; a to je najveća pedepsa, koja se ovdě misliti može... Lahku noć!

Dana 1. lipnja. Sinoć sam se odviše izmorio gledajući i uživajući radost Zilanah i Bistričanah. Kad sam posljednje reči zapisao, pozvaše me služkinja k večeri. A došavši od večere, klonula mi je glava od umora i truda, te sam se pridavši listu dvě posljednje reči, u krevet bacio. Ja htiah spavati, a moj drug uzbitjeni domorodac Mayr, koj me je amo dopratio, nedade mi pokoja, bez umora pitajući i pripovėdajući od svojih Zilanah i Zilankah. Napokon usnuh, te i on usnu budući je badava već davno pitao. Nu kratak biaše moj san, jer veseli Zilani dovikivahu i doklikahu spremljeni od svojih gudaca, koj su pėsme njihove sprovadjali. Tu bude konac moga sanku. Jedna hrpa pevaocah zaměni drugu. Napokon dojde někoja blaga duša pod lipu, koja pred krčmom stoji, te tako milu zapěva pėsnu, kao da je angjeo s neba snišo tugujući nad propadajućom ovdě narodnošću. Nu skoro izčeznu i on bez da sam ja znao, kuda je propao. Napěv je po jednoj prilici (glasio kao naše Bosanske. Na moju veliku srěću našo sam opet malo prie poldana isti napěv kod moga krčmara, koj još dobro umi pěvat po starinski. Ja

sam si mnogo napěvah dosada putem zabilěžio, nu tako duboko nedopire moja slaba umětnost, da mogu sve ove čudovito vilovne glase na papir preněti. Škoda da nerazuměm generalbassa. Drugiput bi trěbalo uzeti sa sobom i Livadića i Stroja.

Ja stojim opet u onoj istoj sobi, gđě je prenoćio Izmail. On je svuda tako divnu uspoměnu izza sebe ostavio, da je meni bogme mučno slěditi njega. Svaki čověk i najprostii muž znade pripovědati o Russu, koj je već pol světa obilazio, te se opet š njimi tako dobro znade razgovarati slovenski. —

Od Moosburga do Rožjaka spremio me je častidostojni starac Jarnik. On se je radovao kao zeleni mladić kad sam mu pripovědao o napredku naše mladeži (medju kojoj je bila i Tvoja Gabrielka). On živi u nas kao otac u nadi svoje děce. Od Rožjaka dovlě spratio me je Mayr, mladić uzhitjen za ilirštinu rodjen Zilan, priatelj, koj mi je već za prvu knjigu několiko pěsamah prioběcio. U drugoj jih će biti više iz njegove sbirke. Pod Kloštram (Arnoldstein) sastao sam se s jednim kolegom iz Gradea. Njegov otac je upravitelj onděšnjeg grada. On će me pratiti tja do Trěbiša (Tarvis). Sutra ću dalje u Ziljsku do Hermagore, gđě se već počimlje kužna němština. Od ondě ću se vratit opet u Podkloštar, odondě u Kanalsku dolinu, odonlě ili u Resiansku ili Bohinjsku (Kranjske). Odondě opet u Korušku k Jarniku, gđě ćemo š njime i Mayrom počii u Labudsku (Lawant), gđě ima (kažu) visoko u gori na visokoj na četiri ugle obtěsanog stěni nadpis, kojeg još dosada nitko či-

tati nemogaše. Jarnik, kojemu je priobćen jedan komad, sudi da je glagoljski iz poganskih još vrēmenah Slavjanstva, te želi da i ja pri čitanju kao od strane zagrebačkih Ilirah nazočan budem. Odondě ću u Štajer, Maribor, Sl. Bistricu, Rogatac k Kočevaru, da se malo odmorim. Sve ovo bit će, ako Bog dađe i sreća junačka. Priporuči me, pošto najbolje umiš, gospodinu opatu. Pozdravi srdačno Věkoslava, Tunu i Paunu, Pavicu i tetu i Tumpića i Bělošića i Rusaka Magjara, koj će dobit relikvii iz Moosburga. Pozdravi i Omilje, ako se još spominja o meni. Čělivajuć i Gabrielu i Jelku i Tebe ostajem u Bistricu na Bistricu se spominjajuć

Vaš iskreni priatelj *Stanko Vraz.*

1. lipnja na večer. Pod lipom se opet tance i pěva. Kako izlazim iz sobe, uhvati me jedan momak za ruku, te me ktio nektio odvede pod lipu. Tamo došavši primora me da i ja pristanem u kolo. Ništa nepomaže izgovaranje da neznam tancati. Momak mi izruči svoju đěvojku te ja ajde u kolo. Kako sam uspěo, to pitaj Věkoslava, koj se je s Izmailom izkusio u Bistrici. — Sada sam već sasvim njihov. — Od lipe pošiljem ti jedan list, bolje ti uspomene poslati nemogu. Za dva dana ću dalje. Bit će opet muke. *St.*

42.

Na Tobili u Rezijskom d. 12. lipnja g. 1841.

Draga posestrimo !

Ako imadeš pri ruci krajobraz (mappu) Italie ili Austrie, to Ti potraži Mletačko, u Mletačkom

V i d a m (Udine). Odtuda Ti gledi sve proti sèveru, te ćeš tamo naći mēstašce Resciutu (po naški Bēlica). Od Bēlice se ide prēko jednoga brda prama iztoku u dolinu ili (boljerekuć) u koto, koj se zove Reziansko (po talianski Val di Resia), gdē imade do 3.000 samih Slavjanah, koji ipak nepadaju k gornjoilirskoj grani, nego polag moga mnēnja k najdolnjoj grani Bugarsko Macedonskoj. Mnēnje pismoućenih Rezianah i njihovih susēdah Talianah jest, da su Rezianci grana Ruska, za koje mnēnje ipak nikakva dovoda nima, izvan slučajnoga kakotakvoga sudarenja imenah Rezian i Russian. Ja sam se već bio u Zilskom oprostio s namērom, posētiti Reziansko, što poradi kratkoće vrēmena, a što poradi hrdjavoga razporedjenja novacah i rubja moga, koje ostavivši u Čelovecu nikako pismeno nemogoh izvaditi da se za mnom pošalje pod Kleštar (Arnoldstein). Nu sastavši se slučajno u Žabnicah (Seifnitz) u Kanoskoj Koruške s Rezianskom jednom trgovajućom obitelji i zamolivši mater te porodice čestidostojnu staricu, da mi je zapēla pēsmicu Reziansku, to ona uzkrсну opet u meni pokojna namēra, da prēko tih visokih golih gorah i planinah udarim, za kojimi leži zabitna i siromašna Rezia, makar se ob dan hranio biljem i korenjem, a ob noć kamen pod glavu metao — — — — —*)

U ostalom sam zdrav ili (bolje rekuć) nimam vrēmena da mislim i ćutim koju bolest. Kako si

*) Što dalje sliedi slaže se posvema s dopisom na str. 42. i sl., samo je nešto kraće, s toga je ovdje izpušteno. P.

Ti? i kako ste Vi svikolici moji dragi? Želja me mori da to znam; nu kako ću saznati, kad neznam gde me će odnešti sutra i za nedelju prenoćiti. Izručujuć Vas i sebe u ruke Božje (koj nezna moliti neka ide na more! *paslovica*) ostajem u Rezii d. 12. lipnja g. 1841.

Tvoj pobratim *Stanko*.

43.

Na Bledskom jezeru d. 18. lipnja g. 1841.

Draga posestrimo!

Eto me opet u Krajnskoj, na Gorenskom, na ugodnih bržinah Bledskog jezera, koje ćeš na mapi pod imenom *Veldes* naći. Prekojučer bio sam još na Mletačkom u Resiu a sinoć sam stignuo amo, prevadio za dva dana osam poštah — a to sve osim posljednje — pješice. Ja sam tako brzo išo, da sam se razvručio, u tom stanju stigne me kiša, koja me jučer triput zdravo propraše. Današ me boli noga i grlo — i to sve s toga, da ja m ě r e nepoznam. Ktio sam Ti pisati iz Bistrice Bohinske, nu Bohinje je još sat puta odovuda a Bistrica tri sati, a kiša l ě je kao iz vedra. Sutra se moram opet vratit u Korušku, budući u ponedjeljak pojdemo s prečastnim domorodcem Jarnikom nekakvoga kamena pregledavat, na kojem, kaže, inade stari glagoljski nadpis. — U Rezii sam se opet teško razastao. Onděšnji župnik Odoriko Butolo čestidostojni starac i izobraženi domorodac tako mi je omilio, da sam se s nekakvim žalenjem oprostio

š njime. Tako isto s predobrim narodom, kojeg najbolje blago je dobro srce. Nima skoro Reziánca koj mi nije kazao svoj: „S Bogom pošto!“ te me pozivao, da opet dojdem. Uvidio sam tu, da se sirotinja sada s golubinjim srcem druží. — Put iz Rezia do Pontebe nima ništa ugodnoga. Same gole skale — oriaške, visoke bez ikoje oděće. Samo gdje koja se vidi jela ili kakov grmić, koj se uz stěne uzpinje. Medju Reziom i Pontebom imade tri Furlanske varošice t. j. Resiuta (Bělica) Chiusa i Duigno (Duin), ostalo sve pusto. Varošinci ovi imadu čudno lice. Sve kao da jih je kakov ludak sazidaó. Sve bez reda, natrpana je kuća uz kuću. Uzki nu visoki podi, plosni krovi na italijanski način. A kad zabludiš jedanput medju ove mršave zidine — kuće kao rode — neznaš ni kuda ni kamo, jerbo nima nikakvih ulicah; nego se valja izručiti u ime Božje, te koračiti dalje dok izlaziš na koj kraj. Kod svake kuće, na kojih su stube iz dvora kamene, imade i jedne brajde, koje opet ono poněšto poprave, šta nered i nečistoću od slave njihove na ništa nese. — Varoši talijanski su poetičnii od naših i još više od němačkih; nu ja volim ostati za naše i němačke, jerbo su mnogo praktičnii. — I u Resii vladaju već talijanske kuće i običaji. — Izvan tih varoših nevidiš ništa pred sobom i nad sobom nego golotinu, te nečuješ ništa nego šum rěke Běle, koja se srdito preko kamenja baca, za da se doli niže složi s Tagliamentom, s kojim složno spěši prama moru jadranskomu. Prie nego dolaziš u Pontebu imade iz desne strane na starom Mletačkom drumu několiko kućah, a uz tih kućah vidiš njivice po dva

sežnja duge a sežanj široke. Na tih njivah raste kukurus, oko kojeg Furlan s ponositim obrazom šetje i oholo kao kakov Krösus na svoje blago gleda. Ja bi se bio smiao ovomu ponosu, da me nije smatrajuć te siromahe nekakvo žaljenje i pomilovanje nahadjalo. Nu šta je sve bogatstvo? Samo jedna idea, koju uzvisiti zavisi od čovjeka: i u tom su smislu i ovi ljudi bogati. — Kad dolaziš na most u Pontebi, te se još jedanput obratiš, razmotriš Mlětačku stranu Pontebe, te odmah unideš i razmotriš němačku, to se moraš čudom čuditi nad razlikom, koja vlada izmedju ovih varoših, koje samo jedna rěčica razstavlja. — U Koruškoj je Pontebi opet sve němačko; nu u bližnjem prvom selu „Lepala ves“ opet sve Slavjansko, i u toj ti vesi ljudi veoma razgovetno govore skoro kao u Varaždinu. Pred selom sastao sam se s jednom hrpom djece, koja su se rižu igrala. Babe su bile baš pred kućami na ulici, te mene smotrivši i primivši iz mojih ustih slovenski pozdrav obkolile, pitajuć: odkuda sam, odkuda hodim i kamo idem? Ja jim počeh razlagati sve po redu. Iz četvorice nakupi se hrpa od dvadeset i više ženah, koje u jedan glas, kad sam jim kazao, da stojim blizu Turske granice, izkliknuše: „Božja mati!“ Jedva da sam se njihovom pitanju izmaknuo. Za Lepalovj vesi opet slědi jedno němačko selo Lužnice, izza Lužnicah obrtni němački Mobrat (Malborghet), izza Mobrjata slovenske Lokve (Ugovitz), gdje sam idući iz Trěbiša u Reziu prenoćio bio. Stanovnici Lokvah ubogi su nu dobrodušni ljudi. Starac jedan pěvao mi je puno pėsamah te dozvao

i nekoliko mladih ljudi, koji su mu pomagali. Ja sam jih ktio nagraditi, nu starac nije dopustio; nu kad sam sasvim time platio momkom oku vina, budu oni tako razveseljeni, da još oko ponoći dōdjoše pod prozore mojega konaka, te mi tamo sve pėsme, koje su njim na pamet došle, propėvahu, te me tom najnaravniom i najprostiom serenadom, koju se misliti može, probudiše. — Nemogu ti dosta dokazati njihovo udivljenje nad prepisom njihovih pėsamah, koje sam jim baš u njihovom opet pročitavao odmah kako sam jih prepisao; a još veće biaše njihovo začudjenje nad mojom (kako oni kazahu) djavoljskom umėtnostju u prepisivanju napėvah. Kad sam se već bio opet vratio, te južinao u istom konaku, pripovėdavaše mi prostodušna krėmarica, kako sam se Lokvanom unjedrio, koji dosta nahvaliti nemogu tudjega gospodina, koj je š njima tako priateljski govorio, a to u njihovom jeziku: gdě naprotiv tomu njihova gospoda oholo nosi glavu i prezire jezik slovenski. — Iz Lokvah na desnoj carskog drumu leži drugo slovensko selo imenom Vučja ves, kojeg posėtiti nemogoh budući je nebo kišom prėtilo. Prvo izza Vučje vesi selo stoji uz obě strane carskog drumu imenom Žabnica. Nad Žabnicom stoji glasovita crkva bogorodice Lušarske, kuda se putuje iz daljnjih stranah naših i tudjih na proštenje. Ti znadeš, da puk oko Marie Bistričke mnogo nevrėdi. Tako isto i tū. I tū stoji uzrok u bogorodici, od koje Žabničani žive kao od krave dojače, ništa za ime Boga nečineći. Ja sam jednu Žabničanku umolio, da mi moli otče naš u svome dialektu za da

ga zapisati mogu. A ona promislivši si malo, odgovori, da oće, ako joj dadem desetku. Ja se na to razljutih te krenuh pleća. — Pol ure hoda izvan Žabnicah stoji varošinae Trěbiš (Tarvis), koj već sa svojim poljem na Krajnsko udara. Tu prenoćih. — Sutra dan udarih preko mosta Tilice, (koja teče u Zilu a Zila u Dravu) — proti Weissenfelsu, selu němačkom kao i Trěbiš. Medju Trěbišem i tim selom sastah se na putu s jednom mladom veoma lěpom Němkom toga sela, k kojoj se odmah pridružih pitajući ju koješta, na koje mi ona tako prostodušno odgovaraše, da sam žalio da je bila Němkinja. Veoma žao bilo mi je razastat se s tom petnajstgodišnjom krasotom, kojoj sam na razstanku bez mnoga truda (oprosti moju odprtosrčnost!) jedan čelov izciganio kazajući joj: „Wer kann in Ehren einen Kuss verwehren?“ — Kako sam došo iz Weissenfelsa, otvorile su gore svoje ruke, a medju njima razkrila se je lěpa dolina, na sred koje lěskaše u sunčini turanj Račićah, sela dosta prostranog, gdje sam se opet s našinci sastao. Tuj je bilo opet pitanja kuda i kamo; dok se opet izmakoh, budući da se već nebo poče mrgotiti, te ja još imadoh sat hoda do dojdúće pošte, gdje sam naměřio obědovati. Ja jedva dojdoh do srědine izmedju Račićah i Korena (pošte), to se izlije kiša kao iz hiljade vedarah. Ja stah na ravnom polju. Nikakve kuće niti dreva ublizo, pod koje bi ja moje suho tělo postaviti mogó. Samo iz dalečine běliše se kuće prve pošte kao izsměvajuć mene. Šta ću si ja siromah? valjalo je dalje ići, da što skorie stignem Koren,

a dok stignem prestade kiša, a ja stignuh promoknut do posljednjeg konca. Tu obědovah, te se oddělih odmah poslē oběda dalje, za da se na suncu sagrějem i posušim. Koren je lěpo selo, govori se još slovenski kao na Koruškom. Na pošti sam obědovao dobro nu veoma jeftino (15 kr. bez vina). Prvo selo niže Korena dosta je lěpo, te se zove Kranjska gora (Kronau). Tu sam se sastao s prvimi lěpimi Kranjicami. Narodna njihova oděća nije baš sposobna za uzvisiti prirodnu lěpotu. — Nose ponajviše crne mezlanke s plavetnim četiri prste širokim skutom; běle čiste nabrane na dojčkama košuljice, koje su oko vrata, pri šakah i na ramenah s modrim vrpcom prišivenim nakitjene; na glavi bělu naglavaču (Haube) na način kao što se nose oko Tržca, od kojih sam Ti već pisao (ako ne bludim). Nu mojdrie (Leib) jedva je pet prstah dug, tako da se pašu baš pod pazduhama. Nu sasvim time je u toj oděći lěpa Kranjica, ako je mlada. — Tu sam našo slučajno priliku, s kojom sam se vozio do Jesenicah, bližnje pošte. Malo niže pod Krajskom gorom sastao sam se s iztočnom strugom Save, kojoj sam izručio pozdrav na Hrvatsku. Tu biva dolina sve širja i prijatnie. S desne i lěve velike gore, s kojih se blista sněg, a po dolini selo do sela, njiva do njive, livada do livade. Tu imade već malo po malo pšenice i jačmena, koje više prama Koruškoj ne rastu. — Priatna biaše zemlja nu nepriatno nebo. Kiša poče opet lějati na kola i na nas. Na srěću imadiaše moj kočiaš Krajnac kabanicu, koju mi ponudi premda i on bez krova biaše. Tim me poněšto obrani od velike

mokrote, a on zapoje pěsmu za da zaboravi na mokrotu. Kiša prestade, te se još povrati dok stigismo u Jesenice. Ja pitah Krajnca koliko sam dužan, a on odgovori 10 kr. Ta me njegova poštenost tako razveseli, da sam mu još pridao 5 za kabanicu, za koju blagodarnost se on veoma zahvali. — U Jesenicah ostah opet na pošti prenoćujuć; gdě sutra dan platih za sobu, večeru i zajutrak 40 kr. — Iz Jesenicah oddělih se u Blěd, za odonud udariti u Boginjsku Bistricu, koje ipak za sada vidit neću. Sva Krajina od Weissenfelsa do Radolce zove se Dolinsko. Narod je jak i lěpostasan i dosta imućan. U Blědu se sastah s jednim Čehom, koj je čini se upravitelj grada i dobar Slavjan. Tu mi pade na um da mi je moj Ljubljanski priatelj Dr. Prešern kazao za jednoga strica, koj stoji u Blědu bez ženě i děce, i kojega svakako posětit moram, ako dojdem u Blěd. Ja zapitah Čeha za njega, a Čeh mi kaže, da baš u drugom selu kraj jezera stoji. Ja se oddělih k njemu, te mene sada eto u njegovoj kući. On je bogat, mlad, dobar čověk i Slavjan, govori Poljski, bio je već u Poljskoj i Ruskoj kao i po Italii i Švajcarskom. On dade bez da sam znao moj paket u svoj dom preneti. Ovdě sam kao kod kuće ili u Bistrici. Kad u jutru stanem, to izlazim na doxat (Altane), vidim mlade dvě susěde — děvojke od uzorne lěpote — i bistroga duha — vodu iz jezera crpsti. Ja s doxata govorim š njima, šaleći se s tima sada š njima mojima Vilama povodkinjama. — Kiša još jednako ide. Ja moram sutra svakako dalje. Moli da prestane. Ostaj zdrava i Ti i Věko-

slav i Gabrielka i pr. g. opat i Pauna kao i ostalo sve, što se iole spominje

Tvoga iskrenoga pob. *Stanka.*

44.

Babukiću.

U Mariboru d. 27. lipnja g. 1841.

Dragi i ljubljani Věkoslave!

Eto mene opet za korak bliže Zagreba. Tvoj posljednji list od 14. pr. m. primio sam prije nekolicke danah u Čelovecu, odposle ništa više. Kod profesora Dr. Puffa nisam još bio, nadam se, da ću tamo šta naći. — Sve što bliže dodjem granici Hrvatskoj, to sve više čeznem po svetoj zemlji Zrinskoga i Draškovića i ostalih slavnihi muževah, po svetoj zemlji, koju ću čelivati, kad ju opet stigne moja noga. Vi neznate, šta imate, neznate, pod kakvima krilama bdijete i spavate. Hrvatska je kao zdravlje, koje čověk onda puno čeniti počimlje, kad ga nima. — Mene teško biti će prije dvě nedělje u Zagrebu, nego ću moj šator razapěti u Podčetrtku, odkuda ću ti za nedělju danah, poslati rukopis „iz dubrave“. Putem nije bilo moguće uredjivati, što poradi novih stvarihi. s kojimi sam se sastao, što poradi proměnenja městah, gdje više putah nije bilo dobiti ni pera ni crnila. — Ja nisam baš onoliko nakupio, koliko sam se nadao. nu — zadovoljan sam time, šta se je nabralo i naučilo, najpače sam zadovoljan sa zdravljem, koje se malo po malo povratja. Žile su se ojačile

polag velikoga gibanja i mučenja tĕla. Odkako sam Ti poslĕdnji put pisao, prevalio sam opet dvĕ visoke gore; jednu (Rožicu) izmedju Krajske i Koruške, drugu (Golidu, Choralpe) izmedju Koruške i Štajerske. U ovoj strani Štajerske, koju sam sada prošo, nisam baš nijednoj pĕsmici u trag ući mogo. Sve što sam naučio, stoji u značaju narĕčja, koje se ovdĕ govori, a u ostalom naučio je puk poznavati gospodičića s velikom bradom i s crveno podstavljenom haljinom, kojeg i Kranjska i Koruška već dobro poznaje.

Ostavljajući govor o sebi, prelazim k Tebi u pretezanja k meni.

Budući da tako brzo neću doći u Zagreb, to te molim, dragi priatelju, pošlji mi slĕdujuća iz Zagreba:

1. Kordovane cipelje, koje ćeš naći kod gospodje Jakopovičke u ormaru, gdje moje stvari stoje, tamo isto i jedne bĕle lĕtne hlaće u istom ormaru stojeće.

2. Dva exemplara Bačke Vile; 2 exemplara Vukovih pĕsnih drugog izdanja; 2 ex. Anke i Stanke; 2 ex. Grizelde i svih ostalih knjigah ilirskih, koje su izišle posle moga polazka iz Zagreba.

3. List od Tebe, Dr. Uzarevića i Rakovca.

4. Ona dva svezka pisanih pĕsamah „Ballade i romance“, koja sam izručio po zaktĕvanju Gaju, te da iz njih izvadi za Danicu balladu: „Vĕrnost tja do groba“.

To sve zamotaj u jedan svezak, te izruči na pošti Hausmeisteru pod naslovom: An Herrn Dr. Kočevar in Windisch Landsberg.

s pridatkom: Für Stanko Vraz. — Drago bi mi bilo, da bi Ti s Užarevićem ili Rakovcem moglo doći na sastanak u Podčetrtek (W. Landsberg). To želi srdačno Tvoja virna duša *Stanko.*

45.

Iz Bistrice u Bistricu d. 29. lipnja 1841.

Draga posestrimo!

Eto mene sve bliže žudjenoj Hrvatskoj. Opet sam došo u jednu Bistricu, koju nazivlju Slovensku. Pod suncem (zur Sonne) dobro se kuha. Odkako sam Ti stražnji bio pisao list nisam imao mira i pokoja (da se kolišta odmorim) dotle. Najneugodnija biahu četiri posljednja dana. Bio sam medju tako nazvanimi slavniimi Njemci i ponemčenimi Slavjani. Tu sam svojimima očima vidio njihovu toliko proslavljenu snagu i red. Tri dana skoro nisam ništa jeo, tri noći ništa prospavao. Hlěb sam si rezao perišem, jerbo nož i vilice i sve čime bi se imao služiti po němačkih krěmah, bili su tako gadni, da bude čověk u trenutku gladan i sit. A postelja? gadna slama, to bez buhah a to opet i buhami. — O němštino, daleko ti kuća! —

Iz Blěda (gdě sam se etomadne pismeno razasto s Tobom) oddělio sam se s tužnim srecem. Oprostio sam se već te opet povratio — i dva triputa. Blědsko jezero zaista je lěpo, nu sasvim time bi se još čověk lahko oprostio s njime — nu Vile njegove to ti je muka, na koju nemogu pomisliti bez někakvoga čudnoga igranja srca. Lěpšega zemaljskog angjela (oprosti toliku iskrenost)

na tom svētu vidio nisam. Škoda da nemogu slikovati bojami umětnika. Dobio sam kitu na uspomenu, nu jedna mi ju uze srěća. Metnuo sam ju u smetnji razstanka na lěvu stranu prsih medju košulju i ječermu. Ječerma se, lahko skopčana, razkopča, a kita — zlatna kita propade. Taj slučaj mi takovom tugom napuni srce, da sam se jedva u Koruškoj malo po malo opet razastavio š njome. Tašta je svaka srěća toga světa! Uzhititi se do neba, a onda opet obrečen biti najmanjim udarcem srěće, za da čovjek éuti, kolika je srěća, — kratka — tašta — trenutak i t. d. i t. d. — — —

Gospodin Prešern, kod kojega sam stao, sama je duša. Pratio me je još podaleko putem, te na razastanku obećao, da će u buduće svekoliko vrěme svoje, što mu preteče od pokućnih poslovah, posvetiti literaturi Slavjanskoj — najpače ilirskoj. Tako isto stanoviti Toman, posědatelj gvoždane, nekadašnji moj kollega pravah u Gradu. Budućnost će prosuditi njihove rěči. — Poslědnju nedělju moga probavljenja samotan i zabitan drugda Blěd, na jedan se mah poslě pódne — kao od nekavog Boga zavladan pretvori se. Zaštropeču konji, kola, jedna — druga — tretja (nu tko će jih sve prebrojiti?), iz kola izdiplju krasne i nekrasne krasote. A malo za tim vidiš jezero kao zastrto od čunah, od kojih jadra čine šeširi po njem vozećih se danah. To zaglasi pěsan uz gitaru, to poju veslari svoje narodnje pěsmice, to se smeje i grohoće — jednom rěčju sree radostju goji. A Ti pitaš: Odkuda je taj svět došo? — Iz poblížnjeg varoša Radolce (Radmansdorf) i okolišnih dobarah

— dapače tja iz daljnje Ljubljane i Trsta imade gostih tamo. — Medju timi veseljaci takodjer čověk bradat kao Samson u crveno podstavljenoj haljini. Kranjski fantji pitaju: Zakaj to so barun dones takò žalostni? A drugi kaže: To je Burja kriv ino njegova Lenka. — Zaboravio sam Ti kazati, tko je taj barun. U Kranjske stoji stanoviti Baron Michel Zoïs iz stare krajnske plemićke obitelji — čověk dobar — i uzhitjen priatelj narodnjih običajah, nu pored toga — aventurier u svakom smislu. On je prie jedne godine dolazio često k Burju poradi starie Vile Jeriče, nu posle izosta, te otide u Beč. Kad ja stignem u Bléd, to puknu glas, da je opet došo barun. Ja se slučajno takoder upoznade kod Burja, te dolazih svaki večer tamo, te time potvrdih mněnje, da sam ja onaj isti barun Michel Zoïs, koj na isti način bradu nosiaše kao i haljinu takvoga kroja. Fantje počese opet pred mojim prozorom ob noć pěvati, kao što je ljubio barun, što i meni drago biaše: za koju uslugu jim i ja nekoliko okah vina platiti za da takoder u tome barunu naličim.

Oddělio sam se već od Blěda, nu eto me opet š njime! — S Bogom ostaj, Blěde! — Kad se čověk krene put Jesenicah, to trěba udesiti po polju prama sěvernom iztoku, tamo stoji u podbrdju jedno selo sa crkvom (imena više nepamtim). Tu valja proći, uzpinajuć se na brdo. Odtuda niz dol crkve druge, koja navrh brda stoji. Kad dodješ u dol, vidiš prelazeći most kako se zelena Radonja baca s jedne skale na drugu, gdje se razprši, te kao srebrni prah u dubljinu pada. Taj

prizor je mnogo lepší nego onoj kod Šuma, o kojem sam ti (ako nebludim) već pisao. Od Radonje se valja opet uzpinjati uz brdo, na kojem stoji selo Dobrava. Iz Dobrave vodi vozni put k Savi, gdje se prelazi most, te posle pò sata opet stignu Jesenice. U Jesenicah sam obědovao, te naimio momka, koj mi put kazao preko gore Rožice i moju haljinu i prtljagu nosio.

Budući, da sam sutradan rano već u Čelovcu biti morao, to nisam imao, hvala Bogu! vrěmena do promišljavanja bi-li, nebi-li udario preko tolike gore, nego platih te se dignuh na noge, te ajde uz brdo. Gora je strma, a put hrdjav, sve samo kamenje i voda. Nu posle tri sata stigismo vrhunac, gdje imadiaše još s desne i lěve sve sam běli sněg, samo stazica je gdje ondě prokopnula. Kako se pustimo nizbrdice u Korušku, to je sve priatnia bivala gora. Bistri potočići srtali su preko kamenja u strašne i neznane doline, iz kojih se dižu tanke jele i zelene bukve. Moj putni drug pio je skoro iz svakog potočica i zviranka u najvećoj vrućini bez ikakve štete svoga zdravja. Ja sam ga navidio za taj užitak, nu slěditi nesmědoh, budući sam već sluga njege. Posle pet satih hoda stigismo u doline, gdje stoji gvozdana carska, a tu — eto srěće i radosti! najdoh moga priatelja kapelana M. Mayra i njegovog župnika, koj mi je, znadući dan dolazka moga, na susret došo. Tu se ogrlivši i pozdravivši okrěpih hlěbom i pivom — čuješ! pivom, pitjem němačkim, kojeg već 5. godinah uživao nisam. Zašto sam opet počeo? na to Ti odgovorim poslovicom: Sila kola lomi! Dolaziti

na konak, te piti samu vodu, to neprodje bez kisela
lica ma najkrasnie krčmarice. Dakle valja piti, nu
što piti? vina nesmēm, a pivo je nēmačko. Nu
buduē je zdravlje probitačnie od takve vrsti patrio-
tizma, to se odluēim za pivo, te gutam — gutam
kao Tvoja Jelka kad njoj već dodija pá p a t i. Od-
tuda digosmo se zajedno u R o Ź j e (Roseck), gđē
prospavah, te ranim jutrom opet k starcu Jarniku
s Mayrom. — Jarnik, kod kojega smo došli oko
podné razveselio se je kao dēte na krilu maternom,
kad nas je opet vidio u svojoj kući poslē tolika
puta. — Poslē podne odvedosmo se odmah u
Č ě l o v a c, za urediti moj poso s pasom i ostalom
prtljagom. Uredivši to, digosmo se opet dalje (t.
j. ja, Jarnik i Mayr) u Velkovac (Völkermarkt) u
dolnjem Koruškom. Tu večerasmo i spavasm o do
3 sata u jutro sutradne, te opet ajde dalje u G r e b i n j
(Griffen) poslēdnje mēsto slovenske Koruške. Tu
se oprostimo s poslēdnjimi Slovenci kao i s poslēd-
njimi lipami, koja tu kod svake skoro slovenske
kuće stoji, te sada baš najlēpše cvati i miriše. Nu
Ti bi valjda želila znati, kuda mi trojica idosmo?
A to Ti je težko na kratko razložiti. Tomu našem
oddēlenju povod dala je planina, a na planini kamen,
a na kamenu napis, od kojeg je dobio naš učeni
Jarnik komad, te ga je tumačio i polagao za gla-
goljčicu. Kad sam ja na lētošnjem mojem putu
prvikrat došo k njemu, kazao mi je o njem, očitujuē
želju, da ga idemo skupa i n l o c u m gledati i tumačiti
za da pri toj (kako se je on nadao v a Ź n o j) novini
i jedan izmedju Zagrebčanah Ilirah nazočan bude.
Ja toliku želju i slavni poziv poreći nemogoh, nego

založih svoju rěč, da ću na povratku još k njemu svratiti ; za da zajedno poći možemo na mjesto toli slavno i važno. — Nu eto nas — jao mene, mene jao ! — opet na kraju artie. Trěba da sada nezaključno zaključim s obećanjem, da ću Ti ostalo naskoroma, ako Bog dade iz Podčetrka objaviti, te sebe dalje iz Labudske doline (Lavantthal) tja do Podčetrka spratiti u razgovoru s Tobom. Sada znadeš, kuda možeš da odpraviš liste. Stoj i Ti, draga posestrimo ! kao i Tvoji zdravo !

Vaš *Stanko*.

46.

Muršecu.

U Podčetrku (W. Landsberg) d. 12. srpnja g. 1841.

Dragi priatelju !

Nisam već dugo nikakvoga glasa čuo od Vas, što mi je veoma, jerbo Vi dobro znate do koliko ste se mi ugnězdili u srce već kod sv. Nikole : a tko se jedared ugnězdi meni u srce, ostane u njem dok je živo, ako sám silovitom rukom nerazori i razmetje gnězda. Niti Vam ja nisam pisao, istina je ! nu to Vas neka ne smeta. Vi znate da posle lanske bolěsti ja sam ili bolěžljiv ili baš poradi te bolěžljivosti marlivii nego što sam bio, dok sam uživio puno zdravlje ; jerbo polag moje subjektivne filosofie svaki je čověk od glave držan, da mnogo radi i učini koristna i dobra na ovom světu. Dok sam bio zdrav, mislio sam će imat tomu još dosta vrěmena te se nisam prenaglio : nu sada gdje mi to s desne to s lěve bode i peca, gdje neznam oću

li danas ili sutra zrezati z petami (kao što Mikloščani kažu), to sada jagmim i radim što brže mogu. A da uspěšno radim k tomu trěba da i putujem za razviditi stvar. Daher keine Feindschaft; ako od moje strane nedobute nikakvog lista. *M.* Nu zašto mi sada pišete? — *V.* Iz samoga gruboga koristoljubja, moj dragi prijatelju! — Valjda čitate vi takojer Danicu. Ako ju marljivo čitate, to ste stanovito našli u njoj Oglas na predplatu dělca: „Glas iz dubrave Žeravinske“*), koje će izlaziti m. srpnja. — Vi ste od nēgda veliku nosili brigu za uspěh mojih proizvodah, za to se i sada k Vama opet vratjam, moleći Vas nakupite što više možete prenumerante po Štajeru. Uzmite u ruke duhovni s chematisme, da iztražite tko bi kupio i predplatio. Predplatna cěna jest 30 kr. dućanska 40. Molim Vas pošljite mi što skorije imenah predplatitelja, koja će se pridati tiskana na koncu děla. Meni nije toliko do novacah, koliko do brojnosti imenah, za da se nebi moglo kazati: Non propheta in patria. Diaci se mogu i jednom evancikom (20 kr.) predplatiti. — Novacah ja sada neištem od Vas nego onda, kad Vam exemplare pošiljem. Samo Vas molim da mi jamčite za nje.

Molim Vas takodjer, zaištite u mojem imenu kod moga krojača Grodera kontu. Nu neka pošteno računa, te mu ću i ja pošteno a to do mala platiti. Imam i kod Ferstelnā nēkakve novce

*) To je ona ista dubrava, koju smo mi dvojica prošla g. 1833. (ako nebludim) bosonoga u bregušah pregazivši velikom mukom rěku Žeravinsku.

dobiti za razprodane kod njega exemplare Vedeža. Molim Vas takojer pitajte i kod Kienreicha kako tamo stojim. Kod Damiana je platjano. Je-li je platio Košar kod Schuberta (im deutschen Hause)? Izvolite Schubarta pitati, te ga uzmoliti neka mi one kod njega ostavše exemplare dobro čuva, dok ja dodjem u Gradac šta će biti, ako Bog dađe! Měseca listopada. Nezaměrite što Vas tako uznemirujem naručenjama. Nu sila Boga nemoli, kao što se kaže.

Pozdravljajući i Vas kao i ostalu bratju domorodce

Vaš iskreni prijatelj

Stanko Vraz.

Moj naslov iliti adres : An Stanko Vraz. Abzugeben in der Čitaonica ilirska beim Hr. Advokaten Věk. Babukić

in Agram.

47.

U Početrtku d. 15. srpnja 1841.

Draga posestrimo!

Pisao sam Ti bio posljednji list iz Slovenske Bistrice čemu je već prošlo više dvě nedělje danah. Ti ga jamačno već u rukuh imadeš, a odgovor? — to je baš ono pitanje, na koje odgovoriti nemožeš. Nemožete se sada, krasne Bistrićanke izpričati, da neznadete, kuda i kamo s odgovorom? — Nu neću se više prepirati s Vama, jerbo čitam u Vaših glavah, zašto mi ništa nešaljete: Vi bi naime rade, da ja glavom dodjem u Bisticu po odgovor i ostalo. Nisam-li pogodio? — Nu iz toga

neće biti ništa : a zašto neće ? Zato, što ja nimam vremena praznovati i raztrčivati mojih mislih. Rep od „glasah iz dubrave Žerovinske“ nije još gotov, to je uzrok zašto ja polag moje najbolje volje i želje nedodjem u Zagreb, gdje nebi mogo raditi ništa porad samoga izpitkivanja i pripovjedovanja : šta i kako ? Mudroj glavi dosti jedno oko, kaže poslovice, nu ja opet želim, da Tebi kao i meni uvijek ostanu dvojica na službu. — Mislim, da sam se posljednji put s Tobom oprostio na Golidi (Choralpe) na medjašu Štajerskom i Koruškom. Da!

Kako prevalih Golidu i snidoh u dolinu na iztočnu stranu gore slědujući romoneće i srdite bi-
strice stigoh do mala na medjaš Štajerski, a time na medjaš Němacah i Slověnacah. Srce mi opet poče silnie igrati, kad se s prvim sastah Slověncem, koji krěpko Slovenski govoraše sa svimi tvrdimi i kao Poljak. Nu skoro bude moja radost uništena, jerbo kad počeh njegova sina upitkivati naški, odgovori mi otac, da sin ništa nerazumi slověnski, nego samo němački, a zašto ne ? zapitah. Jerbo mu je majka Němica. Ah zavapih tužno : O němštino daleka ti kuća ! s tom žalostju zabavljen stigoh u prvu župu sv. J a k o v a u S u b o t i. Narod me gledaše, kao kakvo čudo, koje još veće uzbude, kad š njimi stadoh naški govoriti. Stupivši u najbolju oštariu, najдох u dimnici sakupljen narod kod vina pijući i nesramne němačke pjesme pěvajući ; na toliko je ovdě prodrła němačka civilizacia. Kad jih stadoh izpitkivati za slovenske, neznadoše izvan nekoliko komadnih komadah, koje sam već bio čuo na Koruškoj i bolje, ništa pěvati. Od pěsamah

prolazih na običaje, koje stadoh u svoj porte feuille bilježiti. Jedan od tih čovĉkah pristupi pitajuć: Bos schraiben? A ja odgovorih: Eto čuješ i vidiš, šta pišem. — A on: Ber hot ghassen? A ja: To je meni tako na um došlo pisati. Poslĉ dugog prepiranja on ktiaše, da meni zabrani bilježiti. A kad ja ništa manje stadoh nastojati u svome dĉlu, on otide. — Malo poslĉ toga s jednim čovĉkom važna lica opet u sobi, koj stupi uprĉd me pitajuć: Hoben s'an Pos? A kad odgovorih, da imadem. A on ga zaiĉte od mene, te mu ga dadoh budući me uvĉravahu ostali, da je on selski sudac. A tomu nebiaše konac, nego moj paseport, koj je latinski pisan, dodje putem, tja do župnika, jerbo onaj pitalac htio je oćeš nećeš od mene imati uhodu. A ta tragikomedia dade mi priliku upoznati se s gosp. župnikom Breznikom, čovĉkom uljudnim i domorodnim, koj me je veoma ljubezljivo primio i podvorio. Sutradan se oprostih s ovim narodnjim Sodomom, gdje se Bog psuje, zašto ljudi već mole nĉmački, a to tako, da višeputah možebiti isti Bog neće moći razabrati što taj puk oće; — oprostih se moleći: „Bože, tvorĉe oĉ jezikh! izbavi nas od tuĉje civilizacie!“ G. župnik dosta dugaĉak me je još put spremio, zaklinjajuć me da mu pišem iz Zagreba, kako sam putovao i što imade nova. Od Subote se ide sve niže preko brdah u jednu dolinu, po kojoj bistri bistrice Festenica. Tu imade vodenica do vodenice, gdje se daske pile. Narod je pomĉšan. Imade nĉmaĉkih i slovenskih kućah. Nu sve više ĉezne ovdĉ slovenština, tako da se sada u crkvi tek svake šeste nedĉlje slovenski propo-

věda, gdě se prie 50 godinah tek svake šeste nedělje němački propovědalo. Krivnja ta stoji na ženskih glavah, jerbo u koju se slov. kuću udade Němica, to dvoji blagoslov unese naime gušu (Kropf) i němački jezik, tako da děca njezina samo m a t e r i n s k i (u pravom smislu) jezik govore. Nu neću Te više s ovimi gušanci zabavljati. Oko podné stigoh na Motu (Hohenmauthen), gdě naručil oběd. Tu mi pade na um, da mora imati u bližini jednoga glasovitoga gornjoilirskoga literata, koj takodjer našu Danicu marivo čita, i s kojim se g. 1836. u Zagrebu upoznaдох. Zapitavši kako se zove ono město gdě stoji dekan S l o m š e k, te jest li po-daleko odtuda? A tu mi odgovoriše, da g. dekan Slomšek stoji u V o z e n i c a h (Saldenhofen) četvrt satah odtuda překo Drave. Odělih se odmah poslē oběda překo Drave u Vozenice, gdě jošter sa svojimi kapelani kod stola bijaše. Poslē tolikih godinah i tolike proměne obraza, kao što on kazaše, jedva da me upoznade — a to po glasu. Svršivši obično pozdravljenje i pitanje, dojde g. dekan od-mah u Zagreb, te mi je opet punom vatrom po-novio prašni već kod mene kip one večere, koju je on u narodnjoj kavani medju domorodci sproveo. Pripovědio mi je takojer, da je onda oddělivši iz Zagreba put Varaždina naměřio takojer posětit pu-tem Mariu Bistričku, nu někoj ga je zloban seljanin zaveo tja u Božakovinu, te se moradoše oprostiti u duhu čudotvornom majkom. — Za što prie viditi Hrvatsku digoh se odtuda opet poslē dva sata. G. dekan pratio me je još dobar komad. Za upoznati se bolje i bliže s prostim narodem i njegovim jezikom,

udarih od Vozenicah u planine Pogorske (Bacher), kroz jednu dolinu gdje nečuješ skoro drugoga glasa nego same pile i šum vode, koj kola ovih pilanah kretje, kojih imade do osamdeset u istoj dolini. Put je priatan; uz njega samo borovje i jelovje. Prenočio sam u visokoj planini u Ribnici (Reifnitz), gdje imade veliku staklanu (Glasfabrik). Sutradan se opet spustih niz brda prama Mariboru, od kojega sam vidio pobliznja u jutreni dim zagrnjena sinja brda. Obědovao sam kod sv. Lovrenca u Pustoši (Lorenzen in der Wüste). Nu ta pustoš ti nima najmanjega lica od pustoših. Polag borovja i šumah od tankih i visokih jelah imade ostalo kitnaste i cvatuće livade i plodna žitna polja. Oko pet satih bio sam već u Sembachu jedan sat izvan Maribora, gdje sam se opet sastao s našimi novinama kod kapelana Matjašića. Da ti je bilo čutiti kako mi je opet zaigralo srce, kad sam opet imao pred očima našu diku i slavu. Tudešnji župnik g. Cvetko, već je od davna na glasu Slavjan. I Gaj ga lično pozna, jerbo svaki ga Slavjan posēti, koj putuje kroz Maribor. Pozdravivši se medjusobno stadosmo govoriti o Slavjanštini, a napose o Ilirštini. G. je Cvetko počeo nekojim od naših načelah prigovarati, kazajući da Kopitar u mnogom imade pravo, a tu ti nas eto za malo vrēme u žestokom divanu, t. j. u razpri mnēnjah, što ti nebi bio pripovēdio, da se nije i s Izmailom, koj ga takodjer posēti, bio povadio, što mene na toliko utēši, da neleži samo na meni krivnja kavge, nego da je g. C. kavgadžia ili čovēk, koj polag bistre glave netrpi prigovorah (Widerspruch) ili tudjeg

mnjenja, sudeći da je on za otcem papom gledeć na nebludnost (infalibilité) barem prvi za njim. — A sasvim tim on ostane čověk bistre glave i zdravoga razuma, dok mu nitko ne opovrže.

Sutra dan ranim jutrom krenuh u Maribor. Nadajući se listovah odoh na poštu, a na pošti mi kazahu, da imade jedan list pod mojim imenom kod prof. Dr. Puffa, te ja ajde k Puffu, kojeg još sretno stigoh kod kuće. On mene upoznade (neznam odkuda) lično, predade list i odmah zamoli na oběd. Videći u njemu (Němcu) vatrenoga ljubitelja Slavjanštine, sklonih se rado na molbu, premda sam bio odlučio, da ću odmah krenuti dalje. Poslě oběda dodje k g. Puffu někakav talianski improvisatore gosp. Zampičeni, mladić ugledno obučen i dosta věšt u literaturi. Mi se digosmo šetat, te ja siromah moradoh, budući da Z. němački nerazumi, a ja još manje govorim talianski — š njime francezki, koj jezik mi je tu dosta dobro išo od ustih, budući da sam vidio da i moja dva druga bolje negovoraše. Z. nam pripověda da je bio punu godinu u Parižu, da lično pozna, Victor Huga, Lamartina, Balzaca i ostale korifee franc. literature, dapače, da se š njimi svimi tiče. Pripovědao je takojer da dobro govori i razumi španjolski, a to mnogo bolje (kazaše) nego isto materinsko taliansko, te ja koj sam već bio popio polié piva, i koj sam se takojer něгда ugledao u španjolskoj gramatiki i literaturi zapitah: Come plaze à Vuestra merced el castellano? Io ho sentido, que el hablar es mucho difícil. Neznam jesam li nisam li

dobro reko ; nu on mi nešto odgovori, iz čega sam zaključiti mogó, da nije, jerbo ono, što mi je on bio odgovorio nisam ni najmanje razumio. — Poslě toga deklamirao je talianski, a na odlazku prepisao mi je jednu od njegovih pėsamah, kažući, da je ota pėsma bila u svih talianskih časopisih tištena, te da se je toliko dopala, da su se mnogi razplakali pročitavši taj divni proizvod. Dr: Puff mi je poklonio dvě od njegovih proizvodah, koje Bistrici poklanjam ja. — Sutradan pojdoh prama Slov. Bistrici. Na srědini puta posětih svoga pobratima kapelana Caffa, glasovitog i uznešenog Slavjana i Ilira, koj prvu městu izmedju učenih Štajerskih Ilirah i domorodacah zasluđuje. On je mnoge za me nakupio pėsme, a za drugi děl ilirskog rěčnika mnoge još nepoznate světu ilirskom rěči. Uči takodjer g. ilirsku botaniku. — A sad me eto kod moga Kočevara, s kojim čitamo marivo ilirski. Ja ga očem da oženim. Nu on kaže, da neće, zašto da ima dosta na uspomeni prve žene. Š njime sam bio takojer na hip u Samoboru, i Slatini Rogatěkoj, gdje sam se sastao sa Zengevalom. T. nēdelju ću dovršit rukopis G l a s a, a onda A n n a b a l, a onda Zagreb. — Eto ti poslēdnjega lista ! Jesi-li zadovoljna s mojim putem, i s mojom marlivostju ?

Stoj zdrava i Ti pr. opat i Věkoslav i Pauna i Gabriela i Jelka.

Tvoj iskreni pobrat

Stanko.

48.

Draga posestrimo !

Upravo sada dobio sam košulju i Bindegúcza, za koju nevaljanicu mnogu sam morao podnēti gorku rēč, porad toga što sam ga poveo sa sobom u Bistricu. — Amo sam baš sinoć stigo. A gdje sam bio od petka ? — U petak sam došo k gospoји Šimunički u Gardence ; kod nje obēdovao, a poslē obēda krenuo š njom u Gređice k dobromu Titu (Babiću). Medju tim stignē njezin suprug (Simunićkin) kući, kojeg još vidio i upoznao nisam, premda sam eto već u tretji put bio u Gardencih. To mene počē nukati želja, da se ja upoznajem s gospodarom toli nježne i dobre gospodarice, koja mi ga pohvališē, pa ajde kreni u Gređicah kola, pa natrag u Grdence. Tim se upoznah s jednim veoma iskrenim ravnim Hrvatom, koj baš Perikles nije, nu koj je sama praktika, čovēk na svome mēstu, — a pri tom (što je veoma redko naći) veoma ljubezan. On me ne odpusti dva dana. A šta smo radili ? Razgovarali se i u karte gledali i po stolu š njimi lupali. Stoprv u subotu na večer krenuh opet u Gređice. Tu se sastah s jednim starinskim Hrvatom sa starcem Jelačićem iz Ratkovca čovēkom prioristemporis, nu pri tom dosta dosētnim. Njegov je jezik čisti Provincialski, kao što se govori po varoših i plemićkih dobrih, nu kod njega je živ, narodnjimi poslovicami i prirēčji tako hitro izkitjen, da priznati mogu, da nitkogo još u tom jeziku toli rado slušao nisam kao baš njega. Sutra dan se opet ra-

zastasmo. On se vrati kući a ja ostah. Te još čitav ponedjeljak probavih kod Babića i njegove dobre i domorodne gospojice, koja još jednako boljuje.

Sutra dan pojdoh Babićevom prilikom u Zagreb. Putem se sastanem s Dr. Mraovićem, koji me pozove u svoja kola, koj poziv primih. Odposlavši Babićevu priliku kući, sēdnuh na kola, gdje me eto sada ovdē.

Jučer je stignu takoder amō — tko? tko? Izmail Ivanović — naš dragi sēverjanin. Ja se š njime sastadoh u nar. kavani. Dojdoh ostraga, rukom mu sakrijem oči. Nu on izmakne glavu, smotri mene, te se mi baci o vrat. A to ti se počē grljenje i čelivanje, da se vaskolik kavanski svēt uzbuni, sakupi, gdje se grlismo malo da pod stō nepadosmo, a on čelivaše, da mi poslē toga četvrt sata krv iz ustih curiše. To se razumi da smo svaki dan zajedno. Š njime je došo i prof. Petar Prais, koj se odmah razboli. Sudim da imade groznicu, jerbo kaže da se je prehladio. — Došli su iz Dalmacie, Primorja i gornje granice, a poslē nedēlje danah udarit će u Slavoniu, a otondē u Srbii. Izmail kaže, da se težko će vratit u Zagreb. Nu ja se opet nadam, da oće, jerbo on oće imati moju sbirku a ja neću da mu sada priobćim.

Gaj je jutros pošō u Krapinu, gdje ga izčekivlju domorođei stolovi i kojekakvimi slavnostimi.

Ako možeš pošlji mi naskorom i ostale dvē košulje, jerbo koje imadem ovdē na ruci, tako su vruće, da potim u njih, kao da u razbēljenoj peći sēdim.

Klanjam se pr. g. opatu kao i Izmail. Pozdravljam Tebe, Věkoslava, Tunića, Tumpića i ostale.

Gabrielki od mene i Izmaela od svakog po tri čelova. Isto Olgi. Čelujuć Tvoje zlatne ruke ostajem

U Zagrebu d. 11. kolovoza 1841.

Tvoj istinski pobratim

Stanko.

49.

Erbenu (?).

Učeni i slavni gospodine

Poštovani priatelju!

Vaš odgovor na moje pismo od pr. g. primio sam već m. veljače. Oprostite mi što Vam brže odgovorio nisam. Ali u veljači niti je bilo pomisliti na odgovaranje. Pokladno ondašnje vrēme morali smo kteli nekteli žrtvovati navadnjim zabavam i njihovim pripravam. Ožujak je prošlo prepisivanjem i uređivanjem nekoliko sitnih stvari, za koje me je uredništvo Danice zamolilo, a druge za ponět njih sa sobom na put za izdēlanje. Prvoga se travnja odpravih s g. Srezniewskim put Krajske, Koruške i Mlětačke, odkuda sam se eto tekar prie nekoliko danah vratio. Na putu je trēbalo izpitkivati, slušati i bilēžit i uređivati. A tako Vam projde vrēme eto do danas, gdě sam čisti rukopis oglašenoga dēlea poslao u Zagreb za tištenje i tako rekuć prvi put opet poslě tri mēseca čitavih plućah odahnuo. Nu pri tom nemojte misliti da nisam više putah

već pomislio na Vas i na odgovor Vašeg lista ; naj-
pače u vrēme moga bavljenja u Ljubljani, gd' sam
bio svakidajni drug Prešerna time i malo ne svaki
dan š njim i Vaš (barem u duhu). — I Vaš „Ohlás
pjsnj českých“ primio, na kojem lēpom daru Vam
srdačno zahvaljujem. Što mi pišete gledeć s ve-
slavjanske Anthologie, koju namēravate slo-
žiti i na svēt izdati, to mi bit će veoma drago, ako
u čemgod (razumi se) gledeć na ilirski oddělak
priskočiti mogu. U meni se je već prije dvē godine
rodila miso izdati sveslavjansku Anthologiu samo
tom razlikom, da nisam namēravao českih, poljskih
i ruskih komadah prevadjati ; te sam se i već bio
latio toga posla počimajući zime g. 1839. prepis-
ivati najbolje komade iz Lučića i Barakovića. Nu
prolētje me opet odvede iz perivojah umětnične u
divne vrtlje narodnje poezie, i tako ostade naměra
umirajući (tako rekuć) u porodu, zašto da se mi
prěko otvori sve širje i rodnie polje narodnjih gornjo-
ilirskih stvarih tako, da ako Bog da i zdravlja i
življenja još pored najbolje pomnje dobar komad
neprekopan mōrat ću nakon sebe ostaviti. Rećeni
Vam dakle komadi stoje na službu. Do zime na-
stavit ću (na koliko mi preteći će vrēme) za Vas
iz Ranjine i drugih boljih redkih Dubrovčanah koje-
šta izpisati, pri čem bit će mi u pomoć bogata u
toj struci biblioteka g. Gaja. Nu molim Vas da se
gledeć na vrēme : dokada ničemu nenadate od
mene ; jerbo dojduću zimu bitće posla do prěko
vrata što izdanjem drugog razdělka nar. pēsnihi,
za koje sam nakupio lětošnjim putem lēpog gradiva,
a što rěčnikom ilirskim, pri kojem ću (kako sada

stojimo) i ja od strani gornje Ilirije raditi. Iz Gundulića, Palmotića, Čubranovića i ostalih pjesnikah, koji su u najnovije vrijeme izišli na svijet u Dubrovniku neću ja prepisivati, budući Vi kod g. Šafarika exemplare dobiti možete. Činim Vas pozorna na Gundulićeve „Suze sina razmetnoga“ koj umotvor i polag moga mnjenja najbogatiji je cvjetnik njegovih djelah, premda malo udara iz naslova. Kristiada Palmotićeve nedopada se mi, premda ju naš svijet toliko hvali. Istina je vers lagan, okretan, nu odviše imade školastnoga bombasta. Nu neću Vam ga odviše ogovoriti. Kažem Vam samo moje mnjenje — subjektivni razsud. Vi mi pišete, da se neslažete s mojim riječmi o Dubrovčanih. Ja upravo neznam, kako sam Vam pisao o tome u posljednjem mojem listu, nu iz Vašega odgovora zaključujem, da nisam dosta razgovetno svoje mnjenje izrazio. Ja sudim, da će naša poezia tako dugo hramljati, dok se neće uz umjetne pjesmi dostojno smatrati i činiti prirodna poezia — narodnje pjesme; duh narodnjih pjesamah proniknuti umotvore izobraženoga našega ili prosvjetjenoga svijeta. Ja priznajem cěnu: klasičnost Dubrovčanah, čudeći se nad uznešenošću njihovih ideah i nad bogatstvom izrazah i divnoj tananosti versa; — nu prevedi ih u talijansku, te će svaki Talijan kazati, da je prevod izvor talijanski. Njihovoj izvrsnosti manjka ono, nad čime se dive ruski počitatelji Puškina. Ja priznajem, da jih valja smatrati i visoko činiti, priznajem takodjer, da je moj vers mnogo njim držan; nu moje počitavanje nije slěpi fanatizam, koj bi smatrao njih kao uzor izvrsnosti, kao non plus ultra

ilirске poezie, prezirajući suprot tomu narodnje pësme te izključno jih robski naslëdnujú; — onu veliku četú Dubrovačkih pësnikah, koji svi — kao francezki Troubadouri — govore iz jednih ustiu na jedan kalup. Pročitajte svekolike Dubrovčane pa će Vam dodijati oni tolikokratni, čezne, gine, kopne, taje, stine itd., strah od Boga, sram od ljudi itd. Postupanje naše mladeži (horvatsko-slavonsko-dalmatinske) baš tako je u tom prizrënju krivo, kao postupanje srbske, koji nečitaju Dubrovčanah. Kao što Poljaci u najnovie vrëme preporodiše svoju poeziu stopivši izobraženi jezik Kochanowskih s duhom narodnjih pësamah (što i Vas nekoliko izmedju Čehah čini) najvolio bi takodjer ja, da se novo-ilirska literatura porodi iz pepela Dubrovčanah, napojena živom vatrom narodnjega duha. Modroj gołowě Dość dwě slowě.

Molim Vas učtivo, izručite moj poklon g. Šafariku i Dr. Stanku, kojemu (poslëdnjemu) blagodarim na njegovoj brizi, koju za moje knjige nosi. Javite mu takodjer, da sam od g. Gaja meni za razprodane exemplare poslate novce točno primio. Nakupio sam koješta u Resii, što ne patri u preděl mojih radnjah. Izvolite g. Šafarika pitati, nebi li on primio od mene jedan kakov takov sastavak o Resianih u svoj časopis. (Razumi se da ilirski, budući ja česki samo razumim). Ja si laskam, da sam ja prvi, koj šta izvēstnoga o njih i njihovom jeziku kazati mogu.

G. Gaj vratio se ovih danah iz Dalmatie u Zagreb. Počitatelji njegovi slavno su ga dočekali. Došlo je onaj večer 200 mladićah s baklami pred

njegov konak provadjanjem svirajuće bande i pëvajuci različite pësme, izmedju kojih i razvikanu: „Nek se hrusti“.

Narodnji teatar mnogo ždere na štetu literature novacah, nu sasvim time još jednako stoji na slabih noguh. Da mu Bog dao ili skoru smrt ili skoro podpuno zdravlje.

Probavit ću još do 26. t. m. ovdë, a onda u Zagreb. Nadajući se tamo makar kolikomu listu ili od Vas ili g. Šafarika ostajem Vama na službi
Vaš istiniti počitatelj i priatelj

Stanko Vraz.

50.

Draga posestrimo !

Hvala Bogu, došlo je vrëme, gdë mogu opet za čas oddahnuti, i jednu knjigu više kroz moja vrata poslatu viditi u bëli svët. Haaa ! — Za sada pošiljem Vam samo 4 komada, budući da više nemogu dobiti od knjigovezara, od kojega je kalfe pr. nedëlju tako udario po glavi Vinko Lozić, da još danas nisu sasvim čitavi. Nu strpite se ; ostalo će što brže doći. — Slëdeće podëli pr. gg. Pauni, Mlinariću, Bëlošiću i Tunčeku, kao najneuztrpnim. Tvoj će i pr. opata exemplar slëditi dojdućom prilikom. — Poslat ću ti takojer list za grofa Janka i kratak proglas na tvoje blagorodne i plemenite ilirske sestre. — Oboružaj dobro svoje srce uztrpljivostju i postojanostju ; jerbo pri tom poduzetju bitće kojekakvih opet govorah : razgovorah i prigovorah. Nu ja se tvrdo nadam, da ćete nakon kao dobitnice sa mejdana proiziti. Trëba samo bez

blěska i šuma izići na polje, pa će svakako pošteno proizići dionici, makar stvar ista nesrećno zaglavila. — Trěba dakle uztrpiti i — mućati: t. j. malo govoriti i više ćiniti. — Mudroj glavi dosta jedno oko!

Kod nas naš mošt još jednako vrě. Meni je taj šum i ta nenužna vika već dotužila. Što se mene tiće; ja ostavljam razmršenje vrěmenu, koje će nećisto izbaciti, a što ostane oćistiti. Poslovica kaže: Ćistu obrazu malo je trěba vode, a tko nema ćistih rukuh, još gore zamaže lice. — — Ja ću teško prie bl. nedělje iz Zagreba krenuti, za kojim ćasom već ćělom dušom ćeznem. Samo žalim, da je već vrěme tako kasno, da ću slabo moći užit i što od ugodnoga hlada Źeravinske dubrave. — Šta Tvoj suprug? neće-li sa mnom?

Taj ćělov ćitavoj Bistrici!

U Zagrebu d. 19. listopada 1841.

Tvoj iskreni pobratim *Stanko*.

Oprosti nered moje glave. Neznam gdje mi danas stoji. Sada jedan sada drugi prenumerant naval i na — me; a komadi još nisu svezani.

51.

U *Gradcu* d. 10. stud. 1841.

Draga posestrimo!

Eto mene ovdě u *Gradcu*! Valja da još neznáš, zašto sam na vrat na nos amo došo? Da neznáš bilo bi mi veoma drago. Nu sad već možeš znati, i zapitati Věkoslava, kad se je bura (tako rekuć) bez zledi nad mojom izlila glavom. —

Premda čistom od svake politične mahne savěstju nadaren i pratjen, opet se mi je činilo, čim bliže primakoh Gradcu, da idem u Nedodjin. Što biaše tomu uzrok un naturel de nature timide. Mislío sam si, da će me odmah vrane pojěsti. Da sam mirnie razmatrao stvar, obavěstio bi se da me gotove kljunuti mogu, nu nikako na kljune razněti. Sad pako mogu te uvěriti, da su me sasvim uljudno primili, dapače našo sam izmedju njih jednoga (ako ne po rodu) a to po sreću priatelja, s kojim smo god. 1834. i 1835. těrali u Gradcu grěki, francezki i englezki. Dobra je to jednako duša, ona ista od g. 1835., premda je već tri godine oženjen. Danas ću ga po pódne kod kuće u krugu svoje obitelji viditi. Dakle soyez sans peure, ma très chere. Nezaměri, što ti drobim i franceske komade. To ti je već tako moja navada, kad sam široke volje. A sada šta ću ti dalje pisati. Danas je u teatru Sonambula. To je prvo, što mi je u oči udarilo, i ja ću s blagodarnosti danas platit 24 kr.

Gradac ti je još onaj isti lěp snažan varoš, koj je bio 1830—1838. Sad se mi čini još mnogo lěpši. Ulice su čiste prostrane. Svaka i najmanja od njih imade svoj trotoire. A u glavnih je ulicah ravan kao stol, a širok kao čitav carski drum. Bilo kako mu drago, Gradac je lěp. Samo me jedno tugom mori, čini kao da se šetjem po lěpom velikom groblju. A to jest: da ne sretnem gotovo nijednoga poznatoga lica. Děvojke, koje su moje dobe cvětale, za kojimi mi je něгда igralo sree, poumrle su; a opet druge izgrdilo je tako vrěme, da jih

jedva opet upoznati mogu. Tako prodje i prolazi
lěpota, tako slava toga světa: samo srce ostaje
ono isto ludo mlado, a um daleko, a smrt za vra-
tama (kao što kažu naši srodni Sěverjani). — U
ostalom ti ima opet Gradač silu božju novih go-
lemih oriašnih kućah. Pored teatra, gdje su bile
někda same konjušnice, razprostranio se je velik
trg (piac), a na trgu su osovili pil njihova veli-
čanstva pokojnoga cara. Jednom rěčju sve ti je
krasno. Ja stojim u gostionici „Zum heil. Florian“
u drugom katu broj sobe 27. Nu taj ti je Florian
čudan svetac. Neće ništa da gasi vodom, nego sve
svoje vino nametje. Došavši sinoć iz spavaonice u
jestionicu, zaištem jestvenika iz jestvenika boeuf-
steaka. „Und was schaffen zum Trinken?“
„„Wasser.““ — „Verzeihen, es ist hier der
Brauch, dass man nur Bier oder Wein trinkt.“ —
Hvala na običaju! — A šta ćeš? Zavikni: „Ein
hab Seitel Wein!“ — „Gulden-Wein?“ — „Ja!“
— „Alten oder Neuen?“ — „„Neuen.““ I tako
ti eto mene opet kod vina. U jestveniku stoji: Ein
Boeufsteak 20 kr. (razumi se šajna), nu kad za-
platim, eto ti ga po 24 kr. A kad zapitah: Zašto?
děvojka zateže (neznam na koju stranu) lice i usta,
i nakon (kad ju neprestano měrim okom) odgovori:
„Es ist schon so der Brauch. Er Gnoden weren si
do nit wegn a paar Kreutzer aufholten.“ — I tim
platih, uzpeh se na moj čardak, svukoh se, legoh
u postelju, te se uz Vukovih posloviceh iz stanja
polusnivanja u stanje podpunoga sanku. Šta sam
sanjao, nemogu ti za dušu i glavu kazati. Ja se
samo toliko sětjati mogu, da nisam o tebi snio, jer

sam veoma neugodno spavao premetnuvše se zaista do deset putah s jedne na drugu.

Vrěme je lěpo tako rekuć za ovaj čas — vruće. Nu ta vručina tek traje oko poldana. Jutro i večer studena su baš odgovarajuć imenu tekućeg mēseca.

Iz Ilovacah pisao sam ti i poslao list za Draškovića i Tvoje po rodu sestre. Jesi-li primila? Nu kako oćeš da odgovoriš? — Time te izručujem u ruke Boga, i bogorodice Bistričke. Što opat? Jeli je primio moj smeten franceski listić sa stvarma? Šta Pauna? Šta Gabrielka? Šta Jelka? Šta teca? Pošiljem Vam po zraku tri cēlova. Razdělite jih izmedju sebe. Tebe ide jedan podpunoma. Neka živi i Věkoslav kao i Tunček nemarni.

Tvoj *Stanko*.

52.

Dragoili.

Ljubezna posestrimo!

Pisao sam ti iz Ilovacah (kod Ljutimira) a poslě iz Gradea: jesi-li sve uredno primila? Jesi-li koj korak već učinila uslěd prvoga lista? Ja sam (kako vidiš) opet u ljubljenoj slobodnoj Hrvatskoj, gdě smiem šetati se bez da na-me tko pazi kao jelen po gori u kojoj lovca neima. — Ti želiš znati, kako moja stvar stoji. Odkako sam ti poslědñji put pisao, mnogu sam od kojekuda saznao, iz čega dublje u tu zamršenu stvar doprěti mogo. Našo sam ovdě pri mom došastku mnoge liste iz kojih sam razabrao, da na-me ne pazi samo Štajer nego-li čitava gornja Ilirija — dapače čitav u državnom

razredjenju poznat „Innerösterreich“. U Koruškoj (Čelovcu) su već dva bogoslovca pred policijski sud pozvali, za koje su saznali, da sa mnom u pismenom savezu stoje. Iz današnjega jednog lista saznadoh, da je jedan Bezirkseomissäre iz Celjskoga kotara kotarskom upraviteljstvu objavio, da sam kod njega bio s Dr. Kočevarem u nećakvoj (kako on kaže čudnoj) oděci razprostranjivajući nećakve pësme po narodu. (Ja sam baš onda imao kod sebe Vukovo Bečko izdanje Srbskih narod. pësamah, koje je visokoučeni u svojoj službenoj gorućosti Bog zna za kako revolucionarne presudio). U Ljubljani (polag jednog pisma) činio je g. director onděšnjega sěmeništa onděšnje bogoslovce, za koje zna da sam oběio š njimi, pozorne, da svaki list njemu izruče, kojega će od mene primiti. Iz svega toga uvidjaš, draga Dragoilo, da je Tvoj pobratim — čověk proglašen i proslavljen više nego što su ga dosad mogle njegove tri knjige proglasit. Samo je to tužno pri toj slavi, da je to proslavljenje samo kao što Němac kaže: „eine traurige Berümtheit“. A ja uvidjam iz svih tih listovah, koji me do dva forinta stoje, da je svoj toj slavi kriva — opet ili glupost ili zloba, koja je nada mnom svoje zapačkane ruke oprala. Ja sam došo u Krajsku, Korušku i Štajer, da tamo narodnje pësme i obiçaje iztražim i zabilježim, a zloba ili glupost, to je tako okrenula, da sam ja došo medju narod Bog zna kakve pësme sějat. Eto ti majestetna zločinstva. Da znate kako nam je germanizam priklonut, zaključiti možete iz toga, da u denunciaciji izmedju ostaloga i ovo stoji: „es

kommt über die Gränze um dem austrebenden Illyrismus Anhänger zu suchen.“ Dakle je ilirština zločinstvo, ili něšto takovoga iz čega zločinstvo proizhodi. — Sad ću još pričekati koje vrėme, da vidim, šta će se iz toga poroditi: valjda ću se kasnie moći laglje braniti saznavši još koješta.

Srezniewski mi je pisao iz Pešte a posle opet iz Beča, moleći me, da mu šta javim iz Bistrice. U posljednjem listu kaže: „Da imadem krila poletio bi u Bistricu, da barem moju Gabrielku vidim. Nu ne daet sja!“ Pošiljem ti jednu Vėkoslavovu košulju, koju sam našo medju mojim rubljem. Oprosti da je tako dugo zaostala. — Prilažem takojer 7 lakatah Gradačkog platna za dvoje gatje, koje mi izvoli prekrojiti polag priloženoga exemplara. Što će preteći od toga, načini mi ili nekoliko lilašnjih (Leintücher), koje ću trėbat u mom novom konaku, gdje ću si morat sam skrbiti za posteljno rubje.

G. strica opata molim za oprostjenje, što sam mu etomadne tako nerazgovetno pisao. Ja sam mislio, da on već stvar od Vėkoslava znade. Stvari (pėsme i Berangera), koje sam po Klekaru poslao, molim da mi pošlješ dojdue nedělje. Ja za sada nemogu u Bistricu. Za čas opis nisam tako rekuć još ništa uradio: za to se valja sada na vrat na nos žuriti. Stoj s Bogom i moli za-me. Ja nemogu moliti, jerbo sila Boga nemoli. Gabrielku i Jelku ćelujem, a ostalo pozdravljam. Ćelujuć Tvoje ruke

Tvoj neproměnivi pobr.

U Zagrebu 14. pros. 1841.

Stanko.

53.

Zagreb d. 10. veljače 1842.

Dragi prijatelju !*)

Danas ima posljednji dan veljače, a ja sam veći dio brige koja mene pripade porad Kola, svalio s ledjah. Mogo Vam takojer javiti da je prvi tabak već tišten. Smiem dakle bez crvena lica stupit pred Vaše učeno lice. Ali kad će Vas stignuti i gdje ovo moje pismo? to je veliko pitanje. Nu bilo to gdje mu drago ili pod kobnom Avalom ili pod Vitošem, stiglo Vas zdrava i vesela. —

Žao mi je bilo, što Vas nisam više sastao u Zagrebu. Čekao sam u Varaždinu pet danah na priliku, pa baš onaj dan krenuo put Zagreba, kad ste Vi pošli iz Zagreba. Da sam se Vas nadao još u dugoj ulici nebih bio štedio nekoliko škudah, pa bi pohitio, da se još jedanput oprostim s Vama, makar bio još tanji oko rebarah. Nu šta oču sad da činim, nego da mahnem rukom, vraćajući se k drugim stvarim.

Kod nas se je od ono vremena, što ste Vi otišli mnogo proměnilo. Jeste li čitali članke od Vukotinovića i Kukuljevića u novinah i Danici? Uzdrмали su naše čitateljstvo iz mrtvila, i pokazali, da kod Hrvatah ima još zdravoga uma i pridobili za onu stranu, koja traži spasenje narodnosti — literarnim naprědovanjem. Razumi se, da se tu i mnogo i široko govori za status quo, kojega Vi dobro poznate, nu mysticizam i šarlataneria ne-

*) Koncept pisma ne zna se komu.

pomažu ništa više, niti će pomoći, ako bog da! — K o l o će iziti oko uzkrsa. Prěpone, koje su nam se bacile na put, bile su doista veće nego što smo se nadali. Nu ako Bog da to će biti laglje s drugim svezkom, za kojega takojer već imademo nekoliko članakah. Kako će Vam se dopast prva knjiga, neznam. Nu bilo kako Vam drago: mi ćemo primit Vaš sud dobrovoljno, jerbo znamo, da ćemo se šta naučiti iz njega. Od mene će biti samo jedan izvoran sastavak u drugom razredu P r e g l e d, koj će se zabavljati s kritikom. Nu naći ćete takojer gděkoju rěč u prvom razredu kod učenih članakah, kojih uredjenje meni nadleži. Vi ćete kazat: P o e t a p a s učenimi stvari! Zaista i meni to čudno glasi, i još više u svih mojih slabih žicah ćutim nedoslědnost ovu. Nu očete, ako se i m — nerazumi u kantar, pa opet bacaju sedlo na njega, mora trpiti, makar mu ni neodgovaralo sasvim dobro. — I naša Čitaonica morala je (htěla nehtěla) podpisati kapitulaciju, da će izdavati Dubrovačke klassike. Nu opet se ja (pamtite dobro!) ništa dobra nenadam od te odluke; jerbo je naša gospodična Čitaonica to učinila překo volje; jer imade kojekakvih lukavih ašikdžiah, koje će ako ne uništiti sasvim tu odluku, opet ju odgadjati do Miholja, od Miholja do Gjurgjeva dana i tako dalje. Nu opet bi mi bjlo drago, da lažem danas.

54.

Zagreb, d. 20. veljače 1842.

Draga posestrimo!

Čuo sam da se je u Bistrici mnogo novoga skuvalo odkako sam ja odišo, nad čim sam se vrlo razveselio, čuo sam takoder mnogo žalostnoga, nad čim sam se vrlo razžalostio i ja, n. p. da si ti dugo болоvala. Nu ja sve to čujem u nevrěme t. j. onda kad se je već proměnilo i jedno i drugo.

Premda mi je barem za jedno drago što se je proměnilo t. j. da si se opet (hvala Bogu) pridignula od bolesti (voda je odnela!) to mi je opet s druge strane vrlo žao, što nisam za to prvo saznao. Ti si se najme mogla predstaviti u bolji (kako se kaže) svět bez posljednjega s Bogom, bez da sam te mogo viditi, bez da sam te mogo uvěriti kako te cěnim, štujem itd. To zaista nebi bilo lěpo. — Nu jednu žalost, koja je ostala (akoprem nije tolika) moram da ti evo sada javim. Citajući naime poziv Vaš na domorodne naše po rodu sestre — opazio sam, da ste načinile někoje proměne gledeć na unutrenost naměre i izvanštinu poziva. Evo ti jih u kratko. (Nu ako se nisi još sasvim pomogla povratila u zdravlje, to te molim da odložiš taj list, jerbo bi te mogo dirnuti.) Ja se spominjem da je pr. jeseni, kad smo se o toj osnovi spominjali u Omilju i u Bistrici, da je bio govor o tome, da se Janko uzmoli za dopuštenje, njegovu malu već redku sliku dati pretisnuti i onda razprodati, a od dohodka razprodatih knjigah načiniti glavniciu za izdanje moralnih naučnih i zabavnih knjižicah

za dječicu. A eto čuda. Ja čitam u Vašem pozivu da se dađe Janko malati od (kako čujem) glasovitoga Heinricha iz Monaka, što će stati najmanje 80 težkih cekinah (razrešeno u forinte 250). Lěp novac! Luxus! To bi se moglo prištediti i od toga već izdati lěp abecednik i knjižica moralnih zabavnih pripověsticah. Luxus! luxus! luxus širok i visok! — Dalje stoji govor sve od same slave (Slava je lěpa rěč, a drugo ništa nego rěč, što i sam naš veoma spametani Janko kaže!) A što se tiče naměre, koju ćete pretečenimi novci postići, to Vi lěpo prosto kažete, da ćete jih čitaonici pokloniti. To se zove drugim rěčma, da se opet Vaše društvo razmetne. O tom nije bio govor (ako se nevaram) nego da Vaše društvo ostane na način ženskih društva u drugih izobraženih narodah, čim bi se Vi većma proslavile i domovini veću korist donesle. Da vi čitaonici novce poklonite (čim se ovdě kako znadem nijedna od domorodkinjah neslaže) nije baš ono isto, što baciti novce u vodu, nu opet neće tolika probitka za Vas*) i domovinu donosit, koliko, da same (kako sam kazao) upravljate šnjimi na način, kojega sam napomenuo. Što se tiče izvanštine, to nisam ni ja ni mnoge domorodke zadovoljne. Vedra i plemenita dušo! nježno je i ljuveno kazano, nu nije kod tako zbiljne stvari prilično i pristojno, niti je vaskoliko onako zauzet za nježno kao što n. p. : Ti, ja, gospodična Pauna i onaj koj je načinio tu

*) Meni Boga mi nije (da Vam istinu kažem) baš toliko do vaše slave — nego mi je do velike koristi, koju možete učinit narodu i čovječanstvu.

proměnu, pa zato i može prouzročit sasvim suprotivan efekt, nego što očemo mi njime da postignemo. — Toliko o tome. Ja ću gledat, da se tome Tobom ustmeno porazgovorim, ako Bog dade dok malo s ledjah sbacam nekoje stvari ticajuće se Kola. — U obće je taj poziv senzaciju uzbudio kod obćine naše i mnoge su gospoje uvrđjene, kojih niste pozvale n. p. moja gospodarica. Zato izvolite još na slēdeće poslati poziv. 1. Barbari Jakopovićki (plemenitoj) u Zagreb. 2. Ljubici Kopelnoj rodj. Konievoj u Trst. — To ti izvoli poslati na me. Ja ću gledat da dojde na mēsto, kuda trēba. Gosp. Ljub. Kopelnova (po vjerozakonu Židovka) znamenita je gospoja (po lat. portentum). Dok je bila sa svojim suprugom (Dr. Kopelnom) u Zagrebu nije ktēla ništa za dušu da znade o Ilirstvu. A kad se oddali iz domovine, eto ti čudne domorodkinje, koja sve čezne za domovinom i narodnim jezikom, piše samo ilirske pēsme, nosi se ilirskimi bojami, igra (Ljubomornu ženu) u Trstu ilirski — jednom rēčju neima bolje Ilirke nego što je ona. — Pošlite takojer poziv za gosp. Mariu Rudežovu rodj. Jugovićevu vlastelinku u Ribnici u Kranjskoj — takojer kroz moje ruke.

Jednom rēčju: Vi jedine ste kadre mužki naš svēt uzbuditi na domorodstvo (jerbo ćete ga natērati na sram); a k tomu trēba ne cilimili i dragi i lju bi! nego trēba da ste Špartanke, žene junačke, poslene, težeći za činjenjem za prepodjenjem duševnim i fizičnim domovine. A k tomn opet trēba, da poslē prvoga koraka (kipa) sasta-

vite odmah uredno društvo, osnujete statute, odaberete predsjedicu (groficu Franju), a onda ste gospodarice — i sudbina Ilirije će biti u rukuh Vaših. —

Molim te, da sve liste, koje ćeš dobiti od pozvanih, čuvaš. Mozbiti da će se tu steći važnih stvari koje će biti vredno da se tiskaju, svakako vredne za dogodovštinu razvianje izobraženosti u domovini našoj.

Pozdravljam visokoprečasnoga g. opata (hvalim mu na njegovih nekoliko rečih) kao i gospodičnu Paunu. Gabrielki mojoj dragoj i zlatnoj kao i Jelki svakoj po tri starih već mojih i jeftinih i malovrednih čelova.

Nezaměri ništa Tvojemu iskrenomu

Stanku.

Izmael Vas sve (malo i veliko) srdačno pozdravlja.

55.

Muršecu.

Zagreb d. 2. ožujka 1842.

Dragi prijatelju!

Pisali ste mi već prošaste godine za knjige, koje Vam eto sada naznačujem i pošiljem.

Dobit ćete ovih danah po dilažaneu slědujuće (popis izpušten).

Rečenih 2 fr. moj prijatelj još nije platio. Drago bi mi bilo, da on Vama novce za to pošlje, i da Vi meni sve zajedno pošljete do konca ove

godine u Zagreb. Prie mi tih stvari, koje sam primio na svoj račun od Gaje, neće trebati da jih platim.

Da ja u društvu sa mojima prijateljima Rakovcem i Vukotinovićem časopis na svēt izdavam, poznato će Vam biti iz Novina naših. Usudili smo se takojer Vas kao kupitelja predbrojanikah za Štajer oglasiti. Molim Vas dakle izvolite taj trud primiti prijateljski na ramena svoja nastoje čim više da nam nakupiti za njega kupaca. Ja se nadam, da nećete ni Vi ni anticipirana gospoda tih dviju dvadeseticah žaliti.

I zato netrēba, da nam pošljete odmah novce nego jih Vi sačuvajte zajedno, dok nedobijete knjige, u kojoj ćete mnogo vrhu nas Slovenacah nalaziti.

Istina Bog, nama je naš vrli T. vĕru kod naših domorodacah slov. pogazio svojim nepoštenim postupanjem s novci. Nu nebi-li bilo moguće opet šta početi putem zakonitim, kao što smo i dosad činili; n. p. da bi Vi tražili koliko moguće više predbrojanikah za naše knjige, kojih medjutim neizlazi baš onoliko, da jih nebi i najsiromašnii kupiti mogo (razumi se da ovdĕ govorim o znamenitih, koje neće na godinu vrhu 5 fr. sr. nanosit). To bi mislim Vama bilo najlaglje, koji imate volje i tvrde vĕre kod naše bratje. Pomoći bi Vam mogo naš prijatelj Vogrin kao takojer naš slavni Murko. A s druge strane bi išo posó pouzdanie, čim nam nebi trebalo pošiljati novacah, dok nebi imali Vi već knjigah u ruci. Državne uredbe nebi mogle ništa proti tomu imati nikakvih

zaprèkah, čím su naša dèla ovdè podvržena strogoj cenzuri, koja niti u istom Beču strožia biti nemože.

A kako stoji s Murkovom gramatikom? Jeli već izišla? Pozdravite od naše strane našega vrloga M. kažući mu, neka si krunu svojih slov. zaslugah, koju je tim svojim korakom u ruku primio, takojer i na glavu metne, t. j. svoj moguću upliv na to upotrèbi da se taj pravopis takojer u škole uvede. Na mom lètošnjem puti našó sam, da ima pravopis i u Krajskoj mnoge zaštitnike, izmedju kojih i znamenitih crkv. spisateljah kao što je n. p. visokodostojni duhovni savètnik i prepušt Novoměstski g. Albrecht. On bi tim i crkvi i narodu veliku učinio uslugu, jerbo čím više će se uztezati tim korakom u gornjih naših stranah, tim više i silnie će predobivati cirilica, a tko će pri tom gubiti, k tomu g. M. netrèba dva oka. Kažite mu ovo od strane St. V. koj premda je proglašen i progonjen kao Rusoman, opet nemisli tako zlo kao što slèpi svèt misli. Nebi-li mi Vi takojer ili od Vaše strane ili od strane Murkove ili valjda od g. Macuna, kojega poznati nisam imao prilike, poslali za naše Kolo (Cyklus) dopis o svih slovenskih knjigah, koje su izišle prošle godine u Gradcu. To će sudim najbolje znati g. Murko.

Imamo dopisah iz Dalmacie, iz Krajske iz Koruške, nu iz rodne moje krajine — niti rěče jedne. —

A sad još jednu lèpu — lèpu molbu. Potrèbite čím brže ka knjigaru Milleru ili Ludewigu, pak tu kupite na moj račun knjigu: Chronolo-

gische Geschichte des Herzogthums Steiermark von W. (voda ga nosila, kako se god zvaol!) — K tomu pridajte dvě tri nove gramatike od Murka, pa pošljite pod mojim naslovom po diližancu. Gledajte takojer kod Damiana za 2. i 3. svezak Lužičkih pěsamah, koje imam odtud dobiti, pak i to primetnite, pak pod mojim naslovom „Abzugeben in der Expedition der illyr. Nationalzeitung in Agram“ na poštu. Ali čim brže, jerbo knjigu: „Chronologische Geschichte“ trěba Gaj veoma nužno. Dug, kojega imam kod Damiana platit ćete Vi na moj račun. Što se tiče Grodera, on je već ili naplatjen, ili će naskorom biti od Zaffa.

Kod nas ide sve dobro — a to opet bolje nego što je ikad išlo. Literatura obećava ove godine mnogo ploda. Kukuljević će izdati 5 knjigah, Vukotinović 1, Seljan 1, Rakovac 1, Ana Vidovićka 1—2, Dragoila J... 1 (?). Tek moja će lětos Vila ostat jalovica. Barem dosad neimam ništa pripravljen. Vřeme prolazi strašno brzo uredjivanjem Kola, nužno š njim skopčanim dopisivanjem, odpisivanjem itd., kako sami vidite.

Pozdravljajuć Vas svukoliku bratju po rodu i duši ostajem

Vama kao dosad iskreni prijatelj
St. Vraz.

56.

Zagreb d. 20. travnja 1842.

Ljubezni gospodine !*)

Primio sam list Vaš od 28. veljače, pa moram iskreno i s radošću priznati, da me je vrlo razveselio. Oprostite mi, što Vam tako kasno odgovaram, i nezaměrite mi što Vas i nabrajanjem uzroka mučim, zašto nisam dosad želji Vašoj zadovoliti mogó. — Kako mi je dospio Vaš list u ruke, bio sam baš do prěko vrata u poslove, u koje sam se upleo s K o l o m, tako rekuć zakopan, to pozivajućí na prineske i na kupljenje predplate, a drugo opet slagajućí sastavke i uređjivajuć, od kojih sam mnoge iz drugih Slav. narěčjah u naše prevesti morao. A kako je stvar došla pod štampu, to se porodi opet druga nevolja izpravljanjem tiska i odgovaranjem na dopise u ogledu K o l a. K tome se pridruži još prie nedelje danah někakva nesrětna groznica, od koje sam se tek juće pridignuo. I tako me evo tek danas s Vama.

Vi samnom očete iskreno da govorite. To mi je zaista vrlo drago. I ja sam već želio s Vama se u književni savez postaviti, i vrlo sam se obradovao saznavši iz posłědnjega svezka lětopisa pr. g., što je uredništvo istoga časopisa u Vaše ruke prelazilo. — Vi želite užji književni savez izmedju nas zapadne i Vas iztočne južnoslavenske bratje, i ja onu istu želju gojim, pa sam već i višeputah vrhu te stvari mislio i razmišljavao, kako bi se to

*) Uredniku „Ljetopisa“, Subotiću (koncept).

moglo najlěpšie i najpoštenije izvesti. Hvala Vam na usrdnosti, s kojom ste tu veoma škakljivu točku napomenuli. Vaša osnova, primati u Lětopis protresivanje dělāh pisanih kirilicom i latinskimi slovi, vrlo jo dobra i (sudim) najsposobnia k dostiženju te svrhe, bez koje neima za nas spasenja duševnog niti (čim duh nad tělom vlada) nikakvog drugog naprědka. Kad dobiete prvu knjigu našeg Kola u ruke, naći ćete, da smo i mi isti put odabrali kao najsposobnii k bližjemu duševnomu sdruženju. Na crkvu se oslanjati ili na prosvětnu kakvu moć, nada je tašta i izprazna. Doklě dopire dogodovština naša, vidimo sve jednako, da nas je upravo hierarkia i kosmokracia razdvojila i upropastila. Knjiženstvo uzajemno podupiranje i čuvanje jezika običajāh i čistoće naravih — to neka nam budu barjaci pod kojimi ćemo se za naše spasenje bratinski i junački vojevati — mačem mira, silom reči i pera. Šta se tiče věrozakona, neka svaki svoje čuva i brani, kako mu je Bog zapisao u srce a u inověrnost svoga brata neka ne dira i vrhu njega ne odsudjuje, nego to ostavlja Bogu, pak će i Bog biti s nami i naše blagosivljati trudove. Tako ja mislim, ovako misle i svi naši razboritii Horvati i Slovenci (Windeni), sluteći da i Vi mnogo drugčie misliti nećete. Takovim duhom okretati će se i naše Kolo. U prvoj knjizi naći ćete i jedan članak o životu literarnim Srbaljah, koj nam je priobćen iz Bačke.

Oprostite što sam se o toj stvari tako iskreno i obširno izrazio. Vi ste kriv, što ste me izveli na taj put.

57.

P. n. g. P. J. Šafariku.

Zagreb d. 15. svibnja 1842.

Učeni gospodine, Čestiti prijatelju!

Evo Vam pošiljam I. knjigu Kola. Mi smo se trsili, da bude bogata, pravilna i čista kao krštjeno čedo, nu sasvim tim postavljamo sada gotovo pred Vaše oči s drhtjućim srcem. Sudite ga sudem, koj ga ide. Mi ćemo sve, što ćete Vi kazati, dobrovoljno i zahvalno primiti, pa nastojati, te će drugi put bolje biti. Osobito ima nekoliko grdnih pogrešakah tiskarskih u njem. Mi smo se brižno oko njega mučili, nu sasvim tim promaklo se još koješta. Drugu knjigu uprav sada uređujemo. Ako bi nam može bit sa kakvim od Vaše strane savětom priteći izvolili, a mi Vas molimo da nam tu ljubav čim brže izjavite pismeno. Za drugu knjigu imademo u prevodu Vaš članak „O starih naših cirilskih tiskarnah“. Čuo sam, da imate Vi mnoga illyrica. Vrlo drago bilo bi nam, ako bi izvolili koj nam makar kolik o tom izvorni članak poslati. U prvu se je već knjigu uvuklo Vaše čestito ime. Nu po nekakvoj bludnji izostala je opazka izvora (Quelle). Nezaměrite nam za sada, u buduće ćemo pazit, da svaku izběgnemo sumlju plagiatizma ili perfidie. Jezik u Kolu nije još sasvim čist, nu nas tēši djavoljska ćut, da je opet mnogo pravilnii i čistji nego li u Danici. Bog će dati te će bolje biti.

U ostalom kod nas sve bolje biva. Žurba je literarna živa, tako da nam i već isto mēsto ne-

stalo gdje bi naše proizvode tiskati mogli. — Matice ilirska dobiva sve više članovah. Njezin najveći Mecenas jest biskup Diakovarski K u k o v i ć rođen Horvat. Ovih danah pisao vlastitom rukom čitaonici lěp ilirski list, priklopivši listu 400 forintih, obećavajući da će vrēmenom i više poslati. Živio! Moje su Djulabie i Glasi već sasvim razišle po svētu. Tiskati sam dao od svake 700 exx. Sada se ovdě sve zabavlja dojdućim izabiranjem častnikah varmedjskih. Sad su isti magjaromani, koji su najprije preko ledjah gledali, *l a m i c i a* to stari *a m i c i*. Čověk neima gotovo kad svoj toj finoj gospodi odzdravljati na ulici.

Magazina za god. 1840. nisam nigdě mogo dobiti. Niti ja neimam vlastitog exemplara kod kuće. Mladi P o p o v i ć (Dobrorad Bratoljubić) za kojega sam Vam bio etomadne pisao, pošilje Vam evo svoj komad. — Od moje strane pridodajem poklonjenu meni pověst „Sedim sinov“. A tim s Bogom.

Čekajući Vaš odgovor Vam uvěk na službi
Stanko Vraz.

Dana 25. svibnja 1842.

List ovaj zaostao je poslovanjem kod mene. I vrlo mi je drago, što je zaostao. — Barem Vam mogu javiti, kako se je ovdě primilo dělo naše. Mirnii i učenii (slobodno kažemo) da su vrlo zadovoljni. Nu imade opet nekakvih ljudih, koji traže naše rěči zlo tumačiti i domorodnu obćinu proti K o l u ogorčiti i uzbuniti, kažući, da Kolo oće nekakav d u š e v n i (!!) d e s p o t i z a m da uvede kod

nas. Osobito tuže se na Travnickoga i na Rešetara. Jučer navali na me na ulici djak iz sedme škole (sin Brlićev); te me poče na red pobirati porad Kola kažući da Kolo naměrava svu literarnu vlast usurpirati, vrědjajući domorodce n. pr. Stoósa i Topalovića. Ja ga upitah u čem ta uvrěda stoji? a on sve kaže da u tom što je knjiga korena a ime spisatelja imenovano. — I tako imamo svaki dan posla čarkajući se za našu knjigu. To bi sve još prolazilo, nu žalostno je to, što pri tom nekakve slavne ruke tajno vatru lože, tako da čověk mora uzdahnuti: „Voila un grand homme bien petit.“ Da se vatra lahko dade piriti i širiti gdje imade toliko goriva, kao što ima kod nas prostote, neznanstva i kojekakvih strastih, to ćete se Vi lahko dosětiti. Zato bi Vas molio, da bi Vi uredničtvu Kola kao i Rešetaru vrlo veliku učinili uslugu, ako bi iz pregleda Vam od Rešetara poslatoga razsuda „o igrokazih kazališta ilirskoga“ sasvim izostavili, pa samo imena napomenuli. Nebi rad davati mi od naše strane nětila, kojega već dosta ima. Kritika osnovana na stvari nam i vrěmenu našem shodne i potrebne nužna je našem stanju kao ustam našim hlěb, ako očemo da neugreznemo u blato srbsko i staro hrvatsko. Za to je bio taj korak potreban, da se je pri tom komu mozbiti na rep stupilo, to nije krivnja Kola, nego onih, koji po javnih putih vuku repove svoje. Godina danah a sve će se opet primirit. Vidit ćete. Za sada valja stati upravno kao Guliver u zemlji Liliputanah. Bog će dati, te će bolje biti.

Vaš sluga *Stanko Vraz.*

58.

(Koncept pisma nezna se komu [ako nije Vuku?]).

Čestiti gospodine!

Pošiljam Vam s ovim listom i I. knjigu Kola. Znadem da imade u njoj više pogrešakah, od kojih opazih nekoje prije nego što je svēt ugledalo isto dĉelo, a Vi ĉete jih po svoj prilici naći još i više. Ta gdje ima ijednog izmedju naših pisalacah, koj bi smio kazati za svoje dĉelo da je ĉisto za rukom izašlo. Mi smo svi u tom poslu početnici, i sve što se više učimo to i spoznavamo, da smo slabi tek Vaši šegrti. I kao od takovih (molim Vas) da primete i smotrite dĉelo naše. Naša je volja Vama da budemo vrstnici, nu uzrok, zašto svrhe svoje još nismo postigli, stoji u slabih naših silah, a Bog znade zašto je kozi stvorio kratak rep. — G. prof. Sreznjevski pisao mi je, da ste se Vi vrlo obradovali ĉuvši glas, da ĉe naše Kolo izlaziti. Nebili Vi sad radost tu potvrdili, te nam koj izmedju Vaših ĉlanakah priobćili za drugu ili tretju knjigu Kola, n. p. kakvu narodnu pripovĉdku ili pĉsmu (najdraže bila bi nam Bugarska). Mi ĉemo sve onako metnuti, kao što bude nam poslato.

G. Gregorić došavši iz Beĉa kazao mi je, što ste se Vi tužili na nas porad onog ĉlanka što ste ga bili zimus meni poslali sa molbom, da ga priobćim našim novinam. Ja sam i odgovorio onoj Vašoj želji, odmah stvar novinaru našem izruĉivši. Šta se je nadalje sbilo s ĉlankom Vašim, o tom Vam razloga dati nemogu, budući se ja nimalo

nezabavljam s politikom, a najmanje s politikom naših novinarah.

Vaš iskreni počitalac

Stanko Vraz.

U Zagrebu d. 20. svibnja 1842.

59.

Muršecu.

Zagreb d. 20. svibnja 1842.

Dragi prijatelju!

Vrlo sam se obradovao kako sam primio od Vas predbrojnike. Petdeset to baš nije velik broj. Nu kad pomislimo, da je to samo u Štajeru, da pače tako rekuć samo za jedan (Mariborski) kotar, to opet priznati moram, da je taj broj vrlo velik. I mogu Vas uvěřiti, da mi je draži nego da mi tko odmah nabroji petdeset světlih zlatah. Pri tom sam opet imao priliku spoznavati Vaš veliki trud i Vašu angjelsku brigu i snagu, kojom se mućite za spasenje i izbavljenje narodnosti naše. I ja Vas osęguravam, da imade još 8 do 9 onakovih zlatoustih domorodacah u gornjih naših stranah, to bi mi Slovenci bili gospoda i vladaoci ilirskom literaturom; i koliko bi pri tom literatura i narodnost naša dobila, to samo onaj zdravo razabрати umie, koj znade, koliko naši Slovenci imadu glave i prilike nadkriljati ostalu ilirsku bratju izobraženošću, da se jim samo udahne duh onaj stvarajući i sveoživljujući — duh narodan. Narod bez narodnosti jest tĕlo bez kosti,

poslovica je, koja je postala u vrěme, kad još nismo upravo znali šta da očemo, nego smo tek nešto slutili. Nu puna je čile istine. — Kako ste možebiti već iz novinah saznali, izišlo je Kolo. Kako brzo razrašljem komade dalnjim predbrojnikom n. p. Sreznjevskom u, Šafařjku, Kollaru poslat ću i Vam onih 50+3 komada. A to će biti za nekoliko danah. Strpite se dotlě. A ja Vas molim, da mi što brže pošljete novce (100 dvadeseticah), za da što prije primirimo tiskara, koj nas vrlo mnogo stoji. — Nadamo se, da će se svaki (p. n.) gospodin predbrojnisk zadovoljiti lěpotom i izobiljem knjige (barem je ovdě malo ne sve zadovoljeno). — Hvala Vam na Vašoj prevelikoj ljubavi. To su naše rěči kao priznak Vašega domorodnoga truda. Boljega uzdarja neimamo. U zvězde bi Vas ukovali, ali Vi se okovati nedate niti očete već sada na nebo, kad još na zemlji imate dosta posla.

Predplatu na drugu knjigu oglasili smo. Molim Vas dakle, pišite onoj gospodi, nebi-li još izvolili ostatei věrni do konca ove godine. Izit će još dotlě barem dvě knjige (ako Bog da i tri). U tretjoj ćemo knjizi tiskati i imena gospode predbrojniskah. Meni bi vrlo drago bilo, ako bi mogo onoliko lěpih imenah metnuti u taj red iz moga nezaboravnoga zavičaja.

Pisali ste mi što neće Robić postat dekan Optujski. To mi je, věrujte mi, puno žao. Ja Robića već od něgda štujem, premda on za to ništa nezna, pa mi je sad tim više žao, što se tako slavno město, kao što je Optuj, neustupa njemu, nego někakvoj odrodjenoj hrdji.

G. Damianu javite, da sam ja primio od pėsamah Lužičkih samo I. svezak (Lieferung) a polag toga uzeo sam pr. jesen kod njega „Oeuvres complètes de Molière II. Tomes. On se je dakle malo poremetio u računu. Poslao sam mu takoder po Weizingeru iz Radgone (neznam sada na pamet) 10—20 komadah Narodnih pėsamah.

Pozdravite Murka i ostalu gg. prijatelje i domorodce. — S Bogom!

Stanko Vraz.

60.

Veleučeni gospodine! *)

Mi smo počeli izdavati povrėmenito dėlo „Kolo, članci za literaturu, umėtnosti narodni život“ u kojem namėravamo ideu ilirštine s ideom razumne naravske sveslavjanštine (razumėva se književne ili literarne skupčati. U tom smo se postu pustili u dopisivanje s učenimi muzevi ruskimi i českimi, od kojih ćete već u I. knjizi naći sastavakah. Nu nemogosmo dosad nalaziti učenoga čovėka, koj bi nam mogo pošiljati vėsti o literaturi poljskoj. Poznam lično g. profesora Cybulskoga u Berlinu, nu on je odviše oddaljen od pozorišta pa i nije (kako se mi čini) veliki prijatelj pisanja onakovih stvari. Čitajuć časopis muzeum českého nalazio sam često u njem dopise o literaturi poljskoj od Vaše ruke. Tu

*) Valjda pisano negdje g. 1842. K. VI. Zapu, koji je pisao željene članke o poljskoj literaturi; sr. Kolo IV. str. 57. i sl.

sam odmah pomislio, nebi-li Vi i nam udostojali svake godine barem jedan razgled o poljskoj literaturi poslati. G. P. J. Šafarik, kojemu sam bio o tome pisao, utěšio me je radostnim uvěrenjem, da Vi nećete molbe moje prezrěti, poslavši mi Vaš čestiti naslov.

Kako bi želili, da Vi složite članke te, o tom da Vam šta očemo da prepisujemo, bila bi velika smělost i usudnost. Želio bi ja opet, da bi u prvom članku izvolili napomenuti na kratko značaj ili karakter nekadašnje kao i sadašnje poljske literature, navodivši pri tom glavne spisatelje nove škole, a posle da bi naveli ona děla, koja su prošavše godine izašla u Galicii. Ovo Vam pišem za ravnanje, uvěravajući Vas, da kod nas još velika vlada prostota, i za dignuti to neznanje trěba da metjemo članke, u kojih se naši štoci izvedu iz prošastnosti u sadašnjost. Što se tiče roka, do kojega bi želili, da nam Vaš članak prispije, to Vas molim, da nam ga pošljete barem do 15. srpnja (Julia) — u jeziku koj Vam je dragi (nama bi bilo najdraže u slaven-skom-českom ili poljskom). — Prvu knjigu K o l a dobit ćete iz Praga po g. Šafariku. Predbrojio je takodjer g. prof. Sreznjevski na 2 exx., pored toga mi je pisao da mu kupim „Daniczu zagrebečku“ i sve najnovie ilirske knjige. Ove stvari imao sam mu poslati u Požun. Nu baš ovih danah čitao sam u Srbskih novinah, da je već krenuo put Karpatah. Sada neznam s nabavljenimi knjigami ni kud ni kamo. Nu sudim, da će Sr. doći u Lavov, pa tu i Vas pohodit. Zato si uzimam slobodu poslati svezak u Lavov, da ga izručite g. Sr., koj će Vam i trošak

poštarski nadoměstit. Od g. Sr. dobit ćete takojer „Djulabie, Glase iz dubrave Žeravinske i Narod. pěsme po komad od svake knjige. To molim da uzmete od moje strane kao maleni priznak i uzdar za Vašu književnu uzajemnost.

Kako stoji uzajemnost književna u Galicii? Neučili se i tu drugih slav. narěčjah? Kod nas je nauka drugih slav. narěčjah (tako rekuć) u modi. Ako možebiti tko ilirskih knjigah u Zagrebu želi; to jih može dobiti jedino diležancem, vrativši se u tom poslu frankiranimi listi na g. Věkoslava Babukića, tajnika čitaonice i matice ilirske u Zagrebu (Agram). Ovděšnji su knjigotržci cincari, švahe, ljudi izza črne gore. Kažite Mitowskomu, ako što uztrěba, neka piše Babukiću. Babukić je čověk — kao što Vi kažete: ryzé zlato.

Ovdě se sada na polju knjiženstva mnogo radi i živo posluje. Prvih 5 měsecih t. g. više je knjigah izašlo nego drugda u 5 godinah. Slovnica Berličeva i riečnik němačko-ilirski gg. Ivana Mažuranića i Dr. J. Užarevića upravo se sada dotiskuje. Matica ilirska, koja ima tek 4 měseca svoga bitja, broji već glavnieu od 3000 for. srebra. Za pol godine brojit će bez dvojbe 6000. Jučer se je u troměsečnom njezinom saboru zaključilo, da će se izdati Osmanida, epos od Ive Gundulića (r. 1590 + 1638). Taj je epos i za Poljake vrlo važan, budući se u njem opěva boj izmedju Osmana i Šišmana III. kralja poljskoga. Preveden već je u jezik talianski i němački. — Lětos ćemo takojer ovdě služit 600nu uspomenu bitke Ilirah i Tatarah na grobničkom polju, gdě su Iliri TatARE hametom

potukli, kralja Belu IV. izbavili i tolikih si zaslugah za slobodu Europe pribavili, kolikih godinu prie Česi i Moravani kod Hortyna. Odlučili su stališi i redovi, da se ima podignut spomenik na grobničkom polju. Kod nas ide sada sve vrlo brzo nu naravski. U literaturi smo već ovih 8 godinah nadkrilili i za sobom ostavili Srblje. Samo jedno nam fali — dobre škole.

Prie tri danah potukli su se kod izabiranja častnikah varmedje zagrebačke naša ilirska i magjaromanska strana, gdje su naši nadvladajući magjaromolce slavni mejdan održali. Častnici su se izabrali svi izvan jednoga od domorodne (wlastenecké) stranke. Izvolite kazati pobratimu Sreznjevskomu da ja vrlo željno čekam na njegov odgovor. Neka mi piše da znadem, gdje jest. Ja pored njega moram patiti od ovděšnjih exaltadah i fanatikah. Od glave riba smrdi. Stojte zdravi

Stanko Vraz.

61.

Kukuljeviću.

Zagreb d. 3. lipnja 1842.

Dragi moj Ivane!

Tvoj sam list primio, pročitao i uzradovao se, što si tako brzo rěšio založenu rěč. I ostala su ga bratja prijatelji pročitati i raznesli na komade. Ako danas sutra opet zaviriš u kavanu Bajerovu u Alservorstadt, možeš ga opet i sam čitati. Valjda ćeš se ljutiti. Ljuti se koliko ti drago, nu nemoj se ljutiti na-me. Dragi prijatelj Demeter izdrljančio

mi je tvoj list da ga pročita, a eto ga ja posle nekoliko danah nalazim već i u Danici. Na sreću izpustih nešto, a nešto proměnih na svoju ruku, što sam mislio da nebi ni Tebi ni ostalim Slavenom koristilo. — Hvala ti na tvojih novinah! A sad oču i ja Tebi objaviti, što se je od onda sbilo, što si ti krenuo u Beč. U politici sve dobro, Varmedja je počela inquisitiu proti slavnim tobože Horvatom, rectius Magjaronom. Govorio sam danas s jednim častnikom, koj je bio kod izpita nekojih prostih plemićah. Kao što su naši zovi-Horvati svuda lažljivo i lukavo postupali, tako se i sad sve više iz izpitah pokazuje mrzka njihova ljukavost i gola lažljivost. Izmedju ostaloga kažem ti samo to, da su svuda pobirali podpise proti sadašnjim častnikom prěvarom, primoravanjem, lažmi, koje su ipak bile tako očito glupe i gole, da su je isti prosti plemići providili i uztegnuli se podpisati. Tako je bilo np. kod sv. Ivana, gdje su polag izpovědanja jednog poštenog prostog plemića ponajviše sami križe pometali, kad plemići nisu htěli da se potpišu. To je karakter zovi-horvatah. Medjutim pripověda se, i izmišljava od njih još jednako svaki dan što novoga proti Ilirstvu. Njihova je sada sva nada postavljena u bana, koj će nam (kažu) svima kratki singuriš zapěvati. Lukav je taj svět, nu pri tom je još i glup — a to brate i strašno — strašno glup. Ostalo čitaj u novinah. — Sto se tiče knjiženstva, to ti javljam, da nam je Srbski stari Dionyz poslao iz Beča za Maticu 100 svetlih cekinah s toržestvenim jednim pisanijem, koje ćeš naći u novinah, nad kojim se je darom ovdě sve

uzradovalo. Zajedno je poslao i Gaju dar od 25 cekinah. Gaj će se srdět. Nu bilo kako mu drago: on si istina neće moći kupit za te novce štalicu za svoju kravicu, nu neka se raduje, jerbo je barem to znak, da Miloš priznaje izrjadnost s ovokupnih njegovih podvigo v. Gaj je otišo opet u Bistricu (kako mi je kazao) dogodovštinu svoju da savrši. Ljudi pravoslavni to vėruju nu ja Tomo sve mislim, da će na poslēdku izaći roman, ili barem romantička kakova historia. Ovih se je danah već raznosio glas, da se je oženio. Tvoje će dēlo biti ovih danah gotovo. Poslat ćemo ti cēlo, za da netrošiš porad nēkoliko tabakah — novacah. — Sada su se počeli tiskati Pěsmotvori Trnskoga i druga knjiga Kola. I Seljan oglasio je ovih danah svoj zemljopis ilirskih pokrajinah. Safarikovo novo dēlo imamo, nu svēt nije zadovoljan njime. I ja spadam medju te nezadovoljnike. Pogrěškah ima gledeć na razděljenje Ilirah, osobito gledeć na Bugare i Horvatske. Ovih danah bio je ovdě Bugarški biskup. Ja sam govorio s njegovim slugom (rodjenim Bugarom). Njegov rodni jezik nije baš tako različit od našeg književnog barem ne dalje nego Rezianski, koj mu puno naliči. Jedina su razlika nēkoji glasi, udarenje i što su Bugari već kao Novogreci malo ne sve padeže izvan prvoga izgubili. I gledeć na narod i krv posrnuo je. U Bosanskih varoših istina ima mnogo čalmah, munarah i džamijah, nu sasvim tim neima Turakah, nego poturicah, koji izvan gděkoju rěč niti nerazume turski. Nu sasvim tim pometao nam je g. Šafarik po varoših same Turke

(vidi mappu). Pored toga kaže g. Š., da su naši Gundulići, Palmotići i ostale zvězde Dubrovačke bili Srbliji itd. Evo kuda smo došli? To će dati Srblijem opet povod do prepiranja. Najbolje je ipak mučati. Mučenjem se (kažu) i djavo tuče. Ovih danah je bio opet članak u Srbskom N. Listu proti ilirštini od nekakvog g. Gjure Petrovića iz Beča. P. istina ima dobro pero i piše dosta izobraženo t. j. uměreno, nu što hasni braniti i preporučivat nam ime, koje su već isti Srbliji nimio ad nauseam usu ubili učinili, te je i nam već tako omrznulo, da ga niti već mirno čuti nemožemo. (Bojim se, da neće i naši zanešenici ovako proigrati i naše ilirsko). Molim, potraži ti toga Petrovića, pa se malo porazgovori s njime moj mu srdačni pozdrav izručujuć kao bratu poštenu, ako ne po imenu to barem po krvi. Neka piše svomu učredniku, da ako hoće opet nešto o nami da piše, neka meće reči barem onako kao što stoje u rukopisu. Eto-
madne metnuo je mudraković Slavenac mēsto Slovenac. Slavenac i Slovenac nije synonymon ili ono isto. Slavenac neznam šta je (valjda genus Slawe?), nu znadem od moje pokojne majke, da je Slovenac species t. j. Wende (inneröstereicher Slave), u koju vrstu i ja po rodnom mēstu spadam, a ne (kao što sudi g. Petrović) u Kranjee, koji su species-speciei t. j. oni Slovenci, koji u predělu Kranjska (Carniolia) prebivaju. Kaži to g. P. aber darum keine Feindschaft. — Jesi-li bio s Miklošićem? Šta radi taj moj stari prijatelj i drug? Ti znaš koliko nam krvavo trēba dobrih glavah i vęštih perah. Nagovori ga neka

se i on čim brže opet uhvati u kolo naše. Bit će mu slava a domovini dika. Naše Kolo mu stoji na službu otvoreno. — Pisao mi je Šafarik, da se svim učenim Pražanom vrlo dopada. I on će za tretju knjigu nešto poslati. Sta radi Mr. Henry Michelant. Ako si poznat s njime, rapportez lui mon respect et mes hommages. Dobio sam prije deset danah pismo jedno od g. Mašeka i knjigarne Benediktove iz Beča. Knjigarna mi piše, da bi joj poslao 30 exx-ah Kola, kao i sviuh mojih dělacah po koj komad. Izvoli priloženo pisamee odnesti u Benediktovu knjigarnu, a Mašeku kaži, neka one exx. Kola i ostalih mojih knjigah odnese Benediktu. Mora i kod Dr. Miklošića biti više 20 exx. Nar. pėsamah moga izdanja. Neka se i oni odnesu u knjigarnu Benediktovu t. j. ako bude knjigarna pristala na pogodbu, koju joj predstavljam. Kad si u Beču nezaboravi prokopati u bibliotekah rukopise i rēdke knjige našega naroda, pa poslē kad si gotov, na zabavu odtrčati Austrijskim Horvatom, sva sela popisati poimence, zabilježiti broj stanovnikah, pėsme i obiĉaje, i poslē ako možeš odletiti na gvozdenoj cesti i medju Moravske Horvate, popisati sela, broj stanovnikah, nekoliko pėsamah itd. itd. Od tih rukopisah i Hrvatah načini članak za Kolo polag svoga ukusa. LINA je juĉer s majkom otišla u Varaždin. Ja sam ju izpratio do Maximira. — Danas je bila u akademiĉkoj dvorani defenzia iz statistike. Mladići su htěli braniti naški, a prof. P. i M-r. bili su protivni. Nu mladići sasvim tim naruĉe muzikantom svirat napěv od „Nek se hru-

sti“, na što otidu rečeni prof. P. i M. Poslě je išlo sve naški. Jedan mladić dobije pitanje o narodih austrijskih: dodje red i na Magjare. Čim mladić sva stanovanja njihova izbroji, zapita prof. Dr. S., nezna li još za druge Magjare. Mladić kaže da nezna, a prof. odgovori sasvim hladnokrvno: „I u Berdovcu jih ima 30“; na koju se šalivu opazku sve grohotom nasmije. Pri tom je bilo i drugi jedan djavo. Dodje naime na defenziju generao W., za koje djaci ni nehajaše; nu kad poslě dodje i generao Š. sve udari u gromovit „Živio“ a muzici počmu: „Nek se hrusti“. Meni je bilo puno žao, nu šta ćeš, kada mladić nijedan nezna za nikakvu politiku, nego izjavi ono, šta čuti. — Eto ti opet predmeta dosta za uzbunit i pobudit magjarske novinare na topove à la Paixhans. Na kraju evo još druge novine! Naši se Magjaroni počimlju turčiti. Berci J. došo je juče iz Bosne. Bio je u Travniku kod vezira. Kažu, da bi rado nositi jedan tũg — postati bimbaša. —

Nous verrons! Tvoj *Stanko*.

62.

Erbenu.

Čestiti gospodine, Ljubezni kollego!

Prie mēsec danah pisao sam g. Safariku, moleći ga, nebi li mi našo u Pragu književnika, koj bi za naše Kolo čas po čas poslao koj razgled o najnoviem literarnom i narodnom poslovanju naše bratje Čeha. A prie nēkoliko nedēljah objavio mi je, da je o tom s književnici českimi govorio, pa

da ste izjavili ljubav, te pristali na poniznu našu molbu. Hvala Vam unapřed na bratskoj Vašoj ljubavi i slavenskoj dobroti. Ako bude nam ikako moguće službu Vam uzajemno vratiti, věrujte mi, da ne ćemo uzkratiti.

Šta mi ištemo od Vas, to Vam je po svoj prilici kazao već gosp. Safarik. Nebismo Vam rado prepisivati, šta da vi pisati imate i kako; nu oprostite jednu opazku. U ovogodišnjem musejniku stoji jedan dosta velik članak o literaturi českoj od pr. g. (neznam od koga). Naše Kolo nastoja o književnom i narodnom životu svih Slavenah govoriti, nu opet kao ilirski časopis ne može onako obširno gevoriti kao np. o našoj (ilirskoj). Za to bi Vas, predragi prijatelju, molili, nebi li nam Vi načinili razgled*) literature česke od pr. godine sa kratkim uvodom o značaju sadašnje škole. Ja sečnim da će to biti mnogo koristnie za naš pisajući i čitajući svēt (ilirski) nego podrobni razgovor o svakom pojedinom dēlu. Taj članak želili bi imati do 20. d. m. u rukuh. Nezaměrite što smo tako bezobrazni. Naša je vruća želja i pohlēpa putem Kola dignuti književnost našu približujući ju ukusu i duhu ostale bratje Slavenske, koja Europejskoj izobraženosti bliže stoji, — nu to mi svojimi silami nemožemo, nego se utičemo pod Vaša krila, po rodu i zanatu draga bratjo, pozivajući Vas u pomoć. Najpače nam te Vaše pomoći trēba na početku. Svaka trava, svaki list, svaki cvět najde odmah neprijatelja kako nikne, gusenica, kojekakvih crnih i zelenih bubicah. Tako je

*) Na način kao što je rečeni u musejniku.

i naše Kolo našlo neprijateljah, a ono neprijateljah silnih, mogućih, slavnih, koji želeći da se sve njima duševno i telesno robski podloži, roptju na Kolo kao na organ, koi oće nekakav despotizam da uvede. Kako ćete razvidit iz prve knjige, neište Kolo ništa drugo nego naprèdak duševni i književni, osvèštjenje narodnih silah, istinu, izobraženje, duševno emancipatiu. — U tom smislu, pod tim barjakom utičemo se i k Vama. Izvolite objavit g. Šafariku, da je novo izabiranje častnikah varmedje Zagrebačke dobro za rukom pošlo. Svi su častnici (izvan jednoga) od naše domorodne strane. Obe stranke strašno su se oboruzale, nu naša je mejdan održala, premda ne bez nekoliko odsèčenih prstah i ušiu. S magjaromolci držalo je čitavo plemenito Turovo polje. Za nas plemenita bratja sv. Ivanska, Moravska, Pokupska i Zakupska. Naši su došli u narodnih surkah i crvenih kapah. Turopolci u modrih kabanicah i crnih šeširih. Neprijatelji su u velikom sdvojenju. Traže mir i pogodbu; nu [žalibože (hvala bogu?)] nitko neće prijateljstva njihova. — Matica ilirska, koja se je prie četirih mēsecih utemelila, broji već glavnicu od 3000 forintih. Nedvojim da će biti za pol godine 6000. Zaključeno bi na posljednjem saboru matice (2. t. m.) da se ima izdati na njezin trošak Gundulićeva Osmanida. Sad to stoji kod odbora, kad će to biti. Kukuljević izdaje svoja razna djela (5 knjigah); Ivan Trnski svoje pèsmostvore (!!!), Antun Kremlj, župnik iz Štajera donio je za ovdēšnju cenzuru rukopis svoje historie Slovenacah (Winden). Dèlo će iziti u tiskarni Ga-

jevoj na trošak pisaoca. Ovih danah izišla je ovdě knjiga: Čudnovate dip le, gdě su neprijatelji Kola počeli opirati se mnjenjem někojih naših priložnikah indirecte izdavaocem. Nous ver rons! Ukus dipalah, ukus je ovděšnjih šošta rah, nu opet kažu narodne novine, oglasivajuć to dělo: dělo po najnoviem šalživom ukusu našega vrěmena. Na častjim takov ukus. Ako se nevaram, a ja sam jedan komad dipalah poslao g. Šafariku. Ako nisam, a ono ću drugi put. Vaš exemplar Kola naći ćete kod g. Šafarika. Drugu knjigu baš sada uredjujemo. Samo čekamo za drugu stranu „Pregled“ još vaš članak.

Kukuljević će ovih danah u Beč. Valjda će i u Prag zaviriti. To će Vas prigrliti i poljubiti i od moje strane. Dotlě pozdravljam Vas u duhu kao i svu ostalu bratju věrne Čehe.

U Zagrebu d. 8. lipnja 1842.

Vaš prijatelj i počitatelj

Stanko Vraz.

63.

Muršecu.

Dragi prijatelju!

Nezamerite mi, što Vam dosad nisam poslao prebrojenih komadah „Kola“. Pitao sam na pošti, koliko bi imali platiti za knjige, pa sam sa znao da bi to došlo bilo vrhu 4 fr. sr. Zato sam oddao stvar ovděšnjemu spediteuru g. Leutzen dorfu, pa ćete dobiti 50 kom. Kola, premda malo kašnie putem trgovačkim. Sada Vam pošiljem 4

komada Kola gratis kao u znak priznanja Vašega truda u sakupljanju predbrojnika — od strane uredništva Kola. Nu nemojte toga nikomu kazati, izvan komu najbližnjemu prijatelju np. Murku, za da nebi ostali dođući komadi cene novosti izgubili. Pridavam Vam 4 kom. Trnja i Ruža à 30 kr. 2 fl., 4 kom. Bačke Vile à 30 kr. 2 fl., 1 komad „Sedem sinov à 12 kr., 1 kom. „Čudnovatih dipala, curiositatis causa — à 20 kr. — Skupa 4 fl. 40 kr., koje Vam uzimam u račun. Ovdě smo imali reštauraciju, gdje je naša stranka magjaromolce hametom potukla (obširnia naći ćete u němačkih Zagrebačkih nřvinah od 8. t. m.) (Naše novine iz prevelike politike [koja u čudnovite diple spada] zamukoše stvar. Eh bièn.) Naš se Kukuljević prema ovih danah u Beč, pa će se posle opet preko Štajera vratiti amo. Putem će pohodit i Vas u Građeu. Da mi ga lěpo i čestito pričekate i prigrlite. Vředan je svake ljubavi i službe. — Pozdravljam sve! *Stanko Vraz.*

U Zagrebu d. 9. lipnja 1842.

Pozdravite mi i Grünwalda seniore m.

64.

Erbenu.

U Početrtku na Štajeru
d. 5. kolovoza 1842 g.

Ljubezni prijatelju!

List Vaš, s kojim mi pošiljate pregled česke literature od p. g. primio sam prie deset danah. Hvala Vam na dobroti i ljubavi Vašoj, s kojom ste

moje řeči přičekali i želji mojoj odgovorili. Sastavak Vaš je da bolje bit nemože. Upravo kao da ste kod svake řeči mene pitali. Žao mi je da već u drugu knjigu K o l a doć nemože. Odlučen je za nju dopis jedan iz Varšave, pa se po svoj prilici već i tište. Nu dobro nedodje nikad prekasno. Zato ćete ga naći u III. knjizi, koja će se ako Bog da još t. m. pod tiskalo metnuti. Vi ćete se valjda čuditi što mene ovdě u Štajeru nosi? Ono isto što Vas potiče, da i Vi kadkada ostavite Zlatni-prag za skitat se po českých selih. Ja sam došo amo na dvě nedělje danah, obavivši poso za II. knjigu Kola, ne bi li ovdě koju pěsmicu prikupio za II. rozdělak N a r. pě s a m a h, koj se spremam da izdam na svět jedared (dojduću zimu). Našo sam hvala Bogu u svih našich gornjih pokrajinah ljudih, kojim sam dokazao što je to n a r o d n a pě s m a, nu za ove strane (Celjski kotar) nije mi bilo moguće da nadjem ljubitelje čiste narodne poezie. I ova je strana sasvim tim u jezikoslovnom obziru vrlo znamenita mnogo razlučna od Mariborskog kotara. Zato sam primoran, sám kupiti, što me vrlo mnogo truda i znoja stoji, budući nisam kod naroda onako poznat kao što sam poznat u zavičaju (Mariborskom kotaru). Ovdě ima još ta nevolja, da su popi, koji su ponajviše grdni bogumolci pravu nar. poeziu ozloglasili, prokleli kao izrod pakla, naměstivši někakve kojekakve kopilarske pěsme (vid. A c h a z e l), koje se sada ponajviše město pravih poju. Tako sada člověk, koj putuje porad pěsamah, mora prie nego se s pravom nar. pěsmom sukobi, petdeset hrdjavih progutnuti.

Tako je ovdě. Bože daj, da Vam je laglji poso! Što mi pišete da je g. Šafarik izručio Vama rubriku „iliriska literatura“, to nam je vrlo drago; jerbo znamo da ćete Vi pozorni biti, nemetjući bilice i nebilice, kao što je u Ost und Westu opet činio nekakov g. K. S. (valjda Karel Sabina?), gdje stoji, da ilirski rěčnik slažu gg. Babukić i Ožarević, što je debela laž, nego ga složiše g. Ivan Mažuranić i Dr. Užarević. Pěsnika Stazića kod nas nitko nepozna. Moguće je da je stanovit Dalmatinac Stazić napisao kakvu prigodnu pěsmu. Nu porad toga se nemože metnuti ondě gdje se zašutjuju gg. Vukotinović, Demeter, Štoos, Rakovac, Trnski, Mažuranić, Kaznačić i gospoje Jarnevićeva i Vidovićeve. Čudo je istina, što se baš laži tako rado razprostiru. Pregled ilirske literature od t. g. poslat ću Vam tek zimus. Vidit ćemo što će se dotlě poroditi, osobito šta će učinit Maticea. Kod nas je od nekoliko godinah sve išlo opet sporo. Lětošnja godina obećala je mnogo ploda; nu posljednja reštauracia narod je na sasvim drugu stranu premakla. Vidit ćemo, šta će tu uzmoći dosadašnja svestranost našega proglašenoga kolovodje. Oće-li i ovdě biti mator (mâitre a tout). Moram Vam istinito kazati, da se već davno nepouzdam u mudrost mudracah, nego u milost i pravednost Boga, koj nosi srěću narodah u ruci, i koj neda propasti narod dobar i nedužan, makar njegove vodje od mahnitosti i oholosti po glavi hodili. I naš je najveći domorodac, Mecen, vodja itd. Bog, jerbo da neima njega, već davno bi bili nagazili i propali.

Molim Vas lěpo, pozdravite g. Šafarika, pa mu kažite, neka za me čuva od drugog izdanja njegovog Narodopisa 20 exx. Ako mi nemože poslati knjige, neka mi barem pošlje mapu. Ja sam se obavěstio, da odkako je izašla Kolarova knjiga: „Ueber die Wechelseitigkeit“ neima nijedne knjige, koja bi tako silno dělovala na svaku vrstu naroda, nego Šafarikova mapa Slav. narodah. Kako sam sa sobom donio amo jedan komad, malo da ga neraznesošē ovděšnji domorodci i nedomorodci. Sve se čudi i dosta načuditi nemože nad veličinom Slav. naroda. Mapa ova činit će kod nas više domorodacah nego što jih naša čitava literatura učinit ne mogaše. Hvala Šafariku na tom čarobnom daru. — Naš Seljan dogotovio je svoj zemljopis ilirskih pokrajinah, koj se već tiska. K tomu dělu pridao je takojer krajobraz, kojega je poslao prie nekoliko danah u Beč, da se tamo tiska. Nu ja dvojim, da će dopustit cenzura, ako stvar razumi. To će dělo takojer mnogo koristit kod nas. Sad još čekamo G. dogodovštinu. Obećana nam je već davno, nu ja još sve dvojim da ju nećemo doskora viděti na bělom světu, jerbo poznam svoje ljudi. Rěčnik je hvala Bogu izišao. Poslat ću ga g. Š. sa ostalimi knjigami odmah, kako se povratim opet u Zagreb (15. t. m.). Kad budete mi ili Vi ili g. Š. kakove česke knjige pošiljali, to Vas molim, priložite takojer napěve do Vaših pěsamah, kojih ovděnikako dobiti nemogu. Nu molim Vas, da mi je zaračunate, buduē da znam da jih Vi kupiti morate.

Čujem, da je već kralj. komisar stigo u Zagreb, za potražiti uzrok nereda kod poslědnje re-

štauracie. Istina, da taj korak dvora nebaca trake milosti na našu stvar, nu nemojte se zabrinuti po-
rad toga. Ja se tvrdo pouzdam u Boga, koj nas je
dosad pomagao, te nas ni sada ostaviti neće.
Ostajte s Bogom!

Vaš iskreni i istiniti prijatelj

St. Vraz.

65.

Muršecu.

Zagreb d. 19. listopada 1842.

Dragi prijatelju.

Prošo je dan veliki zvan! Inštalacia banova
srětno se je dovršila. Danas okò poldana izpratili
smo slavnoga Alberta Nugenta sa njegovimi
slobodnjaci put Karlovca kao i goleme junake Topo-
lovačke. Da ste vidili tu naše domorodce, kako
su jih na kočijah i na konjih slavno sprovadjali,
kako su jim crvene dolame po plećih titrale, soko-
lova su se perja na crvenimi, srebrom ili bělim
krznom obrubljenimi kapami vijala, kako su pod
njimi brzonogi konji igrali, brate, to Vam se iz-
kazati nemože, a kamo li da Vam sve izpišem.
Osobita pozornost i uzhitjenje prouzrokovala dva
brata grofa Nugenta (Albert u šerežanskoj
oděci na hrčućem arapskom hengiru [ždrebcu] kao
vojvoda slobodnjakah — junak rodjen, à Gilbert
čověk mlad kao sivi soko u prekrasnoj bělocrvenoj
oděci, koju sečověk nagledati nemože kamo li da
ju opiše, na arapskom zelenku kao državni barja-
ktar). Jednom rečju: bilo je sve onako krasno, da

se je čověk čudio i samo gledao. Isti nazočni Magjari osupnjeni su te neznaju šta da kažu. Sinoć je bila velika baklada od šeststo bakaljah. Danas je oběd kod bana. Baš viču: Živio! kod stola, da se sve piae sv. Marka ori. Medju govornici se najviše odlikovaše naš biskup Juraj Haulik. To Vam je osobita bistra glava i dobro srce (škoda da je za njegov stališ prem mehko). Priporučao je banu našu narodnost, tužeći se na zloglasitelje Hrvatah, koj potvaraju taj junački i zakonu i kralju uvěk i svagda věran narod Bog zna kojih ne zločinstvah. Živio! živio! živio! I biskup diakovački bio je ovdě — naš čověk. — Ostalo saznat ćete iz novinah. Srěća je najveća ta, da pri toj prilici, gdě je bilo po hiljade i hiljade kojekakvih i svakojakih ljudih u našem gradu, opet se nije ništa ukralo, niti je bilo krvave glave izvan osudjenoga vola glave, koj se pri toj prilici zatući i na piau čitav izpeći običava. To je kod nas, gdě neima (tako rěkuć) nikakve policie.

Jeste li primili 50 exx. prve knjige Kola? Poslao sam Vam ga po ovděšnjem špediteuru g. Leutzendorfu. Drugu ću Vas poslati na početku dojdućega mēseca. Molim Vas, da mi onda odmah pošljete i novce za obodvē. Pecunia nervus rerum gerendarum. Tako i gerentia našeg Kola zavisi od novacah. Ako noveci ne budu stizali uredno, morat će i Kolo prestat izlaziti.

Vaš

Stanko.

NB. U Vašoj Gradačkoj čitaonici (Leseverein) morate svakako gledati, da si nabavite zagrebačke

němačke novine. Věrujte mi da su te novine, koje gledeće na novosti i zanimivosti u Austrii izmedju svojih něm. kollegicah prilike neimaju. Osobito možete iz njih poznavati razpru izmedju Magjarah i Ilirah. —

Ovdě se je sada kojekakvih opet dosětakah o inštalaciji porodilo. Stanoviti Magjaron Muki Erdödy (grof) i velikoga župana naměstnik u Varaždinu jašio je takojer na susrět banu, nu konj ga dvaput sbaci. Tomu su se mnogi čudili, kako ga može vlastiti konj bacati. Na to odgovori domorodan něki šalivdžia: „To je sasvim naravski, jerbo je poznato, da konj magarcea ne nosi.“ — Kasina (magjaronski institut) bio je u večer razsvětljenja silom zelenih drvah (kao na tělovo) osobito oko ulaza (vratah) zastavljen a na ta drva po gděkoja lampica namještjena. I tomu su se ljudi čudili, šta ta drva znamenuju. Nu gorirečeni šalivac (Havliček) najde i tomu tumača, kazajući, da kasaniste time oće da očituju svoju sklonost za Bakonskom šumom (u Saladskoj varmedji). Rečena je šuma razvikana odavna, da je puna magjarskih pustahijah i kojekakvih lupežah. — Vi ste mi pisali za da Vam pošljem dva lexika. Dobit ćete jih s II. knj. Kola. S bogom! *St. Vraz.*

Jošt něšto! Oće-li tko kod Vas kupiti Šafarikova narodopisa II. izdanje. Šafarik mi ga je poslao 20 exx., pa sad neznam kuda kamo š njime. Sastavak u nov. *Allgemeine Zeitung „Neuillyrische Literatur“* po svoj je prilici od njega.

St. Vraz.

66.

Zagreb d. 23. studenoga 1842.

Draga Dragoilo !

Uprav sada primio sam Tvoj list, kojega sam već na brzo i pročitao. Kad ću ga poslati i pozorno proučiti, učinit ću sve ono što Ti želiš, u koliko će nam biti moguće da se učini. — Kako sam stigo s Bistrice u Zagreb, izpratio sam Tvoje stvari odmah k Tončeku, kojega nenalazih kod kuće, nego stvari hoćeš nećeš u moj stanak sprtih. Poslati mi na um pade, da je valjda kod Gaja, u čem se nisam prevario. Pri toj prilici mi je Tvoja Gabrielica dala list, moleći me, da ga k Tebi pošljem, a evo ga. Sutra dan je Tonček svoga Pansu po Tvoju prtljagu poslao. Šta je dalje bilo od nje, neznam. — I s Babukićem govorio sam o Vašem društvu; Draškovićevoj slici, nu on mi kaže, da bez Vašega ukaza nemože ništa početi. Valjda će se sada usled toga lista ipak sklonuti. Kukuljević je sada u Mljetih. Ja sam s Babukićem govorio porad Gundulićevog i Gjorgjićevog kipa. On mi je kazao, da Vam Vaše novce, što ste potrošili baš na ona dva kipa društvo Matice povratiti može, ako oćete. Nu Vi po svoj prilici nećete. Propalo je propalo. Niti sam ja toga mnjenja, da tražite povratak onoga, što ste (makar i proti Vašoj volji) poklonili. Nu što se tiče tiskanja ili rezanja ovih dviju slika, na to Vi niste ništa dužni da trošite; pa bi bile lude, da se nudite. Babukić je baš jučer dao pisati u Beč poradi Gundulićeve slike. Pri tom sam umolio g. Malina (mladjeg), da neka i glede Draškovićeve

slike propita, koliko bi oko jedne prilike tisak na kamenu stao. Evo ovoliko o Vašem i Tvojem poslu.

Sad da ti kažem šta mi ovdě radimo.

U čitaonici su gotovo svaki večer věćanja o našem sadašnjem kukavnom političnom stanju. Ja mrzim na takove dangubne razgovore, gdě se o onom istom sad ovo sad ono govori, sad uzhitjenjem vara, sad hrusti, sad sdvojava, a rěčju oko jedne prilike onako věća kao što su u basni věćali miševi kako će se čuvati i obraniti od mačka, i zaključili da se mu ima zvončac oko vrata privezati. Ima i tu mudriaša, koji predlažu i zaključuju mudro; nu neima tog junaka koj bi te zvonce o vrat našem političkomu mačku vezao. Onaj večer kad sam stigo u Zagreb, odmah sam išo poslě zlo ovršenoga tvoga posla u Čitaonicu, da vidim šta tu ima novoga u novinah. Tu slučajno nalazim čestidostojne *patres conscriptos*, kako se věćaju o našoj politici i sdvojavaju. G. im kaže, za ublažiti i utěšiti ih: Ta smo mi sve učinili, što smo mogli, da i u stvari smo se puštali, koje nas neidu, nu sad je skrajno vrěme umoliti za naš konsilium i poslati u toj stvari deputaciju u Beč.“ — Tu je jednom G. istinu izpovědio, i priznao šta je uzrok svega zla. Bože daj da bi šta koristilo. (Šta je Mlinarić pripovědao, da su mu sanduke progledavali, nepotvrđuje se). Medjutim dok je G. u senatu, naš Tonček kod žene obnaša čast Haduma ili tobože kapidži-paše. E ti ćeš kazat: „Nur keine Anzüglichkeiten.“ E oprosti mi, draga moja! moja se je narav u naših sadašnjih okolnostih tako izopačila, da pri někojih čudnih

stvarih nemogu ino, nego da se smějem, i to je (sudim) najbolji dobitak, što ga čověk kod stanovitih stvari steći može; jerbo tko se směje, neima vrěmena, da se plače. Bog će dati te će bolje biti.

Moga predragoga Vukotinovića neima ovdě. Rakovac tiska kod Supana II. izdanje svoje pěsmarice, pušec si nad gospodarskim listom glavu lomi, i kad izlazi sablju nosi, da si stekle i nestekle pse s noguh goni. Užarević puši, slavonske srěike jěde i novine piše. Ja za sada spavam, pušim, jědem i blatu zagrebačku gazim i (zbilja) u sobi se smrzavam, jerbo mi Šandor ponudjenih drvah još poslao nije. — Danas ću iti k Gaju da si srce olahkotim i poslědñji mu dug od 4 for. 50 kr. izplatim. Prva knjiga K o l a sasvim je platjena, od II. 50 fr. Više se još novacah steklo nije. — III. knjige dao nam je poručiti po faktoru, da ju neće tiskati; nu danas me je opet pitao faktor, nećemo-li i III. metnut opet kod njih pod štampu. Čuo je naime da se sa Supanom dogovaramo, pa je vidio da mi svakako naměravamo nadalje ga izdavati, ili da nismo skloni, da više platimo, nego-li za prvu i drugu. Mutantur tempora et nos mutantur in illis. Zbilja! Zaboravio sam, da imam čest sa gospojom se razgovarat. Neka ti latinizme protumači. Nu nipošto nedaj čitat mojih tiradah g. opatu, kojemu se klanjam i uštim mu dugověčan život. Panova i Popova još neima i Bog zna oće-li doći zaista k nam zimovati. Ako ih Bog donese, onda ću po svoj prilici imat srěću, da opet dragu Bistricu vidim. — Nikako se nemogu pri-

viknut na ovděšnju žensku družbu. Drugi večer bio sam kod Dr. Kriegera kao obično. Nu izvan Jozefina (Dr. Rakovca) sve se mi je činilo tako protinaravski, prisiljeno i prenavljano, da sam za pol sata zločudan opet kuću ostavio. A odposle me nije bilo ondě. Nek jih voda nosi te varoške marionette!

O da sam tica lastavica,
Mah bi jadan odletio... Ho ho ho!

Lachen Sie nicht gnädige Frau! Ja imam tu slabost da rado onda ostanem i ostati želim, gdje neima proklete etiquette. Darum keene Feendschaft. Apropós! povratimo se opet k prozi. Ostavio sam na Bistrici jedne zamazane čarape. Daj mi je oprati i poslati. Nebi rado, da se zametnu; prvo što su od Tebe; drugo što sam počta.

Pozdravljam čitavu Bistricu malo i veliku, staru i mladu, mužku i žensku. Sad sam sve izbrojio i papir nadrljao. — Adieu, adieu!

Tvoj věrni pobratim *St. Vraz.*

67.

Erbenu (?)

Zagreb d. 3. prosinea g. 1842.

Dragi prijatelju!

Vaš dragi list posljednji primio sam i poslao Vam ovih danah po diležansu zeljene knjige. Dancu od g. 1837., 1838., 1839. i 1841. za sada Vam nisam mogo poslati, budući baš Gaja u to doba ovdí nebiaše. Tako isto i Pěsmariću i

Sedim sinov. Prvo izdanje Pěsmarice razgrabljeno je već davno, a drugo još nije izpod tiskala izašlo. Što se tiče naših sedim sinov, a ja bi Vam moglo o njih načiniti opet čitavu onoliku pěsmu, što ju je načinio g. Žemlja... rěču: g. Ž. se je pomamio porad toga, što se mu je na naslovu metnulo: pověstuversih **in** sloveča elegija město njegovoga: pověstuverzih **z** slověčo elegijo itd... pa dělo ni htio za svoje da priznade niti da štampu plati, nego je pisao na ovaj cenzurat, da konfiscira dělee. A evo zašto Vašoj želji ugoditi nemogu! Od Slovara poslat ću Vam ostale doskora, ako Vam bude drago. Ja se za sada nisam Bog i Bogme usudio, jerbo to dělo ovdě nezadovoljava ni glede savršenosti, ni glede cěne, nad kojom se obćinstvo vrlo tuži. Uzrok toga je istina to, što ovdě još silno vlada onaj šarlatanski duh, koj žieu nađanja napinje odviše obećavajući zlatne gradove, pa na poslēdku izadje sirotinja na dan. Tako je bilo i kod lexika. To je bolest-maternica, koja se je izza Drave i Mure k nam dotepla i koje tragovi tako se težko dadu iztrěbiti.

Dana 16. prosinca.

Někoji su me poslovi smetali, te sam bio primoran prekinut ovaj list, kojega Vam evo tek danas dovršujem. S našim Kolom imademo mnogo-vrstne zaprěke, porad toga nemože ni češtje izilazit. Glavna zaprěka jest naše sadašnje stanje, gdě su oči sviuh okrenute na političku razpru, koja se je porodila izmedju Horvatah i Magjarah i koja po nastojanju několicine od domaćih smutljivih

zlikovacah lětos u visok plamen uzbukne. Pored toga imamo se boriti s kojekakvimi intrigami i kabalami, koje se sa skuta jednog proslavljenog našinca medju prostodušne štioce siju pod izlikom, kao da naše Kolo naměrava někakvu neslogu sijati i slavu drugih podkapati. Kakov ima to upliv na naše občinstvo, to bi samo onda dobro razsuditi mogli, da znate, kolika je naša prostota. O tom se obavěstiti možete tim, što město 600 predplatnikah, koje imadiaše I. knjiga, II. težkom mukom tek do 200 steče.

Sad smo sastavili III. knjigu, koja će za koj dan pod tiskalo doći. U toj knjizi ima i Vaš članak o českoj literaturi. Istina da će tek oko věljače t. g. izići nu šta je dobro čita se, makar i malo doenie došlo.

Zašto Vam Danice, sedim sinov, pesmarice i slovara podpunim brojem nisam poslao, o tom sam Vam već govorio. Vozarevićeva golubica nedolitje k nama. Osmanida se je tek prie několiko danah počela slagati, pa će težko zimus běli svět ugledati (možebit kako m. ožujka ili travnja).

Izvan onih književnih ilirskih novinah, koje ste našli u II. knjizi Kola, i koje ste razabrali iz ovog lista, neznam što bi Vam javio od velike znamenitosti. U Osěku je izdao g. Topalović sbirku svojih pėsamah podpuno směšnim staroukusnim imenom: Odziv rodoljubnog srdeca iliti 16° str. 132. Bolji dio tih pėsamah čitali ste u Danici. Ostalo su same prigodne pėsme. Ovih danah izašlo je iz tiskarne g. Dra. Gaja: Buturica (kitica) i grokazah ilirskoga kazališta iz nē-

mačkoga prevedenih po D. Galeu. 16° str. 138. Knjižica ova donosi tri Kocebuove šalive igre s malimi proměnami. Provoditelj (g. D. Galac drugače kao pëšnik pun nade iz Danice poznat) vrlo je mlad od godinah i jezika; zato i ima njegov prevod još mnoge germanizme. Puno važnije dëlo jest: Zemljo-državni (statistični) opis europskih pokrajinah od Jaćima Pavletića, koj će do koj dan izpod tiskala izići. Druga strana Seljanovoga zemljopisa (tursko-ilirske pokrajine) zabranjena je od srëdišnoga peštanskoga cenzurata. Tako isto ovdëšnja je cenzura zabranila Kremplovu dogodovštinu Štajera. Tvrdo glavi Župan tiska Esopove Fabule od Kristjanovicha za porabu starovëracah, kojih sve manje biva. Sad je kod nas opet sve veselo. U ponedjeljak soirée kod biskupa, koj je naše gore list; u srëdu soirée u kasinu za Magjarone, za nas pravoslavne kod grofa Janka Draškovića; u petak kod bana za oboje vëre ljudi. — Sada oće domorodeci da podignu ovdë za se kasino pod imenom: Narodna dvorana. Vëć ima oko 200 podpisnikah. Govori se takodjer, da će se do godinu danah početi graditi na glavnom ovdëšnjem placu: Narodni dom. Mësto je kupljeno, kao i što su vëć dvë strane troška za zgradju 40.000 fr. sastavljene. Bog Vam dao zdravlje!

Vaš iskreni

Stanko Vraz.

68.

Muršecu.

Zagreb g. 1842. 28. pros.

Dragi prijatelju!

Prie nekoliko neděljah poslao sam Vam po g. Dru. Kočevaru iz Početrtka 55 kom. II. knjige Kola, zajedno s nekoliko komadah drugih novih ilirskih knjigah, koje ćete naći zabilježene na priklopljenoj ceduljici. Molim Vas razprodajte jih kad prve, pa mi pošljite što prie novce.

Poslat ću Vam opet za nekoliko danah balicu drugih novih n. pr. Seljanovog zemljopisa I. dio, dvě němačke brošure: Wirren und Zerwürfnisse in Ungarn, Sprachenkampf in Siebenbürgen i t. d. Ako bude ktomupriklopljena druga balica za Lipsko, a Vi ju (onu balicu) izvolite predati g. Damienu et Sorgu, da ju pošlje s remitenti u Lipsko. Šta ima kod Vas novoga? Mi živemo ovdě u vėkověčnoj borbi naše narodnosti sa magjaromanijom, nu dosad, hvala Bogu, još dobro. Što se tiče budućnosti, mi se pouzdajemo u prāvednost Boga i dvora i u zakonitost naših duševnih nastojanjah. Da Bogme te pri tom nespavamo na mehkijh pavuljicah; nu tko oće da si sagrađi staljnu i jaku kuću, taj trěba da neštediti žuljevah i težkog znoja. — Približuju se poklade, to nam daje priliku, da po večerih zaboravljamo brige danah. Svakoga poneděljka su soirei kod preuzvišenog našeg biskupa, koj je naše gore list, a po petkih kod novoga bana, gdje se sastaju gospoda ugledna Zagreba grada

bez razlike narodnoga veroizpovjeda. Svake srēde je s'o i r e e kod našeg starešine presv. grofa Janka Draškovića, gdje se samo mi domorodci sastajemo. Medju-tim sastajemo se i kod druge domorodne gospode na prijateljski razgovor, gdje se ništa ne-pije nego filindža čaja (Holländer Thee) i cigari puše. To je naš sadašnji družbeni život. Što se tiče knjiženstva, to ćete vi veći dio imat pred očima. U tisku se nalazi: Državni zemljopis Europe od Jaćima Pavletića, II. dio Kukuljevićevih različitih djelah, II. izdanje Rakovčeve Pěs-marice i III. knjiga Kola. Krempljova dogodovština neće se štampati, jerbo nije ovděšnju cenzuru prošla. Teško te će ju igdē proći izvan u Lipsku. Meni je puno žao! Nu šta ćemo, trēba da se sklonimo u teške okoljnosti. Madžari sve sile napinju, da pogaze mladi cvět naše literature uprkos tome što kažu, da oni neprětje literaturu. Porad toga je i ovděšnja cenzura tako stroga jerbo stoji pod strělami Peštanske. Bog će dati te će bolje biti. — Druge novine saznali ste iz novinah i Danice.

A sad mi Vi pišite, šta ima kod Vas novoga? Jeli Robić postao dekan u Optuju? Je-li Murkova slovnica jedanred izašla na světlo? Ja sve čekam te čekam, da se koj mladić u Štajeru (našem slovenskom) porodi i pojavi s dobrim perom i napunjen domorodnoga duha; nu sve zaludo! Kažite za ime Boga ima-li koga? Šta je od Macuna? Šta od Modrinjaka, Dominkuša i ostalih mladjih? Směmo li se čemu nadati? Šta, za Boga radi Caf? Već će biti doskora godina danah, što nimam od

njega ni traga ni glasa. — I od Miklošića nečuje se ništa. Čuo sam od mnogih našinacah, što su došli iz Beča, te kažu da se je s Kopitarem srepio kao Orestes i Pylades t. j. složan i jednodušan — neprijatelj ilirštine. Šteta za toliku glavu! I opet se kod njega uzistinjuju one reči: I najbolja glava bez dobroga srca nevalja. — Jeste-li Vi poznati sa Dominkušem (Sekavskim)? Šta radi? Je-li mu kuća zdrava? Čerce su mu na udaju, je-li koju već udao? Ovdě ima mnogo prekrasnih mladih plemićah dobrih momakah; ali neima novacah. I ovděšnje su děvojke lěpe i mlade, ali neima novacah, pa tako ostane sve neoženjeno i neudato. Žalost!

U knjigarni „Damian et Sorge“ imam nekoliko ilirskih knjigah ponajviše narodnih pėsamah. Pitajte ga, je li šta prodao? Ja sam lanske jeseni kod njega uzeo francezkoga Moliéra II. toma à 3 fr. i svezak Lužičko srbskih narodnih pėsamah à 1 fr. 30 kr. *) To daklě čini: 4 fr. 30 kr. — Ja se nadam da je od mojih knjigah barem za toliko razprodao. — Sta mislite: ja naměravam II. knjigu Narodnih pėsamah i t. d., koja je već gotova na světlo izdati. Bi li se po Stajeru našlo 100 predplatnikah. Cěna bi bila knjige jake kao I.; 1 fr. srebra. Novci bi ostali kod Vas, dok nebi izašla. Bi li se kod Vas moglo sastaviti s velikim trudom toliko kupacah? To bi trěbao.

Izvolite mi vrhu toga pisati što prie. Meni neizdane nar. pėsni vrlo težko leže na plecih i na sreću. Rado bih izdati, ali od kuda novacah? Za I.

*) Ako nije a Vi platite, što sam dužan, pa mi odračunajte.

knj. su mnogi u Štajeru obećali, da će ju uzeti. Ja sam posle poslao komade, te jedva za polovinu dobio novce; za ostalo nisam vidio ni novacah niti znam gdje su knjige. To je spisateljska nevolja. Bog Vam dao dobru novu mladu godinu!

Vaš iskreni

Stanko Vraz.

69.

Muršecu.

Molim Vas izvolite polag mogućtva ove knjige razprodati, pak novce posle zajedno poslati kad Vam bude moguće. Osobito molim Vas za Pregled od Pavletića, koj me je molio, da mu dvadeset komadah razprodam. G. Pavletić, čovjek još vrlo mlad i učen pored tih lepih darovah svojih — vrlo je siromašan. Zato i ja gledam svako priliku, da koliko mogu njegovi proizvodi prodju, da čim brže što drugo pod štampu metnut može . . . Budite zdravi i sadržite u prijateljstvu svojega iskrenoga prijatelja

St. Vraza.

U Zagrebu d. 1. travnja 1843.

70.

Omilje d. 5. srpnja 1843.

Sivi moj sokole!

Dragi Ismaile! *)

Bit će tomu d. m. već čitava godina, što sam primio u ruke tvoj posljednji list iz Poznanja. Tu

*) Ne dovršen koncept pisma Sreznjevskomu.

si mi naručio, da ti nepišem prvo nego dok me nepozdraviš iz iste tvoje postojbine — Charkova. Ja sam izčekivao te željno izčekivao tvoj mi toli dragi glas, nu uzaludo. Sěver nam je donio sněga, rěke su zamrzle, a od tebe ni glasa ni traga ; sněg okopnio, gora zazelenila, slavulji zapěvali, nu moga Ukrainskog slavulja neima te neima. Sada ima srěd lěta, krěsi su već izgorěli, a tebe opet neima. Šta ću ja jadna tica — sama i žalostna ? Za to nemogu ino nego da se odkrilim krilma ovog lista k tebi i da se oglasim izpred tvojih prozorah. Nu oprosti, predragi moj ! što ti ne dolazim ni kao slavulj ni kao vesela ševa, nego kao kukavica jedna, naričući o tugi i žalosti mojoj. Danas je prvi dan moga samozatočenja. Sree mi kuca strašno i oće da mi se razpucaju grudi. Spominjaš još brate, gdje smo bili zajedno g. 1841 m. ožujka prvu večer posle našeg izlaska u Zagorje. Bili smo u plemenitom dvoru. Gospodar kuće moj pobratim primio nas je slaven-ski. Razměsti nas oko stola na divane. Ja sam sědio uz posestrimu, a ti ljuljaše njezinu jedinku Gabrielu rajskog angjela na krilu, koj te izpitki-vaše : Jesi li Magjar ili Slavjan ? Ja sada sědim na istim divanu — u istoj kući. Nu neima ni posestrime niti angjela Gabrieliće. Oni stoje od ovuda prěko gore, gdje su nas sutrađan toli lěpo dočekali. Ti znaš kako sam ja uznosio i obožavao našu Dragoilu kao sestru kao prvi amanet ženski moje duševne ljubavi. Znaš zajedno i to kako je ona mene cěnila. Nu djavao u prilici popovskoj uvuće se u taj raj i raztrže složna naša srca — otrovnim dahom jezuitskih svojih načelah. Danas je prvi dan

moga samozatočenja. Ah moj brate, koliko je duša moja propatila ovih danah i koliko i dan danas pati i nosit će ranu dok je živa! Pa kad pomislim, da neću više dolaziti pred njezino lice, da se mi je izčupao amanet duše moje uzor moj ženskih krēpostih iz srca, to mi poteku suze niz lice. Ja sad ovdě sědim kao nēm, gledajuć izpred sebe. Pobratim moj J. Čaćković i supruga dobra grofova Ivana pitaju me za uzrok tuge moje. Nu ja ne smim da odgovorim.

(Ovdje prestaje.)

71.

Macunu.

Zagreb g. 1843 m. srpnja d. 10.

Dragi gospodine!

Oprostite mi, što Vam nisam odmah odgovorio na Vaš meni dragi list. Imadem kao učrednik Kola kojekakvih sitnih i većih poslovah, koji mi nedopuštaju, da primljene liste pretresem i željam u njih izjavljenim odmah odgovorim, osobito kad se dēlo nalazi pod tiskom, što baš sada biva. Puno žao mi je, što nemogu zahtěvanju Vašem odgovoriti glede Šafarikovog krajobraza. Istina poslao mi je Šafarik 24 exx. rečenoga dēla sa mapom umolivši me, da mu ih razprodam. No dēlo to tako se ovdě dopade, te već prve dane svi komadi razidu kojekuda. Ja Vam dakle nemogu poslati ništa, nego Vam savětujem, da se vratite ili na istoga g. spisatelja, premda će teško i on biti pripravan razasiljati pojedine komade (osobito bez knjige), budući

to mnogo truda i neprilike stoji, a on poradi kratkoće vremena, koje je u njega vrlo skupo i dragocjeno, još i od nekoliko godinah zdravljem malakše. Naručite si dakle stvar kroz Damian-et-Sorga, koj će to dobiti iz Prage kroz knjigarnicu „Kronberger et Riwnač“.

Što se tiče Vašega opisa „Svatba u Štajeru“ biti će mi vrlo drago, ako mi ga pošljete kojom prikladnom prilikom. Mi (istina) neprimamo u Kololočanakah u podnarčju, nu ništa zato, stvar se može ovdě prevesti. Nu svakako Vas opominjam, da formulu od pozivanja na svatbu onako vërno ostavite rěč po rěč, kao što iztiče iz ustih pozivačah (pozavčinah). To je neobhodbno potrebno, jerbo spada u bitnost i značajnost običaja. Hvale dostojan je trud Vaš, što sabirate narodne pësme i običaje. I ja sam to isto činio, dok sam boravio medju našimi Slovenci, mogu reći, da sam mnogo dobra našao i mnogo se naučio, što mi sada dobro dolazi. Věrujte mi prijatelju! nijedno narčje i razrčje nije tako siromašno, što se nebi mogao čověk naučiti šta, ili koje čisto slavensko zrno naći, koje bi kod najbogatijih granah zabadava tražio. Osobito činim Vas pozorna na pësme, koje se pëvaju kod stanovitih običajih i igrah n. p. kad se koleduje, na Gjurgjevdan, kod krësa, svatbe, krsta, pokopa, žetve itd. Da Bogme to trëba da se pri tom opiše i isti običaj i zabilëži napëv (arie). Evo Vam široka polja za sree, glavu i ruke. U tu vrstu spada i simbolika i demonologija u užjem smislu, t. j. misli prastare, koje ima narod o svëtü, zemlji, nebu i onom, što ima na nebu i zemlji, mnënje o

gromu, munji, trěsku (strělah), o dugi (mavri), o zvezdah, rimskoj cesti itd., o stanovitih zvěrih, tičah, zmijah, o bilju i travah raznih itd., što spada u nar. simboliku. O demonologiji: što misli narod o Rojenicah, morskih děklicah, Torklah, Preglavicah, Škrateu, Mraku, Kresnikih (vilenjakih), Vedežu, Mori, Trinogu itd. To své trěba sada da skupljamo, dok je još ikoliko vrěmena. Izobraženost (prava i kriva) sve više ulazi u narod, i satira stari njegov narodni slovenski život i daje mu drugo lice, koje ga sve više udaljuje od svoje prvobitne naravi. Koliko nije već propalo od toga života u onih pokrajinah, koje medjaše sa tudjimi izobraženimi narodi, najpače s Němci, kao što to s našimi Slověnci u Štajeru i Koruškoj biva! i ostalo će doskoro propasti sasvim, ako se za dobra vrěmena nepobrinemo, da to sačuvamo od propasti. Dužnost je najveća, kad je pogibelj najbliža. Mudroj glavi dosta jedno oko. Dalje i obširnie govoriti o tome, bilo bi prazan poso. Ja se od Vas mnogomu nadam u toj struci.

Što se tiče jezika, u kojem ste mi pisali, to me je vrlo obradovalo, tim većma, što vidim, da kod nas još većina domorodacah goji nadu te će se moći naše narěče na stupanj književnoga podići. Tašto pouzdanje. Slověnsko narěče neima baš ništa za se, što bi ga moglo do te slave pomoći. Slověnska grana ne ima ni historičke ni literarne prošlosti — dakle u tom nikakvoga temelja. I isti broj slověnski govorećih tako je malahan i opet u razrěčja razkolen, da mu (makar i polag najbolje srěče) i ista naravska mogućnost manjka uzdići se. Slo-

vénacah neima mnogo preko 1 miliona. I gdje ste vidili u dogodovštini narode tako slabe, koji bi književno bili procvatili? Danah, Holandezah i Portugezah ima svakoga do i preko 3 miliona a što su učinili u književnom svetu, i sve što su vladajući narodi? Malo ili (bolje rekuć) ništa. A šta ćemo mi kukavice Slovenci slabii i po broju i uplivu? Tu neima drugoga izbora, nego li se složiti duševno (književno) sa jačimi blišnjimi granami, ili propasti u tudjem elementu kao vlastit i značajan narod. A gdje imamo opet blišnjega i srodniega elementa, nego li što su južno-slavenske ostale grane osobito *štokavska*, koja je po broju, po dogodovštvenih uspomenah i književnih dragocennostih stariih i noviih jaka. Nas dakle dostoji, da se složimo šnjimi duševno, književno, da ih podpomažemo, i tom pomoćju i sami sebe izbavimo od propasti duševne i materialne, koja slēdi duševnu. Ilirska idea naš je dakle temelj, na kojega trēba da donosimo naše gradivo — kamenje — narodne ostanke, da si sazidemo obći hram, u kojem će naš duh proživiti u jakosti — sve bure vrēmena. A zašto ne bi mi pristali na taj posao, kad temelj stoji na našem zemljištu, te vidimo da se stanje srećno diže. Znajte Zagreb stoji na slovēnskom zemljištu. Oko Zagreba govori prost puk čisto slovēnski. Samo višnja izobražena vrsta naroda govori ilirski, premda i prosti čovēk razumi svoga gospodina i susēda varošana. Zemljište je dakle naše, neka bude i ta slava naša, da smo i zidari bili većinom mi. Ja sam mnoge mlade ljude kod nas nagovarao, da se uče ilirski. Nēkoji su mi odgovarali, da je to

teško, premda isti razumiše i govoriše němački i latinski, kao da su ti jezici srodnii s našim. Razširite polag mogućnosti našu ideu medju naše mlade ljude. Za njih je još vrěme; za stare je prekasno. Ali k tomu trěba i glave i ljubavi, koja svaki trud nadvlada. — A Vama savětujem, napredujte na toj stazi. Věnac će doći. Ako Vam i nebude odmah sve pošlo za rukom, tražite utěhu u tom, ako stvar načinite danas bolje, nego što ste ju načinili jučer i prekjučer, iz čega ćete suditi, da će opet sutra i prekosutra posao Vaš biti čistii, nego što je bio danas. A što se Vašega kruha tiče u budućnosti, sudim te će biti najbolje, da se krenete k profesuri, makar bilo i na gymnazii. Tu ćete imati prosta dva m'seca, u koja ćete moći živěti sasvim za svojega naroda duševni naprědak (a i dok ste u školi možete mnogo koristiti domovini i narodu uzbudjajući sinove njezine, da se uče i da priteku narodu svomu u njegovih nevoljah, od kojih su opet duševne najgore). Kad dodjete u Zagreb, bit će mi drago, ako Vam u čem mogu služiti. Nu naprvo Vam kažem, da je u Hrvatskoj sada život mnogo skuplji nego u Gradu, osobito za čověka, koj nije poznat. S Bogom! Vaš prijatelj

St. Vraz.

NB. Npropustite pozdraviti mi g. Muršeca, kojega vrlo željno izčekivam. Nebi-li Vi zajedno? Neka mi javi, u koje će toplice iti. Može biti u Rogачke? Da znadem vrěme i ja bi tamo došo.

72.

Muršecu.

Na Rogatičkih slatinah dana 4. kolovoza 1843.

Dragi prijatelju!

Eto mene ovdě! G. Dr. Riedl kazao mi je, da ste Vi naměřavali takodjer simo doći, nu da ste saznali putem, da ovděšnja slatina neugadja zdravlju Vašem. Bědast lěčnik, koj Vam je to kazao, pa meni uzkratio veselje s Vašom se ljubeznoštju ovdě satati, i šetajuc po prekrasnih ovděšnjih hodnicah razgovoriti o mnogim te mnogim, što meni vrlo na srceu leži. Nu kad su lěčnici u put nama stali (Bog ih ubio sve izvan Kočevara!), sad da se porazgovorimo, kako da se sastanemo i gđě? Ja ću još danas, si Jovi Pluenti placuerit! u Početrtak k Dru. Kočevaru, pa ću tu ostat sutra, a posutra (t. j. u nedělju) vratit se opet amo na plěs ako Bog da zajedno s Kočevarem. Ja se nadam u Vaše prijateljstvo i u Boga (koj će dati da dospie list taj u ruke Vaše u dobar čas), te ćemo se u nedělju večer vidit ovdě; jerbo u poneděljak oću opet natrag u Početrtak i tu ostati do 12. ili 13. t. m. Dana 13. t. m. bit će u Krapini narodni teatar, kojega će predstavljat sami dobrovoljci, ponajviše dijaci Zagrebački. K tomu teatru it ću i ja — ja. Dodjite dakle čim prie, da se razgovorimo i pogodimo nebi-li i Vi išli k tomu teatru, zašto lěpše prilike neće možebiti nikad imati, viditi ilirski nar. teatar. U Krapini doć će k toj prilici sva gospoda domorodna iz Zagorja možebiti i iz Optuja,

i po svoj prilici i iz Zagreba. Iz Krapine vratit ću se opet u Zagreb. Dakle dodjite, zaklinjem Vas živim Bogom i svetim Jozipom svetcem Vašim!

Vaš istiniti prijatelj

Stanko Vraz.

73.

Muršecu.

U Celju d. 12. kolovoza 1843.

Dragi moj Josipe!

Pr. petak pisao sam Vam iz Rogatčkih Slatinah, objavivši Vam, da se ja ondě nalazim i da Vas čekam ondě u nedělju. Nu badava! Evo me sada ovdě s Dr. Kočevarem! Danas još krenut ćemo u Skale (Skalis), a sutra u jutro oko 10 satih bit ćemo opet ovdě. Oćemo-li prie oběda krenut od ovuda u Vlačke toplice (Tüfferbad), to još neznam. Za to Vas molim, dragi gospodine! izvolite sutra ili prekosutra oko 9 satih s jutra biti ovdě pa nas tu čekati (u krěmi pod zvězdom „zum Stern“), dok mi dodjemo, ili (što će nam biti tim dražje), ako sutra dodjete poći s namà ili za namà u Vlačke toplice. Vi ćete (istina) kazati, zašto ja nedodjem u Novi dvor (Neuhaus), kad sam se već tako blizu primako. Ja Vam na to prosto odgovaram: Volio bi to učiniti, nego da sutra vidim Boga, nu — ja nisam ovdě svoj čověk, nego sam izza svoga druga kao ludo janje izza stare majke. Prilika nije moja nego Kočevareva, a Kočevar opet nije svoj, nego rob svoje službe, koja ga zove strogim glasom

na město zvanja. — Za to Vas molimo (i ja i Dr.) da nam dodjete sutra ili prekosutra (amo ili u Vlaške toplice) na sastanak, da se jedanred od srdeca porazgovorimo. Imamo Vama toga više kazati nego što bi čověk za jedan dan mogo sbacati preko plota štono kažu naše babe. Dakle do sutra s Bogom, predraga moja dušo! Vaš istiniti prijatelj

St. Vraz.

NB. Ako nemožete doći, a Vi izvolite odmah odpisati pod naslovom: „An Sr. Wohlgeboren Herrn Dr. Kočevár. Abzugeben beim Stern - Wirth zu Cilli.

74.

Babukiću.

Ludina d. 15. ožujka 1844.

Dragi Věkoslave!

Evo me sada pred Tvojima vratima. Věkoslave! věk će ti biti slavno ime ako se danas nerazsrdiš na me. Ja ostavih Kolo u Zagrebu u porodu pružeće već i desnu i lěvu nogu (kolike su) iz utrobe materine; a evo ti ima danas deseti danak što sam pošo iz „slavnog grada, što državom hrabro vlada“ (vidi Zagonetku u 10. broju Zore D.), a evo ni taj čas neznam kako stoji taj porod lětošnje moje i lanske brige. Zato se danas vratjam k tebi, znadući da si ti jedina duša u našem arci-domo-rodnom gradu, koja se naleca pera, kad trěba prijatelju da se što objavi. A ja te molim evo slušaj šta ću ti kazati. Za prvo: propsuj ti zdravo (znaš

na tvoj način t. j. baš kako treba) propsuj (kažem ti) predragog našeg foter a, zašto da nije on dosad metnuo oglas Kola u novine (ja sam mu oglas bi otidući ostavio u tiskarni kod Johna). Ako nije još metnuo, neka dragi moj foter nezaboravi metnuti gdje se dobavljati može djelo (kod Tebe i kod protokolliste biskupskog Max. Mraka). Za drugo: javi mi, jest li već tiskan Umschlag istog Kola. Ako je može biti Dragutin Rakovac porad smrti svog oca odviše raztužen, to bi mi vrlo drago bilo da se pobrineš za korekturu ili Ti ili foter s tom željom da pazite da bude Umschlag jednak (uniforme) sa I. i II. knjigom. Za treće: izvoli mi objaviti, je-li gotova Iskra Havličkova? Ako je gotova, neka nam Havliček pošlje barem komad, da vidimo i natješimo se. Kako stoji gospodar Gundulić?

Ovdě me svako pita

Gdě se ona tica skita (Zvekan *)

Što obeća, lani lěti

Da će u svět izletěti (St. Vr. *)

Mi došavši amo s tvrdom naměrom, da ćemo svakdan raditi kao mravci i pčele, sad ti samo pijemo, jedemo, igramo i vičemo kao vlaški svatovi. Pa šta ćeš da radiš u Ludini **), nego da luduješ kao pomaman? Ja si svaki večer u krevet legnem s tvrdom naměrom: Sutra ćeš uraniti pa poslovati

*) Unieuique suum.

**) Ti kao glasovit i prvi jezikokorenodubac znadeš da rěč Ludina dolazi neposrědstveno i prekim putem srodstva od korena prastarog: „lud, luda, ludo.“

do oběda. Tim usnem, prospavam se i dok još oči tarem, eto ti već donio vrag popa pred moj krevet, koj ti jedva dočeka dok se obučem i oděnem, te me vuče na polje, da š njim progazim blato Ludinsko (koj poso on osobito ljubi). Kad se navratimo kući, eto ti već okupio sudca nekakav frumentarius velikog grada. Taj mili čověk ima osobito lěp način pripovědanja, tako zanimiv, da se gotovo svaki dan i překo oběda protegne. Po obědu sědnemo za stol k whistu, koj je opet tako zanimiv da uztraje svaki dan do pod večer, a to porad toga, što g. frumentarius vrlo srdito, a g. sudac vrlo raztrešeno igra. Tim se donosi čaj, a poslē čaja se puši i govori o svačem i o knjiženstvu i politici, dok sluga nedodje iz sobe pa kaže: „Naj izvoliju, juha je na stolu.“ Poslē večere ostave nas mili gostovi, a mi idemo opet u drugu sobu, da se izmedju sebe malo razkaramo, što danas nismo ništa uradili za domovinu. Sudac si sědne k stolu, obavi svoju službenu korespondenciu, a ja sědnem k drugome, da progledam několike listovah někojih starih mojih rukopisah. Săt poslē stanem uzdišući „Vanitas vanitatum“, svučem se i legnem u krevet sa jučeranjom tvrdom neměrom; i sudac oprostiv se i ode u svoju sobu. Tako prolazi vrěme ovdě. Nu to bi se još sve podnosilo, da djavola drugog nebi bilo. Pozivaju nas naime sad tamo sad amo: sad župnik domaći, sad Jurinić župnik Osěčki, sad opet u jedan ili drugi grad. A tu ti dodjemo baš iz kiše u mlaku. Mojslovčani same su ljute pijanice, koji nepiju vina porad toga da si ugase žedju, već da sačuvaju slavu starog običaja. Pijanje dakle

je kod njih nekakav point d' honneur, t. j. ako neločeš, uvrredit ćeš ih ljuto. — Ti znaš kako ja mrzim na taj sgrčen stari običaj; za to bi već danas bio opet u Zagrebu, da mi nije do Slavonije, od koje sjevni skut poljubit ću prviput d. n. Tu ću i tvoj pozdrav izručiti. — Ako ima kod tebe listah za me, pošlji mi ih. Piši mi takodjer u kratko, kako ste zbilja! Kako je Vancaški? Čuo sam da joj je bilo vrlo zlo. Bože sačuvaj, te bi nas i taj zemaljski angjeo ostavio. S Bogom!

Virna duša

St. Vraz.

75.

E r b e n u.

Četrta na Štajeru d. 1. travnja 1844.

Dragi prijatelju!

Primio sam list Vaš od 24./4. i od 16./12. zajedno i sve stvari, što ste mi uza nje poslali. Iz toga uvidjate (žali Bože i ja uvidjam) da Vam ima tomu već najmanje godina danah, što Vam nisam pisao. Nu vi ćete mi kao prijatelj od dobre duše oprostiti sve reči izpričanja kao i razgovor o svakoj novini, koja se odonda ujavila na obzoru razvijanja narodne naše stvari u Hrvatskoj i Slavonii i t. d. nadajući se da Vam je jedno već barem stranom poznato, a za drugo jamči mi Vaše prijateljstvo, koje neiste od prijatelja poso iziskivajući (da se služim homerovih reči) gvozdene prsi i tri dana od pripovjedanja. Netrošimo dakle tim sladko i

dragocěno vrěme, nego vratjajmo se na stvar, koja nam je sada najbliža.

Dan prije mog odlazka iz Zagrabu poslao sam za Vas na poštu najnovijih proizvoda naše književnosti, među njimi i one stvari što ste naročito iskali u posljednjem Vašem listu (broj i cěnu naćićete na koncu ovog lista). Stvari te adresirao sam polag izjavljene želje na g. W o c l a, nu što se tiće naputka Vašeg, da stvari onako uredim na pošti, da bude ih g. W. dobio u kuću, o tom mi nije znao poštarski oficir, koj obavlja i sprema prtljagu, ništa kazati, kako da se to učini, nego mi kaza, da će g. W. onako dobiti svoj *Zustellung*, a drugćie każe da se ni knezom nepošilju onakve stvari u kuću. Vrlo mi je drago, što ste se opet vratili iz zatoćenija, iz konćin sibirskih u Zlatan Prag, za kojim moja duša većma ćezne, nego duša pobožnog ćovćeka za Rimom ili Jeruzalemom; jerbo Zlatan Prag (tako Pragu zove naš prosti narod) od prve dobe mojih slav. sanjah slikao bi si u glavi kao toćku, gđe se sastaje umćtnost sćvera i iztoka sa umćtnostju juga i zapada, gđe iz svake ulice, svake palaće, kuće (dapaće sa svakog kamena) govori dogodovćtina slavenska zlatnima ustama, i u kojem bi u novo vrěme slavenska uzajemnost pratjena od ćvrste ućenosti podigla zlatan svoj prestol. A etomadne bi već i nćtko kazao u Věncu Vašem, da ću ja doći u slaynu Pragu, kao da je ćitao u duši mojoj najvrućiu želju njezinu *). Nu išla bi baba u Rim, da

*) Ja se nespominjam da bi bio kazao ikomu da ću ići u Prag, pa tamo izdati na svćt svoje pćsme.

ima čim, a druga bi išla u Beograd, da joj ima kad. Ja istina naměřavam (si superi favebunt!) d. zimu doći u Pragu, s tom naměřom da tamo izdadem barem dvě knjige Nar. pėsamah južnih Slavenah iz raznih stranah skupljene počemši od Zile, Rezie i ostalih Mlětačkih Slovinacah pa tja doli do Crnegore, Vidina, Vitoša (Balkana) i gore do Budina, Bretislave i do pod bedene Bečke. Nu prie nego se spremim u Zlatan Prag, trěba da zavirim u sela i gradove dolnjih Ilirah, kojih još nisam vidio kod kuće; i tu da nakupim gradiva barem za dvě dalje knjige. To izdanje naměřavam dovesti do 10—12 knjigah (za to dělo imam pėsamah iz samih gornjih stranah za 3 do 4 debele knjige). Nu to je za sada (kako kažem) samo još eigla osnova ili naměra; hoće li se uzistiniti, zavisi toliko od mene, koliko baš od broja predbrojnukah za prve dvě knjige. Ja svakako sudim, da je došlo već krajno vrěme, te se jedan put izdadu narodne pėsme svih slavenskih granah na jugu i s latinskim pismeni; a to s dva uzroka. Prvo sastat će se razne grane južnoslavenske u tom dělu kao u jednom istom dvoru, čim će se nalaziti pėsme njihove u naravskom svom odělu tiskane jedna do druge, tim će se (tako rekuć) još većma jedna približit drugoj, i u njih se raditi živa želja, da se onako i putem umětnog knjiženstva približe i sduže. Drugi nemanji rezultat potpunog izdanja nar. pėsamah bio bi spasonosni upliv, kojeg bi takvo dělo imalo i na pravae i duh umětne književnosti a najpače poesie naše. Ja sudim, da je Hrvatska, navlastito Zagreb, ognjište, iz kojeg se razpršivaju iskre izobraženosti narodne u razne

grane i strane južnoslavenske, i da će slava ta i dostojanstvo Hrvatskoj ostati, ako Bog da, i u buduće, barem ja (polag slaboga svoga poznanja) nevidim ni kod Srbaljah ni drugdê žive sile, koja bi Zagrebačkoj školi mogla slavu tu u pogibelj dovesti, a kamoli oteti ju. Kako Vam je poznato, Zagrebačka se je škola podigla na temelju stare dubrovačke. Nu pri tom ćete opaziti, da je većina težakah, radećih oko te sgrade, novo to stanje počela dizati u prilici starinskog onog vremena shodnoj ukusu i potrebcinam istog vremena, mjesto da je uzela gradiva starog obogativši ga sasvim iz naroda crpljenim, pa gradila u duhu i ukusu naroda i vremena sadašnjeg i potrebcinah primernih narodu i vremenu. Taj se dubrovački duh sa školasticismom onog vremena uvuko najpače u našu poesiu, i vlada tu dalje nego što valja. I sada čim Matica namêrava izdati dubrovčane, i tako im otvoriti put u knjižnice od većine naših pisaocah i štiocah, razprostrêt će se upliv još dalje i silnie našarat lice književnosti naše krupnim rumenilom onog vremena nenaravskog urešivanja. Za to ja sudim, da će biti od velike koristi za zdrav napredak literature naše, ako se uz dubrovačke klasike izdaju i narodne pjesme, koje će uliti u nju zdrav, čvrst živalj narodan, metnut na lice poesie naše rumen naravskog zdravlja (mjesto umêtnog rumenila), i tako upliv dubrovčanah spasonosnim načinom paralelisirat. Izvan toga tiska u Beču naš razboriti Dubrovčan Orsat Počić „Antologiju slovinsku“, dêlo nad kojim se ja radujem od srca. N. Tomaseo oglasio je narodne pjesme iz Dal-

macie, što mi nije baš osobito drago porad toga, što mi mēša moje izdanje; nu opet ne fali. Osobni interes valja da zamukne pred obćenitim. — U Trstu je izdao Ilija Rukavina Ljubački dvē knjige prevodda (!!!) igrokazah sa osobitim pravopisom. Čudan čovēk, *Deus minorum gentium*, pa se pušta u stvari, koje idu samo Jupiteru. Ostalo poznato Vam je iz Kola.

Eto Vam uzroka, zašto se ja sada sbiljno spremam na izdanje nar. pēsamah. Zato ću po svojoj prilici položiti uredjivanje Kola, barem za sada nenamēravam više nositi glavne brige na leđjah mojih, izvan za IV. knjigu, od koje su članci većinom već skupljeni. — Ja ću dakle svakako doći u Pragu, a ono porad izdanja nar. pēsamah (možebiti te porad toga neće ni izvēstitelj Vēnca ostati u laži). Sad ćete Vi mene pitati, zašto da ja netiskam stvarih svojih u Zagrebu? I u tom imam uzroka; jerbo mi je ovdē već dotužio život, što porad cenzora, koj je gori od Omara, a drugo porad tiskara, koji je gori od Verresa. Kako sam saznao censura je kod Vas mnogo slobodnija gledeć na naše stvari, i tiskarina mnogo cēnia, nego kod našeg G. *). A kada još promislim, koliko bi se mogo naučiti u društvu Praških učenih, pa zašto da onda nebi došo u Vaš slavni grad barem za nekoliko mēsecih.

*) Mi za jedan tabak od Kola 700 iztisakah platjamo 18 for. sr. i to još odmah, jerbo drugē mora se platjati i kamata (6%) od glavnice, koliko je čovēk dužan tiskarine.

Pod Četrtkom (W. Landsberg)

d. 16. travnja.

Od 1. dana t. m. pa do sada sve je bilo živo u dvoru mog strica, kod kojega sad stojim na odmoru, a pored toga i vrlo nemirno. Došo je moj stričić iz Beča, pa tu doveo sa sobom nekakvog svog prijatelja iz Gradca stanovitog Vehovara rodj. Slovénca, koj drva u šumu nosi, t. j. němački stihari (ja Vam kažem zanat njegov, jerbo teško te je pěsnička njegova slava i do Vas doprla). Ti ljudi rekao bi rodjeni Bečlije kroz čitav dan i do polak noći oko mene bi se vrtili i uši mi svojim švabskimi veseljačinami napastovali, tako da za čelo to vrěme nisam imao kada čestita šta misliti, a kamo li pisati. Tek jučer bi ih Bog odnio svakog na svoju stranu. Srětan im put! Ja sam opet slobodan, jerbo stric moj vrlo je pošten i pametan čověk, koji se srdačno raduje nad svakim naprědkom, i vatreno kao mladić slědi duhom svojim zdravim razvijanje narodnosti naše. Njegovi su mi dakle razgovori prava duhovna hrana. Zato evo ja nastavljam opet list ovaj bez ikakve zaprěke.

Ja se vrlo veselim nad naprědkom knjiženstva Vašeg najpače nad oriaškim koraci, kojimi matica naprěduje i knjiženstvom upravlja. Želio bi, da se i matica naša na nju ogledne. Nu teške Vam muke u městu, gdje je sve državnimi strasti okuženo, isto tako i ljudi koji njom upravljaju. Žalibože je i na Hrvate mnogo prelazilo od one bolesti, kojom boluju Madžari t. j. manija ona, da kod svakoga čina više gledaju na buku, kojom će pred světom

puknuti, nego li na čednu spasonosnu posljedicu, koja će proizaći iz njega na korist naroda. To je uzrok da domorodna naša sve još većma na površju pliva, nego u krvi naroda teče, i da pored tolikog glasa ima još mnogo prostote i sirotinje. „Slava do neba a muda po pepelu se vuku,“ kaže naš šalivosbiljni Dr. U ž a r e v i ć, jedan izmedju rđkih tržznih pametnih glavah dolnjih stranah. Hvala Bogu taj z a k u k l j a n mađžarski duh neće više dugogospodovati kod nas, jer se sa svih stranah već sve više javi ljudih, koji gledaju više na korist, nego na голу slavu. Istina da je rečeni pretčrani patriotisam, duh slave, mnogo dobra kod nas proizveo; nu u posljednje vrēme vās je književni život obustavio i tako domorodnu stvar bez potrebe na kostku metnuo. Nu Bog hoće da nepadne ono što je i pravo i zdravo; zato otvara oči narodu, da vidi u kakvom se stanju nalazi, i tko ju vodi i kako, te sada one Dulcamare s Pugačevom metje u jednu vrstu, koje su dosad obožavali kao Moisiје, a to porad toga, jerbo stiče (narod) sad bistrie oči, koje promiču u sva odnošenja njegova i za iste zastore (courtine) kazališta i igraocah. Te reči može biti glase Vam odviše sibilički, nu ako mi Bog da, da se vidimo jednom ili u Zagrebu ili u Zlatnom Pragu, razjasnit će Vam se. Matica naša namērava K o l o uzeti pod svoje krilo usljē lista Šafarikovog i svojim ga troškom izdavati. To će biti meni vrlo drago, bio onda tko mu drago urednik, samo da može urednie izlaziti. — Izmedju najnovijih knjigah što su izašle u Zagrebu, imenujem Vam samo „Iskru“ (jerbo ostalo poslao sam Vam

in corpore u Pragu). Iskra čini naš zabavnik (almanak), u kojem ima članakah gotovo od svih naših glavnih pisaocah. Město nadorězah imade osam komadah na kamen tiskanih narodnih nošňjah, što ja sasvim odobravam. Izmedju članakah imade lěpih stvarih izmedju kojih i dvě pripovědke punih lěpih mislih, nu što se tiče sloga njihovog, nedopadaju mi se. Moguće je te je moj razsud glede toga odviše subjektivan, nu ja već imam tu stalnu ideu u glavi, da pripovědaoci mora da imaju slog sasvim lagak, narodan; ali u tih pripovědkah ja barem nalazim odviše participijah i germanisma. To Vam kažem s u b r o s a, a Vi posle sudite javno polag svojeg razuma. — Od Vukotinovića izašla je brošurka „Pučke škole i njihovo stanje i kako bi trebalo da budu,“ knjižica vrěmenu i potreboćam Horvatske shodna i s ostrim razumom pisana. — Za Gundulićev Osman neznam, jest li već gotov (na mom polazku slagao se je poslednji tabak [predgovor]). — Kod Gaja se tiska nekakvo humorističko dēlce u rižmah „Zvekan uzkrsnut“. Prvi „Zvekan“ kralj je humorističkih naših pēsamah, pun zdrave šale, naravskim slogom pisan. Nu kakav će biti R e d i v i v u s taj, Bog si ga znaj. Trnski razumi jezik dobro, nu pēsme njegove dosad su hodile odveć na štakah dubrovačkih. Nu vidit ćemo. Župan tiska nekakve varoške pēsme — prostački svašta. Odkako Vam nisam pisao, kod nas sta se opet dva nova književna lista u svēt pojavila :

1. „Kmetijske rokodeljske novice“ (u Ljubljani) i
2. „Zora Dalmatinska“ (u Zadru). Neznam čitate li Vi te listove? — Kmetijske novice (istina) ne-

izdaju se u književnom jeziku, nu i onako donose
lěpa blagoslova za stvar obćenite sloge. U njih bi
se već rěč zametla o novom pravopisu, a sad već
gotovo svaki list donese po dva tri članka s novim
pravopisom. I nove knjige, koje kod nas izlaze
oglasuju se dragovoljno. I ako dosad nisu više
učinile za nas dolnje, tomu nije krivo uredništvo,
nego okolnosti njihove i nemarnost naša i oklěvanje
od dopisivanja. Do nove godine (1844) imale su
„Kmetijske novice“ preko 1.000 predbrojnika, a
od ono doba imaju ih još kamo više. „Zora dalmatinska“
izlazila je početkom u duhu nama protivnom.
Starešinstvo čitaonice Zagrebačke pozvalo
bi g. urednika vrlo uljudnim načinom, nebi li on
prigrlio malo po malo novi pravopis. Nu g. urednik
bi se otreso vrlo nepristojnom žestinom na poštovani
naš konklave, prěteći Bog zna čim ne. Nu kako
izdavatelji (bratja Battara) razaberu iz listovah,
koje su dobivali od predbrojnika, da predbrojnici
samo tom pogodbom uzimaju list taj, ako bude
vrěmenom izlazio s novim pravopisom, odluče se
pisati miroljubni list, kojega i pošlju u Zagreb,
obećavši, da će i Zora prigreliti pravopis naš ako
se i u buduće ima nadati pomoći od nas. A u to
dodje mah već i list jedan iz Gradca s novimi
pismeni. I tako hoće i Zora pristati u kolo sloge.
Po svoj prilici priuzet će uredništvo Zore vrěmenom
mladi naš pěsni P. Preradović, osobiti poetički um.
Ja ipak neželim g. P. P., da metne ramena svoja
pod taj teret bojeći da pri tom vrlo dosadnom
poslu neotupi um. Škoda bi bilo za takav prekrasan
poetički duh, kojega ja metjem (polag

moga suda) na pročelje našeg Parnassa, i vrėdan je da bude kolovodja u kolu vilah slovinskih. Pěsma njegova „Putnik“ (vidi posłědnji broj Danice) kruna je sviuh pěsamah nove naše škole, naj-světliji alem na kruni nove poesie ilirske.

Život naš državni naprėduje naravskim putem. Istina kadmada duhne postuden vėtar od sėvera ili sėvero-iztoka, da kod nas ljudi male vėre i slabe pametistanu na glas vikati „Hanibal ante portas!“ nu to se samo čini onako strašno, i da je onako došlo, isti su vitezi krivi, koji sad najgrdnje viču. Per cruce m ad luce m. Koj hoće da na dobro leže sám trėba da si steče postelju i da si prostre mekano. I ako hoće da dobro spava, trėba da se zdravo prie izmuči, hodeć po drvlju i kamenju. Nu naši někoji ljudi radi bi na gotovo sest i leći. Vikao někoj čovek, što bi pao u vodu: „Sv. Nikolo, pomoz i mi!“ a svetac mu kazao: „Deder i ti malo kreni rukama!“ Takovih ljudih ima kod nas, koji sve odsgora čekaju; pa jadikuju, kad brzo nedolazi pomoć, i sve što ju oni ni prosili nisu, ni ruke krenuli. Nu dosta o tom. Naša stvar je još dēte, a dēca imadu kojekve bolesti, n. p. ospice, groznice, srdobolju itd. — Bog će dati te će dobro biti. —

Hvala Vam na Vašem prekrasnom daru „Napėvy k písni m národní m“ dio II. Prekrasno dēlo! i čestitam Vam na zasluži. Izdanje nar. napėvah čini mi se da nije od manje koristi i slave nego iste pěsme. Samo iz njih može se poroditi prava nar. glasba. Za to ja scėnim da jih trėba kupiti i izdavati. Osobito u Českoj glasovitoj sveštēnici glasbe, trėba takvih sbirkah, da se može iz njih

nar. krv uliti u žile umjetne glasbe, koja se može-
biti u nijednoj slav. strani nije onako izrodila u
tudji (něm.) živalj kao baš kod Vas. Nar. napěvi
(čini se) da već uklanjaju taj štetan upliv, barem
sam ja to razabrao iz Vašeg prekrasnog Věnce,
osobito iz komadah od Jírovca, Vášaka i
Skraupa, i drugih někojih, kojih sad na pamet
neznam. A sad da mi oprostite jedno pitanje! Ko-
liko Vas stoji izdanje Vaših napěvah? Platja li se
po tabak, ili kako? i koliko? Ja Vas nepitam bez
uzroka. I ja imam do preko 300 kom. nar. napě-
vah iz gornjih stranah, od kojih mnogi naliče na
Vaše (někoji su baš oni isti). Izmedju njih ima
takodjer několiko komadah iz Koruške i Štajera,
koji slušaoca spominju někako na Karpate i na
Dněpar. Napěve te počeo sam kupiti zajedno uz
pěsme. Sad ih pomnažam komadi iz Hrvatske i
dolnjih stranah. To sbiranje vrlo me je mnogo stalo
muke, jerbo ja sam u tom poslu (tako rekuć) samouk.
Zato nebi rado da propanu, nego da se što brže
izdaju, da i naši slagaoei, kojih se kod nas sve
više javlja, nenagaze u svom poslu stranputice.
Nu budući kod nas neima takvog umětnog ustava,
koj bi mogo šta čestita proizvesti u svět, zato bi
ja pripravan bio, izdati je kod Vašeg slavnog
umětnika Hofmána, da mi je samo saznati, pod
kojom pogodbom. Molim Vas izvolite popitati i
objaviti mi. — Ja sam baš bio kod pobratima Vu-
kotinovića, kad bi primio list od Vas i g.
Pospišiloga. On bi rado što brže viditi u světu
pěsme svoje, zato će težko slati ih u Pragu na
tisak. Nu ja zadajem g. Pospišilu tvrdú věru, da

ja od mojih vlastitih pėsamah ništa više neću dati pod tiskalo u Zagrebu nego u Zlatnom Pragu.

Prošaste poklade bili su kod nas balovi živi i sasvim domorodni u prkos mnogim zaprėkam. Krasnoga svėta bilo je na našem domorodnom igralištu uvėk puno puncato. Svaki put tancalo bi se i prie i poslē odmora nar. Kolo. Nu ni u korizmi nije izumro javni naš družbeni život. Kroz cėlo to vrėme do cvėtnice sastajali smo se sa krasnim našim svėtom sviuh vrstah u strėljarni gradjanskoj svake nedėlje po dvaput. Tu bi se pėvalo, igralo na svakovrstne nastroje, prednašalo ponajviše sve u narodnom jeziku. Nu mi nismo jednostrani domorodci nego i narodoljubi iskreni, zato bi se tu pėvalo i talijanski i nėmački, i u razgovoru bilo čuti ovdė ondė i nēm. i talijanski i francuzki. Nu što bi me najviše razveselilo, i Vama biti će nemanja radost, tu je bilo čuti i českog razgovora i českih pėsamah. Česke bi pėsme pėvale dvė vatrene Ilirke g. Milica Svabeljeva i Milica Zlatarovićeve, vrlo krasno. Prva bi pėvala od Furcha pėsme (s glasbom od Jiroveca) „Nepovím“ i „Slavský spėv“. Druge nisam čuo, jer me baš onda nije bilo u Zagrebu, kad bi pėvala. Nu s najvećim uzhitjenjem, s neizmėrnim pleskom i vikom „Živili“ primilo bi obćinstvo česki zbor „Kūr Husitāw“, u kojem bi pėvalo deset hrvatskih mladićah i dvė horv. gospodične. Sadašnji tek krvi u srcih Hrvatah takve će pėsme uvėk najvoliti slušati. Jednaki dogodjaji bűde jednako ćutjenje. Kad bih jednom zametnuo rėč o pėvanju i o Vėncu vašem, oprostite mi, što Vas

opet i ovdě něšto upitam. Tko je glavni urednik tog prekrasnog glasbenog děla? Věnac se i kod nas vrlo dopada i naše domorodne gospodične i gospodičići, što pjevaju, vrlo pitaju za njega. Samo se tuže da nerazumjevaju dobro česki, i da im je teško izgovarati stanovite řeči česke. Zato nam, koji razumjevaju jezik taj, puno dosadjuju, a osobito meni, moleći me da im prevodim stvari na ilirski. Da se poslu tom, koj mi dragocěno vrěme troši, ikako uklonim, ili barem s većom korištju posvetim, mislio sam već, nebi li Věnac Vaš primio više sveslavensko lice, barem česko-ilirsko. U tu svrhu trebalo bi, da někoje pěsme česke izlaze i s prevodom ilirskim ili poljskim (a to barem u Prilogi ako ne pod note). Isto tako bilo bi shodno toj svrsi, da bi se u Věnac primali komadi od naših ili poljskih slagalacah. Mi imamo mnogo lěpih komadah od naših mladih slagalacah Lisinskog, Liva dića i drugih, koji još nisu tiskani. Isto tako našlo bi se i kod Poljakah ljudih u toj struci vrstnih. Za prilogu trebalo bi samo, da se po gđěkoja pěsmica metne u drugih slav. narěčjih pa zamole pěsnici česki nebi li ju preveli za budući prvi ili drugi svezak na česki. Isto tako bi se umoljavali pěsnici poljski i ilirski, da prevadjaju česke pěsme Věnce ili njegovog priloga. To bi mnogo dalo žive krvi u Věnac Vaš, unapredovalouzajemnost slav. i otvorilo dalji i prostranii put u svět slavenski. Ja sam tu osnovu priobćio našim domorodcem i oni bi ju vatreno prigrlili. I budite uvěreni, da bi tim Věnac Vaš kod nas se udomio kao da je čitav pisan i složen naški. Priobćite stvar

otu čestitomu uredničtvu, kojemu ja želim uztrajanje u svaki naprėdak.

A sad molim Vas izvolite mi poslati s budućom prilikom knjigah i slėdeće stvari: Pěsmu Čelakowskoga „Cikánova píšťalka“ (s glasbom neznam od koga) i sliku njegovu. Naša Zagrebačka Čitaonica imade sobu jednu, gđe se po stěnah nalaze slike od svih glasovitih (slikovanih) glavah naroda našeg južnog, navlastito pisalacah. Tu ima i někoje slike od prvih glavah drugih Slavenah n. p. Šafarika, Palačkog (Kollár čuči u ormaru jednom, jerbo ga protestantski njegov talar, u kojem je slikovan, nepušta na arci-katoličke stěne naše čitaonice, ili bolje rekuć stěne ga nepuštaju, jerbo polag mněnja i velikodušja někoje naše gospode uživaju i stěne naše poštovanja dostojne čitaonice blago municipalno pravo, polag kojeg se protestanti nepuštaju u Horvatsku). Čitaonica naša rada bi se ponositi i slikami drugih glasovitih Slavenah, nu išla bi baba u Rim da ima čim. Naša je čitaonica pored velike slave vrlo siromašna. Zato bi se ja usudio umoliti za nju (bez narućenja) gospodu česke domorodce gg. Presla, Jungmana, Čelakowskog i t. d. nebi li joj poslali svoje slike?

Evo još jedno. Nebi-li „Časopis českog mu-seja“ izvolio pristati na uzajemnu měnbu s Kolom? Isto tako i Kwěty? — Eto Vam své što Vam imam pisati i moliti Vas. Bit će mi vrlo drago, ako se nebudete ogledavali na me, što se tiče odgovaranja listah. Ja rado odgovaram, ali imam sada više dopisnikah nego što mogu smagati, jerbo znajte, kod nas se sve okleva i boji pera (imadući glede

korrešpondiranja ugodni princip Gajev) izvan mene, Babukića i Kukuljevića: i tim načinom sve navaljuje na nas, a toga svega ima sve više. Izvolite pozdraviti u mom imenu svu čestitu gg. domorodce Pražke. A tim s Bogom! Vaš iskreni i neproměniv

St. Vraz.

Sbilja! Nebi-li mi poslali za IV. knjigu Kola „Pregled literature česke od g. 1842 i 1843“ kao naslědovanje članka Vašeg u III. knjizi? Nu tomu ima još vrěme (do m. lipnja). — Čuo sam da g. Hanka naměrava izdati opet novo izdanje (velelěpno) rukopisa Kralodvorskog u sviuh nar. slavenskih. Da može pričekati još barem pol godine, a ja bi mu poslao podpun prevod u književnom našem jeziku (dosad imam prevedenu polovicu). U predgovoru poslědnjeg izdanja (ako se nevaram) govori, da se još čeka prevod srbski. Ja neznam šta g. H. razuměva pod tim imenom. Ako traži prevod od pisalacah, koji se danas zovu srbski — a on će dobit prevod, koji nije ni srbski ni ruski — nego pravi makaronisam. Prosit!

Drago će mi biti, ako mi što brže odgovorite. Sutra ili prekosutra krenut ću opet put Zagreba.

Pod Četrtkom (W. Landsberg) d. 20. travnja 1844.

St. Vraz.

Věsti iz ovoga lista možete metnuti ili u Časopis č. m. ili u Kwěty s dodatkom, da Vam piše tako prijatelj jedan iz Štajera. Ako je kod Vas zabranjeno ime ilirsko, a Vi uemojte kazati, govoreći o literaturi našoj, ni srbski ni horvatski,

nego kažete kao što su kazali gotovo svi naši stari, naime slovinski ili hrvatsko-slovinski.

St. Vraz.

76.

Muršecu.

Pod Četrtkom d. 21. g. 1844.

Dragi prijatelju !

List Vaš i 10 fr. sr. što ste priklopili, primio sam i budi Vam tim hvala na brizi Vašoj. Budite uvjereni, da kad sam metnuo onu molbu u novine nisam ni mislio na Vas i malen Vaš dug, nego na stanovitu mnogobrojnu gospodu u Slavonskoj, Ugarskoj i Krajskoj, koja sasvim tim ni do danas nisu pomislili na me (in re) ništa nemanje što ja svakdan mislim na nje i molim Boga, da neumru. Bog bio s njimi i sva družba nebeska ! Dojdućom poštom dobit ćete 50 komadah Kola III., 5 komadah prošastnosti ugarsko-hrvatske i 10 komadah Iskricah. Kolo stoji za Štajerce 45 kr., Prošastnost 40 kr. a Iskrice 15 kr. sr. Kola Vam ni nijedan seoski kolar neće cěnie prodati. — Ja se ovdě sad odmaram od buke i vike, od razkoših gorke i sladke, koje čověk u Zagrebu podnositi mora. Ovdě imam mira slagati i gladiti, što ću izdati, i k čemu čověk neima u Zagrebu ni kad ni kako. Nu i taj Tusculum neću dugo uživati, nego do konca t. m. morat ću opet biti u Zagrebu. Tu izčekivam list Vaš i šta Bog dade, nu nemojte se odviše brinuti, jerbo znadem da je kod Vas gotovo i pošteno.

Nu pošta odlazi. Zato s Bogom! Pozdravljajući Vas i gg. Straha, Macuna i ostale domorodce ostajem kao dosad iskreni Vaš prijatelj

St. Vraz.

77.

Erbenu.

Zagreb dne 28. lipnja 1844.

Dragi prijatelju!

Nemogu propustiti sgodu što mi se baš desila, te Vam nebi s nekoliko reči objavio, da sam još živ, i poslao moj srdačni pozdrav Vama i čitavom stovjekom domorodnom Zlatnom Pragu (vodio nas u raj!). Pobratim moj, kršni graničar, naše gore list, kazat će Vam da još živimo, i mi i naša stvar. Zato Vam neće ovo moje pismo ništa novoga doneti, nego nekoje molbe: 1. izvolite mi što skorije poslati odgovor na pismo moje, od kojega ste metnuli komad u „Květy“, isto tako i one stvari za koje sam Vam bio onda pisao. Tomu izvolite poslati jedan kip marlivog i umnostnog Vašeg Tyla, i 1 komad Nar. Vaših pjesamah (svezak I). Knjigu tu nekome sam bio uzaimio a sad joj neima više ni traga ni glasa. Stvari te izvolite mi poslati po g. Brustmanu, koj će Vama list taj izručiti.

Čini mi se da sam Vam bio pisao već u posljednjem svom listu za dug Narodopisa g. Šafariku. Ako nisam a ja Vas sada umoljavam, da od novacah, što ste dobili za poslate knjige, platite njemu ono, šta sam mu još dužan; a za ostalo, ako možete, pošljite mi po pobratimu Brustmanu.

Svake godine k nam dolazi po koj znamenit Slaven ili Rus ili Poljak ili Slovak. A od Vas Čehah baš ni živa duša. To baš nije nikakva uzajemnost. Ako nebludim, a ono mi je baš g. Šafarik pisao prie nekoliko godinah, da će doći u Rogatčke slatine (Rohitscher Sauerbrunn), što za njegovo zdravlje bilo baš probitačno, budući on mnogo sědi. Nu odposlě baš ni slovca o tom. Možebiti se boji mnogog troška. A Vi njemu slobodno kažete, da je vrlo (jeftino) cěno *). Ako uzme na put 60 do 70, moći će proći iz Praga u Rogatac i natrag, a u Rogateu dvě do tri nedělje dobro proživiti. Ako dodje, a mi ćemo gledati, da bude svaki dan tko od naših uz njega. Nagovorite ga dakle, neka se odluči na taj put, koji nije baš preko světa. A kad će dati Bog i sreća junačka, te budemo se i mi dva vidila. Ako Bog da d. zime. Sada prepisujem na vrat na nos nar. pěsme i knjižicu jednu umětnę poesie „Gusle i tambura“. Prevod rukopisa Kralodvorskog dōgotovio sam; sada trěba još da ga izpilim.

Pozdrav g. Dr. Šafariku, Dr. Staňku, Hanki iostalim. S Bogom! Vaš istinski

St. Vraz.

*) Sub rosa mogu Vam kazati, da ga mi (Štaj. Slovenci) naměravamo u Rogateu po staroslovenski dočekati, i pročastiti, dok bude njemu drago, te ga neće stati ni pare ni dinara. Nu to (kako kažem) sub rosa. Neodajte nas, da nama i njemu nepokvarite veselje. —

78.

Erbenu.

Zagreb d. 3. stud. 1844.

Dragi prijatelju !

Pisao sam Vam po g. lieutenantu Brustmannu. Nu on mi vrativši se kazao, da Vas nije zateko u Zlatnom - pragu, nego da ste nekuda otišli po poslu u južne strane Česke. Ovih mi se je danah javio g. Dr. Šafarik, da ima kod njega nekoje knjige, što je njemu poslao g. prof. Bodjanski za me, i sad me pita naměřavajući rečene stvari predati u Vaše ruke, kud da mi jih Vi upravite? Budući da je ovděšnji cenzor i pregledatelj knjigah rodjen Madžar i pretěranim duhom svojih plemenikah nadahnut, vrlo se bojim te će se on uplašiti na ruske knjige i Bog zna šta ne misliti o nekakvom panslavističnom savezu izmedju mene i ruskih učeni. Zato Vas molim izvolite Vi rečene knjige poslati u Štajer pod slědećim naslovom: Sr. Wohlgeboren Hr. Dr. St. Kočevár Districtsphysicus zu W. Landsberg (Untersteiermark). Über Cilli; a ja ću ih tim putem već domala dobiti. Tomu svezku izvolite priložiti sve one knjige, note i slike, za koje sam Vam pisao u posljednjih svojih listih.

Za nekoliko neděljah poslat ću Vam rukopis od svog dělca „Gusle i tambura“, da se kod g. Pospišila tiska. Tu ću Vas moliti, da mi budete otac i majka pri izdanju što se tiče korekture, budući da za sada nemogu sám glavom doći u Vaš stójni grad. Isto tako molit ću Vas, da oglas preve-

dete na česki, pa da ga uložite u „Květy“ i „Včelu“ i da skupite što više uzmognete — predplatnikah. Ako budem bez velikih neprilikah uspěo s prvom knjigom, poslat ću za pol godine i drugu. S rukopisom poslat ću Vam i nekoliko novih naših knjigah što su skoro kod nas izašle, kao što su: od Lj. Vukotinovića „Prošastnost ugarsko-hrvatska“, dio II. Raznih dělah I. Kukuljevića knjiga III., „Ljubice od Mirka Bogovića“ itd. . . . To je nedavno izašlo. U ostalom pripravlja se opet koješta za tisak. U Štajeru (u Gradcu) izašo je *Kremplove* dogodovštine Štajera dio I. Knjizi toj vrlo je cenzura prikratila rukave; nu sasvim tim nekoje je něm. pisare na toliko uzbunila, da su za nju u Obćinskih novinah podigli vrlo veliku viku i buku. Sad štajerski Slovenci nastoje oko domaće Matice, koju hoće da utemelje za izdavanje naučnih slov. dělah za prostog seljaka.

Sad se opet približavaju danci veselja. Sabor će se ugarski t. m. svršiti, naši poklisari vratiti. A tu će biti veselih domorodnih dočekah, i pripravah za budući sabor hrvatsko-dalmatinsko-slavonski, koj će se po svoj prilici lětos obdržavat u Slavonii. Medju tim ćemo se sastajat opet posle nekih danah u domorodnih „besědah“ na gradj. stěrlarni. Izvan toga priobćujem Vam i drugu radostnu věst za našu umětnost, t. j. da su stigli u Zagreb prvenci našeg domaćeć slikara *Karasa*, koj se je 6 godinah učio na troškove našinacah u Fiorenci i Rimu, i sad se za nekoje vrěme vratio u pohode u svoju domovinu. *Karas* je mladić vrlo lěp, učtiv i čedan, a njegova děla — po sudu znalacah —

izvrstna. I opera od našeg domorodnog slagaoca Lisinskog gotova je, te su se je već domorodni naši dilletanti naučili na pamat I. čin. O uspěhu predstavljenja pisat ću Vam u svoje vrěme. Medjutim budite zdravi. Iskreni Vaš prijatelj

St. Vraz.

NB. Olovkom naznačeno město možete metnut u „Kwěty.“

79.

Muršecu.

Zagreb d. 20. stud. 1844.

Dragi prijatelju.

Evo vam pošiljam opet novih knjigah našeg knjiženstva, a ono:

Iskrice su stale prvo 15 kr., nu budući budu zabranjene, te ih je već i teško dobiti, zato se prodaju sada po evanciku. Isto tako i pěsmarica, koju sam teško nabavio, budući je sve već razgrabljeno. Za pěsmaricu i iskrice umolili su me někoji bogoslovci, da jim jih pošljem, n. p. gg. Jež, Poljanec i Štrman. Za basne (sudim) da će se lahko naći kupacah, za to Vam jih toliko pošiljam. Za ostale gledite, kako da jih razpačite. Novce mi pošljite zajedno s novci, koje ste dobili za III. knjigu Kola. Medjutim imate dobiti i od g. Štrmana 40 kr. za „Pregled državno- i zemljopisni“.

Sada se kod nas mnogo opet pripravlja za tisak, izmedju kojih Vam navodim „1 Iskru za g. 1845., 2. Pěsme Ognjeslava Ostrožinskog, 3. IV.

knjigu „Raznih dělah Iv. Kukuljevića“, 4. II. dio Gundulićevih dělah, 5. Zabavna plandovanja Fr. Jukića, 6. IV. knjiga Kola, 7. Pěsme ukupne Lj. Vukotinovića, 8. Nar. pěsme Nik. Tomasea, 9. Gusle i tambura, razne pěsme od St. Vraza, 10, 11. II. i III. knjiga Ćivićevih basnih itd. Gundulić, Kukuljević, Ostrožinski, Ćivić i Iskra već su u tisku; ostalo još kod cenzora. Za „Gusle i tamburu“ molim Vas, da u Gradcu sakupite koliko igda možete više predplatnikah. Imena njihova tiskati će se na koncu děla. A knjiga će se poslati za koji dan u Pragu, da se ondě tiska. Pozdravite mi lěpo gg. Ježa, Štrmana, Poljanca, Ćirivjera, Korošca, Straha i Macuna. Piše mi něki kapetan Ćeh iz Litomiricah (Leitmeritz), da je bio nedavno u Borovlju (Vorau) i da mu se tu vrlo tužio g. Kramperger, da se nemože nijedne nove ilirske knjige dokopati. Gledite, da se někako metnete u savez s tim vrėdnim domorodcem i da mu svakiput javite, kakve su knjige ilirske došle u Gradac, da jih može od Vas kupiti. Isto tako i g. Ćušiću kapeljanu u Ljubnu (Leoben). S Bogom! Vaš

Stanko.

Imate takodjer dobiti od g. Macuna 9 fr. sr. za 4 kom. Gundulića, koje sam mu nedavno poslao na njegovu molbu. Od onih komadah III. knj. Kola ponudite novim došljakom, što su domorodnim duhom nadahnuti. Pišite mi odmah kako dobite ove knjige. U knjizi „Novi vojvoda“ ima velika jedna pogrěška, naime strana 27. imala bi stati na strani 26, i naopako. Popravite vi to u svih komadih. S Bogom!

Dana 27. stud. 1844.

Danas sam poslao po posebnoj prilici za Vas gore imenovane knjige ; i nadam se da ćete jih tim putem do koj dan dobiti. S Bogom !

St. Vraz.

80.

Erbenu.

Zagreb d. 2. travnja 1845.

Dragi prijatelju !

Tandem aliquando ! Evo me ! Vi ćete se po svoj prilici ljutiti na me, a ono s punim pravom. Nu oprostite mi. Gdè se čovèk s Bogovi hrva, to neće nikad održati mejdan. I ja sam se borio s Bogom jednim a to s najsilnijim, koj i nad kraljem Bogovah vlada, kad mu je drago (barem tako kažu stari klasički drugovi naši). Ja hoću da činim ono, što bi trebalo da činim najprvo. Nu on neda mira dirajuć u ime i poticajuć me, da činim ono, šta je njegova volja. Vi ćete se po svoj prilici od čuda krstiti nad zagonetnim ovim rečma. Nu ako Vam nebude mrzko, progledati lètošnju Danicu, a ono prve stranice broja 9. 10. i 11. sve će Vam se na mah razjasniti. Sad Vas mogu uvèriti da sam najžeštju vatru prošlo srètno nezaboravivši pri toj borbi ništa nego 50 sonetah i do polak najkrasnijega srdeca stroj-nog našeg grada. Nu dosta o tome, jerbo nadam se, da ste već mahnuli rukom mislivši si „Bog te vidio ! (što se čini kod nas, kad tko hoće da oprostí onomu, na kojeg se bio malo nasrdio).

Javljam Vam time, da sam list Vaš s knjigami već primio, što ste mi bili poslali u Podčetrtek na g. Dr. Kočevara m. sčnja t. g. A javljam Vam takodjer, da sam jedanred poslao jučer i rukopis od „Gusala i tambure“ g. Dr. Šafariku s molbom da Vam ga izruči. Dodao je prijatelj Kukuljević nekoliko knjigah i knjižicah za Vas i za nekoje od Vaših Pražkih drugovah. Ja stvarih nisam frankirao, nego izvolite pol troška poštrog zarezati na moj rovaš, a ostalo neka se razporēže na onu gospodu, kojim idu knjige. Ja bi s drage volje bio platio sve, nu Bog i Bogme imam mnogo troška a malo dohodka, jerbo znajte da je kod nas što se tiče novacah velika nevolja, tako da naš porēz sve više skače. Sad daj u tu svrhu sad opet na onu domorodnu stvar, a tim svrham i stvarim neima ni kraja ni konca. — „Nu na godinu ako Bog da!“ kažu Turci Bošnjaci. — Molim Vas tim da odmah idete g. Šafariku i zamolite ga, neka što prije propusti rukopis, da se što prije može metnuti u pečatnju. Nadam se da neće ništa takovoga naći, što bi bilo prot zakonom knjigosudnim. Zbilja! Ako bude potrebno da se prepiše stvar in duplo, a to Vas molim da se pobrinite zato da se učini na moj račun. Molim Vas takodjer, da se pobrinite što brže i porazgovorite s g. Pospišilom za sliku knjige, za broj komadah i za platju, pa da mi odmah o tom javite potrebno. Kako rekoh želim da bude i format i tisak oko jedne prilike kao u predjašnjoj mojoj knjižici „Glasi iz d. ž.“ Na isti način nek se razrede pēsme i redci pēsamah. Na koncu svake pēsme želim da se metne

uresica (Ornament), ako bude města. Drago ěe mi biti ako bude se sve metlo s novimi pismenicami (Typen), kao ťto sam jih nedavno vidio u „Kwěty“ od iste velićine. Prvi tabak nek se poćima s predgovorom, a tako da se nastavlja do konca. Naslovi i posveta neka se tiskaju na najposlědnje, kad bude već sve dovrťeno (a ono posveta Kursiv). — Ako bude trěbalo za Ćesku 100 komadah, kao ťto je g. Pospišil obećao Vukotinoviću, neka se tiska 1000 kom., ako manje, onda 700—800 kom. Sad Vas molim da mi odmah izvolite pisati, koliko ěe stati tabak (32 stranicah). — Nadam se da g. Pospišil kao slavjanski domorodac neće pretěrati ěěne. Kako dobijem list Vať, hoću mu odmah poslati tretinu od troťka, a ostalo kad se dotiťte dělce. Medjutim molim Vas, da dělce joť jedanput oglasite u „Kwětych“ i „Wćelki“ s dodatkom od kazala (index) i s uvěrenjem da je već u pećatnji. Drago bi mi bilo, da bi tko izmedju Vas preveo joť koj komad na ćeski, pa za izgled metnuo u „Kwěty.“ ťto se tiće korekture molim Vas da Vi budete trud taj uzeli na oći svoje. Ako je g. Golub (Slavonac) joť u Zlatnom-Pragu, a Vi ga umolite na moje ime, neka Vam bude u pomoć. Ako je on proťo, a onda neznam boljega druga nego g. Lampla, ťto je preveo „Pregled u Bosnu“. Rukopis je polag mogućtva — pravilan. Bojim se vrlo, da ěete opet i lětos ostaviti stojni Vať grad, a onda si jao rukopisu mome. Piťite mi svakako ťta i kako?

Hvalim Vam srdaćno na knjigah ťto ste mi poslali, i za napěve. Ako imate u buduće ťta za me, a Vi odmah izvolite poslati u Zagreb; jerbo

sad će opet sve slobodnie prolaziti k nam, zašto Mačka smo se jedanred oslobodili, i blago si opet n a m miševom — pisaoćem.

Želji Vašoj glede onih 5 kom. „Pogleda u Bosnu“ ugoditi nemogu. G. Gaj kaže mi, da je sve komade ili razprodao ili razaslao za razprodaju. Nu obećao mi je, da će mi posle, ako se nekoliko exx. nerazprodanih vrati, meni javiti; a ja neću propustiti poslati jih Vama. Lětos, (ako Bog da) vidit ćemo se lično u Zlatnom Pragu. I ja konkuriram za stolicu slav. u Zagrebu. Dan je urećen na 5. d. m. (svibnja). Posle ću odmah dignuti se na put, a ono najprvo u zavičaj svoj — Mali Štajer, a od-tuda providivši se potrebitim novcem u Beč i u Peštu da se tamo pokažem, jesam li čestita i poštena obraza i pristojna lica za godišnju platju od 800 fr. srebra? Medjutim svratit ću se za koje vreme preko Brna i Olomuca u Zlatan Prag da V a s i ostale česke domorođee pozdravim lično. Od poznatih domorodnih pisalaca natiću se sa mnom za to mēsto gg. prof. Anto Mažuranić i Věkoslav Babukić, obodvojica gramatici ex p r o f e s s o. Da Bogme da želim da ja održim mejdan; a to sa mnogovrstnih uzroka. P r v o: mogo bi se laglje okretati kao pisalac — i mnoge knjige izdati što sada nemogu, jerbo se bojim zavaliti se u velike dugove, n. pr. 1. Nar. pėsme i napěve, od kojih gotovo od svih južnih stranah imam nakupljeno gradiva za 5—6 debelih knjigah, 2. stare listine, od kojih imam mnogo komadah, najpače iz Hrvatske a posle bi jih steko još više; mnogo crtica o nar. običajih, o bajoslovlju najpače iz gornjih

stranah. Drugo: steko bi upliv na mladež, nukao ju, da se uči; osobito gledao bi i na to da se uče u posebnih satih i ostala slav. narččja, i da vade iz njih korist za knjiženstvo naše. 3. Držao bi mladog čovjeka sposobnog, koj bi mi pomagao u književnih poslovih, najpače glede prepisivanja, dopisivanja i odpisivanja. Što se tiče ostalih mojih takmacah i oni su sposobni za to mjesto, i ja kao prijatelj od obuih nemogu kazati da mi se ovaj ili onaj bolje dopada. Nu svjet naš domorodni najpače književni, kad se govori za niuh, voli M. nego B-a. Nu po svoj prilici, te će i oni doći u Prag, a Vi ćete onda moći prosuditi, ima li pravo? Ako Vi Česi nama možete u tom pomoći (stvar će se odlučiti u Beču) a Vi budite u pomoć kojemu Vama drago. A ja bi najvolio da pomozete meni, s razlogah, koj se u svakoj čovječjoj naravi nalazi. Ovdešnji Madjari radi bi, da se književni jezik iz izpita sasvim izključi, i sama trula bezjačina urine i tako da njihov kandidat izpane. Na njihovom je čelu vrhovni upravitelj školah Schroot, zakleti vrag ilirštine. Poznato nam je da se neće pitanja graditi ni u Zagrebu ni u Pešti, nego ili u Beču ili u Zlatnom Pragu, a ono po svoj prilici sa znanjem g. Dra. Šafarika. Neka dakle g. Š. učini stvari našoj uslugu tu, pa sgradi takova pitanja, u koja će se ti nadriknjige — madžaronski kandidati — zamrsiti kao pile u kućine. Neka samo metne takva, koja se polag Kristianovićeve gramatike rešiti nemogu, n. p. o vremenu pripovjedom, o stupnjih pridavnih rečih, o prepositiah o, niz, nuz, po, osim, radi, itd. a zapletka je gotova; jerbo

ljudi ti nisu dosad ni pomislili da treba čovjeku da se uče nar. jezik, a sad premetju bezjačke gramatike na vrat na nos — kao osmanski derviši svoj čitap. —

A evo još nekoliko reči za „Kwěty“. Pisao sam Vam pr. godine, da je Lisinski svoju operu dogotovio, i da se umětoljubni naši dobrovoljci dēlo to već uče na pamet. Te moje reči imadu se na toliko popraviti, da smo odposlě někoje komade čuli na javnih městih n. p. u dvorani gradj. strělarni i u ovděšnjom kazalištu, a umětnostan naš svět s velikom jih je pohvalom dočekao. Nu o urednom učenju dēla tog něima još govora, budući da se do sad još nije pronašo umětnik, koj bi ga i za orkestar bio složio kako valja. Sad se posla tog latio isti slagalac proučivši barem za nevolju general-bas. Někoje komade s podpunom inštrumentaciom mladog tog umětnika čuli smo nedavno u koncertu danom u korist stradajuće bratje u Oravskoj stolici. I do duše čudili smo se, s kakvom věštinom se g. L. već okretje i u teorii glasbe. Škoda te preškoda, što su sadašnje naše okolnosti državne takove, te nam trate tako sve sile, da se za sada umnostan naš mladić nemože poslati na državne troške na koju višju glasbenu školu ili k Vam u Zlatan Prag ili drugud. — U poslědnje doba imali smo lěpih koncertah, koje je mnogo-brojna ugledna gospoda ukrasivala. Ovdě se je uredio koncert prvi za korist predstavljanja iste opere Lisinskoga. Bio je puncat. Pěvalo se je samo u čistom narod. jeziku. S najvećim uzhitjenjem primili su se komadi iz iste opere, i sbori (Chöre) Ru-

sanovi, posljednji s gromovitom pohvalom i s pravim junačkim uzhitjenjem. Čudno je pojavljenje u svētu našem g. Rusan. Čovjek taj nepozna nit ijedne note; nu on šetajući se po svojoj slavnoj Krajni slaže — kao tica na grani — napěve kako mu baš dolaze u grlo, nauči je na pamet, složi uz njih i rěči, sjedne na kola, pa ajde u Bělovar k svome prijatelju g. Mesariću onděšnjemu organisti, da mu je metne na note. A naravski ti glasovi razsunu se do malo po Bělovaru i njegovih okolicah, a za měsec danah, čujemo jih oriti se ovdě u našoj strelarni i u kazalištu, uzhitjamo se; a za koj dan već jih čuješ razlegati se po ulicah, gdě ih pěva i malo i veliko. Eto Vam čudotvorne sile naravskoga nadahnutja! Nu da se vratimo opet na naše koncerte. Drugi se je koncert dao u gradj. kazalištu (kake rekoh) u korist stradajućih Oravčanah. I taj koncert bio je gotovo sasvim narodan. Světa je bilo puno. Najviše odlikovaše se gospodična Eliza Tkalčeva kao izvrstna deklamatorka od krasnog progovora (prologa) sastavljenog od Mirka Bogovića. Kao pěvačica uzhitila je slušajući svět kontessa Sidonia Erdeljiceva (Erdödy) s napěvi iz nar. opere. (Visokorodjena ta domorodka uzhitila nas je i na strělarni u gore spomenutom koncertu). Izmedju mužkaracah odlikovaše se s lěpim zvučnim glasovi gg. Stažić (tenor)*), Štriga (bariton), Livadić (basso) i Pihler (tenor II.). Ova gospoda

*) G. Stazić mladić od 20 g. pozvat je u Gradac za onděšnju operu kao tenorist.

pěvala su u oba koncerta i rečene sbore Rusanove. Medjutim čuli smo u kazalištu i na posljednjem sastanku (besědi) na strělarni prolazeću umětnu tičicu gospodičnu Anettu Ambrosićeovu rodjenu Ilirku iz Trsta. Gdčna. A. Ambrosićeova poznata je u umětnom světu kao pěvačica izvrstna. I mi smo se divili nad vėštinom njezinog glasa kod nas nečuvenom. Titranje (Triller) njezinog glasa naliči na glas slavića. Pěvala je jezikom pěvanja (taljanski) i kao list gore naše i naški — vrlo krasno i razgovetno. Ona je dala dva koncerta. — U koncertu prvom na strělarni bilo je i několiko gospode Karlovčanah. Ta gg. pripovědaše kod kuće, šta su čuli u Zagrebu. A za několiko danah stigne poziv našim umětnikom gg. Lisinskomu, Staziću, Štrigi, Pihleru i Livadiću, da dodju u Karlovac, koj jih nestrpljivo čeka. Uslěd tog poziva dali su rečena gg. u Karlovcu dva koncerta u dvorani dubkom natrpanom. Karlovačko gradjanstvo častiše naše umětnike kao bogove, i s težkim se srdcem s njimi razstadoše. — Poznato Vam je da prie četir godinah nar. teatar u Zagrebu nije mogo uzpěvati, tako da se sve društvo poslě godinu danah razišlo kao rakova děca. Tomu nije kriva hladnost našeg grada za takove nar. zabave, nego težke okolnosti ovděšnjeg kazališta, koje je vlastina posebne osobe. Tko ove rěči nevěruje, taj neka motri, kako něm. društvo živari i s kolikimi se nevoljama boriti ima. U posljednje vrěme (a ono baš u korizmi) bio je gotovo hram něm. Thalie sasvim prazan. Direktor da se izbavi od gotove propasti izkupi članove svog društva, što su bili

koljena slavjanskog (između njih i dva Čeha), zapovjeda jim da se uče komad jedan u nar. našem jeziku, a ono u dobar čas. Svi prostori izvan mađaronskih ložah bili su punčati, a pljaskanja i uzklika „živili“ puna torba. Poslę su se igrala još tri komada s dobrim uspěhom za kesu direktorovu, a tim pokuca na vrata cvětnica, a š njom doteče rok pogodbe direktorove sa vlastnikom kazališta, a š njom se zaglave zajedno i predstavljanja u nar. jeziku. Sad se sprema domorodno jedno društvo od uglednih ovděšnjih dobrovoljacah, da igra nekoliko komadah u nar. jeziku. Nu česta spravišta, za koja se toliko prostog i razuzdanog plemstva u naš grad nagrne, da patrouille moradu svu noć obilaziti varoš, nedopustiše da se naměra njihova dosad izvede. Nu što se vleče neuteče. Bit će mira, bit će i toga. Mimogredice napomenut ću Vam i izvrstnog jednog slagaoća pėsamah u nar. jeziku za g. vlastelina Berka Livadića. G. Livadić pojavio se je već g. 1835. kao uman slagalac od nekoliko pėsamah Vukotinovićevih, n. p. Okićke vrane, Razstanak, Stanak, Crnooki itd., koje naše domorodke oblubiše, te je pjevaju uz klavir ili gitaru. Odposlę je složio i više pėsamah, najpače pr. g. nekoliko vrlo lěpih. Pěsme njegove nisu tako pučne kao one od Lisinskoga, koje se i po ulicah pjevaju, a ono ponajviše porad toga, jer su vrlo umětno složene te neudaraju onako lahko u sluh kao stvori rečenog Lisinskog. Nu umětniku od zanata ugodit će sasvim, jerbo L. je slagalac od škole, najpače je sprovadjanje njegovo puno te će se u tom teško moći natěcat š njime Lisinski.

Po koliko je meni poznato metnute su u glas Livadićem sljedeće pjesni: od M. Bogovića: „Sužanj“ i „Strělac“; od I. Kukuljevića: „Turei kod Siska“, „Prelja“, „Mač“, „Moja budućnost“ i „Sila nevjernosti“; Od Hanibala Lučića: „Uzor lepote“; od A. Mihanovića: „Požuda“, „Udaljenoj ljubi“ i „Kamena dēva“; od R. Slavončevića: „Plač za dragom“; od I. Trnskoga: „Pjesma brodarska“; od St. Vraza: „Troje prolēće“, „Osveta“, „Kratka srēća“, „Ruža“, „Udaljenoj“, „Uzrok“, „Lēpa Anka“ i „Ti si moja“; a od Lj. Vukotinovića: „Crnooki“, „Stanak za crnooku“, „Razstanak od crnooke“, „Tri pjesmice u jednoj“, „Ostavljena“, „Okićke vrane“ i „Pjesma domorodna“. Izvan toga ima od Livadića i drugih komposiciah n. pr. poputnicah (maršah) i t. d. U posljednjem koncertu pojavio se opet i drugi jedan mladi slagalac g. I. Gašparić s pjesmom od I. Trnskog, zvanom „Prognanik“. — Mladi naš slikar g. Karas vratio se opet u Rim, da tu nastavi slikarske svoje nauke. — Eto sve što Vam o našem umjetnom životu za sada javiti mogu. O književnih pojavljenjih govorit ću u dođućem mom listu. — Odposlē kako sam dao rukopis svoj na poštu, opazio sam da bi gdje šta na pjesnih moglo još popraviti se, a imenito u razdēlu „Izza mora“ na pjesmi „Slušat i cēlivat“. Tu ima glasiti redak četvrti ovako: „I nehtiuć se lišit slovea nitijednog“. U istom razdēlku na pjesmi „Ruža“ mēsto: Vidio sam ruže cvētak mlad — U krasnom njegovom blēsku — ima se metnut: Vidio sam ružu cvētak

mlad — U krasnom njejnom blěsku. U pěsni^h Jakova Rešetara s Cerove ima se promenuti u balladi „Gospoja Tvrdkovica“ vrsta 30. Tu stoji:

Evo vraga! vás uzpreda — Kad smotritu staru šljuku — Ko da sluša ko da gleda — Uzmičući traži kuku. Město rěči šljuku izvolite metnut svraku, a město kuku rěč kvaku. — Nezaboravite u tom ugoditi želji mojoj. —

Dana 5. travnja.

Tek što se spremam poslati list ovaj na pošti, kaže mi prijatelj jedan, da je čitao u Pražkom listu „Prag“, da je strašna povodnja opustošila krasan Vaš grad. Molim Vas nepustite što skorije objaviti nam obširnie o toj povodnji, a imenito, jeli koj domorodac pri tom zlostavljen. Možebiti te je i Pospišilova tiskarna patila. Popitajte kod g. Dr. Šafarika za moj rukopis, pa mi onda odmah javite šta je i kako? — S Bogom! Srdačni pozdrav svim našim. Iskreni Vaš prijatelj

St. Vraz.

81.

Erbenu.

Beč dne 22. srpnja 1845.

Dragi prijatelju!

Javljam Vam time, da sam prie nekoliko danah stigo u Beč, i da ću ovdě ostati još do nedelju danah. Do 1. dan d. m. krenut ću u Cesku, a ono preko Linea i Budějovice u Prag samo porad toga,

da izmedju Čehah prvog vidim i ogrlim Vas, koji ste mi lično nepoznatu toliko ljubavih učinili. Žao mi je vrlo, što Vam nemogu naznamenovati ni dana ni sata, kada bude mi stignut u Vašu sadašnju postojbinu, nu nadam se, da ćete Vi i bez toga biti kod kuće, budući ste mi bili pisali da ćete ostati čelo lěto u Budějovici.

Vi mi pišete: „Doptal byste se mne v hospodě“ „u Adama“. „Hospoda“ (čini mi se) znači u Vas „krěma“ ili „gostionica“. Ako je tomu tako i ja bi želio da odsědnem tamo ili barem poblizu. Ako je Budějovica kolik je Beč, to Vas molim da mi naprvo naručite stanak za dva dana, da mi tko nepreotme. Ako nije, a Vi načinite, kako Vam drago, samo tako, da nebudem prošo zlo. Nu eto bezobraznosti! budući sada medju Němci, bojim se da i u Slavenah nije tako. Zato oprostite! Sastao sam se ovdě i govorio sa Slaveni gotovo sviuh granah, izvan Poljakah, koje sam vidio u Odeonu gdě su se razgovarali izmedju sebe. Najviše ima ovdě Ilirah i Čehah. Od književnikah naših granah ovdě neima za sada do jedinog Dra. Miklošića nijedne žive duše. Od Vaših govorio sam s Furchom i Terebelskim „naslowo wzatim gramatikom wšeslowanskim“, kao što se kaže kad Vas). Furch je čověk ljubezan i u koliko sam dosad razabрати mogo i vrlo směran i čedan, do šta ja najviše držim. I. Terebelski mi se dopada. Samo želim da nebi toli dugo mućio uztrpljivost čekajućeg světa našeg, kao što to čini prošlavljeni Orosлав Cař rěčnikom svojim sveslavenskim. Neka pomisli „bolje danas pile,

nego sutra kokoš“. Dr. Miklošić čověk je vrlo ućan i ćini mi se, da je dostojan onog kadila, koje se pali na slavu mu u kadionicah ćasopisah i novinah. Odkako se nismo vidili (a tomu ima 7 god.) opet je toliko priućio novoga i divnoga, da se ćověk krstiti mora od ćuda, kad pomisli mladost njegovu (ima 32 god.). On je već dosad ućinio za nauku erkvenoslav. jezika više nego Kopitar pod vas svoj ćivot. Njegovo je najnovie dćlo u toj struci: „S. Joannis Chrysostomi homilia in ramos palmarum. Slovenice, latine et graece, cum notis criticis et glossario“. Tomu dćlu dodao je i nćkoje za srbsku dogodovćtinu znamenite stvari. I Vuk Ĺtefanović opet je ovdć. Tiska svoja pisma gledeć jezika i zlog naćina kojim srbski knjićevnici postupaju. Ĺtim bi ćověkom ćelio vas svoj ćivot provesti u jednom istom gradu; jerbo svaka njegova rćć „ćećeno je zlato“. On je ćitav novi zakon preveo na ćisti srbski jezik. — Ovih danah doćo je ovamo poljski knjićevnik, poznati izdatelj nar. pćsamah galicijskih g. Ĺegota-Pauli. Obećao je te će doći k Mikloćiću. Tu bi se i ja bio sastao Ź njim; nu poreko je i nedoćo. Nadao sam se, te ću se sastati i s Vaćim Nebeskim, nu ćujem da je otićo nćkuda u Ĺesku.

Bać ovih danah izaćle su ovdć: Pćsme Ogn. Ostroćinskoga. Prekrasne stvari! Ja ću poneti komad sa sobom, pa ćemo onda suditi.

Ĺta se tiće Zagreba, nićta Vam pisati nemogu, budući da ima tomu mćsec danah, Źto sam proćo. Ĺto se tiće drćavnog ćivota ondćšnjeg, naćim je doćlo već do gusta. Nu nićta zato, trćba da

jim dodje i do živea, ako hoćemo da se opamete. Nu o tom ustmeno; jerbo neimam kad pisati. S Bogom! Vaš iskreni pr.

St. Vraz.

82.

Kukuljeviću.

Beč, d. 1. kolovoza 1845.

Dragi Iyo!

Evo prijatelja Dra. Miklošića našeg slavj. starinara i domorođea! Želio je i Tebe u Tvom Tonimiru posjetiti. Zato te molim, primi ga kako znađeš slavjanski, i budi mu na ruku ako šta uzželi. Vodi ga u Toplice, i ako nije bio već u Cerju, na ono krasno mjesto. Upoznaj ga sa svim i svakim, što će mu ublažiti put po Hrvatskoj. Ako je bio u Cerju, a ti ga odvedi u Ljubdreg k Nemčiću. Cuo sam danas strašnu nesreću, koja se je sbila d. 29. pr. m. u Zagrebu. Bože daj te nisi i Ti patio pri toj nezgodi! Čekam sa strahom i nemirom sutrašnje novine. Bože mili, kad će jednom svanut sunce i pred naša vrata!

S' razeviljenim srcem prijatelj tvoj

Stanko Vraz.

84.

Erbenu.

Zlatan Prag, dne 24. kolovoza 1845.

Dragi prijatelju!

Ja se jošte ovdě nalazim — a to blago. Prag mi se dopada i moram priznati, da nebi bilo Za-

greba, najvolio bi stati u Pragu. Prekrasno město! prekrasni pisaoči. Od stariih neću ni da govorim. Najbolje mi se dopadaju (izmedju mladjih) gg. H. Borovskí, Zap, Nebeski, Rieger, Dr. Čejka, Wrtátko, Štorch, Štrobach i mladi Fingerhut, s kojima i najviše drugujem. Osobito mnogo mi je ljubavi učinio g. Wrtátko. Nu najznamenitii originalitet u Vašoj je književnosti gosp. Havel Borovskí. Njim može se književnost Vaša ve o m a obogatiti. Njegovo će peró mnogo pomaći stvar Vašu, nu on sam težko će mnogo prijateljah pribaviti si, jerbo je dosétljiv — satirista. Lěpo i znamenito je u Vas pojavljenje Němcova. Bistra glava i plemenito srdee. Škoda da će Prag taj biser izgubiti iz krune svoje — njezin muž postavljen je u Domažlice, tako će i ona za měsec danah ostaviti Prag. — Bio sam 20. u besědi. Vrlo mi se dopala. Žao mi je što nisam mogo takodjer tancati. Imali smo onaj isti dan s jutra zadušnice (requiem) u crkvi Sv. Stěpana — za nesrětne žrtve naše stvari padše 29. pr. m. u Zagrebu. Na besědi bili su takodjer nadvojvode Franjo Karlo i Stěpan i tu govorili s našimi samo česki. Bila su nazočna i tri Rusa od poslaničtva, i (šta mislite tko? —) glasoviti madjarski domorodac grof Stěpan Sečenj. — Šafarik bio je težko bolestan — imao je t y p h u s Nu hvala Bogu — opet je bolje. Kod Jungmana nisam još ni bio. Nu bio sam kod grofa Matijaša Thuna. Prekrasan čověk! Tu sam vidio i baruna Neiperga. Takodjer mi se dopada.

Obećane note Vam nemogu poslati. Nu ostavit ću jih kod Zapa. Na zimu ćete imati radost

slušati u besědah Vaših i ilirske pėsme — iz ustiuh Čeha Strakatoga. Izabrao si je několiko izmedju mojih.

Tisak knjige moje napreduje brzo. Korekturu vodim sám. Ostat ću ovdě do 1. 2. d. m. i nadam se da će bit knjiga do onda gotova. Bit će jača, nego što sam se nadao bio. Molim Vas, izvolite mi odmah poslati imena predplatnikah, što ste Vi sakupili jerbo će se tiskati, a to brzo. Novce Vi izvolite zaračunati g. Pospišilu i javiti mu to.

Pozdravljam srdačno g. Krejčiho, Nikodema i sve ostale, kojih je šta stalo do mene n. p. poljnog kapelana, Juna, gospodara i gospodaricu od kuće itd. Zbilja! Nezaboravite ni g. Biogradcu javiti sgodno moj slav. pozdrav.

S Bogom

Vaš iskreni prijatelj

St. Vraz.

Ja stojim u Dra. W. Stanka. Da Vam je stati i pogledati kako již mluwím rychlé a sběchlé po česki zvláštně s vlastenkami.

84.

Muršecu.

Zlatan Prag, na dan sv. Václava ochrance království a národu českého (dne 28. rujna) 1845.

Dragi prijatelju!

Evo me! još živem. Dosad me je Bog sačuvao u toj za Ilire vrlo nesrétnoj lětini. Propala nam gradomedja Zagrebačka, propalo prekrasnih

mladićah ; propala nam etomadne krasna naša hitroplovka „Sloga“, a sad je već ban narod naš na plesalište zaveo, te tu narod pleše kako on svira. Znete iz novinah, da je ban odlučio Zagrebački redoutensal za sědnice kralovskog sabora H. i Sl. Tako se narod naš ponižuje, tako se š njegovim najlěpšim pravami igra i titra. „Pali smo, pali, duboko smo pali.“ Nu mene je Bog dosad (hvala budi Bogu!) zdravo izpratio po železnicah, parobrodih, dostavnicih, i ako još srětno dodjem do 12—20 d. m. opet u Gradac, a ono mislite da grom neće u koprivu. Nu odtale šala, gdě joj neima města. — Javljam time, da sam na poštu (diližanse) dao 36 komadah mojih „Guslah i tambure“ od kojih ide 31 za ondě tiskanu gg. predpl. i predbroj., a ostalih pet za razprodaj. Predbrojnici (t. j. koji platili nisu) jesu gg. prof. Kvas, Košar i Klajžar. Ti imadu platit à ex. 40 kr. srebra. Knjige te poslao sam na ruke g. prof. Kvasa. Izvolite mu to javiti, da jih primi i zaplati, što se ima platiti. Trošak taj nek se razděli ravnom měrom na gg. predplatnike i predbrojníke. Nu za taj mah nagradite Vi trošak g. profesoru, a knjige neka se razprodadu medju upisanu gospodu. Paketu tom dodao sam 10 exx. „Pohleda na Bosnu“ à 24 kr. sr. i 10 exx. „Dějepis illyrský“ à 20 kr. Nadam se te će se knjige u Vas razprodati, jerbo su vrlo probitačne za onu gospodu, koji hoće da se nauče bez velikog truda českí.

Ja ću odavdě buduću srědu — a ono po železnici do Olomuca. Tu naměravam obazrěti se malo po Moravskoj. Iz Moravske kanim opet že-

leznicom u Beč, iz Beča u Bretislavu i medju Karpate. Iz Bretislave (Presburg) natrag u Beč, a iz Beča odmah železnicom u Gradac. Kod Vas namjeravam biti do 15—20 d. m. (kako gore napomenuh). Nu ako bude Bog dao zla vremena, neću se više mnogo ogledavati po svētu, jerbo ja sam i po krvi i po perju, koje sam poneo sa sobom iz Zagreba, tica južnih stranah — zato ću u tom slučaju i prvo, nego sam reko, dokriliti se do bĕlog Gradea! Meni je na putu bilo (hvala budi Bogu!) svuda dobro, a najlĕpše ovdĕ u Českoj. Tu mi je baš da mi (sudim) ni bolje biti nebi moglo. Česi su pravi Slavjani; gostinski i prĕko mĕre. Navlastito nas Ilire ljube i paze kao oko u glavi. Bog jim nadario tu ljubav krasnu svakim dobrom toga svĕta, a po smrti dao svakomu posebice najlĕpše mĕsto u raju nebeskom. Amen!

Pozdravite mi sve srdačno. Kažite mladim Slovencem, da ću doći i kada ću do prilike doći, da se brže naći možemo.

A tim s Bogom!

Vaš istinski prijatelj

St. Vraz.

NB. Gledajte medjutim, da se i ono razprodaje u koliko je moguće, što se nalazi od mojih knjigah u Gradu. Navlastito, neka gleda g. Felix Krampergar da položi dug svoj za lĕtos poslane knjige.

85.

Kukuljeviću.

N. Gradac, d. 15. listopada 1845.

Dragi Ivane!

Evo me opet za korak bliže Hrvatske, gdje su od 29. srpnja sve bile misli moje. Htio sam ti pisati iz Zlatnog Praga, a posle iz Beča i Požuna. Nu do danas nisam mog izpuniti namjeru svoju. Dragi Ivo! Rado bi s tobom obširnie bio progovorio. Nu nemogu naći vremena, da to učinim koliko se hoće za toli važnu stvar, a s druge strane već je i u zao čas ili (da bolje kažem) prekasno. Mili Bože, koliko se je u domovini našoj proměnilo odkako se oprostismo posljednji put u Varaždinu, najpače u državnom ogledu! a to tako brzo i nenadano, kao da je prošlo nekoliko desetinah godinah a mi medjutim da smo spavali i prospavali sve te godine. I to je uzrok, zašto nas je kraljevski sabor zateko nepripravljene, da se i najlěpšom prilikom za tolike domovini koristne reforme obećavajućom služiti nemožemo niti neuměmo. Pročitavši sve govore i odluke na zagrebačkom saboru skoro držane i učinjene nezna čověk bili se žalostio ili veselio. Svaki razborit domorodac, kojim sam se sastao u Beču i Požunu hvali Tebe i tvoje govore na tom saboru, nu zajedno i svaki uvidja, di si Ti žalibože clamans in deserto, tužeć se na servilizam i pusillanimitaet ostalih gotovo svih članah domorodnih sabora sadašnjeg. Dapače priznaju naši Bečki i Požunski

domorodeci, da su se magjaroni bolje i muževnije vladali nego li tako zvani domorodeci ilirski. I ja žalibože moram se slagati š njimi priznajući Tebe za posljednjeg Ilira. Naša strana sada mnogo nalichi na onog bēdnog čovēka, koj da se namiri dužnike neimađući u taj mah novacah zapiše dušu svoju djavolu ili se baci u ruke drugog vruga — lihvara. Mladež naša u plemenitoj svojoj vatri stavi život svoj na kostku prolēva krv — a za koga i za šta? za ćud i korist nekojih starih niskih dušah, koji pod domorodstvom nerazumēvaju ništa drugo, nego korist svoju vlastnu ili iz neznanstva daju neizgladjen alem-kamen za gladko opiljeno staklo. Budućnost će uroditi plodom sadašnjih odlukah sabora kraljevskog.

Bog bi dao da me razum moj vara, i da su sve moje slutnje lažljive. Nu razmotri sam tečaj vććanja vašeg, i izpovēdi mi istinski, neimam li uzroka do tužbe, i neće li biti opet, ako na dobro izajde poso, ruka božja, koja nas je izvela zdrave nad propastju, nas dćću ludu, a ne mudrost i pamet naša. — Nu može biti te je još ćas barem za nćkoje stvari, a ono šta se tiće književnosti naše i u obće nar. prosvēte, bez koje ćemo i odsad kao i do sad udarati štapom po mraku. A te su stvari 1. Da se u saboru zakljući uvedenje nar. školah barem u svakoj župi, a škole te neka se uzdignu na trošak zemaljskih gospodarah i stanovnikah podložnih n. p. zemaljski gospodar imao bi podignuti stanje t. j. dati gradivo, zemlju, platjati zidare etc. a teža-ke morao bi dati podložnik privozit na mćsto i gradivo kao što to biva u nćm. pokrajinah. Isto

tako morao bi zemaljski gospodin (ako nebi školska pčeznica dospčvala) odrediti učitelju iz svojih dohodakah godišnju platju od 60—100 for. sr. ostalo bi učitelj vadio iz poreza školskog t. j. da kuća za svaku glavu, koju pošilja u školu platja po 30 kr. na god. Isto tako morao bi se sastaviti vrstan odbor, koj će sastaviti dobre školske knjige u nar. jeziku s novim pravopisom. Da se to zaključi i učini, nedvojim o kraljevskom dozvoljenju. 2. Da se iz krila sabora uzište kr. potvrđenje Matice i svih privatnih književnih ustavah, da se u buduće nitko nemože uztegnuti, nepristajući medju člane, izgovarajući se da imadu ustavi nekakve tajne svrhe. Osobito nezaboravite na Maticu, za koju je sad najlčpša prilika pozvati gg. poklissare i ostale člane sabora, da i oni prilože po koj groš*). — 3. Neka se iz sabora upita Zagrebačka gradomedja i gospod. biskup zagrebački, kud su novci i kamata njezina, koji su se skupili za utemeljenje nar. teatra. Ti novci neka se od-

*) Opazujem s velikom žalostju, da su gg. domorodci naši od vrčmena posljednje reštauracie sasvim zaboravili na Maticu. Do ono doba nije gotovo nijedan broj novinah izašao, gdje se nebi čitalo: „za nar. Maticu priložiše etc. A od posljedni žive duše više. Ta gdje su za Boga naši Iliri? Gdje su prijatelji knjiženstva? Zar je svčt naš izumro? Zar istina već misli da je posljednja već iskra nade za budučnost ugasla? Žalostno pojavljenje, koje dokazuje, da još sami sebe nepoznamo, niti znamo šta hoćemo. A šta je tomu uzrok? To, da negledamo i ne slčdimo ono što je pravo i šta nam trčba — istinu, nego se još vladamo po svakom včtru.

lukom saborskom sastave s pëneznicom Matice, za da brže i kr pče raditi može, ili neka se opredële za nar. museum, koj nek se utemelji u Zagrebu; a sada već iz krila sabora uzište dozvoljenje utemeljenja. Isto tako neka se učini s novci, koji su se skupili za podignutje pomenika na polju Grobničkom; jerbo najlëpši je spomenik, koj si mladi narod podignuti može — izobraženje, prosvëta; a spomenici od gvoždja ili kamena pristojе se samo za narode već izobražene, prosvëtjene. To su stvari, koje su za sada najbliže narodu i domovini našoj, zato valja, da se prvo svega pobrinemo za nje. Zato te molim, načini Ti ili koj drugi razborit čovëk predlog o njimi. Nu trëba da se prvo porazgovoriš s drugimi domorodci, da budu te podupirali, osobito spoklisari i magnati, jerbo drugče bit će i ostat će opet krasno tvoje slovo vox clamantis in deserto. U obće opazujem, da se vi prie sëdnicah neporazgovorite, šta će koj predložiti i tražite si podupirateljah, kao što to činiše pametnii magjaroni, i kao što se to čini u svakoj pokrajini ili državi, koja uživa krasno pravo parlamentarske slobode. Sada su Vam opet otvorena vrata u krasnu budućnost, nu ne pustite bez koristi prolaziti vrëme u ludosti i lënosti, i razlučite sve dobro razumom, a ne krvlju, i mahnite se one žedje za osvetom, koja je dosad narod naš gnjavila i klala, i u najnovie vrëme tolikih nam prouzročila jadah, da i dan danas plaču matere, sestre i ljubovee.

Kako si Ti? Čestitajem iz svega srдца i Tebi i domovini, što si zdravo prošo 29. srpnja na onaj

nesretni kobni dan. Bože daj te bi nam ostao uvěk u pameti pametujući nas na razum. Ja žalim one žrtve, one krasne duše, i samo onda ću prestati žalujući, kad budem vidio, da si je nemirna po magjarskih izgledih obražena stranka naše stranke kupila tim pamet — makar i preskupo. Vidio sam skoro Česku, Moravsku i Slovensku, i mogu kazati, da su one pokrajine srećne, jerbo će one radeć u tišini postići prvo s postojanjem svojim doslednim postignuti svrhu, nego li mi s bukom i vikom, sami i bez potrebe žrtvujući krvave žrtve. Mnogo sam zaista na svom putu potrošio novacah, nu opet nežalim, kad promislim, koliko sam vidio, izkusio i naučio se. Ovdě ću ostati još nekoliko danah, dok se neoperem i neokrpam, onda ću kući k mojoj sestri na berbi. Ako Bog da, vidit ćemo se prve danah mēseca dođućeg. Medjutim molim te pozdravi mi svu bratju prijatelje: Vukotinovića, Rakoveca, Dra. Demetra, Dra. Užarevića, Babukića, Bogovića, Mažuranića i sve ostale znance i prijatelje. Babukića upitaj jeli već primio iz Praga škrinju „Guslah i Tamburah“ s ostalimi nabavljenimi knjigami, pa mi piši pod naslovom: „An etc. zu Luttenberg (Untersteier). Post restante.“

Prosim Te takodjer (si licet) pozdravi mi svoju krasnu prijateljicu, a nju prosim neka pozdravi u mom imenu — opet i svoju najbližu prijateljicu. Zbilja! I g. fiškalu Oči ću javi priznanje mog počitovanja. On je zaista takodjer govorio dobro, barem dosledno. A tim budi zdrav kao lav!

Tvoj

St. Vraz.

NB. Pošta otilazi, a ja neimam kad čitati, šta ti ovdě napisah. Zato oprostí i popravi sam.

86.

Kočevaru.

Zagreb d. 5. srpnja 1846.

Dragi Stěpko!

D. 14. ili 15. t. m. doć ću u Zagorje u Klemenovo na imanje gje grofice Rubido naše primadone, a poslē za někoj dan i Pod Četrtać. Prie dva mēseca poslao sam ti paket jedan s knjigami za g. dekana Dra. Vogrina, a sad ti pošiljam opet jedan paketić za g. grofa Alexandra Auersberga, koj će za koj dan proći kroz Četrtać. A da mu što brže dodje u ruke, ti ga odmah izruči Hercogu s molbom neka ga predade u njegove ruke na prolazu.

Ja već težko čekam vrěme, opet sastati se s Tobom i razgovoriti o stvarih, što se tiću nas i naše stvari od ono doba, što se nisma vidila. Poznato ti je iz novinah, da je Babukić imenovan profesorom narodnog jezika na akademii Zagrebaćkoj. Po svoj prilici rado bi saznati, tko će bit naslēdnik njegov kod Čitaonice i Matice. Iz početka govorilo se samo za dva prosioca tog mēsta, naime za Galca i mene. Galca uzeo je Gaj pod svoje krilo, a mene većina starešinah Čitaonićinih i Matićinih i vox populi t. j. obće mněnje. Već se je svuda proneslo, da ću ja dobiti većinu glasovah radi mojih zaslugah za taj ustav i za književnost u obće; i u obće mnogi su se ljudi dali navlašt

zapisati kao člani Čitaonice da tim poběda moja bude znamenitja. Nu kako se razpiše uredno spravište Čitaonice na dan 25. pr. m., i onaj dan u oči tog spravišta iz Peštanskih novinah razazna imenovanje Babukićevo, padne i Dr. Užareviću na um, da prosi tajništvo Čit. i Matice, javi tu želju někojim prijateljem, imenito Dru. Demetru, koj (neznam zašto) uze zub na me, i stanovitomu Havličku. Ti stanu odmah kortešovati za njega. I tako se stane, te i někoje od mojih tobožnjih prijatelja povukoše na svoju stranu, koji su već meni bili rěč dali, i glavno nastojaše Gajeve brojne neprijatelje pridobiti za se govoreći, da će tim opeći Gaja, čim mu budu uzeli věšta urednika novinah. To se sve vrlo tajno radilo, bez da sam ja i moji iskreni prijatelji o tom šta doznali. I tako dodje 25. lipanj i sědnica se otvori. Užarevci se potpunim brojem sakupiše, dočim su mnogi od mojih glavnih pokroviteljah n. p. biskupski dvorni župan g. Zengeval, bili izvan Zagreba, a imenito u Križevci na reštauraciji. Kad predsědnik grof Janko Drašković pročita svoj govor, ustanu se odmah Užarevci zahtěvajući iz petnih žilah, da se izbere novi tajnik, nadajući se tim kao par un coup de main urinuti Užarevića. Govorah je tu bilo puno i žestokih, i bili bi se posvadili i razišli, da nije vrlo mudrim parlamentarskim načinom mir opet povratio. Nu Užarevci opet nepopustiše prvo dok nije došlo do votisacie hoće li se izabirati neće li. Resultat je izašo, da je bilo za izabiranje 8 a proti 16 (10 od Užarevacah uzkratio se votum, jerbo nisu bili člani Čitaonice, izmedju kojih bio

je i Havliček). I tako je Užarević za onda propao, i nadam se, te neće ni u buduće bolje proći, i sve što Dr. Demeter i Havliček rade svakim i ne sasvim plemenitim načinom proti meni; jerbo obće mněnje i većina članah stoje za me, izmedju kojih su glavni rečeni g. Zengeval, Dr. Vancaš, profesor Dr. Mojses, protomedik Dr. Praunspargar, svi kanonici i čitavo sveštenstvo. Vrli prijatelj Dr. Vancaš ponudio mi je dapače 300 for., da mogu tim 100 članovah za pol godinah dati upisati, da za me votiziraju. Nu ja hvala Bogu toga netřebam, budući je i dosad većina za me, pa izvan toga i mnogi drugi dragovoljno pristupaju kao članovi, da mi pomognu. Iz toga vidiš, da ću po svoj prilici ja postati tajnik. Istina je, da će Gaj, kad se povrati jednom iz Beča, měšati svojim načinom vota; nu teško će mu šta pomoći, jerbo je on kod ljudih, što imadu tu pravo, pověrenje sasvim izgubio.

Gaj je bio takodjer u Pragu, i svuda je na putu tužio se na ljude, koji neće da sve odobravaju, što on čini. Osobito je u Pragu agitirao protivami, a osobito proti meni, opadajući mene, da sam ja njegov najglavni neprijatelj, koj mu odbija ljude i podkapa slavu i věru kod obćinstva, te mu krila podsěca, da nemože raditi, kako bi htio, te tako i naše stvari nemogu napredovati kako bi valjalo. U K w ě t y c h bio je nedavno članak jedan, kojim se Gaj u zvězde kuje, a ljudi někoji, što se s njim neslažu, imenuju trabanti, koji se nebi ni vidili, da njega nebi pratili. Članak taj poslao je někakav Dr. Brauner u prevodu něm. na ovdašnje uredništvo něm. novinah, da primi u svoje listove.

primiti, budući bi moralo uz njega načiniti opazke, koje međjutim nebi služile na čast imena Gajevog. Ovdě se je sastavilo prie pol godine posebno jedno društvo od mladićah, koji hlepte za naukom. Tu se glavno radi o izobraženju nar. jezika, dočim je svaki član dužan i držan pisati, što se posle čita u sednicah, pretresava i izpravlja, a bolje i izdaje na trošak društva. Budući su i mene pozvali u društvo, a Gaja ni spomenuli, sad on svakim načinom nastoji, da to bezazleno detešce našeg života razmetne, neštedeći ni najopaeeg načina, kao što su laži, opadanja, da se tu radi za interes ruski itd. Dočulo se da nas je i u Beču zatužio kao ustav antikonštitucionalan i pogibeljan, i da je već iz Beča pošla na konsilium zapověd, nek se to društvo zabrani i po iztraženju stvari člani kaštiguju. Vidit ćemo. — Iz svega toga sad znađeš, da kurjak nije promenio srdce, niti svuko stare svoje dlake. On je nam već dosadio, da ne može više, nesnosne su njegove intrige. O njem se kazati može, što je kazao Sallust o Katilini, quia bonae artes desunt, omnia dolis atque fallaciis contendit. — Nu o tom ustmeno više. Imam u pameti dokumentah puno. Hteli su mu dati, kad se povrne s puta, privrženici njegovi ponajviše drobna neuka mladež, serenadu (i kaže se da on tajniku svom Galcu pisao da hoće imati); nu saznavši to varoški sudac g. Stajdaher, zabranio je. Eto ti u pomanjkanju boljih novinah, nekoliko glavah iz naše dom. „chronique scandaleuse“. U ostalom, dok se nevidimo, pozdravljam Nu uredništvo je odgovorilo, da članak taj nemože

srdačno tvoju ženu i Lidiku, Herzoga sa svom obitelji, predrago stupove crkvene gg. Volfa i Premelca, zatim Golnera, Fabiana cum sorore g. Nagya itd. A tim budi zdrav!

St. Vraz.

87.

Kukuljeviću.

Zagreb d. 23. rujna 1846.

Dragi Ivane!

Javljam ti time, da će biti izbor sekretara Matice i Čitaonice 30. t. m. Ja ti javljam to radi toga, da znadeš kada bude izbor, jerbo vi izvanski članovi nećete dobiti pozivah od strani upravljajućega odbora. To se sada čini polag mog znanja prvi put, da se nebi svaki član pozvao. A zašto se to propušta, neznam, nego mogu samo pogađati, i ako zlo pogodim, neće bit krivnja moja nego krivnja odbora, koji nešto kuje, i rad bi što je između sebe skova, da se kao poraz majstorske ruke u glavnoj skupštini prime. Odbor je naime zaključio, da se izdavati ima „Kolo“ troškom Matice, pak da u tu svrhu prime dva tajnika u Čitaonicu a to bi bio ja i Dr. Užarević. S početka je to onako bilo zaključeno, da bude Už. vodio poslove Čitaonice a ja da budem uređivao kao dosad Kolo, 4 knjižice od 5 tab. na godinu izdavajući, a za taj trud imao konak i 300 for. srebra. Nu domala se opet proměni ta osnova, neznam kako, a za koj čas neznam opet kako: rečju danas je plan odbora taj: Da budemo oba sedila u Čitaonici

i oba uredjivala Kolo, međjutim mi nećemo odlučivati koji će se članci metati u Kolo, nego odbor. Ja sam preksinoć bio kod Dra. Mojsie, scēneći njega pametnim čovēkom i kažući mu, da ja netražim sam službu u Čitaonici obavljati, nego ištem samo, da bi mi se dao jedan izmedju posalah ili tajničtvovanje, ili što bi mi bilo još draže i pravednie uređjivanje Kola, budući sam ja dosad stvar vodio čestito. Nu on nikako nepristane na to, nego hoće, da bude stvar pomēšana t. j. da oba sēdimo u Čitaonici i da oba imamo posla oko Kola. Nu budući da ja vidim, da čovēk može samo onda uredno i čestito raditi, kad znade što je njegova radnja, i kad mu drugi neprifrekava u njegov posao i može bit ono kvari i ruši šta je on čvrsto sagradio, zato sam ja njemu (Mojsesu) kazao, da će posao iti vrlo neuredno i kojekako, nu on sa svim tim ostane pri tom, što si je zavrteo u glavu. Čini mi se pored svega toga, da bi on tu rad igrati rolu nekakvu kao literat. Nu ja nebi još na to ništa kazao da bi svi starešine bili barem takve glave u tom poslu kao što je on. Nu pomisli samo kakvi su ostali. Zato ja kažem, ako pri tom ostane, tako će od našeg Kola postati krparija, dapače karikatura. Žalostno je zaista, da nas pisače, što smo od mladih noguh mučili se oko tog posla, naši starci još uvēk drže za nekakve neuke dēčke, koji bez njihove pomoći i hegemonie nismo kadri učiniti ni za lēk poštenog, žalostno je (kažem), da nismo se još dosad mogli od njih emancipirati nego smo za ništa dobri nego za platjanje kao nekakva misera plebs contribuens. Nu to bi se sve moglo još pri velikoj

skupštini preokrenuti, da bi bilo ovdě glava, koji bi proti tomu govorili. Zato te molim i zaklinjem, dodji te dodji, jerbo znam da bi ti svojim štentorskim glasom mogo sve te muhe starešinah raztěrati. Ja sam zadovoljan sa svakim městom, bilo uredništvo ili tajništvo, samo neću i na jednom i na drugom i] tako na nijednom čitav. Nu ako nikako nebi mogo doći, a ti barem napiši brže bolje oštar list na odbor, i zahtěvaj da se čita u glavnoj skupštini. Tu se možeš potužiti prvo, što ti odbor nije javio službeno kako bi valjalo, te sad nisi mogo, saznavši stvar privatno a to kasno, svoje posle onako urediti, da bi mogo doći. Drugo zahtěvaj ili savětuj, da redakterstvo Kola pripadne izključivo St. Vrazu, budući da su dosad izišavše knjige, koje je on uređivao, garantia za dobar uspěh i obrazi slědećih knjigah i da je samo izvrstnost dosad izišavših knjigah Kola kod ućenih naših domorodacah i drugih Slavjanah probudila želju, da ga Matica izda svojim troškom, pri čem su (da Bogme) razuměvali, da Redakcia ostane u onih istih rukuh. Ja mislim, da si ti u tom sasvim jedne misli sa mnom, zato te molim načini to brže bolje, i upravi list na g. Krestića koj će ga u skupštini javno predati tajniku drugče bi mogli naši geronti metnuti ga ad acta.

Od tvojeg děla tiska se sada 3. tabak ako bude to tako napredovalo, uvidit će tvoje dělo do uskrsa běli svět. Tim ostani zdrav kao lav i pozdravi mi zlatnu tvoju ženičku čim lěpše možeš. Pozdrav takodjer izruči Dru. Rakovcu a preporuku g. otcu. U hitnji: S Bogom! Tvoj *Stanko*.

88.

A. Auerspergu.

(Koncept.)

Agram, am 24. Juni 1846.

Hochgeborner Herr!

Zu spät hab' ich gestern in Erfahrung gebracht, dass E. H. sich hier befanden und nach mir zu fragen die Güte hatten. Ich packte die beiliegenden Volkslieder aus Steiermark und Kärnthens bestmöglichst zusammen und eilte damit zum „Kaiser von Oesterreich“, aber Herr Graf waren schon vor ein Paar Minuten fort. Und somit nehme ich mir die Freiheit, sie noch heute nach W. Landsberg an Verwalter Herzog zu senden, da ich erfahren habe, dass E. H. in ein Paar Tagen nach Wien reisen und daher wahrscheinlich W. Landsberg passieren werden.

Da Herr Graf die Lieder der Winden (Slovenci) Krains, Kärnthens und Steiermarks in ihre Sammlung aufnehmen, so bin ich der Meinung E. H. sollten auch den Liedern der Provinzial-Kroaten, die der Sprache nach zu dem Winden-Stamme gehören, Dero Aufmerksamkeit schenken, um so ein möglichst getreues und vollständiges Bild der Volkspoesie der Winden (Slovenci) vor das Forum der deutschen Ethnologen führen zu können. Die Lieder des hiesigen Volks sind zwar grossentheils ihren inneren Wesen nach bedeutend verschieden von den Liedern der oberen Gegenden (innerösterreichischen slaw. Provinzen). Aber

diese Erscheinung hat ihre historische Ursache. Das heutige Provinzial-Kroatien mit seiner windischen Bevölkerung wurde schon vor vielen Jahrhunderten politisch und social von seinen nächsten Sprachverwandten den Winden Krains etc. getrennt und hiemit zugleich in nähere Berührung zu dem serbischen und dem eigentlich kroatischen Sprachstamme gebracht. Dadurch bekam sein inneres daher auch poetisches Leben eine andere sich mehr zu den Serben und echten Kroaten hinneigendes Leben ohne den ursprünglichen Charakter ganz verwischen zu können. Und wie Provinzial-Kroatien überhaupt durch seine Stellung von der Vorsehung berufen worden zu sein scheint als Verbindungsbrücke zwischen serbischen, echt-kroatischen und windischen Wesen zu dienen, so bemerkt man diesen vermittelnden Geist auffallend scharf ausgeprägt in dem grössten Theile seiner Volkslieder, der nach meiner Meinung als Process und Ergebniss der oben bemerkten politischen und socialen Stellung des Volkes anzunehmen ist. Der Ueberschuss der Volkslieder der hiesigen Kroaten hat entweder einen ganz serbischen oder ganz windischen Charakter, welches Phaenomon sich aus der nahen Nachbarschaft des Volkes mit den Brüdern des serbischen und windischen Sprachstammes erklären² muss. Ja dieser geistige Austausch, diese Uebersiedlung geht, wie der Zug der Vögel, in fortschreitender Richtung auch über die Grenzen Provinzial-Kroatiens weiter, so dass einzelne Volkslieder der Serben sogar nach den südlichen Gegenden Steiermarks und Krains vordringen, wie

es Herr Graf aus meiner und Koritko's Sammlung werden ansehen haben, wo man hingegen unter den Slawen des serb. Sprachstammes Lieder findet, die offenbar windischen Ursprungs sind. — Aus Allen dem ansehen E. H., dass die Volkslieder der Provinzial-Kroaten von dem höchsten Interesse sind, und zweifle nicht, dass Herr Graf sich dadurch werden bewegen lassen, auch einige wenigstens die eigenthümlichsten Lieder der Provinzial-Kroaten zu übersetzen und in Dero Sammlung aufzunehmen. Es befindet sich eben jetzt eine Auswahl derselben unter Presse, die mein Freund I. Kukuljević gesammelt und geordnet hat und die ich nicht unterlassen werde E. H. bei ihrem Erscheinen mitzutheilen. Mit der heutigen Sendung folgen auch einige Lieder, die einer meiner Freunde in der Gegend zwischen der Sawe und Kulpa gesammelt hat. Die Sammlung ist zwar in sprachlicher Hinsicht nicht authentisch, aber das scheint mir für einen Uebersetzer von keinem Belange zu sein, wenn nur der Geist der Poesie und der Rythmus nicht verletzt wurde, was übrigens bei diesen auch nicht geschehen ist.

Agram am 9. Mai 1847.

H. H. Graf! Hiemit übersende ich das Fragment meines vorjährigen Briefes. Wohl werden H. Graf sehr böse auf mich, dass ich mein Versprechen so spät und das wahrscheinlich nicht zur Befriedigung der in mich gesetzten Erwartung. Und ich muss leider an die Brust schlagend eingestehen, dass Sie volles Recht haben mir zu zürnen, wenn ich bedenke, dass ich gegen alle Regeln der Ar-

tigkeit gehandelt und das Vertrauen eines mich so hoch überragenden Collegen in Phoebo vielleicht ganz verscherzt habe. Wenn ich mich, H. Graf, vor Ihrem Antlitz befände so würde ich im Stande sein Sie fussfällig um Vergebung zu bitten, da mir aber diese Art der Abbitte nicht gegenwärtig möglich ist, so bitte ich Sie schriftlich, erbarmen Sie sich eines reuigen Sünders. Zur Entschuldigung kann ich nichts anführen, als meine schreckliche Unbeholfenheit in der Führung der deutschen Feder, wovon Sie, Herr Graf, dieser Brief genugsam überzeugen wird.

Das mir zugeschickte Manuscript der slov. Volkslieder sammt dem herrlichen Geschenke der drei Bändchen Ihrer prächtigen Gedichte habe ich durch meinen Collegen Dr. Užarević erhalten, der den Empfang in meinem Namen quittirt hat. Die meisten Ihrer Gedichte sind mir schon aus meinen Studentenjahren bekannt, wo ich sie mit vielem Entzücken gelesen lustwandelnd in Gratz's romantischen Umgebungen, und mit Stolz daran denkend, dass ein Paar Jahre vorher auch Sie in Gesellschaft Ihrer schönen Muse an den nämlichen Stellen lustwandelten. Wenigstens hat man mir M. Grün als Ihren Lieblingsort genannt, das auch ich sehr poetisch fand, und manchen Sommerabend dort verträumte. Uebrigens waren unsere Träumereien sehr verschieden und hatten auch ein sehr verschiedenes Schicksal. Aus den Ihrigen sind schöne Gebilde von plastischer Vollendung geworden, haben eine Weltreise gemacht und sind berühmt geworden. Die Meinigen sind das ge-

blieben, was sie ursprünglich waren, die wenigsten kamen zu Papier, und selbst die wenigen blieben bis zum heutigen Tag zu Hause (die gedruckten sind eines späteren Ursprungs). Jedoch das gehört nicht zur Sache. Wenn mich je wieder Phoebus mit einem Blicke beselen sollte, so werde ich ein Paar von Ihren kleineren Gedichten illyrisiren. Zwei davon hat Kukuljević übersetzt. Sie werden sie in dem IV. Theile seiner Werke, die ich Ihnen v. J. versprochen und jetzt sende, auf Seite 117 (Odluka, Bestimmung) und 118 (Pohod, Besuch) finden. In diesem Bande werden Sie auch eine ziemlich reiche Volkslieder-Sammlung der Kroaten finden (von Seite 127—256). Die zum Uebersetzen angerathenen Stücke fangen bei Seite 180 beim Abschnitt „Kajkavske“ an. Ihrem an mich gestellten Begehren „Ihnen einiges über die musikalische Behandlung der slov. Volkslieder, Tonweisen, begleitende Instrumente, Sänger u. s. w. mittheilen und in kurzer Uebersicht zusammenzustellen“ kann ich nur sehr spärlich entsprechen, auf keinen Fall genügen. Dazu gehörten gediegene musikalische Kenntnisse, die ich nicht besitze, wie z. B. Generalbass etc. Ich habe zwar viel singen gehört, an einige Tausend Lieder und über 300 Arien aus dem Munde des Volkes aufgezeichnet; aber das Alles reicht noch nicht aus. Jedoch ich will Ihnen, Herr Graf, das Wenige, was ich sagen kann mittheilen, auch auf die Gefahr hin, dass es nicht nach Ihren Wunsch passt. — Wie der Text der slov. Volkslieder so sind auch die Arien sehr verschieden. Ist Text echt volks-

thümlich, so ist auch gewöhnlich (doch nicht immer) auch die Arie. Die älteren Lieder sind auch gewöhnlich die volksthümlichsten und die Arien zu denselben bewegen sich gewöhnlich in Moltonen, oder übergehen häufig in der Mitte oder gegen das Ende aus dem Dur in den Molton. Diese bestehen gewöhnlich aus Strophen von nur zwei Versen, die wiederholt werden. Hat die Strophe drei Verse, so wird nur der mittlere Vers wiederholt. Dieses geschieht auch wenn die Strophe aus vier Zeilen besteht, und nur dann und wann eine dreiversige Strophe unterläuft, wo dann die Wiederholung nur bei der letzteren Gattung auf die oben angezeigte Art geschieht. Die Volkslieder, die von Volksgebräuchen z. B. Koleda, Kres und von anderen mythologischen Aberglauben handeln sind gewöhnlich die ältesten und daher die—thesten. Dazu gehören auch viele alte bereits aus der Kirche verbannte Kirchenlieder. Am meisten singt man meines Wissens noch in Kärnthen im Gailthale und in Steiermark in den wind. Büheln, dem Luttenberger Gebürge und dem Murthale zwischen Radkersburg und Luttenberg. Am meisten singt das weibl. Geschlecht jung und alt. Von dem männl. nur junge Bursche. Und am meisten singt man wieder im Winter beim Spinnen, im Sommer beim Koruschnik und im Herbst beim Kukuruzschällen. Da singen ganze Chöre, bei welcher Gelegenheit ein Theil Prim singt, der andere die Terz hält, so dass man nur selten die Quint hört. Der Slowene begleitet in unserer Zeit nie sein Lied mit einem Instrumente wie der

Kroate und Serbe, ausser wenn man jene kurzen Liedchen ausnimmt, die nur aus einer vierzeiligen

(Ostaloga nema.)

89.

Kočevaru.

Zagreb d. 25. svibnja 1847.

Dragi Stěpko!

Knjige što si dobio iz Lipska preko Gradca za me, dobio sam nešto onomadne a nešto danas. Prosim Te objavi mi, što si platio pošljine, da možemo zaračunati. Drugiput, ako budeš imao šta mi poslati, a ti dobro ukrěpi pečatom, jerbo ono što si mi prvo poslao nije bilo ni čestito zapečatjeno, budući je išlo kroz Madžaronske ruke.

Kod nas je u politici velika tišina. Stranke su se tako rekuć izmorile, barem neimaju volje nadalje grizti se kao prie. U književnosti slabo se miće i kretje. Do koj dan izać će Vukotinovićevih pjesnih knjiga IV. jako lěpo urešena. Za Kolo nadam se, te će odsada brže izlaziti (t. g. još tri knjige ovalike kao što je ova IV.). Račune Matičine od g. 1846. poslat ću Vam do konca t. m. Budućeg mēseca izać će druga svezka Drobniceva rēčnika. Eto Ti sve što znam novoga. A s tim budi zdrav! Pozdravljajući ženu i dēcu Tvoju kao i Herzogove ostajem kao dosad iskreni Ti prijatelj

St. Vraz.

90.

Kukuljeviću.

Dragi Ivane!

Ako namēravaš šta metnuti u Kolo V., a ti se požuri, jerbo se knjiga ta već nalazi u tisku. Ako se nevaram govorio si mi za članak jedan o vilenjacih i povodnjih mužah. Za bibliografiju dēlah inostranih trēbao bi naslov dogodovštine Muharove (na način kako se nalazi knjigopis u ovoj IV. knjizi Kola). Budući imaš to dēlo, pošlji mi ga. — Gundulića dobit ćeš u Varaždinu po g. Drag. Poglediću sa ostalimi utemeljitelji zajedno.

U ostalom budi zdrav i pozdravi mi zlatnu Tvoju ženčicu. S Bogom!

St. Vraz.

Zagreb d. 26. svibnja 1847.

91.

Erbenu.

Zagreb dne 1. stud. 1847. god.

Dragi prijatelju!

Dvē ima godine što se razstasmo i odposlē nevidēsmo ni lično ni duševno — pomoću pisma. Nu nadajuć se da prijateljstvo ono, s kojim se sastasmo s licem u lice, nije sasvim utrnuło nego da još kao oganj pod pepelom tlije i gori i samo čeka sgođe da se opet ukaže plamom i iznad pepela tinjajućega, evo mene prva, koji poprimam sgođu jednu uzpiriti ga opet.

Ovih danah odputovao je mladi jedan naš slagalac (compositeur) u Zlatan Prag, u grad slavan u umětnosti glasbenoj, da ondě u krilu srodne po duhu i krvi bratje slovenske prirodni svoj dar i umětno podkrěpi i usavrši. U tu svrhu naši su ga domorodci iz svojih žepovah providěli novčanim srědstvima da dvě godine ondě probavi i tako svrhu svoju postigne. Nu bojeći se da iz zla nenagazi u gore, t. j. iz naravne svoje prostote da neudari u zlo gore — u preveliki teorizam i pedantički skepticizam, koj ubija krasotu naravsku, koji pedantisam glede na glasbu (hudbu) u Němačkoj se izlego, te mu pilići već i po Českoj korače i šetju se — a najslobodnije po Zlatnom Pragu i u glavama najglasovitijih njegovih onděšnjih glasbenih čelovodjah (opominjam samo na Tomaška i Jelena), molim Vas kao brat brata, kao počitatelj nar. glasbe slavenske jednakog njezinog prijatelja i uznešenca, pružite tomu mladiću, našem Lisinskomu, prijateljsku ruku, i molim Vas da to isto metnete na srdce i g. Ritteru z Rittersberku. Budite mu Vi angjeli stražari, da nedopadne u umětnu čeljusti Tomaška, Jelena i ostalih Vaših klanjaocah pedantisma glasbenog — tobožne škole němačke. Lisinski istinabog nije čověk, qui jurat in verba magistri, nu sasvim tim ostavljen u društvu pedantah samih mogo bi ako ne izopačiti um svoj a to barem ili okamenuti ili sdvojiti. A i jedno i drugo bila bi nesreća za mladu umětnost našu. Ja sam mu kazivao da Vas potraži, nu u tolikom gradu težko da će Vas naći. Zato Vas molim izvolite propitati za njega u g. Dra. Stanka, na kojeg je odnio preporuku.

Imali ste ljubav poslati mi 1. i 2. svezak
českich napěvah, što ste skupili i izdali. Za to bi
sam se usudio umoliti Vas i za 3. svezak, pri-
pravan i na uzdarje od moje strane bilo u knjigah
ili u drugome čemu — u koliko sam vrstan uč-
niti. I g. Hanka po svoj će mi prilici poslati ně-
što, zato Vas molim izvolite ga izručiti što prie
njemu, ako Vam bude drago pristati na molbu.

Za ovu god. još sam dužan za Maticu česku
10 for. Budući je g. Pospíšil član naše Matice, te
ima za t. g. još položiti svoj prilog, izvolite mu
sgodnom kojom prilikom javiti, neka tih 10 for.
ondě položi, a ja ću za njega ovdě. Pri toj sgodi
neka mi pošlje račun što imamo radi poslatih mi
knjigah, da se možemo izporavnati na konac t. g.,
jerbo do onda poslat ću mu novce što sam dužan,
a ostale knjige njegove što niesam prodao vratit
ću mu kako valja.

Izvolite pozdraviti sve moje znance i prijatelje
Pražke a time da ste zdravo! Iskreni Vaš prijatelj
St. Vraz.

Obitavam u „Nar. Domu“.

92.

Erbenu.

Zagreb dne 17. kolovoza 1848.

Dragi prijatelju!

Tretji dan bune Pražke (14. lipnja t. g.) morao
sam htio nehtio ostaviti Prag. Koje hitnja, koje
okolnosti ondašnje bile su uzrok, da se s Vašim

stolnim gradom niesam onako oprostio kao što bi valjalo. Izmedju ostao sam dužan jednom postolaru (šewcowi) 6 for. srebra za jedne čizme; crvenu kapu sa srebrnom iglom ostavio sam kod Pospišila, a sablja (jerbo oružja (mirabile dictu!) nije W. Grätz pustio iznositi) ostala je u mom konaku (kod g. Glaserfelda na Prikopech). Zato se evo utičem Vama, dragi prijatelju, da mi budete u pomoć — jedno da me operete, a drugo da se opet po Vama dokopan svojih u Pragu ostavljenih stvari. U tu svrhu pošiljam Vam evo deset for. sr. respective *papira*. Od ovih novacah izvolite položiti šest for. postolaru, koj se zove M. Bílý, i stoji u Obstgasse Nro. 769. Ostala 4 for. sr. izvolite dati vrataru (Hausmeistru) g. Glasersfelda, kod kojeg se nalazi i sablja moja i uzajmleni stari šešir (klobuk) g. Pospišila. Sablju izvolite dati, papirom dobro umotanu i špagom prevezanu, na diligence pod adresom „Herrn Ferdinand Dominikuš Studierenden, derzeit zu Seggau nächst Leibnitz (Untersteiermark)“. Da stvar nepropadne ili neizgubi se uzmite u to retour - recepissee. Stari šešir neka vratar odnese Pospišilu. Taj me je čověk (vratar) dvorio, dok sam bio u onoj kući, i stvari mi odnio na željeznicu, nu na razstanku nije htio primiti ni kraja care za trud svoj (nečuveni priměr od velikodušja ili požrtvovanja vratara jednog!). Nu nadam se da će se ipak sklonut i uzeti što ga po pravici ide, jerbo ja uzdarja ili uspomelah n. pr. zlatnih sahatah ili prstenah neimam odkuda ni čime da kupujem. Uz tu priliku izvolite kod tog vratara ostaviti od moje strane preporu-

čenje za njegovog gospodara i obitelj. Glasersfeld (čujem) da nije na dobrom i velikom glasu kod Vas, nu što se mene tiče moram izpovéditi, da me je gledao (i on i žena mu) kao svoga sina. — Po crvenu moju kapu izvolite sam otići k Pospišilu, i poslati mi ju u Zagreb s ruskim knjigama, što su (kako mi pisaste) za me došle iz Moskve. Nu izvolite ju zamotati dobro među papire i u sredinu knjigah metnut da se nezamaže ili nepodere. — Eto Vam prošnje moje, kojima sam prisiljen dosadjivat Vam.

Rado bi Vam uz te moje dosadice i po koju radostnu novinu pisao; nu kod nas je sada sve mirno i na polju književnom i bojnem, samo državno kretje se i miče posao — a to Vam je mir i tišina pred buru — kretanje to — tanahan daleki šum oblakah gradonosnih. Kod nas se bez prestanka čine priprave za boj. Prolaze kroz grad naš sad topovi i druge bojne sprave, sad dolaze čete gorostasnih sinovah domovine s planinah zabitnih, koje nas razstavljaju od bratje Dalmatinah Hrvatah i silnim svojim ramenama kupaju se u sinjem moru. Srđce čověku igra gledajućí krasne te planinčane (Alpensöhne), tu jezgru junačke naše granice hrvatske; kolika ima tu snaga i čilost, kolika odvažnost, koja se očituje iz njihovog pogleda i iz svih kretanjah těla, koliko mužanstvo i po tělu i duhu, tih sinovah krša i naravi, i što naš sokó Preradović pěva o Hrvatu Dalmatinu valja i o ovima:

Nebo gđe su predjih čini
Zapisani u vedriní;

Zemlja gdje su predjih grobi
Jošte nasip tudjoj zlobi.
Isto nebo nad njim sjaje,
Ista zemlja dom im daje,
I u njih je narav ista :
U sto ljudih srdeah trista !
.....
.....

Nek zavapi bojna trublja
Nek ga zove gdje najdublja,
Najstrašnija propast zieva —
Glave lete s desna i leva —,
Nek na moru nek na kopnu
Sve se sile na njegovu popnu,
On će znat u svakom boju
Još pokazat snagu svoju. . .
.....
.....

Crnomanje njegov lice
Razsvietljuju još zienice,
Žarom one vatre iste,
Kuju negda vidiele ste.
Odkud, pitaš, taj je plamen?
Gle, zemlja je čvrsti kamen,
Čvrsta ociel njeni ljudi,
To ljubeć se vatru budi

Takvi su naši Ličani i Otočani. Nu ni Ogulinci ni Sluinci neustupaju im u snagi i junačtvu. A ostali naši graničari ako i ne po stasu a to su im barem po srceu ravni. I njih sad stoji na Dravi do 20.000 čekajući željno da ju što prije prebrode. I provincijalci oružaju se čvrsto koje puškama koje kosama vješbajući se u bojnom poslu sa slobodnjaci koji su zajahali na svoje čile konjice. I ovi teško čekaju zapovjed da izadju na mejdan proti Mađaru oholome. Junakah hvala Bogu ima kod nas

dovolje samo da ima novacah a mi bi mogli odmah ogledati se sa dušmaninom. Nu Bog i dobri ljudi dat će i toga ako Bog da. U ostalom i pri svem tomu bojnem žamoru kod nas (kako rekoh) sve je mirno i u najlěpšem poredku, da bolje biti nemože. Istina je, da čitamo u novinama něm. i madž. da se sad ovdě sad ondě sbila kakva nesrěća, da serežani koga ubili itd. Nu to je sve prěsna laž, kojim Němci i Madžari hoće da nas ocrne pred světom. U Banatu i Bačkoj sad je opet mirno t. j. netuku se urednim jurišem. Nu pljačkaju i plěne, haraju i pale sad jedni sad drugi, i ako tomu zanatu ne bude doskora kraj, one će se strane sasvim opustošiti. Osobito odlikuju se madž. husari i dobrovoljci u okrutničtvu, ubijaju ljude gdě koga samee sretnu, natiču děcu na sablje i baganete, sile žene à la Absolon t. j. na očigled ljudma. Stigo nam je glas, da je bojni parobrod „Meszaroš“ krenuo u dolnje strane. Bit će dobro došao. Čajkaši ga već davno željno izgledaju. A time da ste zdravo!

St. Vraz.

93.

(Koncept; A. Herzogovoj?)

Liebe Anka!

Dein nettes Brieflein, das Du mir von Gratz geschrieben, erhielt ich eben als ich am Fenster zu Schloss W. Landsberg stehend das Lied „Getrennt von Dir soll ich leben etc.“ in den Bart brummte und mir dachte an wessen Hand Du zu jener Stunde durch die Gassen Gratz's wohl wandeln mögest? Um Dich noch ein mahl

zu sehen blieb ich Freitag und Samstag noch in Loco, verlies am letzt genannten Tag erst Abends um $\frac{1}{2}$ 10 Uhr das Schloss und horchte bei dem Schüttkaesten stehend noch bis 11 Uhr ob von Norden her nicht das Rollen eines Wagens zu vernehmen wäre, der Dich von Gratz zurückbringen sollte. Aber auch das war vergebens. Und so pilgerte ich weiter nach Milana, wo ich Tags darauf in aller Frühe mich auf den Wagen schwang und um 4 Uhr Nachmittags hier eintraf. Da am nähmlichen Tage in aller Frühe die letzten Truppen unsere Stadt verliessen, so musste die Nationalgarde den Wachtdienst übernehmen und so bekam ich gleich vollauf zu thun. Einen Tag stehe ich auf der Hauptwache, Tags darauf schlafe ich, den dritten Tag kommt auf mich die Reihe des Patrollirens, jeden Montag ist Exercitium und so geht es nach der Ordnung fort. Ausserdem fand ich hier eine Menge Briefe, die ich beantworten musste. Die freien Abende füll' ich mit Besuchen aus, auf . . . wohl mein armer Mund, aber das Herz nicht im geringsten. Und lege nun liebe Ana alles das auf die Wage deines guten Herzens und Du wirst mein verspätetes Schreiben nicht als Gleichgiltigkeit gegen Deine schöne Freundschaft deuten, die mich, glaube es mir, ungemein entzückt. Und nun wie befindest Du Dich? Wie befinden sich Deine herrlichen Aeltern? Wie befindet sich Deine liebe uns controllirende Schwester Mimika? Und was macht die treffliche Besorgerin der Küche die gute Tonika? Und wann werdet Ihr die Lese beginnen? Das sind Fragen, deren Beantwortung mich sehr

interessiren würde, besonders wenn Du Dich zur Feder setzest. Wenn es irgend möglich ist, werde ich Eurer Einladung folgen, nicht so viel der Trauben und des Mostes wegen, als vielmehr Dich wieder zu sehen und nach Herzenslust abküssen zu können. Daher bitte ich um alsogleiche Nachricht. Lang kann ich auf keinen Fall ausbleiben.

Bei uns sieht es jetzt ziemlich stille und einförmig aus. Auch kennen die Agramer keine andere Leidenschaft als die Neugierde, wie es unserer trefflichen Armee und ihrem noch trefflicheren Feldherrn dem Banus gehen mag. Ich schliesse das neueste Bulletin bei und während ich Dir dieses schreibe befindet sich Jellačić wahrscheinlich schon vor Ofen. Ich mache euch aufmerksam die Nachrichten aus fremden Blättern vorsichtig aufzunehmen. Die fremden Herren Journalisten besonders die Wiener Radikalen lügen über uns nach Noten. Ich empfehle euch die deutsche Agramer Zeitung, die die schnellsten und richtigsten Nachrichten von unserer Armee enthält. Uebrigens liefert sie unter leitenden Artikeln treffliche mitunter sehr humoristische Aufsätze über die ungar.-croatischen Verhältnisse. Aeltere Nummern erbitte Dir von H. Chabrian. Darinnen empfehle ich Dir besonders die Aufsätze, die aus der Feder des Banus fließen z. B. den unübertrefflichen Brief an Hrabowsky, seine verschiedenen Manifeste u. s. w. und ich bin überzeugt Du wirst Dich in unseren genialen Banus verlieben, was ich Deinem Herzen übrigens bei all meiner afrikanischen Natur erlaube. Und wie sollt' ich nicht? Ist er doch in

allem seinen Wirken ein Genius, der die Liebe nicht nur aller Damen sondern die Verehrung von ganz Europa verdient. Gott möge seine Bemühungen mit Erfolg krönen und Kroatien wird

Und hiemit lebe recht wohl. Grüsse und küsse in meinem Namen die Deinigen und denke oft an Deinen unwandelbaren Freund

Agram am 25./9. 1848.

Stanko.

94

(Odlomak koncepta ; nezna se komu.)

U Četrťkom gradu d. 10. veljače 1849.

Draga moja mamice ! Jok !

U Četrťkom gradu dne 18. veljače 1849.

Ljubljena moja mamice !

Vi se po svoj prilici zdravo ljutite na me bolna i tužna što Vam toli davno niesam pisao ili barem po kome tome poručio, barem da sam još živ. O da Vam je viděti me kako je propao najstariji Vaš sinko, kako je propao vas u kosu i bradu iz koje viri sam sámcat siromah nos kao zvonik stare crkvine iz kakve šume, razplakalo bi se u Vas materinje srce. Pa k tomu još slabina nekakva ne kao u zimske muhe nego kao u starca jednog od 90 godinah. Drhtju ti ruke kad se tek latiš pera, a klecaju kolěna, te nemožeš učiniti tri koraka bez štapa. Dakle summa summarum : sám niesam mogo pisat. Nu kazat ćete : A gdje ti je krasni tvoj sekretar ? E brate, zaljubio se, pa

ima do preko ušiuh posla dopisivanjem željah svog srdeca — što no se drugčē zove: *billets doux*. I tako nas evo tek danas opet zajedno u razgovoru putem pisma. Istina je lēpše bi bilo, da se mogu razgovarat s Vama oči u oči, i više putah mislio sam si i želio, kad nije moguće sa slabim ovim tēlom prenesti se k mamici, da ju vidiš i da te želja mine, to da ti ju je barem jednom u snu vidēti onako krasnu i veselu kao što ju je Bog stvorio i na svēt postavio nēkim na radost, nēkim na težku muku; — ali hoćeš!? Ja cēlu noć nēšto pletem i šeprtljim al mamice nevidjoh u snu, već sve nekakvi tuđji obrazi, samo se spominjem za jednu poznatu mil. gospoju s kaptola, Vašu prijateljicu, koja mi se ukaza u čitavoj svojoj krasoti u snu, tomu ima mēsec danah.

(Ovdje prestaje pismo, pisano na izšaranu papiru, pod kraj nēšto popravljano, s toga na novice prepisano i ondje dovršeno).

95.

Macunu.

*U Rogatcu d. 8. ožujka 1849. dokončao
u Zagrebu d. 20. travnja i. god.*

Dragi prijatelju i zemljače.

List Vaš, što ste mi pisali na koncu p. g. i opremili u Zagreb, stigo mi je u ruke istom prie nēkoliko danah. Uzrok tomu zakasnjenju jest, što sam ja m. listopada odpremio se na put u Kranjsku i na Štajer, da razvidim ove strane i da, u koliko uzmoгу, za one listopadne zabune sa slov. domorod-

cima i ustmeno porazgovorim se, šta ćemo i kako? ondašnjoj pogibelji, koju Němci i Magjari na nas naperiše bunom Bečkom, da se uklonimo i spasimo život naš, bitje naše narodno. Dodjem i pod Četrtek k Dru Kočevaru, pa se tu usleđ nahlade ljuto razbolim, te se tek posle 2 mēseca pridizat stanem i jedva kada tada okrepim. Zagrebčani niesu ni znali, kud sam propao, i tako razni dopisi ostaše u Zagrebu. Prie mēsec danah tek se oglasim, da sam još živ, zamolivši prijatelja Babukića, da mi pošlje liste, što se nalaze za me u Zagrebu, što on i učini. Tako mi stignu i Vaš dragi list s pripisom od g. prof. Babukića, kojim mi javlja, da je on list otvorio i za Vas poslao one stvari, što ste želili. Meni dakle nepreostaje drugo, nego odgovoriti Vam na one reči, što mi pišete za chrestomathiju ilirsku ili slovinsku. Da ste naumili izdati chrestomathiju ilirsku, vrlo mi je drago. I ja sam za tu stvar već bio stao skupljat gradiva. Nu kako poznate, da se kod nas na jugu mnogo počima nu malo dovršava, tako se i meni stalo, te danas ni neznadem, kud je moj rukopis. Drago mi je dakle, a to vrlo drago, što ste se Vi latili tog posla. S tog vidite, da meni mnogo stoji do te stvari, zato se nadam, da mi nećete zamēriti, što se usudjujem uticati u taj Vaš posao sa svojim savētom. Zato Vas pitam: Za koga ili za koju vrstu ljudih odlučiste to dēlo? jerbo od toga zavisi i to, kako da ga imate i urediti. Ako ste odlučili za mladež (osobito za djake iz gymnasijah i lycejah) kako razumēh iz vašeg lista, to će po mom sudu biti najbolje, da uredite knjigu po predmetih i da

u prvi dio metnete pjesni (poesije), jerbo u nas dosad pjesni mladež laglje razumijeva, negoli nevezan slog (prozu); budući još nije savršen, nedotëran, već se jednako još vuče ko prebijena zmija. I ako na to moje mnënje pristajete, savëtujem Vam, da i prvi dio razdvojite na dvë strane 1. na pjesni narodne 2. na pjesni umëtne. Tako će biti najprobitačnije, jerbo tim ćete doskočiti i mladoj pameti, te zajedno odgovoriti i chronologiji. U strani 1. (nar. pjesni) počnite s pjesmami ženskim. Tu gledajte glavno na to, da izaberete one, što se odnose na naše obiçaje i mythologiju slav. Od te ruke pjesamah prelazite na pjesme pripovëdne, a zaključite stranu tu s pjesmam historičnim (u najužem smislu). Kačićev „Razgovor“ i Vukovo izdanje „Nar. pjesamah srbskih“ bit će Vam vrëlo neizcrpivo. U strani drugoj (pjesni umëtne) počmite od pjesamah kratkih, lakih, liričnih (negledajuć na chronologiju; zato izmedju ovih zaključite s lëpšim dubrovačkim), prelazite na pripovëdne (ballade, romance itd.) a na koncu metnite izvadke lëpše i zanimivije iz Osmana i boljih naših dramatah. Nu pri ovom izboru da bude Vam volja i svrha probudjivanje duha narodnog, osvëštjivanje i okrëpljivanje narodne sile i snage u mladjanih sreih čitateljah svojih. Tu bi i dobro bilo, da ovoj prvoj knjizi dodajete kao uvod, kratki sgodopis naše slovinske (illyrske) književnosti, kako se razvila do danas i koji su imale upliv na razvitak njezin literature tuđe i dogodjaji politički, koji su se naroda našeg ticali srëtno i nesrëtno. Na koncu knjige biste mogli dodati i kratki životopis svih

onih spisateljah, od kojih ima u knjizi vašoj komadah. Za književnike hrvatsko-srbske, što su nedavno umrli ili još žive, mogo bisam Vam ja pri-skrbiti kratkih črticah (Notizen), jer s njimi poznajem se ili lično ili dopisno. — Sad vas još pitam: imate li „Slavjanku“? Ako neimate, ja ću vam poslati; u njoj ima prekrasnih stvari. Imate li „Gorski vėnac“, prvi naš poetični umotvor i gledajte u g. Vladislavljevića: on će imati. Vi želite imati Palmotića; nu ja Vam nebi savetovao, da šta izvadite iz njega. On ima istina je lagak jezik, gladku rythmiku, ali męsto idejah samobitnih (originell) puke školastičke floškule. Držite se samo Gundulića, Čubranovića, Gjorgjića, Lučića i drugih boljih poetah dubrovačkih, od kojih je izdao Orsat Počić cvět cvětja u svojoj „Antologiji slavjanskoj(!)“. Pisaste mi, da naměřavate i od mojih pęsnih něšto uzeti za knjigu svoju i tu imenujete „Razlog“ iz Djulabijah. Nu ja Vam nebi savetovao, jerbo baš u toj pęsni jezik je vrlo tvrd, amo tamo ima i pogręšakah. Nu ako hoćete već, da šta uzmete, vadite iz istih sitnih Djulabijah (III. i IV. razdęla) potriotičkog ili historičkog sadržaja). Isto tako ima i u „Glasih iz žeravinske dubrave“ boljih od „Razloga komadah“ n. p. „Bura“, „Ruka i sablja“, „Junak Hranilović“ itd. U „Guslih i tamburi“ činim Vas pozorna na komade „Grob izdajice“, „Dva vętrića“, „Hajduk i vezir“ i „Traži i naći ćeš“, od kojih jednog mogli biste u męsto „nesrętnog razloga“. Zbilja nemojte zaboravit na kratke opazke, tumačenja težih ili zamręenijih stvari (Stellen), koje pod zvęzdice ili brojeve metjite od-

mah na istoj stranici pod text; tud bi mogle pasti i nepoznatije reči. — Toliko o prvoj knjizi. Vaše „krestomatije ilirske (cvětnika slovinskog), za koju Vam od srdeca želim dobar naprědak. Kad jednom 1. knjiga běli svět ugleda, porazgovorit ćemo se i za drugu. A dotle da ste mi zdravo!

Vaš iskreni zemljak i prijatelj

St. Vraz.

96.

Macunu.

Zagreb dn. 20. lipnja 1849.

Dragi prijatelju!

Uslěd posłědnjeg Vašeg pisma evó Vam slědeće na odgovor:

Sa životopisom živućih naših pěsnikah i spisateljah ja bi Vam rado bio na uslugu; nu molim Vas, da mi prvo javite, kojih od ovih spisateljah hoćete uzeti komade u Vašu knjigu za da se ne mućim većim trudom nego trěba radnji Vašoj. Što se tiće spisateljah dalmatinskih obratite se na g. Bana (Matiju) rodjenog Dubrovčana, koji je jućer pošao kroz Zagreb za Trst u Dubrovnik. Ja sam mu dao Vašu adresu da Vas od moje strane pozdravi. Glede na tu stvar bit će Vam i „Antologija slavjanska“ od Ors. Poćića od něke pomoći.

Što me pitate za sud glede dramatah Demeťrovih, ja bi sam Vam savětovao, da uzmete koj prizor iz njegove Teute n. p. onaj gđe se razgovaraju rimski poklisari o znaćaju i budućnosti Ili-

rah. Brojeve Danice, u kojih se nalazi komad od Luke Bunića „Mahomed II. u Bosni“, nemogu Vam poslati; jerbo Gaj kako kaže, neće komadati podpunih exemplara svoje Danice. Nu nadam se, da ćete ih naći na uzajam i u istom Trstu n. p. kod pres. Rušnova. U posl. broju Danice naći ćete od istog spisatelja opet komad „Stranoljubje (gostinstvo) Crnogoracah“.

Tužite se, da u nas ima tako malo epigramah. Da oskudici ovoj doskočim, ja ću Vam s dojučim listom poslati nekoliko komadah ove ruke iz moje sbirke pjesamah, od kojih možete za svoje djelo izabrati pobolje komade. Da bude dio „poezije inostranih Slavjanah“ razumljivii, činim Vas pozorna na nekoliko komadah od pjesamah Puškinovih, koje je Dr. Demeter vrlo dobro preveo iz Ruskoga n. pr. „Tri Budrisovića i vojvoda i Homnjakov komad „Ostrov“ (otok). Te stvari nalaze se u Danici god. 1846. i 1847. Dobro bi bilo, da Vi ove stvari uzmete u originalu Ruskome s prevodom Demetrovim. I ja imam nekoliko komadah iz ruskog od Puškina, Homnjakova i Jazykova prevedenih i moglo bi sam Vam služiti s Originalom i prevodom. Ovih danah dovršio sam i prevod prve strane Mickievićevih „Dziadah“ (trčbinah ili zadušnicah). Ova strana najkrasniji je plod poezijah Mickievićevih, te za nas ostale Slavjane tim znamenitiji, što se ideja osniva na jedan kod svih Slavjanah manje više sačuvani običaj. Izvan Mickievića svjetujem Vam da uzmete od Zaleskoga (Poljaka) njegov komad „Rusalka“; nalazi se u njegovih poezijah „Poezije Bohdana Zale-

skiego (Posen 1842. i t. d.). Komad taj prava je i sama muzika rithma slavjanskog, i ja ću ga prevesti, dok se samo dočepam njegovih želah.

Ovih danah poslat ću Vam nekoliko knjigah, za koje znam ili slutim da ih neimate: 1. Slavjanka (od mladeži srbske izdana). 2. Neven-sloge (izdala mladež kneževine srbske). 3. Iskru, u kojoj se nalazi mojih sonetah 16 komad. Želio bi da ih nekoliko uzmete u svoju knjigu. 4. Pěsme Ljud. Vukotinovića. Najbolji komad u ovoj sbirci jesu i Perunike. 5. Taljanke od Orsata Počića Dubrovčanina (sad u Dubrovniku živuće). Tu knjižicu šiljem Vam radi komada „U slavu Jelačića bana“, koj zaslužuje da nalazi mjesto u djelu Vašem. Sve te stvari dobit će te po pošti i platit ćete mi za nje u svoje vrēme 2 fr. Vaše antologije.

Ja ću za koj dan poći opet u Štajer zarad boljeg zraka, koj iziskuje narušeno moje zdravlje. Molim Vas dakle upravite budući Vaš list u „Bad Tüffer“ (Laške toplice) a to pod adresom: „Sr. Wohlgeboren Herrn Dr. Alexis Vaneša. Pod zavitkom metnite listić jedan s' ovim rěčma: Molim Vas dragi gospodine izvolite izručiti priklopljeni list G. St. Vrazu, čim dodje u laške toplice.

A time da ste mi zdravo, kao svi ostali moji znanci i prijatelji trstjanski! Vaš iskreni

P. S.

St. Vraz.

Što se tiče poezije česke, vadite iz Rukopisa kralodvorskog, kojeg sam ja preveo čitavog (drobniji komadi prevoda ovog tiskani su u časopisu Českého muzeuma od g. 1845. Ostalo imam u rukopisu. Meni se najbolje dopada „Libušin

sud“ : „Zaboj“, i tu mogu služiti). Izvan toga mogli biste i iz Kollarove „Slavy deere“ izvaditi nekoliko Sonetah (Znělkih) np. patriotičnih (najnovije izdanje g. 1845. u Pešti). Kollar je sad u Beču profesor, i trži sam děla svoja. Izvan Kollara najbolja sta ěeska pěsnika: Ćelakovski (pěsme njegove izašle su g. 1847. u Pragu, troškom matice ěeske) i Jablonski (njegove pěsme dobit ěete takodjer iz Praga). Ostali poete ěeski ili su bez talenta ili zaudaraju odviš na duh němaěki kao np. Wocel (barem meni se tako ěini). Nu da bude u tom volja Vaša! S Bogom!

97.

(Koncept pisma; nezna se komu.)

Mein theures Schwesterchen!

Vom ganzen Herzen danke ich Dir für den Gruss, den Du Anna's Briefe beigefügt, der mich um so mehr entzückte als ich in der Formulirung desselben die theueren Züge Deiner schönen Hand erblickte. Ich habe mir wirklich schon oft Vorwürfe gemacht Dir noch nicht geschrieben zu haben, in der Furcht durch meine horrende Schweigsamkeit entweder mir Deine so werthe Freundschaft gänzlich zu verscherzen oder doch in Deiner Achtung ziemlich herabzukommen. Jedoch Deine mir bekannte englische Güte und die verzeihende Nachsicht, die die stete Begleiterin der arglosen Jugend ist, trösteten mich in etwas. Ueberdies beruhigte mich noch die Hoffnung, Du könntest irgentwo die zur Wahrheit erhobene Behauptung gehört oder

gelesen haben, dass schweigsame Liebe die innigste und wahrste sei. Daher will ich mich weiter auch nicht rechtfertigen um so weniger als Dir vielleicht auch das französische Sprüchwort bekannt seyn dürfte: Qui s' excuse s' accuse. Seit meiner Zurückkunft nach Croatien kränkle ich noch immer und kann mich nicht erhohlen. Meine Brust ist zwar frei, aber ein Schmerz in der linken Seite in der Milz- oder Lebergegend zwingt mich oft das Bett zu hüten. Mein Arzt meint, es wäre der Anzug von einer Verhärtung und rathet mir mich in ein steir. Bad zu begeben, entweder nach Tüffer oder Neuhaus, welchen Rath ich auch befolgen werde. Wenn es die Götter gestatten werden, werde ich auch einen Sprung nach Gratz zu machen und hoffe Dich daher dort zu begrüßen.

Die Ueberbringerin dieses Schreibens ist seit beiläufig einem Monate meine Gemahlin und daher Deine Schwägerin. Ich schmeichle mir, dass Du sie mit Deiner mir bekannten liebenswürdigen Aufmerksamkeit begrüßen und behandeln wirst. Auf wie unerwartete Weise sie meine Gemahlin geworden, möge sie Dir selbst erzählen. Ich bitte ihrer Erzählung unbegrenzten Glauben zu schenken. Sie reist in Angelegenheiten der Gesundheit und zwar incognito unter dem Namen einer Frau von Klemenčić, bei welchem Namen auch Du sie zu nennen hast! Uebrigens erwarte ich von Dir, liebes Schwesterchen, dass Du bei näherer Bekanntschaft mit meiner Wahl ganz zufrieden sein wirst. Und nun wie befindest Du Dich? Ich hoffe es sehr gut und

zufrieden wie es die Jugend im Allgemeinen immer ist und seyn soll.

98.

Muršecu.

U Zagrebu, u oči božića 1849.

Dragi prijatelju!

Evo prilažem pismo jedno moleći Vas da ga odnesete glavom gostioniku kod „brašnene jame“ g. Sandleru, kojemu sam prodao lětošnje moje vino, te imam od njega dobiti u to ime 194 for. srebra, koje Vi izvolite kod njega dignuti pa meni po pošti erga retour-recepisse odmah poslati amo u Zagreb. Nu molim Vas zajedno, da mi to jedan dva dana prvo pismom javite, a na pismo, u kojem će biti novci, dodajte s dola „Wird abgeholt“.

Kako stoje slovenske naše stvari na Štajeru? Kako iz novinah čujem, ne najbolje. Istina je, da ondje slovenstvo nemože onako cvjetati kao ovdje što zvjeta; te će ondje i duh centralisacije a po njoj i germanisam laglje napredovati, nego ovdje u zemlji, gdje je sve probudjeno, te njemštini odmah već svako sjeme što se baci u zemlju, tu i sagnjije i struhne, prvo neg uznikne: o cvjetanju grmanskieh ružah dakle ni traga ni nade. Nu drugčje je ondje kod vas. Vi Slovenci do pr. ste godine ako ne spavali a to barem drielali, te se Teutonia u potaji širila i ukorenjavala kako je htjela. Pokret lanjski uzdrmao je i Slovence te oni

prenuše i skočiše na noge junačke — nu kao novaci, nevješti na oružju političke agitacije. Sve vaše lanjsko agitiranje bilo je krasno; nu sprama onakvog bezbožnog i nepravednog suparnika, kao što je podli Niemac, onaj svaku uvriedu i poniženje hladno čestno podnoseći politički passepar-tout, — vaše (kako rekoh) agitiranje biaše odviše idilsko, i na i u pravednost svieta i vlade nadajući se preslabo. Neima u zapadu razvratnom ni u vladi duhom byzantiskiem napunjenoj toga, zato i poziv Vaš na pravičnost i svetinju stvari slovenske nenaide sluha i odziva. To je već bjelodano. Istina u svetom pismu stoji: „Tko tebe kamenom, ti njega hljebom“. Nu neprijatelji naši tako su već pokvareni, te ni za krotkost i dobročinstvo nehaju, i zato valja kadgod primit se maxime Srbske: „Tko tebe kamenom, ti njega sje kirom“. To valja za tvrde glave svieta zapadnog. Nu prodjimo se mudrovanja, već gledajmo što nam je najpreče, — a osobito što treba Slovencima raditi. — Prvo, duh i osvještjenje širiti i okriepiti u domorodcima i narodu, ostavivši svaku nadu u pravednost zapada i vlade. A sriedstvo najglavnije k tomu jesu društva i uže sklopljenje i skupljenje silah duševnih i materialnih. Zato treba da društvo Vaše Gradačko ima svoje podružnice po ostaliem varošima i župama, i obširno tiem putem da dieluje na narod i pojedine osobe njegove. A najpače treba da se naši slov. domorodci odbiju od tudjih nama protivnih novinah i brošurah. Koj umi čitati slovenski nek čita slovenske novine, koj umi ilirski nek drži

„Slav. Jug“ (Nar. novine h. d. sl. nevaljaju ni po jeziku ni po duhu). Tko neumi dobro ni jedno ni drugo, nek si drži „Südslaw. Zeitung“, koje su od svih njem. novinah za nas najbolje i najženialnijim perom pisane. Bivši ljetos na M. Štajer žalio sam i Bogu plakao, što su mnogi, osobito stari domorodci slovenski čitajući novine Gradačke i Allgem. Zeitung, imali tako ružne obraze, tako lažna mnjenja o Slavjanstvu. Zašto za Boga dopuštamo, da naši ljudi troše novce na stvari koje nas pred svetom ruže i upropaštjuju? Na polje s tudjiem novinama! Preporučajte za Boga mladeži učenje ilirštine; jerbo tu hvala Bogu ima za probudjenje nar. duha slavjanskog dosta hrane. Sad je izašo „Riečnik sa slovnicom“, koji zajedno nestoje više od 2 fr. 30 kr. sr. — Između ostalog preporučam Vam brošurenjem. „1. Die deutschen Hegemonen“. 2. „Wer hat die Freiheit verrathen? von Graf Raczynski“. 3. Die beyden Panslawismen von Krassinski (aus dem Englischen)“. Sve ove knjige izašle su u Berlinu, stoje nekoliko krajevarah, te ja niesam još boljih i ljepših stvari čitao o Slavjanstvu. Radite, bratjo, u tom smislu. Nastojavajte u tom času mira (sám Bog znade hoćemo li dugo uživati!), a da se duhovi narodni priprave na svaki pokret budući. Budava će inače svaki naš trud, ako nebudemo pripravljeni, ako nebudemo duševno dozrieli, odkupljeni od moralnih verigah tudjinstva; jerbo pri prvoj pobuni svieta očemo opet izaći s mejdana praznih šakah, jerbo gdje nezavlada duh slobodan od življa inorodnog, nemože se ni materija oporaviti i osloboditi verigah ino-

rodnih; jerbo duh vlada nad materijom i njome pokretje.

Djelujte dakle u tom smislu nu postojano i čitavo slovenstvo obsižuće. Širite slovenske novine ne samo među hlačari nu i među bregušari, kitite ih od svih stranah krasniem i probudjujućiem člancima. Nastojite da učeća mladež slovenska dobro izučí narčėje književno ilirsko ne samo čitajuć neg i pišući ga. Složno, složno da bude jedno stado, a dobar pastir neće izostati. Za starie, koji nerazumiju dobro slov. ugresnuvši po tudjiem školama duhom u blato tudjinstva nek budu novine „Südslaw. Zeitung“, koje nastojite razširiti što bolje i dalje možete. — Dixi! —

U tu svrhu preporučam evo ove knjige:

1. Riečnik ilirsko-njemačko-taljanski od Jospa Drobníća prof. na Gimnaziji Celjskoj. Ciena 2 for. 30 kr. sr.

Riečniku ovome dodana je i slovnica od prof. Vjekoslava Babukića, kratka nu za Slovenca vrlo dobra. Od te knjige tiskalo se samo 2000 iztisaka, od kojih je 1300 razišlo na utemelj. Matice i na predplatnike. I možete si misliti, da će ostalo u zemlji, gdje je jezik ilirski — jezik službeni, razgrabiti u mjesec danah, tim više što je to prvi riečnik pisan na novom pravopisu. Razmislivši to ja sam za gornje strane kupio odmah 100 exempl. prie nego se djelo razproda, jerbo je za te strane najpotrebitii. Molim Vas dakle javite to Vašiem domorodecima, nek polože novce što brže kod Vas, a Vi mi poslje to javite, a ja ću Vam odmah poslati

potrebit broj, a Vi poslje novce meni. Od ostalih knjigah mogu Vam poslati sljedeće :

2. Novi zakon Vuka Štef. Karadžića. Krasno vezan 2 for. 20 kr. sr.

3. Ogledalo srbsko (nar. pjesme crnogorske vladike Petra Petrovića Njeguša i s kipom crnog Gjorgja), debela knjiga 1 for. 30 kr.

4. Luča mikrokozma od istog — 36 kr. sr.
S Bogom ! Vaš

Stanko.

99.

Prečastna gospodo !

Poznato je da je pokojni vlastelin Mirko Haraminčić u oporuci svojoj ostavio legat jedan od 4.000 for. sr. s tom naredbom, da ovdašnji prečastni kaptol njime upravlja i kamate da obratja na korist jednog izmedju nar. našieh zavodah, kojega on sám po svojoj duši pronadje za najpotrebnijeg podpore i pomoći. Nije već nikomu tajno, da je izmedju sviuh ovdašnjieh zavodah najveći Lazar Nar. Museum, budući dosad neima glavnice, koja bi bila dostatna i najpriče mu namirati potrebe a kamoli njega postaviti na noge da raste i procvjeta, jerbo sbirka dvokrajcarskieh prinesakah prekinula se političniem promjenama te naš prosjak svejednako ostade na torbi i palici.

Razumieli smo privatniem putem, da je Prečastni kaptol uvaživši prieku tugu i nevolju Nar. našeg Museja odlučio jedniem zaključkom, kad bude o tome viećano, da se kamate rečenog Haraminčićevog legata u cjelokupnosti svojoj imadu

obratiti na korist ovdašnjeg Nar. Museja. Nu budući dosada o tom zaključku — ništa ovome zavodu službeniem načinom do znanja stavljeno nebi, niti bi on kakvu pomoć odtuda poerpio, odlučiše odbori nar. ovdašnjieh zavodah u mješovitoj svojoj sjednici od 8. Lipnja t. g. o tome se podpuno obavijestiti opunovlastivši naročito Nar. Maticu kao mater i prvu dobročiniteljicu Nar. Museja, da po svome tajniku od dotičnog mjesta zaište službeniem putem sva na rečeni legat odnoseća se data.

Zato niže potpisani po odbornoj naredbi i zvanju svojem u ovom poslu opunovlaštjen umoljava najuljudnie prečastni kaptol, da mu službeno pribaviti izvoli

- A) Podpuni izvadak onog članka Haraminčićeve oporuke, koj govori o rečenome legatu od 4.000 for. sr.
- B) Prepis onog zaključka, kojim je prečastni kaptol opredjelio kamate od rečenog legata za Nar. Musej, imenovavši tiem vječniem uživateljem njegovim rečeni zavod.
- C) Izvjestje o tom, jeli rečena glavnica već izručena prečastnomu kaptolu na upravljanje ili ne?
- Č) Dali se mogu već dizati kamate na korist Nar. Museja?

Moleći najuljudnie prečastni kaptol, da mu zaiskana data što prie pismeno do znanja dostavi, za da Nar. Matica po želji i dužnosti svojoj sve korake učiniti može, koji se od nje zahtievaju kao pokroviteljice Nar. Museja, i da se siromašni taj zavod šta prie postavi u uživanje legata Haramin-

čičevog, ostajem s najvećim poštovanjem Prečastnog Kaptola sluga pokorni

Stanko Vraz,
tajnik Matice.

U Zagrebu dne 12. Lipnja 1850. god.

100.

(Koncept; nezna se komu.)

Dragi gospodine!

G. Gjorgje Nikolajević iz Dubrovnika kazivao mi je da je Nj. Sjateljstvo vladika Crnogorski gospodar Petar P. Njegoš odputovao u Taliju radi zdravlja neznajući mi kazati u koje mjesto, nu da Vi, gospodine, za to znate, budući preko Vaše ruke idu sva pisma, koja mu se šalju iz otačbine. Zato i ja ovo moje pisamce upravljam na Vas, moleći Vas da priloženu knjigu ili pismo izvolite njemu što prije poslati, jerbo se i ono tiče njegova zdravlja, do kojega (sudim) da je ne samo svakome čestitome Srbinu već i svakome pravome Slavjaninu stalo koliko do svojega posebnoga.

Moleći Vas dakle, da ovu moju želju i prošnju što brže uslišite ostajem s najvećim poštovanjem Vaš pokorni sluga

St. Vraz,
tajnik nar. Matice jugoslavljanske.

U Zagrebu d. 7. srpnja 1850.

101.

(Nezna se komu)

Dragi gospodine !

Čitajući proljetos u novinama da je svietli vladika gospodar Vaš došao u Kotor da se tu lieči od teške bolesti, vrlo smo se ovdje zabrinuli njega radi. Nudokora nas opet utješiše rieči g. M. Medakovića, koj nas uvjeravaše da on ima novinah odonud pa da taj kobni glas nije drugo već cigla laž. Nu opet sada kažu nam gg. Gjorgje Nikolajević iz Dubrovnika i Dr. Jakovčić iz Vinodola, koji putujući po Dalmaciji sastao se sa svietliem Vašim gospodarom, da je istina bolestan te je porad zdravlja otišao u Taliju. Ja doduše niesam nikakvi liekar niti sam upravo ni baba vračara, kao što niesam ni jednieh ni drugieh osobiti počitatelj, nu ipak se usudjujem za tu stvar jednu riečcu proslloviti saslušavši opis o bolesti i mjestu njezinu. Rečena gospoda naime kažu, da bolest Nj. Svietlosti sjedi u utrobi (Unterleib). Budeli zlied u želudeu ili u crievima, od nje će pomoći Rogatčke slatine (Rohitscher Sauerbrunnen); budne li u džigericama, u šljezeni (dalku) ili u bubregu dignut će ju Laške toplice (Römerbad zu Tüffer). Nebi ja to Vama pisao, da se niesam glavom osvjedočio od kolike su blagodatnosti ove dvie vode. Već dvie godine patio sam od glavobolje i nesna i kašlja; od jedne nahlade na mladu godinu 1849. stanem već i krv izkašljivati. Pitaj liekara i ovog i onog, nu sve uzaludu, dok nepogodi na nekakvog vještog zemljaka i rodoljuba homeopata. Taj mi i

krv i kašalj ustavi, nu zaosta strašna slabina i bol na lievome boku pod rebrama te nemogoh na taj bok ni leći. Na trojake duhove još gore i crnie po mene, jer se razbolim još ljutje, udari mi opet neka neman u lijevi bok, oteče mi dalak od čega me popada bodac i žegavica na toj strani tiela te nemož ni stati ni sjedjeti ni ležati, a kamo li spavati. Tu mi sad metnuše do 15—20 pijavicah, nu bol neće da popuštja, dok neuzpotrebi njeko mazilo. Od mazila doduše budne mi ponješto bolje, nu ja sve jednako malaksam i propadam na tielu izčekivajući gotovu smrt. Ljudi me žaljiše i nagovaraše u Beč da idem i ondje u liekarah da pitam savjeta. Nu meni već dosadiše i ovi zagrebački, te ti ja baci sve liekarije i savjete pa podaj na svoju mudroliju, stanem dakle promišljavat u sebi kako bi se oteo propasti. Padnu mi na um toplice, i odlučim da će bit najbolje prvo očistit želudac, pa ajde u Rogatčke slatine, tu izpijem svako jutro po do 5—6 dobrieh čašah i ujavi se poslje 4—5 danah već tek (appetit) i kad obredim onako 15 danah, onda ajde u Laške toplice, pa opet tu probavim 20 danah kupajući se zdravo. I prodjoše boljesti moje bez traga; neima glavobolje ni nesna ni grčevah u lievom boku; već ja opet hvala Bogu čitav kao i prie. Eto kako se ja odkupih od bolestih i njihovieh posljedich.

Nebi Vam ja ovo nabrajao, da se nebi nadao nebi li može biti Vaš gospodar iz iskustva moga i za se kakve pomoći našao. Ako nalazi ma i najmanju sličnost izmedju moje i svoje bolesti, neka odmah ostavi za vremena Taliju, zemlju slavnu,

nu za naš prokletu, jere je već mnogo proždrla sinovah slavjanskih, pa da se ukrca opet u Trst, a iz Trsta kopnom da krene u Ljubljanu a iz Ljubljane bitće po željeznici za tri sata u Laških toplicah (Tüfferu) koje leže tik už nju. Tamo ima i više vriednih Horvath, izmedju kojieh i Dr. Vancaš sa svojom krasnom suprugom i ja ću od blagodarnosti doći do 15. o. m. i bit ću zaista sretan i presretan, ako mogu šta doprinieti k ozdravljenju toli slavnoga sina roda slavjanskog. Molim Vas priobćite mu uz iskreni moj poklon ovo moje mnjenje, neka razmisli, pa učini kako valja. Svaki dan od boljesti jedan je viek od groba. Odluku Vašu izvolite mi javiti što prie, da se za konak pobrinuti mogu ako bude od potrebe. Adresu izvolite načiniti ovako: An Stanko Vraz. Mit Briefen des Herrn Ljudevit Šplait im Bad Tüffer (Untersteiermark). A time da ste mi zdravo. Vaš iskreni počitatelj

Stanko Vraz.

10.

Kočevaru.

Zagreb d. 18. rujna 1850.

Dragi Stjepko!

Bedasti brat pokojnoga Dra. Rauta kazao mi je, da je bio kod Tebe pa da si mu kazivao, da su moje čizme gotove, i Ti bi je bio po njem poslao, nu budući, da Te je uvjerio, da ću ja sam po nje doći, zadržao si je kod sebe, dok sam nedodjem. Ja sam po g. Čabrianu poručio, da ne-

imam kad doći u Podčetrtek, naručivši mu zajedno, da sam i ja ovdje dao sašiti košulje i gatje razumivši, po njemu, da ti niesi ništa kupio ni naručio, budući po tvojiem riečima ondje je sve draže nu u istom našem skupom Zagrebu.

Znadući da ti je g. Čabrian sve to izručio, molim Te sada, da mi odmah pošlješ, ako neima druge prilike, po pošti čizme, jerbo ih ja vrlo trebam, a ja ću ti poslati odmah i novce koliko budu stale. Nu ako je bedasti vlastelin Selah krivo razumio, t. j. ako ni čizme niesu već podšite, a ti mi mjesto njih pošlji istiem putem gole sare. Novog ti neimam ništa pisati, nu da kod nas neizmjereno nezadovoljstvo vlada, već su počeli isti graničarski oficiri mrmljati na vladu bečku. Ban je na vrat na nos odputovao u Beč da preprieči uvođenje štempla i povišnje solne ciene u Granicu. Kako se tek proćuo glas, da će se što takvog uvesti u Granicu, graničari se strašno počеше komešati, te jih jedva utješiše oficiri čim ih uvjeravaše, da to nije isti.

Čitao si uvodni članak Jugoslav. Novinah od ponedjeljka. Članak taj neizmjernu je senzaciju uzbudio kod nas, i svi kažu, da je ima srdeca izvadjen. Naša je (banska) vlada htjela odmah zabraniti novine te, nu banski viećnik Žigrović tome se je živo odupro, te su samo konfiscirali utorak (post festa) preostavše exx. nu kako kazah post festa, jerbo pošta je već prenumerantima razaslala sve exemplare.

U ostalom za sad sve je ovdje vrtoglavo. Ljudi se strašno bore za službe; nu nebi toga ni

trebalo, jerbo ima toliko raznih mjesta, te će svaki i bez muke dobiti svoj komad. Da bogme te će pri tom zlo proći naša književnost, jerbo svi izvršeni mladi ljudi ponamjestit će se po pisarnicama, te će vas teret književni (izuzamši novinarski) ostati na mojijem i na Kukuljevićevijem ledjima, koj će uz arhivarstvo svoje, još moći šta pisati. Ja imam sila nagomiljenih rukopisah, koje bi sada rado izdavati, da mi se toliko nebi otežavao posao izdavanja po sadašnjem odboru Matice, kojega (ako Bog da) kod buduće velike skupštine dignut ćemo u lagum, pa boljeg namjestit. A do ono doba kopr-
cat ćemo se kako budemo ljepše mogli. —

Pozdravi mi od srca ženu, Ljudmilu i ostalo Tvoju djecu kao i ostale Podčetrtčane, koji budi pitali za me. A tiem da si mi zdravo.

Tvoj iskreni prijatelj

St. Vraz.

103.*)

Prešernu.

Lieber Freund!

Durch die unerwartet schnelle Abreise des Herrn Sertich, welchem ich diese beiden Briefe mitgeben wollte, ward ich veranlasst, Dir durch die Post zu antworten. Obgleich Deine gegenwärtigen Ansichten mit den meinigen nicht ganz übereinstimmen, so hat mich Dein Schreiben doch un-
gemein erfreut, theils weil es aus einer mir sehr wohlwollenden Freundeshand kam, theils aber,

*) Ovo bi pismo po vremenu poredano imalo biti 22. na str. 177., nego budući da je ondje izpalo uza svu pažnju, meće se ovdje.

weil eben diese werthe Hand mich schon seit langer Zeit mit Geduld prüfte. Bei der Ueberschickung Kollars bezweckte ich keineswegs das materielle Verständniss (wie Du Dich ausdrückst), denn da hätte ich es eben so gut in der Agramer Buchhandlung können liegen lassen, sondern meine Absicht war nur euch wenigstens einen dürftigen Beweis der Erkenntniss eurer mir in Krain während meiner Anwesenheit erwiesenen ritterlichen Freundschaft zu geben. Nebenbei glaubte ich vielleicht wenigstens mittelbar etwas zur Verbreitung der nothwendigen literarischen Wechelseitigkeit der bisher getrennten Slaven beizutragen. Mir ist sehr leid, dass das erste Experiment in Krain so schlecht ausgefallen ist, schmeichle mir jedoch noch mit Dir eines Sinnes zu werden. Ich weiss nicht, welche Gründe Du allenfalls dagegen einwenden könntest, jedoch bin ich überzeugt, dass sie nach reifer Erwägung unserer kritischen Lage und der ungünstigen Verhältnisse entkräftet werden können. Schon die einzige Berücksichtigung der numerischen Inferiorität unseres slovenischen Völkchens, wenn wir auch die unter demselben herrschenden Zwistigkeiten, die von grammatischen und orthografischen Ungleichheiten angeregt und genährt werden, in den Hintergrund stellen könnten, überzeugen uns von der Nothwendigkeit, uns an irgend einen benachbarten und verwandten Volksstamm anzuschliessen, wodurch erst unser Herz frei schlagen darf, und wodurch wir auch unserem vielleicht eben gefährdeten Nachbarn Leben einhauchen. Was ist eine Nation,

die nicht bei der Gründung ihrer Literatur und geistigen Emancipation sich auf eine erhabene Idee stützen kann? Und wo wollen wir, wenn wir abgesondert fortarbeiten wollen, diese hernehmen? Etwa aus den Heldenthaten unserer Vorältern? Wo haben wir davon eine Geschichte? Die etwai- gen rühmlichen Thaten unserer Vorfahren verschollen für ewig in den von den, zur Zeit der Völkerwanderung aus unseren Gebieten geschaf- fenen Wüsteneien. Können wir sie, wie bereits gesagt, auf eine numerische Gewichtigkeit stützen? Dass uns diese nicht erhebt, sehen wir an den traurigen Beispielen der Literaturen der Holländer Portugiesen, Dänen etc., die doch einst mächtig, regierende Völker waren, und noch regierend sind. Und was wollen wir die dienenden, wenn die be- fehlenden, wenigstens die Dauer, nichts vermoch- ten? Eine Literatur, die nicht auf einer positiven Basis ruht, ist (um mich der Worte Schafariks zu bedienen) eine todte Geburt. Das sind in Kürze meine Gründe für die Anschliessung an einen an- deren slawischen Stamm, d. h. in literarischer Hinsicht, die Dir, so ich nicht irre, bereits aus meinen früheren Briefen bekannt sein werden, ob- gleich ich anderseits auch überzeugt bin von der Fähigkeit unserer sogenannten slowenischen Spra- che sich mit Hilfe des fleissigen Studiums der übrigen slawischen Dialecte zu einer Schriftspra- che zu erheben. Ich habe mich nicht soviel aus grammatischer Ueberzeugung als aus eingesehener Nothwendigkeit an unsere südlichen Brüder ange- schlossen, und wünsche daher sehnlichst, dass

auch die übrigen Wohlmeinenden diesen Schritt thun. Wir wollen uns nicht an dem beinahe fanatischen Patriotismus der Kroaten stossen, deren Schreibsystem man bei dem gegenwärtigen Zustande unmöglich Serwisch, sondern weil noch nicht rein Ilirisch, höchstens dalmatisirend nennen kann. So eine Opposition, wie sie Du oder einer Deiner Glaubensgenossen erheben will, würde, obwohl nie den Sieg davon tragend, doch sehr fördernd sein, indem dabei manches, was bis jetzt unbeachtet geblieben ist, zu Tage gefördert und beleuchtet werden könnte. Jedenfalls wäre ich bereit mit Dir gerne in die Schranken zu treten, wenn Du einen nationalen Kampfplatz — eine slawische Zeitschrift — zur Entscheidung der Sache wählen würdest. Deutsche Zeitschriften sind meiner Meinung nach ein ungeeigneter Platz für solche, das reine Interesse der Slawen betreffende Erörterungen. Die Deutschen würden nur lachen oder sich höchstens bis auf wenige dabei langweilen. Uebrigens bezweifle ich sehr, dass die Zeitschrift „Ost und West“, deren Zweck ist, die vorzüglichsten neuesten Erscheinungen im Felde der Slawistik dem Deutschen bekannt zu machen, seine Seiten so relativen polemischen Aufsätzen öffnen würde. Der Versuch jedoch ist frei. — Ich bin der Meinung, dass die Kroaten sehr Unrecht haben, wenn sie das Visier so hoch öffnen und auf uns halbe Nordsöhne wie auf Samaritaner herabblicken; glaube jedoch fest, dass bald solide Kenntnisse an die Stelle ihres

jetzt bloss durch den hohen Grad der Begeisterung für das Wohl ihrer Nation zusammengehaltenen Wissens und Wirkens treten werden. Diese Zeit wird gewiss kommen; und da werden sie, wenn wir ihnen mit erhärteten Gründen begegnen, ihre Saiten herabstimmen. Uebrigens lassen wir ihnen in Hinsicht der Geringschätzung, wenn wir unsere Nieren aufrichtig prüfen, nichts geschenkt. — Hier erschien auf Kosten einiger Patrioten ein neues Werkchen unter dem Titel „Novi Vedesh sa Slovenze“. Sie wünschen mit Herrn Kasteliz, den ich herzlich zu grüssen bitte, einen Austausch gegen eben so viele Exemplare der *Z h b e l i z a*, z. B. 100. Der Preis ist 20 kr. Wenn Herr Kasteliz einwilligt, so beliebe er mir darüber zu schreiben. Für Nettigkeit des Druckes und Papiere und für die Vortrefflichkeit und Solidität des Inhaltes stehe ich sammt dem Censor H. Kopitar. Lebe wohl. Dich, Kasteliz et przyaciół Koritko herzlich grüssend verbleibe ich sammt Miklošić mit vorzüglicher Achtung Dein aufrichtiger Freund

Graz am 1. August 1838.

St. Vraz.

Domoznanski oddelek

R

VRAZ S.

Pesme

7905

886.1/.2

0200606

KNJIZNICA IVANA POTRCA PTUJ

COBISS o